Regeringens proposition
Ny konkurrenslagstiftning

Prop.
1992/93:56

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Chefen för Näringsdepartementet har varit föredragande vid regeringssammanträdet.

Stockholm den 22 oktober 1992

På regeringens vägnar

Carl Bildt

Per Westerberg

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till en ny konkurrenslag som skall ersätta den nuvarande konkurrenslagen från år 1982 och lagen från år 1991 om förbud mot konkurrensbegränsning i fråga om jordbruksprodukter. Vidare läggs fram förslag till viss annan lagstiftning som hänger samman därmed. Slutligen föreslås en ändring i förslaget till lag om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES).

Förslaget till ny konkurrenslag innebär bl.a. följande.

De materiella konkurrensreglerna i lagen utformas efter förebild från EG:s konkurrensregler i Romfördraget och EES-avtalets konkurrensregler. Det innebär *principiella förbud* mot dels samarbete mellan företag som har till syfte att begränsa konkurrensen på den svenska marknaden eller som ger detta resultat, dels missbruk från ett eller flera företags sida av en dominerande ställning på den svenska marknaden.

Från förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag skall *undantag* kunna medges i enskilda fall av Konkurrensverket. Undantag från förbudet skall också gälla för grupper av avtal som uppfyller förutsättningarna för enskilda undantag. Föreskrifter om sådana gruppundantag skall beslutas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Avtal mellan företag som är förbjudna är *ogiltiga*.

Möjlighet finns för ett företag att efter ansökan hos Konkurrensverket få en förklaring om att förbuden inte är tillämpliga (*icke-ingripandebesked*).

En överträdelse av förbuden skall kunna medföra *skadeståndsskyldighet* och konkurrensrättsliga ingripanden i form av dels åläggande vid *vite* att upphöra med en pågående överträdelse, dels åläggande att betala

konkurrensskadeavgift för en redan begången överträdelse. En konkurrensskadeavgift skall kunna uppgå till tio procent av företagets årsomsättning.

Konkurrensverket beslutar om åläggande vid vite att upphöra med överträdelser av förbuden. Beslut om skyldighet att betala konkurrensskadeavgift meddelas av domstol på talan av Konkurrensverket.

Konkurrensverket skall vid utredningar om överträdelser av förbuden kunna göra undersökningar hos företag för att få fram bevismaterial.

Reglerna om kontroll av företagsförvärv får en något annorlunda utformning än i den nuvarande lagen. Kontrollen omfattar företagsförvärv där de berörda företagen tillsammans har en årsomsättning som överstiger fyra miljarder kronor. Sådana företagsförvärv skall också anmälas till Konkurrensverket för prövning.

Ingripande skall kunna ske om företagsförvärvet får antas leda till mer påtagliga skadliga effekter för konkurrensen i ett långsiktigt perspektiv.

Domstolsprövningen av konkurrensrättsliga mål skall tills vidare ske enligt en tvåinstansordning med specialiserade domstolar.

Stockholms tingsrätt skall som första instans pröva mål om konkurrensskadeavgift och företagsförvärv.

Konkurrensverkets beslut om undantag, icke-ingripandebesked och vitesåläggande skall kunna överklagas hos Stockholms tingsrätt.

Stockholms tingsrätts avgöranden skall kunna överklagas hos Marknadsdomstolen.

Marknadsdomstolens avgöranden skall inte kunna överklagas.

Frågor om skadestånd, ogiltighet och utdömande av viten enligt lagen skall prövas av de allmänna domstolarna, men Stockholms tingsrätt skall alltid vara behörig att pröva mål om skadestånd och utdömande av viten.

Särskilda övergångsbestämmelser föreslås för att underlätta företagens omställning till de nya reglerna.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1993.

Den föreslagna ändringen i förslaget till lag om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) avses träda i kraft samtidigt med den lagen.

Regeringens proposition

Ny konkurrenslagstiftning

1 Ärendet och dess beredning

De grundläggande konkurrensbestämmelserna finns i dag i konkurrenslagen (1982:729, ändrad senast 1992:550, KL), som trädde i kraft den 1 januari 1983 (prop. 1981/82:165, NU 55, rskr. 377). På jordbruksområdet finns särskilda konkurrensbestämmelser intagna i lagen (1991:921) om förbud mot konkurrensbegränsning i fråga om jordbruksprodukter, som trädde i kraft den 1 juli 1991 (prop. 1990/91:147, NU 33, rskr. 366). Sistnämnda lag antogs i anslutning till riksdagens beslut om en ny livsmedelspolitik.

År 1989 tillkallades konkurrenskommittén (C 1989:03) med uppdrag att utreda hur konkurrenspolitiken kunde förstärkas (dir. 1989:12). Kommittén

avlämnade sommaren 1991 sitt huvudbetänkande (SOU 1991:59) Konkurrens för ökad välfärd. I betänkandet presenterar kommittén en rad åtgärder för att stärka konkurrensen på den svenska marknaden, bl.a. ett förslag till en ny konkurrenslag. Kommitténs sammanfattning av betänkandet och kommitténs lagförslag redovisas i *bilagorna 1 och 2*.

Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En sammanställning av remissyttrandena har publicerats i Ds 1992:11. En kort sammanfattning av remissinstansernas yttranden över vissa delar av betänkandet finns i *bilaga 4*.

I slutet av år 1991 avlämnade kommittén sitt slutbetänkande (SOU 1991:104) Konkurrensen inom den kommunala sektorn. Betänkandets lagförslag i den del som avser konkurrenslagen redovisas i *bilaga 5*.

I mars 1992 presenterade Näringsdepartementet i departementspromemorian (Ds 1992:18) Ny konkurrenslag ett delvis nytt förslag till konkurrenslag. En sammanfattning av promemorian och promemorians lagförslag redovisas i *bilagorna 6 och 7*.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena finns i *bilaga 8*.

Lagrådet m.m.

Regeringen beslutade den 11 juni 1992 att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till ny konkurrenslag m.m. De till Lagrådet remitterade lagförslagen finns i *bilaga 9*.

Lagrådet har den 26 juni 1992 yttrat sig över förslagen. Lagrådet har därvid beträffande 4 § förordat en annan lydelse av lagtexten samt beträffande 17 § haft invändningar av principiell natur som hänger samman med de s.k. gruppundantagens karaktär av verkställighetsföreskrifter. I stället för lagrådsremissens förslag har Lagrådet angett två alternativa lösningar av hur frågan om gruppundantag bör regleras i lagen. I övrigt har Lagrådet godtagit förslagen. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 10*.

Som kommer att framgå av det följande har regeringen beaktat de synpunkter som Lagrådet har framfört.

Därutöver har i förhållande till lagrådsremissens lagförslag följande ändringar gjorts:

1. Ett nytt andra stycke har införts i punkt 5 ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till konkurrenslagen.

2. En ny punkt 6 har införts i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna till konkurrenslagen.

3. I förslaget till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m. (lagförslag nr 2) har 11 § utgått. Paragrafen föreslås ändrad i prop. 1992/93:62 om vissa lagändringar med anledning av att Näringsfrihetsombudsmannen (NO) upphört som myndighet. Vidare har 1, 2 och 13 §§ i lagförslaget ändrats med anledning av att lagen (1992:138) om tillämpning av avtal mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart föreslås bli upphävd i prop. 1991/92:170 om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Därutöver har en ändring gjorts i 4 § i förslaget.

4. I förslaget till lag om ändring i sparbankslagen (1987:619) (lagförslag nr 8) föreslås ytterligare en paragraf ändrad.

5. Förslaget till lag om ändring i lagen (1992:138) om tillämpning av avtal mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart (lagrådsremissens lagförslag nr 11) har av den anledning som anges i punkt 3 utgått.

6. Förslag till lag om ändring i lagen om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) (lagförslag nr 11) har tillkommit. Lagen om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) - EES-lagen - har ännu inte beslutats av riksdagen (se prop. 1991/92:170). Ändringsförslaget behandlas i avsnitt 6.2.

Utöver dessa ändringar har också en del redaktionella ändringar gjorts i lagförslagen.

I det följande lägger regeringen fram sina förslag.

Innan vi går in på de olika sakfrågorna i *avsnitten 5 och 6* tar vi i *avsnitt 2* upp inriktningen av konkurrenspolitiken och lämnar i *avsnitt 3* en redogörelse för den nuvarande ordningen på konkurrensrättens område och EG:s konkurrensregler. I *avsnitt 4* utvecklar vi närmare varför vi anser att konkurrenslagstiftningen behöver skärpas.

2 Inriktningen av konkurrenspolitiken

Regeringens bedömning: Konkurrensen inom viktiga delar av den svenska ekonomin är otillräcklig. Konkurrenstrycket bör därför skärpas. Avreglering, ökad konkurrens inom offentlig sektor, tydliga och fasta spelregler för aktörerna på marknaden samt en effektiv konkurrenstillsyn är viktiga inslag i en offensiv konkurrenspolitik.

Skälen för regeringens bedömning

Konkurrensen är otillräcklig

Konkurrensförhållandena spelar en avgörande roll för dynamik och tillväxt i den svenska ekonomin. Konkurrens stimulerar till bättre användning av samhällets resurser och stärker det svenska näringslivets förmåga att långsiktigt hävda sig på internationella marknader. En ökad konkurrens är till fördel för konsumenterna genom att priserna pressas och utbudet breddas.

Inom viktiga delar av den svenska ekonomin är konkurrensen otillräcklig.

Sverige har under de senaste decennierna haft en lägre produktivitetstillväxt än jämförbara konkurrentländer. Produktivitetsdelegationen har i betänkandet (SOU 1991:82) Drivkrafter för produktivitet och tillväxt sökt kartlägga orsakerna till den låga produktivitetstillväxten i svensk ekonomi. Delegationen har bl.a. pekat på behovet av ökad konkurrens i såväl privat som offentlig sektor.

Konkurrenskommittén har i sitt huvudbetänkande Konkurrens för ökad välfärd och i rapporten (SOU 1991:28) Konkurrensen i Sverige, där kon-

kurrensförhållandena i 61 branscher kartlagts, påvisat förekomsten av olika slag av konkurrenshinder i svensk ekonomi. Kartläggningen visar att koncentrationen är hög i många branscher och att regleringar, importhinder och konkurrensbegränsande avtal i många fall hämmar en effektiv konkurrens.

Brister i konkurrensen på den svenska marknaden och behovet av en skärpt konkurrenspolitik har vidare konstaterats i OECD:s rapport i juni 1992 om den ekonomiska utvecklingen i Sverige liksom i EG-kommissionens yttrande i juli 1992 över den svenska ansökan om medlemsskap i EG. Påpekanden har bl.a. gjorts om storleken av den offentliga sektorn och dess effektivitet, förekomsten av regleringar som hämmar ett effektivt resursutnyttjande samt om koncentration och konkurrensbegränsningar i delar av näringslivet som inte är utsatt för utländsk konkurrens.

För att återskapa tillväxt i ekonomin måste en rad åtgärder vidtas. Bl.a. måste konkurrens- och förändringstrycket i den svenska ekonomin skärpas. En offensiv konkurrenspolitik omfattar åtgärder för ökad konkurrens i hela ekonomin, dvs i såväl privat som offentlig verksamhet. Avreglering, ökad konkurrens inom offentlig sektor, tydliga och fasta spelregler för aktörerna på den privata marknaden samt en effektiv konkurrenstillsyn är viktiga inslag i regeringens konkurrenspolitik.

Frihandel är viktig

Internationaliseringen kommer för framtiden att vara själva förutsättningen för det svenska välståndet. En fri utrikeshandel är nödvändig för att öka konkurrensen på marknaden och hindra företag från att få dominerande ställning och monopol. Konkurrens och likvärdiga konkurrensvillkor är grundläggande för att både den nationella och den internationella handeln skall kunna utvecklas till samhällsekonomins och konsumenternas fördel.

Inom EG markeras betydelsen av konkurrens för att nå målen för det europeiska samarbetet. Frihandel, etableringsfrihet och frånvaro av konkurrenshämmande regelsystem är centrala inslag. Sverige har genom EES-avtalet tagit ett viktigt och avgörande steg mot att ingå i det europeiska samarbetet och har genom avtalet anslutit sig till EG:s spelregler för en effektiv konkurrens. Detta innebär att förutsättningarna för konkurrens ökar på den svenska marknaden.

Avreglering

För att samhällets resurser skall kunna användas effektivare måste större expansionsutrymme skapas för den konkurrensutsatta sektorn i svensk ekonomi. Konkurrens mellan flera marknadsaktörer liksom tryck på befintliga företag från potentiella konkurrenter är grundläggande för ett effektivt resursutnyttjande. Ett svagt konkurrenstryck ger negativa effekter för samhällsekonomin genom att produktionsresurserna till följd av konkurrensbegränsningar inte styrs till de verksamheter som är effektivast. När konkurrensen inte fungerar uppstår effektivitetsförluster för hela samhället.

Detta innebär att konsumenterna tvingas betala ett högre pris än vid fullständig konkurrens.

Det allmänna klimatet för företagande måste vara sådant att själva incitamentet att bedriva verksamhet är tillräckligt. Regeringens politik på ett flertal områden är inriktad på att underlätta företagandet. För att öka nyföretagandet och minska riskerna för att marknadsdominans och monopoltendenser utvecklas är det viktigt att marknadstillträdet är fritt. Här kan noteras att ett av de viktigaste hindren för fritt marknadstillträde ofta är olika typer av regleringar.

Skyddade sektorer bör så långt det är möjligt avregleras och öppnas för konkurrens. Regeringen har initierat ett omfattande program för avreglering och privatisering samt reformering av regler som hämmar ett effektivt resursutnyttjande. Några områden presenterades närmare under våren 1992 i den s.k. kompletteringspropositionen (prop. 1991/92:150, bilaga I:1). Det var fråga om sektorer som i dag uppvisar monopoltendenser, t. ex. byggsektorn, livsmedelsområdet, energiområdet, transportområdet samt post- och teleservice. Arbetet går vidare med bl.a. analyser av institutionella hinder som hämmar konkurrensen samt med initiativ till nya avregleringar och uppföljning av genomförda reformer på området.

Konkurrensen inom offentlig sektor

En offensiv konkurrenspolitik innebär vidare att den offentliga sektorn i större utsträckning måste utsättas för konkurrens. Det gäller inte minst kommunal verksamhet. Ett sätt att öka inslaget av konkurrens är att upphandla varor och tjänster på en öppen marknad och att lägga ut verksamhet på entreprenad. Utländska och svenska studier visar att kostnadsminskningarna vid entreprenadupphandling är betydande. Regeringen har nyligen lagt fram förslag om ökad konkurrens i kommunal verksamhet (prop. 1992/93:43). Förslagen omfattar ändringar i olika speciallagar och syftar till att undanröja hinder som f.n. anses finnas för att kommunal verksamhet skall kunna läggas ut på entreprenad.

Upphandlingsförfarandet måste också göras effektivt. De regler för offentlig upphandling som följer av EES-avtalet leder till detta.

Det finns vidare skäl att överväga ett obligatorium för det offentliga att upphandla i konkurrens på grund av att stora samhällsekonomiska vinster står att vinna. Ett sådant obligatorium tillämpas för delar av den kommunala verksamheten i Storbritannien. En departementspromemoria med ett förslag om inriktning och omfattning av ett system med obligatorisk upphandling av offentlig verksamhet i egen regi avses att presenteras av Näringsdepartementet senare i år. Förslaget kommer därefter att remissbehandlas.

På områden inom den offentliga sektorn som inte kan utsättas för konkurrens måste verksamheten effektiviseras och anpassas till de enskilda medborgarnas önskemål. Utvecklingen i dag inom den offentliga sektorn går mot ökad marknadsorientering och nya verksamhetsformer. Ett omfattande utvecklingsarbete pågår bl.a. inom den kommunala sektorn. Lokaldemokratiutredningen (C 1992:01) har som en huvuduppgift att beskriva

och analysera framväxten av nya organisatoriska modeller för en uppdelning av beställar- och utförarfunktioner samt alternativa produktions- och driftformer.

Konkurrenslagstiftningen och konkurrenstillsynen

En effektiv konkurrenspolitik kräver också tydliga och fasta spelregler för konkurrensen inom den privata sektorn. Konkurrenslagstiftningen är här det grundläggande instrumentet. Den är ett viktigt komplement till andra åtgärder för att skapa väl fungerande marknader. Som vi återkommer till i avsnitt 4 behövs en skärpt konkurrenslagstiftning.

En offensiv konkurrenspolitik kräver vidare en effektiv konkurrenstillsyn. Den 1 juli 1992 inrättades Konkurrensverket. Myndighetens arbete är inriktat på att undanröja hinder för en effektiv konkurrens. Verket skall tillämpa konkurrenslagstiftningen, föreslå ändring av offentliga regler som hämmar konkurrensen, verka för konkurrens i offentlig sektor samt genom opinionsbildning och information främja ett konkurrensinriktat synsätt i såväl privat som offentlig verksamhet.

På den regionala nivån har länsstyrelserna till uppgift att verka för att de fastställda nationella målen inom olika samhällssektorer får genomslag inom länet. Främjandet av konkurrensen har fr.o.m. den 1 juli 1992 blivit en av de frågor som länsstyrelsen enligt sin instruktion skall svara för. Genom sin kännedom om lokala marknadsförhållanden och sin insyn i regionala och kommunala myndigheters tillämpning av offentliga regelverk bör länsstyrelserna ha särskilda förutsättningar för att uppdaga olika former av konkurrenshinder. Med undantag för de rent lagtillämpande uppgifterna har länsstyrelserna möjlighet att på den regionala nivån bedriva samma slag av konkurrensfrämjande verksamhet som Konkurrensverket. Vid sidan av information och uppspårning av konkurrensbegränsingar blir en viktig uppgift för länsstyrelserna att följa upp de åtgärder som vidtas med stöd av konkurrenslagstiftningen resp. inom ramen för avregleringsverksamheten.

Genom omorganisationen har resurserna för åtgärdsintriktade insatser på konkurrensområdet förstärkts.

3 Gällande ordning på konkurrensrättens område m.m.

3.1 Den nuvarande svenska konkurrenslagstiftningen

KL har till ändamål att främja en från allmän synpunkt önskvärd konkurrens inom näringslivet genom åtgärder mot skadliga konkurrensbegränsningar.

Lagen bygger i huvudsak på den s.k. missbruksprincipen. Det innebär att lagen medger ingripande mot ett företag när det konstateras att företaget i ett enskilt fall framkallar en konkurrensbegränsning som har skadlig verkan. Syftet med ingripandet är att för framtiden undanröja en sådan skadlig verkan. Formerna för ingripande är förbud att i fortsättningen tillämpa ett visst konkurrensbegränsande förfarande eller åläggande för framtiden att vidta en viss åtgärd. Förbudet eller åläggandet kan förenas

med vite. Den rättsliga grundvalen för ett ingripande är en allmänt hållen bestämmelse i lagen. Rättspraxis klargör närmare bestämmelsens innebörd och tjänar sålunda som vägledning för företagens handlande.

I viss utsträckning bygger KL därutöver på den s.k. förbudsprincipen genom att den innehåller två straffbelagda förbud, nämligen mot bruttopriser och anbudskarteller.

KL innehåller vidare regler om s.k. förvärvskontroll. De innebär att företagsförvärv under vissa förutsättningar kan förbjudas.

Lagen om förbud mot konkurrensbegränsningar i fråga om jordbruksprodukter innehåller straffbelagda förbud mot dels uppdelning av marknader och andra begränsningar av produktion eller utbud, dels gemensam finansiering av underskott vid försäljning av jordbruksprodukter på export.

I detta sammanhang bör också nämnas lagen (1956:245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden (ändrad senast 1991:273). Uppgiftsskyldighetslagen innehåller bestämmelser om skyldighet för näringsidkare att lämna uppgifter som behövs för att främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden inom näringslivet. Enligt en förordning knuten till lagen får Finansinspektionen inhämta uppgifter i fråga om verksamhet som är föremål för dess tillsyn, medan Konkurrensverket får inhämta sådana uppgifter i fråga om näringsverksamhet i övrigt. Hos Konkurrensverket förs med stöd av uppgiftsskyldighetslagen det s.k. kartellregistret.

3.2 De konkurrensvårdande myndigheterna

De centrala konkurrensvårdande myndigheterna är Marknadsdomstolen och Konkurrensverket.

Marknadsdomstolen handlägger sådana ärenden enligt KL som inte handläggs i brottmålsordning. Dessutom handlägger domstolen ärenden enligt ett antal andra lagar på marknadsrättens område, framför allt ärenden enligt marknadsföringslagen (1975:1418, ändrad senast 1988:1605).

Domstolen har en utpräglat prejudikatskapande roll. Den är första och sista instans i de ärenden som den handlägger. Marknadsdomstolens beslut kan alltså inte överklagas, men Högsta Domstolen kan bevilja resning.

Bestämmelser om Marknadsdomstolen finns i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m. (omtryckt 1984:294, ändrad senast 1992:139). För domstolen gäller förordningen (1988:1564) med instruktion för marknadsdomstolen.

Konkurrensverket är central förvaltningsmyndighet för konkurrensfrågor. Verket inrättades den 1 juli 1992 och övertog då uppgifter från förutvarande Statens pris- och konkurrensverk och Näringsfrihetsombudsmannen (prop. 1991/92:100 bil. 13 s. 133, NU20, rskr. 237).

Konkurrensverket har alltså övertagit den centrala roll för tillämpningen av KL som Näringsfrihetsombudsmannen tidigare hade. Det är nu verket som väcker talan hos Marknadsdomstolen om undanröjande av skadliga konkurrensbegränsningar enligt KL, antingen på eget initiativ eller efter anmälan från företag.

En annan viktig uppgift för Konkurrensverket är att analysera effekter på konkurrensen av nya och befintliga offentliga regleringar och vid behov föreslå förändringar.

För Konkurrensverket gäller förordningen (1992:820) med instruktion för Konkurrensverket.

Länsstyrelserna har sedan den 1 juli 1992 i uppgift att svara för frågor om främjandet av konkurrensen (SFS 1992:773).

3.3 EES-avtalet

EFTA-länderna och EG inledde i juni 1990 formella förhandlingar om ett närmare och fastare strukturerat samarbete i ett dynamiskt europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES). Ett avtal om ett sådant samarbete träffades våren 1992 och avsikten är att avtalet skall träda i kraft den 1 januari 1993, samtidigt som EG:s inre marknad fullbordas. Målet är att skapa ett EES med fri rörlighet över gränserna för varor, tjänster, kapital och personer.

Med EES-avtalet blir de delar av EG:s regelverk - l'acquis communautaire -som är relevanta för EES-samarbetet integrerade i EFTA-ländernas rättsordningar, så att enhetliga regler gäller inom hela EES-området. Det innebär bl.a. att gemensamma regler på konkurrensområdet, byggda på Romfördragets bestämmelser, kommer att gälla inom hela EES.

Regeringen beslutade den 27 maj 1992 att föreslå riksdagen (prop. 1991/92:170) att anta en EES-lag. Antar riksdagen förslaget kommer i materiellt avseende samma konkurrensregler som gäller inom EG att bli gällande svensk rätt för konkurrensbegränsningar med effekt på handeln mellan Sverige och ett EFTA- eller EG-land. EES-lagen avses träda i kraft den 1 januari 1993.

3.4 EG:s konkurrensregler

Materiella regler

Genom Romfördraget har det skapats ett system som syftar till att förhindra att konkurrensen inom den gemensamma marknaden hindras, begränsas eller snedvrids. De grundläggande konkurrensreglerna för företagen finns i artiklarna 85 och 86. Reglerna har direkt tillämplighet och direkt effekt i medlemsstaterna samt skapar rättigheter och skyldigheter för enskilda rättssubjekt som kan åberopas vid nationella domstolar. Artiklarna har följande lydelse i ny svensk officiell översättning (Utrikesdepartementets handelsavdelning: Romfördraget, 1992).

Artikel 85

1. Alla avtal mellan företag, beslut av företagssammanslutningar och samordnade förfaranden, som kan påverka handeln mellan medlemsstater och som har till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrida konkurrensen inom den gemensamma marknaden, är oförenliga med den gemensamma marknaden och förbjudna, särskilt de som innebär att

a) inköps- eller försäljningspriser eller andra affärsvillkor direkt eller indirekt fastställs,

b) produktion, marknader, teknisk utveckling eller investeringar begränsas eller kontrolleras,

c) marknader eller inköpskällor delas upp,

d) olika villkor tillämpas vid likvärdiga transaktioner med handelspartners, varigenom dessa får en konkurrensnackdel,

e) det ställs som villkor för att ingå avtal att den andra parten åtar sig ytterligare förpliktelser som varken till sin natur eller enligt handelsbruk har något samband med föremålet för avtalet.

2. Avtal eller beslut som är förbjudna enligt denna artikel är ogiltiga.

3. Bestämmelserna i punkt 1 får dock förklaras inte tillämpliga på

- varje avtal eller grupp av avtal mellan företag,
- varje beslut eller grupp av beslut av företagssammanslutningar,
- varje samordnat förfarande eller grupp av samordnade förfaranden,

som bidrar till att förbättra produktionen eller distributionen av varor eller till att främja tekniskt eller ekonomiskt framåtskridande, samtidigt som konsumenterna tillförsäkras en skälig andel av den vinst som därigenom uppnås och som inte

a) ålägger de berörda företagen begränsningar som inte är nödvändiga för att uppnå dessa mål,

b) ger dessa företag möjlighet att sätta konkurrensen ur spel för en väsentlig del av varorna i fråga.

Artikel 86

Ett eller flera företags missbruk av en dominerande ställning på den gemensamma marknaden eller inom en väsentlig del av denna är, i den mån det kan påverka handeln mellan medlemsstater, oförenligt med den gemensamma marknaden och förbjudet.

Sådant missbruk kan särskilt bestå i att

a) direkt eller indirekt påtvinga någon oskäliga inköps- eller försäljningspriser eller andra oskäliga affärsvillkor,

b) begränsa produktion, marknader eller teknisk utveckling till nackdel för konsumenterna,

c) tillämpa olika villkor för likvärdiga transaktioner gentemot handelspartners, varigenom dessa får en konkurrensnackdel,

d) ställa som villkor för att ingå avtal att den andra parten åtar sig ytterligare förpliktelser som varken till sin natur eller enligt handelsbruk har något samband med föremålet för avtalet.

Förbudet i artikel 85.1 riktar sig mot avtal mellan minst två företag, beslut av företagssammanslutningar eller samordnade förfaranden, *avtalskriteriet*. För att samarbetet skall vara förbjudet fordras att det dels har till syfte eller resultat att konkurrensen inom EG hindras, begränsas eller snedvrids, *konkurrensbegränsningskriteriet*, dels kan påverka handeln mellan medlemsstaterna, *samhandelskriteriet*.

Av artikel 85.3 följer att förbudet i artikel 85.1 kan förklaras inte tillämpligt, om de negativa verkningarna av ett konkurrensbegränsande förfarande uppvägs i tillräcklig grad av positiva verkningar av förfarandet. Undantag från förbudet kan ges i enskilda fall av EG-kommissionen efter att företagen har anmält avtalet etc. dit. Dessutom har kommissionen bemyndigats av rådet att utfärda förordningar om undantag för vissa bestämda typer av avtal, s.k. gruppundantag. Avtal som uppfyller villkoren i sådana gruppundantagsförordningar behöver inte anmälas utan anses generellt undantagna från förbudet i artikel 85.1. En beskrivning av gällande gruppundantag följer längre fram i detta avsnitt.

Förbudet i artikel 86 riktar sig mot åtgärder som företag med marknadsdominerande ställning vidtar mot andra företag. För att ett förfarande skall vara förbjudet fordras dels att det är fråga om missbruk av marknadsdominans, dels att förfarandet kan påverka handeln mellan medlemsstaterna. Artikeln medger ingen möjlighet till undantag.

Till EG:s konkurrensregler hör också företagsförvärvskontrollen. I fusionskontrollförordningen (förordning (EEG) nr 4064/89) föreskrivs att vissa större företagsförvärv som har en gemenskapsdimension skall förhandsanmälas till kommisionen. Om ett förvärv skapar eller förstärker en sådan dominerande ställning som medför att den effektiva konkurrensen inom den gemensamma marknaden eller en väsentlig del av den påtagligt skulle hämmas, kan den förbjudas av kommissionen.

Tillämpningsregler

Romfördraget innehåller inga tillämpningsregler till artiklarna 85 och 86. Sådana regler har tillkommit genom särskilda förordningar. Den grundläggande tillämpningsförordningen är förordning (EEG) nr 17/62. I denna uttalas principen att alla konkurrensbegränsande avtal, beslut och samordnade förfaranden som avses i artikel 85.1 är förbjudna, utan att det krävs något föregående beslut om det. Om de inte faller under något gruppundantag, måste de i princip anmälas till kommissionen och av denna beviljas undantag för att bli tillåtna.

Enligt förordningen ges möjlighet att efter ansökan till kommissionen få besked om att artikel 85 eller 86 inte är tillämplig (*icke-ingripandebesked*).

Förordningen innehåller vidare sanktionsregler enligt vilka kommissionen bl.a. kan utdöma böter för överträdelser av förbuden samt vid vite ålägga företag att upphöra med pågående överträdelser.

Genom förordning (EEG) nr 141/62 undantogs transporter från tillämpningsområdet för förordning 17/62, men senare har särskilda bestämmelser meddelats för transporter på vägar, järnvägar och inre vattenvägar i förordning (EEG) nr 1017/68, för havstransporter i förordning (EEG) nr 4056/86 och för lufttransporter i förordning (EEG) nr 3975/87. Även om det i förordning 1017/68 finns bestämmelser som avviker något från artiklarna 85 och 86 i Romfördraget, har EG-domstolen konstaterat att det beträffande transporter på vägar, järnvägar och inre vattenvägar är fråga om tilllämpning av artiklarna 85 och 86.

Kol- och stålområdet samt jordbruksområdet

För kol- och stålprodukter gäller inte artiklarna 85 och 86 i Romfördraget, utan på detta område gäller särskilda konkurrensregler intagna i Fördraget om upprättandet av Europeiska kol- och stålgemenskapen (EKSG-fördraget). Tillämpningen av dessa regler sker dock i huvudsaklig överensstämmelse med Romfördragets konkurrensregler.

Vad avser jordbruksområdet gäller enligt förordning (EEG) nr 26/62 i princip artiklarna 85 och 86 för produktion av och handel med jordbruksvaror, men med den begränsningen att artikel 85.1 inte gäller sådana avtal, beslut eller samordnade förfaranden som utgör en del av en nationell marknadsorganisation eller som behövs för att uppnå målen för den gemensamma jordbrukspolitiken enligt Romfördragets artikel 39.

EG-domstolens praxis m.m.

Konkurrensreglerna i artiklarna 85 och 86 är allmänt hållna och kompletteras av en omfattande praxis från EG-domstolen och tillkännagivanden från kommissionen som har stor betydelse för förståelsen av EG:s konkurrensrätt. Exempelvis anses vissa förfaranden i praxis inte strida mot konkurrensreglerna på grund av de berörda företagens storlek, det inbördes förhållandet mellan företagen eller förfarandets art.

Enligt praxis är förutsättningen för att artikel 85.1 skall vara tillämplig att det förekommer konkurrens mellan företag och att denna konkurrens begränsas. Avtal mellan moderbolag och deras dotterbolag eller dotterbolag sinsemellan (dvs. mellan företag som utgör en ekonomisk enhet) anses under två förutsättningar inte omfattas av förbudet i artikel 85.1. Dotterbolaget skall för det första inte ha någon reell handlingsfrihet på marknaden. Moderbolagets aktieinnehav är ett kriterium för detta. Vidare får avtalet endast beröra arbetsfördelningen inom koncernen.

Enligt praxis krävs också att ett avtal måste påverka konkurrensen på ett märkbart sätt för att omfattas av förbudet i artikel 85.1. Många avtal som träffas av små och medelstora företag anses därför inte strida mot konkurrensreglerna på grund av att deras ekonomiska verkningar inte är tillräckligt betydande. Som en riktlinje har kommissionen den 3 september 1986 utfärdat ett tillkännagivande om s.k. bagatellavtal (EGT nr C 231/2, 12.9.86). Enligt detta tillkännagivande anser kommissionen att avtal i allmänhet inte faller under förbudet i artikel 85.1 om två villkor som avser marknadsandel och omsättning är uppfyllda. De varor eller tjänster som berörs av avtalet får, tillsammans med de deltagande företagens övriga varor eller tjänster som på grund av sina egenskaper, pris och tilltänkta användning av konsumenterna betraktas som likvärdiga, inte utgöra mer än 5 procent av den totala marknaden för sådana varor eller tjänster inom den del av gemenskapen där avtalet har verkningar. Vidare får de deltagande företagens totala sammanlagda årsomsättning inte överstiga 200 milj. ecu.

År 1962 utfärdade kommissionen ett tillkännagivande om ensamåterförsäljaravtal med handelsagenter (EGT nr 139, 24.12.62). Där uttalade kom-

missionen principen att en huvudmans avtal med sin handelsagent inte omfattas av artikel 85.1 under vissa angivna förutsättningar. Rättsutvecklingen sedan 1962 har lett till en viss förändring av rättsläget, och ett nytt tillkännagivande är under utarbetande. Avgörande för bedömningen torde vara om agenten är ekonomiskt integrerad med huvudmannen eller inte.

Av kommissionen utfärdade tillkännagivanden är inte bindande för EG-domstolen.

Förhållandet mellan EG:s konkurrensregler och nationella konkurrensregler

Romfördragets konkurrensregler är direkt tillämpliga på konkurrensbegränsningar med effekt på samhandeln mellan medlemsstaterna. Enligt EG-rätten har dessa regler högre dignitet än regler i den nationella rätten och tar alltså över i de fall de kolliderar med nationell konkurrensrätt.

När det gäller ett enskilt ärende avseende konkurrensbegränsande samarbete eller marknadsdominans kan formellt sett både nationella konkurrensregler och EG:s konkurrensregler samtidigt vara tillämpliga. I fall där såväl nationell konkurrensrätt som EG:s konkurrensrätt har jurisdiktion kan huvudregeln sägas vara att nationell rätt inte får tillämpas så att det inverkar menligt på tillämpningen av EG-rätten.

Vad avser fusionskontrollområdet gäller särskilda regler om fördelningen av kompetensen mellan EG:s organ och nationella myndigheter. Huvudregeln är här att om en fusion har gemenskapsdimension får den bara prövas av kommissionen.

Gruppundantag inom EG

För närvarande finns inom EG gruppundantag för bl.a. specialiseringsavtal, avtal om forskning och utveckling, ensamåterförsäljaravtal, exklusiva inköpsavtal, försäljnings- och serviceavtal för motorfordon, franchiseavtal, patentlicensavtal och know-how-licensavtal.

Gruppundantagsförordningarna har i stort sett en likartad uppbyggnad. De reglerar närmare vilka avtalstyper som är undantagna och under vilka villkor undantag gäller. Avtal som går utöver villkoren för gruppundantaget kan anmälas till kommissionen för individuellt undantag.

Förordningarna innehåller som regel en "svart lista" över avtalsvillkor som medför att undantag inte gäller men även exemplifierande uppräkningar över villkor som kan godtas.

I de förordningar som har utfärdats efter år 1984 föreskrivs ett invändningsförfarande enligt vilket avtal som innehåller konkurrensbegränsningar som inte uttryckligen tillåts ändå kan omfattas av gruppundantag. Sådana avtal skall anmälas till kommissionen, som har sex månader på sig att göra invändning. Om ingen invändning görs inom fristen, är avtalet automatiskt undantaget.

Gruppundantaget för *specialiseringsavtal* (förordning (EEG) nr 417/85) undantar enligt de närmare villkor som anges i förordningen avtal om

specialisering där företag för avtalets giltighetstid accepterar ömsesidiga förpliktelser

a) att inte tillverka eller låta tillverka vissa produkter utan i stället överlåta åt andra parter att tillverka eller låta tillverka dessa produkter, eller

b) att endast gemensamt tillverka eller låta tillverka vissa produkter.

Förordningen är tillämplig bara när de specialiserade produkterna tillsammans med likvärdiga varor som tillverkas av parterna inte har en marknadsandel som överstiger 20 procent inom den gemensamma marknaden eller en väsentlig del av den, och den sammanlagda omsättningen för de deltagande företagen inte överstiger 500 milj. ecu.

Förordningen, som har haft föregångare från år 1972 och år 1982, upphör att gälla den 31 december 1997.

Gruppundantaget för *forskning och utveckling* (förordning (EEG) nr 418/85) undantar enligt de närmare villkor som anges i förordningen avtal mellan företag som syftar till

a) gemensam forskning och utveckling i fråga om produkter eller metoder och gemensamt utnyttjande av resultaten av denna forskning och utveckling,

b) gemensamt utnyttjande av resultaten av forskning och utveckling i fråga om produkter eller metoder där forskningen och utvecklingen har utförts gemensamt enligt tidigare avtal mellan samma företag, eller

c) gemensam forskning och utveckling i fråga om produkter eller metoder utan gemensamt utnyttjande av resultaten, i den mån sådana avtal faller under förbudet i artikel 85.1.

Förordningen är inte tillämplig om avtalsparterna är konkurrerande tillverkare och deras sammanlagda marknadsandelar för de produkter som kan förbättras eller ersättas av de produkter som avtalet omfattar överstiger 20 procent inom den gemensamma marknaden eller en väsentlig del av den.

Om parterna inte är konkurrerande tillverkare, eller om de är konkurrerande tillverkare men inte har en marknadsandel för de berörda produkterna som överstiger 20 procent, gäller undantag enligt förordningen så länge forsknings- och utvecklingsprogrammet gäller. För de fall resultaten utnyttjas gemensamt gäller undantag för en tid av fem år från det att avtalsprodukterna först marknadsförs inom den gemensamma marknaden. Efter de första fem åren kan undantag fortsätta att gälla så länge som parternas produktion av avtalsprodukterna och andra likvärdiga produkter inte överstiger 20 procent av den totala marknaden för sådana produkter inom den gemensamma marknaden eller en väsentlig del av den.

Förordningen upphör att gälla den 31 december 1997.

Gruppundantaget för *ensamåterförsäljaravtal* (förordning (EEG) nr 1983/83) undantar enligt de närmare villkor som anges i förordningen avtal där bara två företag är avtalsparter och en part förbinder sig att bara till den andre leverera vissa varor för vidareförsäljning inom hela den gemensamma marknaden eller ett bestämt område av denna.

Förordningen, som hade en föregångare i förordning (EEG) nr 67/67, upphör att gälla den 31 december 1997.

Exklusiva inköpsavtal behandlas i förordning (EEG) nr 1984/83. Förordningen har tre delar.

Del 1 behandlar exklusiva inköpsavtal med kort eller medellång giltighetstid. Enligt de närmare villkor som anges i förordningen är gruppundantaget i den delen tillämpligt på avtal där bara två företag är avtalsparter och varigenom en part - återförsäljaren - avtalar med den andre - leverantören - att för vidareförsäljning köpa vissa i avtalet angivna varor bara från leverantören, från ett till denne anknutet företag eller från ett företag som leverantören har anförtrott försäljningen av sina varor. Den längsta tillåtna varaktigheten för en sådan skyldighet är fem år.

Del 2 och 3 innehåller särskilda bestämmelser för ölleveransavtal respektive bensinstationsavtal.

Förordningen upphör att gälla den 31 december 1997.

En viktig skillnad mellan förordning 1983/83 och förordning 1984/83 är att enligt den förra kan detaljisten ges ett exklusivt försäljningsområde vilket inte går enligt den senare.

Gruppundantaget för *försäljnings- och serviceavtal för motorfordon* (förordning (EEG) nr 123/85) undantar enligt de närmare villkor som anges i förordningen avtal där bara två företag är parter och där en avtalspart åtar sig leveranser av vissa motorfordon för återförsäljning inom ett bestämt område av den gemensamma marknaden bara till den andra parten, eller bara till den andra parten och till ett visst antal företag inom ett distributionsnät.

Förordningen upphör att gälla den 30 juni 1995.

Gruppundantaget för *franchiseavtal* (förordning (EEG) nr 4087/88) avser franchiseavtal vid återförsäljning av varor och tillhandahållande av tjänster till slutförbrukare. Den avser även huvudfranchiseavtal enligt vilka franchisegivaren överlåter rätten att utnyttja en franchise för att träffa ett franchiseavtal med tredje man.

I förordningen undantas enligt de närmare villkor som anges i förordningen franchiseavtal och huvudfranchiseavtal där bara två företag är parter och som innehåller en eller flera av följande konkurrensbegränsningar:

a) Skyldighet för franchisegivaren att inom ett visst område inom den gemensamma marknaden inte

- till tredje man överlåta rätten att helt eller delvis utnyttja franchisen,
- själv utnyttja franchisen eller enligt ett liknande system marknadsföra de varor eller tjänster som omfattas av franchisen,
- själv leverera sina varor till tredje man.

b) Skyldighet för huvudfranchisetagaren att inte utanför sitt avtalsområde träffa franchiseavtal med tredje man.

c) Skyldighet för franchisetagaren att utnyttja franchisen bara från i avtalet angivna lokaler.

d) Skyldighet för franchisetagaren att avstå från att utanför sitt avtalsområde söka kunder till de varor eller tjänster som omfattas av franchisen.

e) Skyldighet för franchisetagaren att inte tillverka, sälja eller i samband med tillhandahållande av tjänster använda varor som konkurrerar med sådana franchisegivarens varor som omfattas av franchisen. Om föremålet

för franchisen är försäljning eller användning i samband med tillhandahållandet av tjänster, vissa typer av varor samt reservdelar och tillbehör till dessa, får denna skyldighet inte åläggas i fråga om dessa reservdelar eller tillbehör.

Förordningen upphör att gälla den 31 december 1999.

Gruppundantaget för *patentlicensavtal* (förordning (EEG) nr 2349/84) undantar enligt de närmare villkor som anges i förordningen vissa patentlicensavtal och vissa avtal med licens för patent och know-how i kombination. Förordningen gäller för avtal där bara två företag är parter, där licensgivaren ger licenstagaren exklusiv rätt och där licenstagaren godtar vissa begränsningar i friheten att aktivt marknadsföra produkten på annat håll inom gemenskapen.

Förordningen upphör att gälla den 31 december 1999.

Gruppundantaget för *know-how-licensavtal* (förordning (EEG) nr 556/89) avser såväl rena know-how-licensavtal som licensavtal avseende både know-how och patent som inte omfattas av patentlicensförordningen. Know-how definieras i förordningen som "en viss mängd teknisk information som är hemlig, substansiell och identifierad i någon lämplig form".

Förordningen är uppbyggd på liknande sätt som patentlicensförordningen. Den upphör att gälla den 31 december 1999.

EG: gruppundantag är som framgått tidsbegränsande. Vid behov kommer nya till och gamla revideras. F.n. är det aktuellt med ändringar i gruppundantagen om specialiseringsavtal, forskning och utveckling samt patentlicens- och know-how-licensavtal. Vidare har ett förslag till ett nytt gruppundantag för försäkringsområdet lagts fram. Avsikten är att förändringarna skall träda i kraft den 1 januari 1993.

4 Behovet av en skärpt konkurrenslagstiftning

Regeringens bedömning: En skärpt konkurrenslagstiftning behövs som ett av många medel för att främja tillväxt och effektivitet på den svenska marknaden.

Konkurrenskommitténs bedömning: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ungefär hälften av remissinstanserna delar kommitténs bedömning. Det är bl.a. Näringsfrihetsombudsmannen, Statens pris- och konkurrensverk, Kommerskollegium, Närings- och teknikutvecklingsverket, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet.

Åtskilliga remissinstanser menar dock att det inte påvisats något behov av en skärpt konkurrenslagstiftning. Det är framför allt sådana remissinstanser som representerar näringslivet, exempelvis Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund och Kooperativa förbundet. Dessa remissinstanser menar i allmänhet att konkurrenspolitiken behöver förstärkas men framhåller betydelsen för konkurrensen av andra åtgärder, såsom slopande av offentliga regleringar och importhinder.

Skälen för regeringens bedömning: Konkurrens på marknaden skapas bäst av företagen själva. Marknadsekonomin förutsätter att företagen i

tävlan med varandra söker avsättning för sina produkter, och att företagen därvid i princip har frihet att besluta i fråga om produktionen och distributionen.

För att marknadsekonomin skall fungera på avsett sätt är det emellertid viktigt att företagen genom sina åtgärder inte får sätta konkurrensen ur spel. Om så sker kan långsiktiga förluster för samhällsekonomin uppstå bl.a. genom att företagen förlorar incitament till kostnadskontroll och förmåga till långsiktig förnyelse. Friheten för företagen måste därför till viss del vara begränsad genom ramar som statsmakterna sätter upp. För de fall företagen begränsar konkurrensen på ett sätt som är övervägande negativt för samhällsekonomin och för konsumenterna måste statsmakterna ha effektiva instrument för att hindra detta.

Som vi har konstaterat i avsnitt 2 är konkurrensen otillräcklig inom viktiga delar av den svenska ekonomin. Enligt regeringens mening är det - förutom genom frihandel och åtgärder som avreglering och effektivisering av den offentliga sektorn - nödvändigt att skapa ett effektivare rättsligt instrument än den nuvarande konkurrenslagen för att motverka konkurrensbegränsningar i näringslivet. Den nuvarande konkurrenslagen innehåller inte tillräckligt fasta spelregler för konkurrensen på marknaden, och den har en alltför svag preventiv verkan.

En ny skärpt konkurrenslagstiftning bör utformas som en standard för konkurrensen och innehålla möjligheter att direkt möta konkurrensbegränsningar med ekonomiska sanktioner som drabbar de företag som vidtar åtgärderna. Syftet med en sådan ordning är i främsta rummet att avhålla företagen från konkurrensbegränsande samarbete och missbruk av marknadsmakt.

Den enligt vår mening viktigaste effekten av en skärpt konkurrenslagstiftning är signalen till marknadens aktörer att regeringen är fast besluten att med olika medel åstadkomma en fungerande marknadsekonomi som bygger på effektiv konkurrens i såväl privat som offentlig verksamhet.

Den närmare utformningen av regeringens förslag till en ny konkurrenslag presenteras i nästa avsnitt.

5 Regeringens förslag till ny konkurrenslag

5.1 Förbjudna konkurrensbegränsningar

5.1.1 Konkurrensbegränsande samarbete mellan företag och missbruk av dominerande ställning

Regeringens förslag: De materiella konkurrensreglerna för näringsverksamheten i Sverige utformas med artiklarna 85.1 och 86 i Romfördraget som förebild. Det innebär att det ställs upp principiella förbud mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag och missbruk från ett eller flera företags sida av en dominerande marknadsställning.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En stor majoritet av remissinstanserna är i huvudsak positiva till promemorians förslag eller lämnar det utan erinran. Det är bl.a. Statskontoret, Närings- och teknikutvecklingsverket, Marknadsdomstolen, Näringsfrihetsombudsmannen, Statens pris- och konkurrensverk, Sveriges industriförbund, Företagarnas riksorganisation, Svenska handelskammarförbundet samt juridiska fakulteterna vid Stockholms och Uppsala universitet. Några remissinstanser, bl.a. Lantbrukarnas riksförbund, anser dock att anpassningen till EG:s regler inte bör ske före ett EG-medlemskap.

Endast ett fåtal remissinstanser, bl.a. Svea hovrätt, Kooperativa förbundet, Kooperativa institutet och Svenska taxiförbundet, är negativa eller tveksamma till förslaget. De menar att fördelarna med den föreslagna modellen inte överväger nackdelarna och att det inte påvisats något behov av att frångå den nuvarande ordningen enligt KL. Sveriges köpmannaförbund anser sig inte kunna ta ställning till förslaget utan preciseringar.

Skälen för regeringens förslag

EG:s konkurrensregler bör vara modell

Den svenska konkurrenslagstiftningen bygger i huvudsak på den s.k. missbruksprincipen, dvs. ingripanden mot konkurrensbegränsningar sker med verkan för framtiden sedan domstolen konstaterat skadlig verkan i det enskilda fallet. En fördel med detta system är att lagstiftaren vid utformningen av reglerna inte behöver ta hänsyn till de mångskiftande förhållanden som kan föreligga inom näringslivet. I stället kan ingripanden ske efter förhållandena i det enskilda fallet. I Sverige har genom detta system efterhand utbildats en tämligen omfattande och fast praxis som tjänar som vägledning för företagen. En nackdel med systemet är emellertid att det inte tillhandahåller ett preventivt direktverkande sanktionssystem. Endast för två typer av konkurrensbegränsningar - anbudskarteller och bruttopriser

- ställer KL upp straffsanktionerade förbud. Genom 1991 års lagstiftning tillkom vissa straffsanktionerade förbud för jordbruksområdet.

Det är naturligt att vid utarbetandet av förslag till en ny konkurrenslag ta närmandet till EG som utgångspunkt. EG:s konkurrensregler har redan i dag stor betydelse för svenska företag som verkar på EG-marknaden. Genom EES-lagen kommer konkurrensregler som i princip är identiska med EG:s att bli gällande svensk rätt, och vid ett eventuellt medlemskap i EG kommer Romfördragets bestämmelser att gälla direkt i Sverige. Flera svenska företag berörs alltså redan i dag av Romfördragets konkurrensregler och med EES-avtalet kommer dessa regler i framtiden att få ökad betydelse för det svenska näringslivet.

Något krav inom EG på harmonisering mellan nationell konkurrenslagstiftning och EG-reglerna finns inte för närvarande. Det förekommer dock ett allt starkare inflytande från de grundläggande principerna i EG:s nationella konkurrenslagar. Vissa av EG:s medlemsstater, såsom Belgien, Italien och Irland, har nyligen antagit nationella konkurrenslagar som innebär en direkt harmonisering med EG:s materiella regler.

Konkurrenskommitténs förslag innebär ett närmande till EG:s system. Enligt regeringens mening bör emellertid steget tas fullt ut och ett förbudssystem efter modell från artiklarna 85.1 och 86 i Romfördraget med principiella förbud mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag och missbruk från ett eller flera företags sida av en dominerande ställning införas i Sverige.

Genom en anpassning till EG-rättens och EES-avtalets materiella konkurrensregler uppnås den fördelen att aktörer på den svenska marknaden inte behöver anpassa sig efter olika konkurrensrättsliga regler beroende på om det är fråga om handel inom landet eller handel över gränserna. Det torde också underlätta företagens internationalisering genom att kännedom om svenska konkurrensregler automatiskt också ger kännedom om motsvarande internationella regler.

De nya konkurrensregler som vi förordar bygger på en modell som tillämpats inom EG under flera decennier och som visat sig ha stor betydelse för företagens agerande och därmed för konkurrensförhållandena i olika branscher. Svenska nationella konkurrensregler som bygger på Romfördragets materiella konkurrensregler med generella förbud kan därför antas bidra till att göra konkurrensen effektivare även på den svenska marknaden.

I vårt förslag ligger att begreppet "företag", som är en översättning av ordet "undertaking" i EG-rätten och i EES-avtalet, ersätter det nuvarande begreppet "näringsidkare". Även om det för närvarande förmodligen inte föreligger några avgörande skillnader mellan begreppen bör man också i detta hänseende välja en anpassning till EG-rätten. Begreppet "näringsidkare" är inte ett specifikt konkurrensrättsligt begrepp utan har påverkats och påverkas också av marknadsrätten i övrigt. Man kan därför inte utesluta att begreppet genom rättsutvecklingen kan komma att avvika från det mer renodlade konkurrensrättsliga begreppet "företag" i EG-rätten och i EES-avtalet.

Med "företag" i EG-rätten avses varje fysisk eller juridisk person - även

statliga och kommunala organ - som driver verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur.

Innebörden av förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete

Vårt förslag om förbud mot konkurrensbegränsande samarbete riktar sig mot avtal mellan minst två företag, beslut av sammanslutningar av företag och samordnade förfaranden (*avtalskriteriet*) och gäller om avtalet etc. har konkurrensbegränsande syfte eller verkningar (*konkurrensbegränsningskriteriet*).

Förbudet innebär en övergripande rättslig reglering som träffar alla varierande former av konkurrensbegränsande samarbete. Förbudet träffar såväl avtal mellan företag i samma led (horisontella avtal) som avtal mellan exempelvis tillverkare och deras återförsäljare (vertikala avtal).

Vad som är en konkurrensbegränsning avgörs i det enskilda fallet. Därvid kan alltså redan avtalets syfte vara avgörande. I sista hand förutsätter konkurrensbegränsningskriteriet ett s.k. *konkurrenstest*, dvs. en närmare prövning av avtalets påverkan på konkurrensen på den relevanta marknaden. Vid detta konkurrenstest, som vid prövningen av detta kriterium görs mer schablonmässigt, får den situation som råder vid en effektiv konkurrens tjäna som måttstock. En sådan kan i princip anses föreligga om antalet säljare inte är för begränsat, de utbjudna produkterna inte är för differentierade, företagen inte handlar i samförstånd med varandra och inga väsentliga hinder finns för nyetablering.

Även om förbudet alltså är heltäckande för alla former av konkurrensbegränsande samarbete är det emellertid givet att det finns vissa typer av samarbete som i särskilt hög grad är negativa för konkurrensen, exempelvis avtal om priser, produktions- och utbudsbegränsningar av olika slag samt uppdelning av marknader. Vårt förslag innehåller därför liksom artikel 85.1 en exemplifierande uppräkning av sådana typiskt sett farliga avtalstyper.

Förbudet bör liksom inom EG-rätten och i EES-avtalet vara förenat med möjligheter till undantag. Denna fråga behandlas i avsnitt 5.1.2.

Innebörden av förbudet mot missbruk av dominerande ställning

Förslaget om förbud mot missbruk av dominerande ställning riktar sig mot åtgärder som företag med dominerande marknadsställning vidtar mot andra företag.

Att ha en dominerande marknadsställning är inte i sig förbjudet. Vad som förbjuds är missbruk av denna ställning i den meningen att ställningen utnyttjas på ett sätt som skadar konkurrensen.

Förbudet avser varje slags missbruk av en dominerande ställning. Liksom artikel 86 innehåller vårt förslag exempel på vissa särskilt utpräglade beteenden som kan utgöra missbruk. Ett exempel är påtvingande av oskäliga inköps- eller försäljningspriser. Priser som är oskäligt höga är till nackdel för konsumenterna, medan priser som är oskäligt låga (s.k. underprissättning) kan ha till syfte att slå ut svagare konkurrenter som inte har

förmåga att hålla sådana priser under någon längre tid. Andra exempel på missbruk är diskrimineringsåtgärder, leveransvägran och kopplingsförbehåll.

När det gäller förbudet mot missbruk av dominerande ställning skall det med vårt förslag inte finnas någon möjlighet till undantag, utan förbudet skall vara absolut. Detta överensstämmer med vad som gäller enligt EG-rätten och EES-avtalet.

EG-domstolens praxis får betydelse

En avsikt med vårt förslag är att - bortsett från vad som följer av det s.k. samhandelskriteriet - så långt som det är möjligt uppnå materiell rättslikhet med Romfördragets konkurrensregler och därmed också med den kommande svenska EES-lagens motsvarande regler. För att åstadkomma detta måste motivskrivningen hållas på ett relativt allmänt plan för att inte hindra en dynamisk rättsutveckling på området på samma sätt som sker i EG-rätten och i andra länder med likartade rättssystem.

Inom EG-rätten har EG-domstolens praxis stor betydelse för att bestämma förbudens räckkvidd. Det gäller inte minst förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag och de därtill knutna undantagsreglerna i Romfördragets artikel 85.3. Även när det gäller tillämpningen av den nya svenska konkurrenslag som vi föreslår kommer praxis att få stor betydelse. Som alltid vid ny lagstiftning kommer det emellertid att dröja någon tid innan en fast praxis har utkristalliserat sig.

Genom en materiell samordning med Romfördragets regler bör dock mycken ledning vid tillämpningen av en ny svensk konkurrenslag kunna hämtas från EG-domstolens praxis, men också från praxis i andra länder som tillämpar förbudsprincipen. Det kommer därmed redan vid ikraftträdandet att finnas tillgång till en omfattande rättspraxis med stor betydelse också för ett svenskt regelverk på området. Rättspraxis bör vidare kunna utvecklas med EG-rätten som grund.

Man måste dock beakta vissa speciella drag i EG-rätten som oftast inte spelar en så framträdande roll i nationella rättsordningar. Det är att EG:s konkurrensregler utgör en del i ett gemenskapssystem som syftar till att eliminera handelshinder och skapa en enhetlig gemensam marknad där fri konkurrens skall råda. EG-domstolens avgöranden är influerade av de grundläggande principerna och de övergripande målen för gemenskapen.

Man måste också beakta att tillämpningen av en svensk konkurrenslag i vissa fall kan behöva anpassas efter de särskilda förhållanden som gäller i Sverige. Sverige är avlägset beläget från de centrala delarna av Europa och relativt glesbefolkat och förutsättningarna för att driva näringsverksamhet är inte parallella med vad som gäller inom EG.

Särskilt om små och medelstora företag

Ett viktigt mål för konkurrenspolitiken är att stärka och bevara och därmed att främja utvecklingskraften i de små och medelstora företagen. Små och

medelstora företag bidrar genom sin flexibilitet och dynamik till att upprätthålla en effektiv konkurrens.

De föreslagna förbuden syftar bl.a. till att skapa ett gynnsamt klimat för små och medelstora företag. Förbuden tar bl.a. sikte på sådant som kan vara negativt särskilt för små företag, exempelvis avtal och förfaranden som innebär att olika villkor tillämpas för likvärdiga affärstransaktioner liksom tilläggsförpliktelser som inte har samband med föremålet för ett avtal.

Särskilt förbudet mot missbruk av dominerande ställning syftar i hög grad till att skydda de små och medelstora företagen mot starka konkurrenter, leverantörer eller kunder. Detta förbud utgör därmed också en stark rättslig grundval för att ingripa mot dominerande företag som exempelvis tillämpar underprissättning för att tvinga bort små konkurrenter från marknaden eller utan saklig grund vägrar leverera varor som är avgörande för verksamheten hos små och medelstora företag.

Av de föreslagna förbuden kan de små och medelstora företagen själva framför allt komma att beröras av förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete. Men det gäller bara om samarbetet hindrar, begränsar eller snedvrider konkurrensen på ett märkbart sätt, dvs. har ekonomiska verkningar av någon betydelse. Omfattar alltså samarbetet bara en mindre del av marknaden faller det inte under förbudet. Om ett sådant samarbete ändå skulle falla under förbudet därför att det påverkar konkurrensen på ett märkbart sätt, kan det dock ha sådana positiva effekter att det, enligt vad som behandlas i nästa avsnitt, är berättigat till undantag från förbudet.

Särskilt om jordbruksområdet

Regeringen tillsatte i december 1991 en särskild kommission (Omställningskommissionen, Jo 1991:07) med uppdrag att förbereda en avstämning av de s.k. omställningsbeslut på jordbruksområdet som omfattas av 1990 års livsmedelspolitiska beslut. Kommissionen skulle bl.a. beakta konsekvenserna av en anslutning till EG. En utgångspunkt för kommissionens arbete skulle vara att Sverige vid inträdet i EG har en stark och konkurrenskraftig jordbruksnäring och livsmedelsindustri.

Omställningskommissionen avlämnade i augusti 1992 delbetänkandet (SOU 1992:87) Åtgärder för att förbereda Sveriges jordbruk och livsmedelsindustri för EG - förslag om vegetabiliesektorn, livsmedelsexporten och den ekologiska produktionen.

Som framgått av avsnitt 3.4 tillämpas inte artikel 85.1 i Romfördraget fullt ut på jordbruksområdet. Vårt förslag innehåller inga sådana begränsningar av konkurrensreglernas tillämplighet. Detta innebär rent faktiskt att de regler som nu föreslås inte fullt ut motsvarar den ordning som gäller inom EG. Frågan om konsekvenserna på jordbruksområdet av en anslutning till EG bör enligt vår mening prövas i särskild ordning och inte påverka utformningen av det förslag som vi nu lägger fram.

5.1.2 Undantag från förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete

Regeringens förslag: Konkurrensverket skall genom beslut i enskilda fall kunna meddela undantag från förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag. För att undantag skall medges krävs *dels* att avtalet, beslutet eller det samordnade förfarandet anmäls till verket, *dels* att de negativa verkningarna som avtalet etc. har från konkurrenssynpunkt uppvägs av vissa positiva verkningar.

Undantag skall gälla för en bestämd tid. Tidpunkten från när undantag skall gälla får sättas före tidpunkten för beslutet.

Om Konkurrensverket inte inom tre månader har fattat beslut eller gjort invänding i anledning av en anmälan, skall undantag anses beviljat i enlighet med anmälan för en tid av fem år.

Undantag från förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete skall gälla för sådana grupper av avtal, beslut eller samordnade förfaranden som uppfyller förutsättningarna i lagen för enskilda undantag enligt vad som anges i verkställighetsföreskrifter av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer (*gruppundantag*).

Ett beviljat undantag skall i vissa fall kunna återkallas av Konkurrensverket. Konkurrensverket skall även kunna återkalla undantaget för ett avtal etc. för vilket gruppundantag gäller.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Promemorian innehåller dock inte något förslag om att undantag skall anses beviljat, om Konkurrensverket inte fattat beslut eller gjort invändning inom tre månader från anmälan. Vidare avviker promemorians förslag något från regeringens när det gäller utformningen av reglerna om gruppundantag i lagen.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna godtar i allt väsentligt promemorians förslag eller lämnar det utan erinran. Det är bl.a. Näringsfrihetsombudsmannen, Statens pris- och konkurrensverk och Marknadsdomstolen.

Flera remissinstanser, framför allt sådana som representerar näringslivet, är dock kritiska till den föreslagna administrativa ordningen för meddelande av undantag. Sveriges industriförbund och Företagarnas riksorganisation motsätter sig t.ex. att de materiella reglerna införs, om den föreslagna administrativa ordningen skall gälla. Stor tveksamhet till förslaget i denna del framförs även av t.ex. Grossistförbundet svensk handel, Dagligvaruleverantörers förbund, Svenska handelskammarförbundet, Sveriges marknadsförbund och Svenska åkeriförbundet. Huvudlinjen i kritiken är att den föreslagna ordningen kommer att leda till en oacceptabel ärendeanhopning och byråkratisering hos konkurrensmyndigheten med åtföljande ineffektivitet i handläggningen och osäkerhet för företagen.

Flera av de kritiska remissinstanserna anser att det i lagen bör införas en tidsfrist för Konkurrensverkets behandling av ärenden om undantag.

Sveriges industriförbund föreslår att undantag också skall kunna meddelas av allmän domstol i samband med prövning av civilrättsliga frågor.

Några remissinstanser, framför allt Dagab, Sveriges livsmedelshandlareförbund och ICA Förbundet, anser att tillfälliga priskampanjer i organiserad samverkan mellan enskilda köpmän bör vara undantagna från förbudsreglerna. Lantbrukarnas riksförbund anser att jordbrukets primärföreningar bör undantas från förbudsreglerna samt att gemensam finansiering av förluster vid export av tillfälliga överskott av jordbruksprodukter bör vara möjlig.

Sveriges industriförbund och Lantbrukarnas riksförbund menar att gruppundantagen bör beslutas av regeringen.

Statskontoret anser att gruppundantagen bör ha lagform. Marknadsdomstolen framför att frågan huruvida bestämmelser om gruppundantag kan vara verkställighetsföreskrifter i regeringsformens mening bör övervägas ytterligare.

Skälen för regeringens förslag

Gällande rätt

Enligt KL kan Marknadsdomstolen meddela tillstånd för viss tid eller tills vidare till ett förfarande som strider mot förbuden mot bruttopris och anbudskarteller (dispens). Av 16 § KL följer att tillstånd får meddelas endast om förfarandet kan antas främja kostnadsbesparingar, som till väsentlig del kommer konsumenterna till godo, eller i övrigt bidrar till en från allmän synpunkt ändamålsenlig ordning eller om annars särskilda skäl föreligger.

När i KL vissa åtgärder förbjuds vid straffansvar beror detta på att de har bedömts utgöra konkurrensbegränsningar som generellt har skadlig verkan. Förbuden grundas alltså i sak på en presumtion. Dispensförfarandets funktion blir därmed att i ett enskilt fall pröva om presumtionen har brustit. Domstolen har enligt en överviktsprincip att väga visad samhällsnytta mot eventuella negativa följder av konkurrensbegränsningen.

EG:s system med individuella undantag bör övertas

Av artikel 85.3 i Romfördraget följer att förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete får förklaras inte tillämpligt på avtal, beslut eller samordnade förfaranden, om samarbetet har vissa närmare angivna positiva verkningar som objektivt sett överväger de negativa verkningarna från konkurrenssynpunkt.

Undantag meddelas av kommissionen efter att företagen anmält avtalet, beslutet eller det samordnade förfarandet dit. Ett beslut om undantag innebär bl.a. att ett i och för sig förbjudet avtal etc. blir tillåtet och inte kan angripas med stöd av konkurrensreglerna. Beslutet kan dock återkallas av kommissionen under vissa angivna förutsättningar.

Systemet med individuella undantag som finns inom EG och som har sin motsvarighet i EES-avtalet bör enligt regeringens mening också införas i

den svenska nationella konkurrensrätten. Även om ett sådant system kan leda till en viss byråkratisering väger systemets fördelar över på grund av att det ökar effektiviteten i konkurrensövervakningen.

Undantag bör kunna beviljas av Konkurrensverket efter att ett avtal, beslut eller samordnat förfarande anmälts dit. Som framgår av avsnitt 5.1.7 bör Konkurrensverkets beslut kunna överklagas hos domstol.

Precis som inom EG bör undantag kunna beviljas om vissa förutsättningar är uppfyllda. Avtalet etc. skall för det första bidra till att förbättra produktionen eller distributionen eller till att främja tekniskt eller ekonomiskt framåtskridande. Vidare skall konsumenter och köpare inom näringslivet tillförsäkras en skälig andel av den vinst som därigenom uppnås. Därutöver skall krävas att konkurrensbegränsningen är nödvändig för att uppnå dessa positiva effekter och att en väsentlig del av de varor eller tjänster som samarbetet avser kommer att utsättas för konkurrens.

Detta innebär sammantaget att undantag för ett konkurrensbegränsande samarbete inte torde kunna beviljas om det inte vid sidan av samarbetet finns tillräcklig konkurrens på marknaden. Det är nämligen bara genom ett sådant konkurrenstryck som det långsiktigt uppstår positiva nettoeffekter för samhällsekonomin och för konsumenterna. Samverkan mellan små och medelstora företag som stärker deras konkurrenskraft gentemot större företag på marknaden och som inte omfattar en alltför stor del av marknaden torde ofta leda till sådana positiva effekter som bör berättiga till undantag.

Samverkan är särskilt vanlig mellan konsumentinriktade handelsföretag där inslaget av småföretag är stort. Eftersom denna samverkan sker på olika sätt och i olika organisationsformer kan det innebära att en viss samverkan träffas av det föreslagna förbudet medan en annan inte gör det. En strävan bör vara att bestämmelserna om undantag tillämpas på sådant sätt att man i sådana fall uppnår likabehandling och konkurrens på lika villkor.

Ett omfattande samarbete förekommer också på jordbruksområdet. På detta område kan det vara naturligt att enskilda jordbrukare och andra liknande primärproducenter sluter sig samman i primärföreningar för att samarbeta i olika frågor. Sådant samarbete torde innehålla vissa moment som är konkurrensbegränsande. Hänsyn bör tas till jordbruksnäringens speciella natur vid tillämpningen av bestämmelserna om undantag. Här kan nämnas att man inom EG inte tillämpar artikel 85.1 i Romfördraget fullt ut på jordbruksområdet.

Ett undantag bör gälla för en bestämd tid, och Konkurrensverket bör i sitt beslut ange från vilken tidpunkt undantag skall gälla. Enligt EG:s regler får denna tidpunkt inte sättas före tidpunkten för anmälan. Företagen är enligt EG:s regler alltså i princip inte skyddade mot böter och ogiltighet för tiden före anmälan.

I den svenska lagen bör dock den tidpunkt från vilket ett beslut om undantag skall gälla kunna sättas före tidpunkten för anmälan. Huvudregeln bör därvid vara att undantag skall gälla från avtalets tillkomst. Företagen blir därigenom i de allra flesta fall skyddade mot åtgärder enligt lagen även för tiden före anmälan.

I syfte att motverka långa väntetider för företagen bör vid anmälan om undantag gälla ett särskilt invändningsförfarande efter förebild från EG:s gruppundantagsförordningar. En tidsfrist på tre månader bör ställas upp för Konkurrensverkets handläggning av en anmälan. Om verket inte inom denna tid har fattat beslut eller gjort invändning i anledning av anmälan, bör undantag anses automatiskt beviljat i enlighet med anmälan för en tid av fem år.

Möjlighet bör liksom inom EG finnas att under vissa angivna förutsättningar återkalla ett beviljat undantag.

EG:s system med gruppundantag bör övertas

Erfarenheterna från EG ger vid handen att vissa typer av avtal, beslut och samordnade förfaranden mer allmänt kommer att kunna beviljas undantag. Från resurssynpunkt är det därför lämpligt att det på samma sätt som inom EG skapas möjlighet att utfärda generella undantag för grupper av avtal etc.

Inom EG har Rådet bemyndigat kommissionen att i förordningsform undanta vissa typer av avtal från förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete. Kommissionen har också utnyttjat bemyndigandet och utfärdat ett antal s.k. gruppundantagsförordningar (se avsnitt 3.4).

En ordning med undantag för grupper av avtal etc. är viktig också av det skälet att det nya systemets förutsebarhet ökar.

Det till *Lagrådet* remitterade förslaget innehöll en bestämmelse (17 §) om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skulle få föreskriva om undantag från förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete för grupper av avtal som uppfyller förutsättningarna för individuella undantag. Syftet med bestämmelsen var att upplysa om att verkställighetsföreskrifter skulle komma att utfärdas på området.

Lagrådet gjorde emellertid den bedömningen att bestämmelsen gav möjlighet att utfärda föreskrifter av mer långtgående slag än verkställighetsföreskrifter. Enligt Lagrådets uppfattning utgjorde bestämmelsen ett bemyndigande att i förordning utfärda föreskrifter som enligt regeringsformen kräver lagform.

Som Lagrådet har anfört är en lösning på problemet med gruppundantag att det i lagen införs en materiell bestämmelse om dessa. Regeringen har samma uppfattning. Bestämmelsen bör dock inte som Lagrådet har föreslagit utformas som en inskränkning av förbudsområdet. Det vore då oegentligt att tala om undantag från förbudet. I stället bör bestämmelsen utformas som ett generellt undantag från förbudsområdet för sådana kategorier av avtal som uppfyller förutsättningarna i lagen för individuella undantag. Bestämmelsen bör vidare innehålla att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer i verkställighetsföreskrifter kommer att ange sådana kategorier av avtal.

Principen bör vara att avtal etc. som faller under ett gruppundantag inte behöver anmälas till Konkurrensverket för att vara undantagna från förbudsområdet.

När det gäller för vilka olika typer av avtal gruppundantag bör gälla, är detta som berörts ovan i första hand en praktisk fråga. Genom gruppundantag uppnår man den effekten att den administrativa hanteringen av ärenden om individuella undantag begränsas, vilket är till fördel för såväl företag som Konkurrensverket.

EG:s gruppundantag har växt fram som ett resultat av erfarenheterna från behandlingen av individuella undantag. På områden där anmälningar för individuella undantag har varit talrika och prövningen av dessa anmälningar gett tillräcklig vägledning för hur avtalen bör vara utformade för att få undantag har gruppundantag beslutats.

När det gäller den nu föreslagna svenska konkurrenslagen - som i materiellt hänseende bygger på EG:s konkurrensregler - bör man kunna ta tillvara erfarenheterna från EG, och därför även vad avser frågan om för vilka kategorier av avtal gruppundantag skall gälla ansluta till EG-rätten och därigenom också till det kommande EES-avtalet. Det innebär att gruppundantag bör gälla för ensamåterförsäljaravtal, exklusiva inköpsavtal, försäljnings- och serviceavtal för motorfordon, patentlicensavtal, specialiseringsavtal, forsknings- och utvecklingsavtal, franchiseavtal och know-how-licensavtal.

Det är möjligt att det utöver dessa gruppundantag finns behov i Sverige av gruppundantag på fler områden. På vilka områden det kan finnas ett sådant behov och hur dessa gruppundantag i så fall skall utformas är svårt att förutse i dag. Precis som varit fallet för EG bör först tillräcklig erfarenhet vinnas genom prövning av individuella undantag. Avvikelserna från EG-reglerna bör dock inte vara för stora, om den eftersträvade enhetligheten med dessa regler skall nås.

Emellertid kan man redan nu förutse ett behov av ett gruppundantag när det gäller viss organiserad samverkan mellan företag inom detaljhandeln. Det kan nämligen antas att anmälningar om undantag på detta område kommer att bli särskilt frekventa. Det torde också vara möjligt att redan nu med tillräcklig grad av säkerhet precisera under vilka förutsättningar sådant samarbete skall kunna undantas.

Det framstår som lämpligast att regeringen - åtminstone i ett inledningsskede - meddelar tillämpningsföreskrifter om gruppundantagen.

Det bör som i EG-rätten också finnas en möjlighet för Konkurrensverket att beträffande ett avtal för vilket gruppundantag gäller kunna återkalla undantaget, om avtalet skulle ha följder som är oförenliga med de förutsättningar som gäller för när individuella undantag får beviljas.

5.1.3 Icke-ingripandebesked

Regeringens förslag: För det fall ett företag är osäkert på huruvida ett avtal eller ett förfarande faller under förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete eller missbruk av dominerande ställning skall det finnas möjlighet att efter ansökan hos Konkurrensverket få en förklaring om att förbudet inte är tillämpligt (*icke-ingripandebesked*).

Ett beslut om icke-ingripandebesked är bindande för Konkurrensverket men kan återkallas av verket under vissa förutsättningar.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna godtar promemorians förslag eller lämnar det utan erinran. Det är bl.a. Näringsfrihetsombudsmannen, Statens pris- och konkurrensverk och Marknadsdomstolen.

Flera remissinstanser anser, på samma sätt som när det gäller anmälan för undantag, att det i lagen bör införas en tidsfrist för Konkurrensverkets behandling av ärenden om icke-ingripandebesked.

Skälen för regeringens förslag: Det kommer i en hel del fall att vara svårt för företag att på förhand bedöma räckvidden av de två förbuden som föreslås. Viktiga förutsättningar för förbuden, såsom om konkurrensen påverkas på ett märkbart sätt och företagens ställning på marknaden, kan bara bedömas sedan omständigheterna i det enskilda fallet klarlagts.

Inom EG-rätten finns det möjlighet för företag att efter ansökan hos kommissionen få en förklaring att det, enligt de uppgifter kommissionen har tillgång till, inte finns anledning för kommissionen att med stöd av artikel 85:1 eller 86 i Romfördraget ingripa mot ett avtal eller förfarande (*icke-ingripandebesked*). Regler om detta finns i artikel 2 i förordning (EEG) nr 17/62 och i motsvarande förordningar på transportområdet.

Ett beslut om icke-ingripandebesked har enligt EG:s regler begränsade effekter. Beslutet innebär bara att kommissionen på basis av tillgängligt material inte ser anledning att ingripa mot det företag som har begärt förklaringen. Kommissionen kan återkalla sitt beslut när förhållandena gör det påkallat. Grund för att ändra ett beslut kan även vara ändrad praxis från EG-domstolen.

Motsvarande ordning gäller vad avser EES-avtalets konkurrensregler.

Företag har ett berättigat intresse av att på förhand kunna få veta om ett samarbete eller någon annan åtgärd träffas av ett förbud. Det är därför nödvändigt att det även i en svensk konkurrenslag - som ju bygger på EG:s materiella konkurrensregler - införs en möjlighet för Konkurrensverket att på begäran meddela ett förhandsbesked om att verket på basis av tillgängligt material inte ser anledning att ingripa mot ett förfarande.

Reglerna om icke-ingripandebesked bör i huvudsak ges en utformning som motsvarar EG:s. Beslutet bör vara bindande för Konkurrensverket men kunna återkallas om det finns skäl för det. Till skillnad från EG-rätten bör det dock av rättssäkerhetsskäl i lagen anges under vilka förutsättningar beslutet får återkallas.

Eftersom ett beslut om icke-ingripandebesked bara är bindande för Konkurrensverket och inte hindrar andra företag från att väcka talan om ogiltighet eller skadestånd, måste företagen i möjligaste mån kunna lita på beslutet. Det är därför inte lämpligt att här införa ett invändningsförfarande liknande det som föreslås när det gäller undantag, utan alla ansökningar bör prövas materiellt.

5.1.4 Sanktioner mot överträdelser av förbuden

Regeringens förslag: Ett företag skall vara skyldigt att betala en särskild avgift (*konkurrensskadeavgift*), om företaget eller någon som handlar på företagets vägnar uppsåtligen eller av oaktsamhet överträder förbuden mot konkurrensbegränsande samarbete eller missbruk av dominerande ställning.

Avgiften skall fastställas till lägst 5 000 kr och högst 5 miljoner kr eller till ett högre belopp dock inte överstigande 10 procent av företagets årsomsättning.

Immunitet mot konkurrensskadeavgift skall som regel gälla för åtgärder som har vidtagits efter anmälan för undantag eller ansökan om icke-ingripandebesked och till dess beslut har fattats med anledning av anmälan eller ansökan.

Vitesföreläggande för att stoppa pågående överträdelser skall kunna meddelas.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna godtar promemorians förslag eller lämnar det utan erinran. Det är bl.a. Statens pris- och konkurrensverk och Marknadsdomstolen.

Flera remissinstanser anser att en konkurrensskadeavgift enligt förslaget kan bli orimligt stor. Det är framför allt Sveriges industriförbund, Grossistförbundet svensk handel, Sveriges köpmannaförbund, Kooperativa förbundet och ICA Förbundet. Sveriges livsmedelshandlareförbund och Dagab menar att avgiften bör kunna mildras när det gäller företag som har en låg vinst i förhållande till omsättningen.

Näringsfrihetsombudsmannen anser att strikt ansvar skall gälla för utdömande av konkurrensskadeavgift.

Sveriges industriförbund föreslår att, om ett individuellt undantag beviljas, konkurrensskadeavgift aldrig skall kunna dömas ut för den tid som avtalet har existerat utan att vara anmält.

Skälen för regeringens förslag

Konkurrensskadeavgift

De förbud som finns i KL, bruttoprisförbudet och anbudskartellförbudet, är straffsanktionerade. Prövningen ankommer alltså på allmän domstol, och endast fysiska personer kan dömas till straff för överträdelser av förbuden. För allmänt åtal krävs tillstånd av Konkurrensverket. Motsvarande gäller förbuden i den särskilda konkurrenslagen på jordbruksområdet.

De straff i form av måttliga böter som har förekommit vid överträdelser av förbuden har påfallande liten ekonomisk betydelse i förhållande till de stora ekonomiska värden som kan vara att vinna för företagen genom att bryta mot förbuden. Den nuvarande ordningen har därför liten preventiv verkan. Mer ingripande påföljder i form av fängelsestraff är varken önskvärda eller ändamålsenliga. Med hänsyn till de stora samhällsekonomiska värden som konkurrenslagstiftningen ytterst gäller är det i stället väsentligt att ha tillgång till en effektiv ekonomisk sanktion.

På andra sakområden har frågan om förbud skall vara kriminaliserade eller inte bedömts på olika sätt. Enligt exempelvis miljöskyddslagstiftningen kan en och samma överträdelse av ett förbud leda både till straff och till skyldighet att betala miljöskyddsavgift. I andra fall - t.ex. enligt plan- och bygglagen (1987:10, omtryckt 1987:246, ändrad senast 1992:75) - har regler om sanktionsavgift införts som ett led i en avkriminalisering.

När det gäller överträdelser av förbuden i den nya konkurrenslag som regeringen föreslår bör man välja ett system med enbart sanktionsavgifter som skall kunna uppgå till höga belopp. Avgiften bör benämnas *konkurrensskadeavgift*. Ett system med höga sanktionsavgifter torde tillfredställa anspråken på effektivitet och svara mot den skärpta attityd mot konkurrensbegränsningar som vi förordar. En sådan ordning stämmer väl med de sanktioner som finns inom EG-rätten och i EES-avtalet för överträdelser av konkurrensreglerna.

Avgiften bör drabba det företag som överträder förbudet och kunna uppgå till ett sådant belopp att det verkar avhållande på företaget i fråga och avskräckande på andra företag. I det enskilda fallet bör avgiftens storlek bestämmas framför allt med hänsyn till hur allvarlig överträdelsen är och hur länge den har pågått.

Nästan undantagslöst gäller för de sanktionsavgifter som nu förekommer i lagstiftningen att de kan påföras utan hänsyn till subjektiva omständigheter.

I EG-rätten däremot fordras uppsåt eller oaktsamhet för att ett företag skall kunna påföras avgifter för överträdelser av förbuden i artiklarna 85.1 eller 86 i Romfördraget.

Av rättssäkerhetsskäl anser vi att det är att föredra att konkurrensskadeavgift bara skall kunna dömas ut vid uppsåtliga eller oaktsamma överträdelser av förbuden. Det bör dock inte krävas att uppsåt eller oaktsamhet måste konstateras hos en person med företagaransvar, utan det bör räcka

att detta kan visas föreligga hos någon som handlar på företagets vägnar, exempelvis en anställd i företaget.

I EG-rätten kan avgift inte utdömas för åtgärder som vidtas under prövningen av en anmälan om undantag, under förutsättning att åtgärderna ligger inom ramen för den verksamhet som beskrivs i anmälan. Detta gäller dock inte om EG-kommissionen efter en preliminär undersökning finner att undantag inte kan beviljas. Motsvarande ordning bör gälla också i en ny svensk konkurrenslag. Enligt vår mening bör emellertid företagen ha samma skydd mot konkurrensskadeavgift även vid ansökan om icke-ingripandebesked. Det är viktigt för företagen att veta att de inte riskerar någon sanktionsavgift under prövningen av en anmälan eller ansökan.

Som vi anfört under avsnitt 5.1.2 bör huvudregeln vara att ett beslut om undantag skall gälla från tidpunkten då avtalet kom till. Ett sådant beslut innebär att företagen också är skyddade mot konkurrensskadeavgift från tidpunkten för avtalets tillkomst.

Vitesföreläggande

Om en konkurrensbegränsning har skadlig verkan kan Marknadsdomstolen enligt 3 § KL meddela en näringsidkare förbud att tillämpa ett visst avtal eller förfarande eller meddela säljåläggande, rättelseåläggande eller prisåläggande. Frågan om den skadliga verkan föranletts uppsåtligen eller av oaktsamhet saknar därvid betydelse. Förbudet eller åläggandet kan, men behöver inte alltid, förenas med vite. Något högsta belopp är inte föreskrivet för vite enligt KL.

Det som skiljer vitet från straffet är att straffet utdöms för redan begångna överträdelser medan vitet har en framåtriktande verkan. Vitet fungerar som påtryckning mot den som gjort sig skyldig till en regelöverträdelse att inte upprepa förfarandet. Om så sker kan vitet dömas ut.

Den av oss föreslagna konkurrensskadeavgiften har samma funktion som straff, dvs. den skall kunna dömas ut för redan begångna överträdelser.

För att en konkurrenslagstiftning skall kunna fungera effektivt räcker det inte med sanktioner mot redan begångna överträdelser, utan det måste också finnas möjligheter att stoppa pågående överträdelser med ett viteshot. Som framgår av avsnitt 5.1.7 föreslår vi att Konkurrensverket skall vara den myndighet som i första instans förelägger sådana viten.

5.1.5 Ogiltighet

Regeringens förslag: Avtal eller avtalsvillkor som omfattas av förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete är ogiltiga. Detsamma gäller rättsligt bindande beslut av sammanslutningar av företag.

Promemorians förslag: *Överensstämmer med regeringens.*

Remissinstanserna: Promemorians förslag godtas eller lämnas utan erinran av remissinstanserna.

Skälen för regeringens förslag: I 36 § avtalslagen anges bl.a. att avtalsvillkor får jämkas eller lämnas utan avseende, om villkoret är oskäligt med hänsyn till avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt. Har villkoret sådan betydelse för avtalet att det inte skäligen kan krävas att detta i övrigt skall gälla med oförändrat innehåll, får avtalet jämkas även i annat hänseende eller i sin helhet lämnas utan avseende. I bestämmelsen anges att motsvarande gäller i fråga om villkor vid annan rättshandling än avtal.

I motiven till 36 § avtalslagen (prop. 1975/76:81 s. 121 f.) behandlas frågan om vilken hänsyn som skall tas till innehållet i andra lagbestämmelser vid tillämpningen av bestämmelsen. Där framhålls bl.a. att konkurrensbegränsande avtal som är förbjudna bör - om dispens inte lämnas - bedömas enligt samma principer som andra avtal som strider mot tvingande regler. Resultatet, framhålls det, torde bli att avtalet anses civilrättsligt ogiltigt.

I KL reglerades inte ogiltighetsfrågan särskilt. Skälet var att frågan om ogiltighet ansågs ha fått en tillfredställande lösning genom 36 § avtalslagen (jfr prop. 1981/82:165 s. 238).

Frågan om de civilrättsliga följderna av ett avtal som är förbjudet enligt konkurrenslagstiftningen är av stor praktisk betydelse för näringslivet. Även om det förmodligen är så att avtal som strider mot det föreslagna förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete kan förklaras ogiltiga med stöd av 36 § avtalslagen, bör enligt regeringens mening ogiltighetsverkan framgå direkt av lagen på samma sätt som i EG-rätten. I Romfördragets artikel 85.2 stadgas att avtal eller beslut som är förbjudna enligt artikeln är ogiltiga. Motsvarande gäller enligt artikel 53.2 i EES-avtalet.

På samma sätt som inom EG-rätten bör ogiltigheten avse avtal och rättsligt bindande beslut och träffa bara det förbjudna avtalsvillkoret. Är ett förbjudet avtalsvillkor av betydelse för andra delar av avtalet kan emellertid hela avtalet förlora sin verkan.

Med ogiltighet förstås i det här sammanhanget att avtalet eller beslutet är ogiltigt från sin tillkomst och inte kan göras gällande enligt sitt innehåll. En allmän domstol kan alltså inte döma till fullgörelse av ett förbjudet avtal eller beslut.

5.1.6 Skadestånd

Regeringens förslag: Ett företag skall vara skyldigt att ersätta den skada som uppkommer för ett annat företag eller avtalspart, om företaget uppsåtligen eller av oaktsamhet överträder förbuden mot konkurrensbegränsande samarbete eller missbruk av dominerande ställning.

Talan om skadestånd kan bara avse skada under de fem senaste åren innan talan väcktes.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Promemorians förslag godtas eller lämnas utan erinran av de allra flesta remissinstanserna. Det är bl.a. Statens pris- och konkurrensverk, Marknadsdomstolen och Företagarnas riksorganisation.

Sveriges industriförbund framhåller att förslaget saknar motsvarighet inom EG-rätten och anser att skadeståndsregeln bör avgränsas till specifika situationer eller till ersättning enbart till utomstående skadelidande. Liknande synpunkter framförs av Grossistförbundet svensk handel.

Näringsfrihetsombudsmannen föreslår att preskriptionstiden förlängs om ett åläggande att upphöra med överträdelser har meddelats eller talan om konkurrensskadeavgift har väckts inom femårsfristen.

Skälen för regeringens förslag

Skadeståndslagens regler m.m.

Grundläggande bestämmelser om skadestånd finns i skadeståndslagen (1972:207, omtryckt 1975:404, ändrad senast 1991:1555). Skadeståndslagen skall tillämpas i den mån något annat inte är föreskrivet. KL innehåller inte några särskilda bestämmelser om skadestånd.

Inom skadeståndsrätten kan ersättning utgå för bl.a. förmögenhetsskada, dvs. skada som drabbar en persons allmänna förmögenhetsställning. Förmögenhetsskada kan uppkomma som en direkt följd av person- eller sakskada, exempelvis i form av förlorad arbetsförtjänst eller utebliven vinst i näringsverksamhet. Men en sådan skada kan också tillfogas en person utan samband med en person- eller sakskada, t.ex. genom bedrägeri eller intrång i en immaterialrättighet. Sistnämnda skada kallas för ren förmögenhetsskada och definieras i 1 kap. 2 § skadeståndslagen. De skador som kan uppkomma på grund av konkurrensbegränsande förfaranden hör typiskt sett till kategorin ren förmögenhetsskada.

Skadeståndsrätten skiljer mellan å ena sidan skador som uppkommer i ett avtalsförhållande och å andra sidan skador i utomobligatoriska förhållanden, dvs. när skadevållaren och den skadelidande inte står i något avtalsförhållande till varandra.

Skadeståndslagen innehåller en särskild bestämmelse om ersättning för ren förmögenhetsskada i utomobligatoriska förhållanden. Enligt 2 kap. 4 § skall den som vållar ren förmögenhetsskada genom brott ersätta skadan. Bryter alltså någon mot de straffsanktionerade förbuden mot bruttoprissättning eller anbudskarteller i KL kan skadestånd utgå.

Regler om ersättning för ren förmögenhetsskada i utomobligatoriska förhållanden utan att det är fråga om brott finns inom t.ex. immaterialrätten. Lagarna om patent, varumärken, upphovsrätt och mönsterskydd har regler om ersättning för sådan skada som vållats uppsåtligen eller genom oaktsamhet.

3 Riksdagen 1922/93. 1 saml. Nr 56

Rättelse: S. 44 rad 3 nedifrån tillkommit: icke

Det är viktigt att det konkurrensrättsliga sanktionssystemet får en sådan utformning att det i möjligaste mån blir självgående. Reglerna bör alltså för sin tillämpning inte vara helt beroende av Konkurrensverkets initiativ. I detta perspektiv har särskilt regler om skadestånd en viktig funktion att fylla för att ge företag incitament att själva söka ingripa mot konkurrensbegränsande förfaranden. Skadestånd har både en reparativ och en preventiv funktion.

Enligt regeringens mening bör det i en ny konkurrenslag införas regler om skadeståndsskyldighet vid uppsåtliga eller oaktsamma överträdelser av de föreslagna förbudsbestämmelserna.

Det kan här nämnas att det i EG-rätten inte finns några regler om skadestånd vid överträdelser av förbudsbestämmelserna i artiklarna 85 och 86, utan detta är en fråga som regleras i medlemsländernas nationella rättsordningar.

Skadestånd bör bara kunna utgå för åtgärder som vidtagits under de senaste fem åren från tidpunkten för skadeståndstalans väckande.

5.1.7. Tillämpande organ och instansordning m.m.

Regeringens förslag: Åläggande vid vite att upphöra med överträdelser av förbuden meddelas av Konkurrensverket.

Konkurrensverkets beslut om åläggande samt beslut i fråga om undantag och icke-ingripandebesked överklagas hos Stockholms tingsrätt. Rätt att överklaga har bara företag som berörs av beslutet.

Stockholms tingsrätt prövar som första instans mål om konkurrensskadeavgift. Talan förs av Konkurrensverket.

Tingsrättens avgöranden överklagas hos Marknadsdomstolen. Marknadsdomstolens dom eller beslut kan inte överklagas.

Talan om ogiltighet, skadestånd och utdömande av vite förs vid allmän domstol. Talan om skadestånd och utdömande av vite skall dock alltid få väckas vid Stockholms tingsrätt.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens med undantag av att Konkurrensverkets beslut enligt promemorieförslaget överklagas direkt hos Marknadsdomstolen. Vidare innehåller promemorieförslaget inga regler om vem som får föra talan mot Konkurrensverkets beslut och att talan om skadestånd och utdömande av vite alltid skall få föras hos Stockholms tingsrätt.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna godtar promemorians förslag eller lämnar det utan erinran. Det är bl.a. Näringsfrihetsombudsmannen, Statens pris- och konkurrensverk, Marknadsdomstolen, Svea hovrätt och Stockholms tingsrätt.

Flera remissinstanser anser dock att åläggande vid vite att upphöra med överträdelser bör beslutas av domstol och inte av Konkurrensverket. Det är

bl.a. Sveriges industriförbund, Grossistförbundet svensk handel, Sveriges livsmedelshandlareförbund, Dagab och Lantbrukarnas riksförbund. Dessa och andra remissinstanser pekar också på vikten av skyndsam handläggning hos Konkurrensverket av ärenden om åtgärder mot förbjudna konkurrensbegränsningar. Flera föreslår att tidsfrister för verkets behandling av ärenden införs.

Några remissinstanser anser att det i lagen bör klargöras vem som har rätt att överklaga Konkurrensverkets beslut. Det är Svea hovrätt, Kammarrätten i Göteborg och Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet.

Stockholms tingsrätt pekar på möjligheten att även mål om skadestånd och utdömande av vite koncentreras till tingsrätten i första och därmed Svea hovrätt i andra instans.

Kammarrätten i Göteborg godtar förslaget när det gäller domstolsinstanserna i avvaktan på att frågan om domstolsväsendets organisation, som är föremål för översyn, får sin lösning.

Domstolsverket anser att frågan om domstolsinstanser bör övervägas ytterligare med inriktning på att åstadkomma ett mer enhetligt system. Det finns enligt verket även anledning att avvakta de överväganden som för närvarande sker rörande domstolarnas framtida organisation.

Juridiska fakulteten vid Stockholms universitet anser att en uppsplittrad instansordning av det slag som föreslås inte är lämplig. Fakulteten anser att Stockholms tingsrätt skall vara första instans i alla mål enligt konkurrenslagen, att en till Svea hovrätt knuten Marknadsdomstol skall vara överinstans och - eventuellt - att Högsta domstolen skall vara sista instans. Fakulteten anser vidare att ett företag bör kunna föra talan mot ett annat företag om vitesåläggande samt kunna förena en sådan talan med en talan om ogiltighet eller skadestånd.

Skälen för regeringens förslag

Marknadsdomstolens roll

De konkurrensregler som föreslås utgör grund för såväl civilrättslig talan om avtals ogiltighet och skadestånd som konkurrensrättslig prövning av frågor om undantag, icke-ingripandebesked, konkurrensskadeavgift, åläggande vid vite att upphöra med överträdelser och vitesutdömande. Dessa olika typer av frågor har ett nära materiellt samband.

Utmärkande för den nuvarande ordningen enligt KL är framför allt den centrala roll som Marknadsdomstolen har för prejudikatbildningen på konkurrensområdet. Denna ordning med en specialinstans på konkurrensrättens område har en förhållandevis lång tradition i Sverige. Vid en övergång till ett renodlat förbudssystem med en ny typ av sanktioner är det emellertid nödvändigt med förnyade överväganden i frågor som rör tillämpande organ och instansordning.

Frågan om domstolsväsendets organisation är föremål för översyn inom regeringskansliet. I samband därmed aktualiseras också frågan om specialdomstolarnas framtida administration och organisation. Frågan tas upp i departementspromemorian (Ds 1992:38) Domstolsväsendet Organisation

och administration i framtiden. Där förordas att ett sammanhållet domstolsväsende skall vara en utgångspunkt för framtiden. Enligt promemorian talar starka skäl för att specialdomstolarna avskaffas och deras verksamhet inordnas i de vanliga domstolarna. En utredning inom regeringskansliet med denna inriktning aviseras, bl.a. för Marknadsdomstolens del.

Samtidigt föreslår regeringen nu ett nytt förbudssystem på konkurrensrättens område. För att uppnå framför allt syftet med en anpassning till EG:s konkurrensrätt är det enligt vår mening, särskilt när lagen är ny, mycket viktigt med en likformig och konsekvent rättstillämpning. Detta uppnås säkrast om Marknadsdomstolen får behålla det yttersta ansvaret för rättstillämpningen. Andra överväganden bör anstå till dess domstolens framtida roll har klarlagts.

Till saken hör att Marknadsdomstolen inte bara prövar konkurrensrättsliga frågor utan också frågor enligt ett flertal olika lagar, bl.a. frågor om marknadsföring, avtalsvillkor och produktsäkerhet. Frågan om att föra över mål från Marknadsdomstolen till de allmänna domstolarna bör lämpligen tas upp gemensamt för alla de olika måltyperna.

Marknadsdomstolen bör alltså tills vidare behålla sin centrala roll för prejudikatbildningen på konkurrensrättens område. Förslaget till en ny konkurrenslag bör emellertid redan nu föranleda vissa andra förändringar av instansordningen.

Instansordningen i mål om konkurrensskadeavgift m.m.

En väsentlig nyhet i regeringens förslag till ny konkurrenslag är de kraftiga ekonomiska sanktioner i form av konkurrensskadeavgift som kan tillgripas när förbuden har överträtts. Av rättssäkerhetsskäl torde en ordning som innebär att prövning sker i minst två domstolsinstanser av sådana mål inte kunna undvaras. För att Marknadsdomstolen skall kunna vara prejudikatbildande bör prövningen därför först ske i en underinstans till Marknadsdomstolen. Med hänsyn till rättsområdets speciella karaktär är det därvid lämpligt att kompetensen på området samlas hos en enda domstol. Med patentmålen som förebild bör valet stanna vid Stockholms tingsrätt. Konkurrensverket bör vara den myndighet som väcker talan om konkurrensskadeavgift.

Prövningen av frågor om undantag och icke-ingripandebesked bör som nämnts tidigare ligga på Konkurrensverket. Konkurrensverket bör också ha möjlighet att ålägga företag vid vite att upphöra med överträdelser av förbuden. Det är framför allt intresset av snabbhet och effektivitet i förfarandet som talar för att Konkurrensverket får denna möjlighet.

Det måste dock finnas en möjlighet att överklaga Konkurrensverkets beslut i dessa frågor. Behovet av en prövning i två domstolsinstanser är här visserligen inte lika framträdande som när det gäller prövning av konkurrensskadeavgifter. Lämplighetsskäl talar ändå för att frågorna efter överklagande följer samma instansordning som mål om konkurrensskadeavgift. Det är framför allt en fördel att den rättsliga prövningen när det gäller konkurrensrättsliga ingripanden sker efter ett så enhetligt mönster

som möjligt. En sådan ordning ger också möjligheter att i stor utsträckning handlägga olika frågor tillsammans.

Enligt förvaltningslagen får beslut av förvaltningsmyndighet överklagas av den som beslutet angår, om det har gått honom emot. Beslut av Konkurrensverket i här berörda frågor bör emellertid enligt regeringens mening bara få överklagas av *företag* som berörs av beslutet.

Den föreslagna ordningen innebär alltså att domstolsprövningen sker i en enhetlig instansordning med två exklusiva domstolar, nämligen Stockholms tingsrätt och Marknadsdomstolen. I avsnitt 5.2.6 föreslår vi samma ordning också när det gäller prövning av företagsförvärv. Den föreslagna ordningen torde underlätta en eventuell framtida förändring av Marknadsdomstolens roll.

Instansordningen i mål om utdömande av viten och i civilrättsliga mål

När det gäller prövningen av mål om utdömande av vite bör i den nya lagen gälla samma ordning som enligt KL. Utdömande av vite bör alltså ankomma på allmän domstol.

Även civilrättsliga mål om skadestånd och ogiltighet bör handläggas av de allmänna domstolarna enligt de forumregler som finns i rättegångsbalken.

Men när det gäller utdömande av vite och skadestånd bör det finnas en alternativ möjlighet att föra talan hos Stockholms tingsrätt, även om tingsrätten inte skulle vara behörig enligt de vanliga forumreglerna. Prövningen av sådana frågor kommer nämligen i stor utsträckning att grundas på överväganden av samma slag som tingsrätten har att göra i rent konkurrensrättsliga mål. Med en sådan ordning kan tingsrättens särskilda sakkunskap på området utnyttjas bättre.

Rättegångsregler

Prövningen vid Stockholms tingsrätt av mål om konkurrensskadeavgift bör ske enligt den rättegångsordning som gäller för indispositiva tvistemål. Det är lämpligt att samma rättegångsordning gäller vid målets prövning hos Marknadsdomstolen. För Marknadsdomstolens del innebär detta en nyhet som föranleder ändringar i lagen om marknadsdomstol m.m.

Frågor som överklagats från Konkurrensverket bör hos tingsrätten handläggas enligt lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden (ändrad senast 1990:448).

Det bör införas en möjlighet att handlägga ett mål och ett ärende gemensamt, om det skulle vara till fördel för utredningen. Det kan ofta tänkas vara fallet om exempelvis målet och ärendet rör samma avtal.

5.2 Kontroll av företagsförvärv

5.2.1 Allmänt om företagsförvärv

Regeringens förslag: Förvärvskontrollen behålls i den nya lagen, men får en något annorlunda utformning.

Kontrollen omfattar bara företagsförvärv där de berörda företagen tillsammans har en årsomsättning som överstiger 4 miljarder kronor.

Ingripande skall kunna ske om ett sådant företagsförvärv får antas leda till mer påtagliga skadliga effekter i ett långsiktigt perspektiv.

Konkurrenskommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens med undantag av att kommittén inte föreslår någon begränsning av kontrollmöjligheten med hänsyn till årsomsättning.

Remissinstanserna: En knapp majoritet av remissinstanserna tillstyrker i huvudsak kommitténs förslag eller lämnar det utan erinran. Det är bl.a. Näringsfrihetsombudsmannen, Statens pris- och konkurrensverk samt juridiska fakulteterna vid Lunds och Uppsala universitet. Marknadsdomstolen kan tänka sig en mer skärpt kontroll än som förutsätts i motivuttalandena till gällande lag. Domstolen förespråkar ändå stor försiktighet vid utformningen av regler av detta slag.

Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, Kooperativa förbundet, Lantbrukarnas riksförbund och andra remissinstanser som representerar näringslivet är negativa till en skärpt förvärvskontroll. En huvudlinje i kritiken är att man menar att det med en skärpning finns risk för att sådana strukturrationaliseringar som är nödvändiga för att svenska företag skall kunna konkurrera internationellt eller med utländska företag i Sverige förhindras.

Skälen för regeringens förslag

Effekter av en företagskoncentration

Företagsförvärv utgör en naturlig och viktig del i en fortlöpande marknadsekonomisk strukturomvandling, och förvärven bidrar till att olika sektorer i ekonomin utvecklas och anpassas till marknadens ändrade förutsättningar. En ökad internationell handel utan tullar och andra handelshinder innebär att omvandlingstrycket och kravet på strukturrationaliseringar ökar. För en liten och öppen ekonomi av den typ som Sverige representerar innebär detta också att konkurrensförhållandena ändras, särskilt på de områden som är utsatta för utländsk konkurrens. Företagsförvärv inom eller utom Sverige kan i sådana fall bidra till en effektiv nationell eller internationell konkurrens. Andra sektorer med mer lokalt betingad produktion och konsumtion, t.ex. delar av tjänstesektorn, påverkas i mindre utsträckning av den internationella utvecklingen.

Företagsförvärv kan emellertid i vissa fall leda till en marknadsdominans som sätter konkurrensen ur spel och därmed i sin tur motverkar utveck-

lingskraften inom respektive bransch. I sådana fall kan de mer kortsiktiga företagsekonomiska bedömningarna av fördelar i form av lägre kostnader och förbättrad lönsamhet ställas mot de långsiktigt samhällsekonomiska nettoförlusterna av en väsentligt försämrad konkurrens.

Ett förvärv som innebär vertikal integration kan leda till negativa konsekvenser för konkurrensen. Det kan ske exempelvis när ett företag integrerar bakåt genom att förvärva en leverantör med kontroll över viktiga råvaror, tillverkningsprocesser, know-how eller immaterialrättsliga tillgångar. Negativa konsekvenser för konkurrensen kan också uppkomma genom vertikala förvärv i senare led, t.ex. genom förvärv av viktiga distributionskanaler.

Förvärv som innebär en horisontell integration är allvarligast från konkurrenssynpunkt. Sådana sammanslagningar ger emellertid oftast också möjligheter till kostnadsbesparingar främst genom att man kan slå samman tillverkningsenheter till större anläggningar. Genom att man kan tillverka de produkter som man tidigare konkurrerat om i längre serier kan man sänka styckkostnaden. Mot detta står samhällsekonomiska nettoförluster samt möjligheter att ta ut överpriser på grund av marknadsmakt.

EES-avtalet och ett framtida EG-medlemskap kommer att medföra att åtskilliga av nu befintliga handelshinder mellan länder i Europa försvinner eller reduceras, vilket leder till att svenska företag på hemmamarknaden utsätts för ökad konkurrens genom att importen ökar. Många koncentrerade marknader skyddas emellertid i dag inte av handelshinder men uppvisar ändå ett mycket svagt konkurrenstryck på grund av andra slag av inträdesbarriärer. På dessa marknader kommer stordriftsfördelar och andra mekanismer som verkar i koncentrerande riktning att även i framtiden försämra konkurrensen oavsett EES-avtalet och EG-medlemskap.

Den fusionskontroll som blir en del av det svenska rättssystemet genom EES-avtalet och som skall tillämpas av EG-kommissionen och EFTA:s övervakningsorgan, EFTA Surveillance Authority - två övernationella organ - medför enligt regeringens mening inte att behovet av en nationell kontroll försvinner, eftersom dessa regler är tillämpliga endast på mycket stora fusioner. Det krävs bl.a. att de inblandade företagens årsomsättning överstiger 5 miljarder ecu (drygt 35 miljarder kr).

Det är inte heller så, att en förvärvskontroll förlorar sin betydelse i konkurrenshänseende om det införs regler som ger ökade möjligheter att ingripa mot företag som missbrukar en dominerande ställning på marknaden. Det visar inte minst exemplet från EG, där det vid sidan av artikel 86 i Romfördraget har ansetts nödvändigt med särskilda regler om förvärvskontroll.

Vår slutsats är att en samhällelig prövning av vissa företagsförvärv är motiverad och att därför möjligheten att ingripa och pröva företagsförvärv måste vara kvar.

Nivån på kontrollen

Enligt KL kan ingripande mot ett företagsförvärv ske om förvärvet antingen leder till en dominerande ställning på marknaden för en vara, tjänst

eller annan nyttighet eller förstärker en redan dominerande ställning. Därutöver måste förvärvet medföra sådan skadlig verkan som avses i generalklausulen. För att förvärvet skall få förbjudas krävs att detta är av särskild vikt från allmän synpunkt.

Av förarbetena till KL framgår att lagstiftarens avsikt varit att reglerna om kontroll av företagsförvärv skall tillämpas mycket restriktivt. Ambitionsnivån i den nuvarande lagstiftningen är alltså begränsad till att helt undantagsvis inskrida mot särskilt allvarliga fall. Motivuttalandena är emellertid knapphändiga och närmare vägledning saknas när det gäller förutsättningarna för ett ingripande mot ett företagsförvärv.

Även i en ny lagstiftning om kontroll av företagsförvärv bör man se kontrollen som en undantagsåtgärd. Bara vissa större företagsförvärv bör kunna bli föremål för samhällelig prövning över huvud taget, och det bör av lagen framgå vilka dessa är. En rimlig avvägning är enligt regeringens mening att prövningen bara skall omfatta sådana förvärv där de berörda företagen tillsammans har en årsomsättning som överstiger 4 miljarder kronor.

Ingripande bör ske när sådana förvärv får antas leda till mer påtagliga skadliga effekter i ett långsiktigt perspektiv. Det avgörande för prövningen bör vara om ett förvärv leder till ett väsentligt minskat konkurrenstryck eller om konkurrensen sätts ur spel. Tillämpningen bör vidare effektiviseras.

Vid förvärvsprövningen bör man enligt vår mening väga in också omständigheter som på längre sikt är av stor betydelse från samhällssynpunkt, såsom vikten av att en nödvändig strukturrationalisering inte hindras. Vi återkommer till denna fråga i avsnitt 5.2.3.

5.2.2 Dominerande ställning

Regeringens förslag: För att ingripande med stöd av förvärvsreglerna skall kunna ske krävs liksom enligt KL en dominerande ställning på marknaden.

Uttrycket dominerande ställning skall ha samma innebörd som uttrycket har vid tillämpningen av bestämmelsen om förbud mot missbruk av dominerande ställning. Det innebär att kravet för att ett företag skall uppnå en dominerande ställning blir något lägre än enligt KL.

Konkurrenskommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet av remissinstanserna tillstyrker i huvudsak kommitténs förslag eller lämnar det utan erinran. Det är bl.a. Näringsfrihetsombudsmannen, Statens pris- och konkurrensverk, Finansinspektionen samt juridiska fakulteterna vid Lunds och Uppsala universitet.

Sveriges industriförbund, Svenska handelskammarförbundet, Lantbrukarnas riksförbund och flera andra remissinstanser som representerar närings-

livet är negativa till att kravet på dominerande ställning för ingripande med stöd av förvärvsreglerna sänks.

Skälen för regeringens förslag: Avgränsningen av vad som är dominerande ställning har i KL:s förarbeten gjorts mycket snäv. Det sägs där att ett företag har en dominerande ställning, om det kan agera utan att ta nämndvärd hänsyn till konkurrenters och potentiella konkurrenters reaktioner.

Begreppet dominerande ställning bör enligt regeringens mening finnas kvar för att ge förvärvskontrollen en grundläggande avgränsning och för att begränsa kontrollens räckvidd. Det är samtidigt viktigt att situationer som duopol, oligopol eller annan väsentlig koncentration täcks av förvärvskontrollen.

Enligt vår mening bör begreppet dominerande ställning i detta sammanhang ha samma innebörd som det har vid tillämpning av de föreslagna reglerna om missbruk av dominerande ställning, dvs. knyta an till den tolkning av begreppet som kommit till uttryck i EG-rätten.

Begreppet förekommer också i EES-avtalets konkurrensregler och avses där ha samma innebörd som inom EG. För i Sverige verksamma företag är det av värde att begreppet har en enhetlig betydelse i konkurrenssammanhang.

I förhållande till KL torde förslaget innebära att kravet på en domineranden ställning på marknaden för prövning med stöd av reglerna om förvärvskontroll sänks något.

5.2.3 Förvärvets påverkan på konkurrensen m.m.

Regeringens förslag: Ett s.k. konkurrenstest, dvs. en prövning av om företagsförvärvet kommer att hämma konkurrensen och i så fall i vilken grad, införs.

För ingripande mot ett förvärv fordras ett väsentligt hämmande av konkurrensen på den svenska marknaden eller en påtaglig del av den och att detta sker på ett sätt som är skadligt från allmän synpunkt.

Konkurrenskommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: Flertalet av remissinstanserna tillstyrker i huvudsak kommitténs förslag eller lämnar det utan erinran. Det är bl.a. Näringsfrihetsombudsmannen, Statens pris- och konkurrensverk, Kommerskollegium samt juridiska fakulteterna vid Lunds och Uppsala universitet.

Statens pris- och konkurrensverk menar dock att rekvisitet "från allmän synpunkt" bör slopas för att öka klarheten att inte mer kortsiktiga intressen skall beaktas vid prövningen.

Näringsfrihetsombudsmannen anser att uttrycket "från allmän synpunkt" är för allmänt hållet och bör ersättas med en specificerad uppräkning av omständigheter som bör tillmätas betydelse vid prövningen. Enligt honom bör som försvar för ett konkurrensskadligt förvärv bara få beaktas ekonomiska fördelar med förvärvet samt omständigheter till skydd för liv, hälsa,

säkerhet eller av annan art som klart överväger intresset av en effektiv konkurrens.

Sveriges industriförbund, Sveriges köpmannaförbund, Lantbrukarnas riksförbund och flera andra remissinstanser som representerar näringslivet är negativa till förslaget. Merparten av de negativa anser att förslaget brister i förutsebarhet.

Skälen för regeringens förslag

Konkurrenstest

I EG:s fusionskontrollförordning anges att en företagskoncentration skall förklaras oförenlig med den gemensamma marknaden, om den skapar eller förstärker en sådan dominerande ställning som medför att den effektiva konkurrensen inom den gemensamma marknaden eller en väsentlig del av den påtagligt skulle hämmas. Vid prövningen av om konkurrensen hämmas, det s.k. konkurrenstestet, är avgörande inte själva koncentrationsökningen utan den reella minskningen av konkurrensen. Vid tillämpningen av förordningen gäller dock presumtionen att koncentrationen inte skall anses hämma den effektiva konkurrensen, om marknadsandelen för de berörda företagen inte uppgår till mer än 25 procent av den gemensamma marknaden eller en väsentlig del av den.

Även i flera andra utländska rättssystem utmynnar prövningen i förvärvsärenden oftast i ett s.k. konkurrenstest, dvs. en sammanvägd bedömning av hur förvärvet kommer att påverka konkurrensen på marknaden i framtiden. Om förvärvet allvarligt hämmar förekomsten eller utvecklingen av en effektiv konkurrens, anses det normalt inte böra få komma till stånd.

Den bl.a. av EG valda modellen med ett konkurrenstest har stora förtjänster. Vid ett konkurrenstest inriktas prövningen på faktorer som det i nutid går att i rimlig grad föra bevisning om och som samlat ger underlag för bedömningen av om ett visst företagsförvärv väsentligt hämmar förekomsten eller utvecklingen av en effektiv konkurrens med därav följande otillräckligt konkurrenstryck.

Leder prövningen fram till att det är fråga om ett väsentligt hämmande av konkurrensen talar mycket för att det långsiktigt kommer att uppstå sådana negativa effekter på prisbildning, effektivitet m.m. som ger betydande nettoförluster för samhällsekonomin.

Även den svenska förvärvskontrollen bör innehålla ett konkurrenstest.

Skadligt från allmän synpunkt

Även om ett väsentligt hämmande av konkurrensen normalt torde sammanfalla med skadlighet från allmän synpunkt går det emellertid enligt regeringens mening inte att ha ett system där varje företagsförvärv skall förbjudas, om det vid ett konkurrenstest skulle visa sig att konkurrensen genom förvärvet kommer att hämmas väsentligt. Ett förvärv kan nämligen i det enskilda fallet hämta sitt försvar i andra omständigheter som har positiv effekt från samhällsekonomisk synpunkt.

Mot varandra kan i ett enskilt fall komma att stå, å ena sidan, ett påtagligt hämmande av konkurrensen på ett sätt som kan försvaga konkurrenstrycket i kanske betydande grad och, å den andra sidan, det ekonomiska värdet av rationellare produktion vilket uppnås just genom företagsförvärvet.

Ett förvärv kan också utgöra ett led i en strukturrationalisering som är nödvändig för att ett företag skall kunna stärka sin konkurrenskraft på den internationella marknaden. Det blir här fråga om en avvägning mellan två faktorer. Å ena sidan står företagets behov av en stark hemmabas samt stordriftsfördelar m.m. vilket visserligen hämmar konkurrensen på den svenska marknaden men som i ett längre och vidare perspektiv kan ha positiva effekter för konkurrensens och samhällsekonomins utveckling i Sverige. Å den andra sidan står kravet på en väl fungerande hemmamarknad som gynnar nya svenska företag att växa upp. I den samlade bedömningen bör också beaktas om förvärvaren har möjlighet att vinna skalfördelar i fråga om produktion, forskning och utveckling och marknadsföring genom samarbetspartner utomlands eller förvärv av företag utanför Sverige.

Vid denna prövning bör man inte bara utgå från den aktuella marknadssituationen utan också väga in sådana förväntade framtida förändringar av marknadsbilden som exempelvis ett EG-medlemskap eller en avreglering av en bransch kan medföra. Det gäller här framför allt sådana områden som inte omfattas av EES-avtalet, t.ex. jordbruksområdet.

Men även andra allmänna intressen kan ha en sådan styrka att man måste väga dem mot det samhällsekonomiska intresset av en effektiv konkurrens när man prövar ett företagsförvärv. Det gäller framför allt intresset av att skydda liv, hälsa och säkerhet. Exempelvis torde nationella säkerhets- och försörjningsintressen kunna vara av den digniteten att rent konkurrensrättsliga aspekter i det enskilda fallet får vika.

Prövningen av ett företagsförvärv bör alltså inte bara avse förvärvets omedelbara effekter på konkurrensen utan utgå från en helhetsbedömning där konkurrensfaktorer får vägas mot andra allmänna intressen av särskilt viktig art. Självfallet bör vid denna vägning bara långsiktiga verkningar ha betydelse. Exempelvis bör hänsyn inte få tas till sysselsättningseffekter.

En ordning där andra än rena konkurrensfaktorer har betydelse vid bedömningen av ett företagsförvärv finns i flera utländska system. Exempelvis kan i Tyskland ett företagsförvärv som har förbjudits av konkurrensmyndigheten släppas i genom av ekonomiministern, om konkurrensbegränsningen uppvägs av förvärvets totalekonomiska fördelar eller rättfärdigas genom ett för allmänheten överlägset intresse. Också i Storbritannien sker prövning av företagsförvärv genom en avvägning mellan skada och fördel för det allmänna intresset.

Regeringens förslag: Risker med ett företagsförvärv skall i första hand undanröjas genom åläggande om försäljning av ett företag, en rörelse eller en del av en rörelse eller genom något annat konkurrensfrämjande åläggande av mindre ingripande slag än ett förbud.

Konkurrenskommitténs förslag: Överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker kommitténs förslag eller lämnar det utan erinran.

Skälen för regeringens förslag: Stöd saknas i KL och dess förarbeten för att Marknadsdomstolen skulle ha en möjlighet att delvis förbjuda ett företagsförvärv eller att ålägga det förvärvande företaget att avyttra en del av aktierna. Visst stöd för en sådan möjlighet kan dock hämtas i specialmotiveringen till 7 § KL, där det uttalas att då regeringen fastställer ett förbud eller åläggande som gäller en aktiepost, kan detta begränsas till att avse en del av aktieposten om omständigheterna föranleder detta. Som exempel anges vidare att ett förbud som gäller köp av ett företag eller en koncern kan inskränkas till att gälla exempelvis en rörelsegren eller en division inom koncernen.

I de förhandlingar som Näringsfrihetsombudsmannen fört med företag förekommer också frivilliga åtaganden från företagens sida som innebär utträdande ur samarbete med andra företag eller avhändelse av en del av rörelsen. Näringsfrihetsombudsmannens uppgifter har från och med den 1 juli 1992 övertagits av Konkurrensverket.

Det är inte en lämplig ordning att reglerna för förvärvskontrollen inte medger åläggande om partiell avhändelse. Reglerna bör vara utformade så att syftet med dessa kan uppnås med minsta möjliga ingrepp. Om endast möjligheten att totalförbjuda förvärvet står till buds blir förvärvsprövningsinstrumentet trubbigare än vad som är lämpligt. Det kan också leda till en större restriktivitet i tillämpningen än vad som är önskvärt.

Större förvärv medför i bland att den nya koncernen får en dominerande ställning enbart på vissa marknader. I sådana fall bör det finnas möjligheter att ingripa mot förvärvet bara i de delar som medför skadlig konkurrensbegränsning.

Det bör därför i en ny lag finnas en möjlighet att ge föreläggande om partiell avhändelse eller att besluta något annat konkurrensfrämjande åläggande av mindre ingripande slag än ett förbud. Bestämmelsen om partiell avhändelse bör utformas så, att åläggandet kan gälla antingen ett företag, en rörelse eller en del av en rörelse som redan före förvärvet fanns inom det förvärvande företaget eller motsvarande inom det förvärvade företaget.

Är en partiell avhändelse eller ett partiellt förbud mot förvärvet eller något annat åläggande tillräckligt för att förebygga förekomsten av en icke fungerande konkurrens bör denna möjlighet väljas före ett totalt förbud mot förvärvet i fråga.

5.2.5 Uppbrytning av företagskoncentrationer

Regeringens bedömning: Någon möjlighet att bryta upp bestående företagskoncentrationer införs inte i den nya lagen.

Konkurrenskommitténs förslag: Kommittén föreslår att det införs en möjlighet att bryta upp starka företagskoncentrationer för det fall detta är den enda framkomliga vägen att åstadkomma en effektiv konkurrens. Uppbrytningen föreslås ske genom åläggande för företaget i fråga att avyttra en viss del av rörelsen.

Remissinstanserna: Endast en minoritet av remissinstanserna tillstyrker kommitténs förslag eller lämnar det utan erinran. Det är bl.a. Näringsfrihetsombudsmannen, Statens pris- och konkurrensverk och Finansinspektionen.

En knapp majoritet avstyrker förslaget. Det är Konjunkturinstitutet, Televerket, Kammarrätten i Göteborg samt alla remissinstanser som representerar näringslivet. De synpunkter som framförs är att möjligheten till uppbrytning inte behövs, är tveksam från rättssäkerhetssynpunkt och kan verka hämmande på investeringar och teknisk utveckling. Det framförs också att en uppbrytning av bestående företag är förenat med betydande praktiska, ekonomiska och rättsliga problem.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt KL finns det ingen möjlighet att besluta om att bryta upp existerande företagskoncentrationer. Denna möjlighet finns dock i vissa utländska rättssystem, såsom det tyska och det amerikanska.

Företagskoncentrationen är hög på flera marknader i Sverige. I vissa fall är detta en följd av att marknaden under lång tid varit reglerad. Internationaliseringen och avreglering kommer emellertid att föranleda att flera marknader öppnas för nationell och internationell konkurrens. Visserligen kommer det även i fortsättningen att förekomma marknader som i stor utsträckning är avskärmade från konkurrens, och det kan i och för sig anföras skäl för att det skall finnas en möjlighet att bryta upp mycket starka företagskoncentrationer på sådana marknader. En så ingripande åtgärd skulle i så fall få reserveras för rena undantagsfall. Med hänsyn emellertid till de stora konsekvenser en uppbrytning har för berörda företag och till de svårigheter av rättslig och annan art som är förenade med en sådan åtgärd anser regeringen att en möjlighet att bryta upp bestående företagskoncentrationer inte bör införas.

I stället bör statsmakterna ägna fortsatt uppmärksamhet åt sådana åtgärder som innebär avreglering eller öppnande av marknader, t.ex. upphävande av tekniska handelshinder, borttagande av olika etableringshinder för inhemska och utländska företag och harmonisering av regler med utländska rättssystem.

Regeringens förslag: Stockholms tingsrätt prövar på talan av Konkurrensverket som första instans mål om företagsförvärv. Tingsrättens avgöranden överklagas hos Marknadsdomstolen.

Konkurrenskommitténs förslag: Kommittén föreslår att Marknadsdomstolen på talan av Konkurrensverket prövar mål om företagsförvärv. Vidare föreslår kommittén att regeringen skall pröva sådana mål där Marknadsdomstolen har bifallit verkets talan, om en enskild part begär det.

Remissinstanserna: Merparten av remissinstanserna tillstyrker kommitténs förslag eller lämnar det utan erinran.

Endast Statens pris- och konkurrensverk, Statskontoret och i viss mån Kommerskollegium är negativa. De anser att en domstol i stället för regeringen skall överpröva Marknadsdomstolens avgörande. Bl.a. framförs att det är angeläget i samband med EES-avtalet att inte skapa intryck att prövningen av utländska företags förvärv av svenska företag grundas på en politisk bedömning.

Skälen för regeringens förslag: Enligt nuvarande ordning prövar Marknadsdomstolen mål om företagsförvärv på talan av Konkurrensverket (tidigare Näringsfrihetsombudsmannen). Ett förbud mot ett företagsförvärv blir enligt 7 § KL giltigt endast under förutsättning att regeringen fastställer det. Regeringen skall härvid inte göra någon allmän överprövning av ärendet utan endast antingen helt eller delvis fastställa beslutet eller vägra fastställelse. Regeringen kan aldrig ingripa mot ett förvärv som Marknadsdomstolen tillåtit.

Skälet till att det slutliga avgörandet delvis lagts på regeringsnivå synes vara att ett förbud mot ett företagsförvärv betraktas som en så ingripande och ekonomiskt betydelsefull åtgärd att den i sista hand borde bedömas av regeringen i ett brett ekonomiskt-politiskt perspektiv. Praxis saknas helt på området, eftersom något fall ännu inte har prövats av regeringen.

Den nuvarande ordningen med att regeringen överprövar en domstols avgörande är emellertid inte lämplig av principiella skäl. Dessutom bör regeringen i möjligaste mån avlastas beslutsfattande i förvaltningsärenden. Så har i stor utsträckning skett bl.a. på näringspolitikens område i övrigt. Statsmakternas och regeringens befattning med strukturutvecklingen i allmänhet har också minskat påtagligt. Detta talar för att en regeringsprövning av förvärvsärenden inte heller är nödvändig.

Som nämnts i avsnitt 5.1.7 bör Marknadsdomstolen tills vidare behålla sin centrala roll som prejudikatskapande organ på konkurrensrättens område. Domstolen bör därför också avgöra mål om företagsförvärv. Samtidigt är mål om företagsförvärv av så ingripande karaktär att det måste finnas en möjlighet att få ett ingripande bedömt i mer än en instans.

För att Marknadsdomstolen skall kunna vara prejudikatbildande på förvärvsområdet och ett företagsförvärv samtidigt skall kunna prövas i flera instanser bör prövningen först ske i en underinstans till Marknadsdomsto-

len. Av samma skäl som anförts när det gäller vårt förslag om konkurrensskadeavgift bör denna underinstans vara Stockholms tingsrätt.

Handläggningsordningen enligt KL innebär att Marknadsdomstolen i förvärvsärenden först konstaterar att ett förvärv har skadlig verkan. Därefter skall domstolen förhandla med företaget för att försöka få till stånd en överenskommelse som förhindrar den skadliga verkan.

Med hänsyn till bl.a. behovet av skyndsam handläggning av förvärvsärenden bör någon motsvarande skyldighet för domstolarna enligt den nya lagen inte finnas. Förhandlingar med företagen bör i första hand ske under Konkurrensverkets handläggning av ärendena.

En sådan ordning lägger givetvis inget hinder i vägen för parterna att också under rättegången komma fram till en förhandlingsuppgörelse som tillgodoser det allmännas krav på en fortsatt effektiv konkurrens och att detta framförallt i underinstansen sker efter aktiva insatser från domstolens sida. Denna uppgörelse bör kunna förenas med vite på samma sätt som en uppgörelse under handläggningen hos Konkurrensverket (se avsnitt 5.2.8).

5.2.7 Anmälan, tidsfrister och interimistiskt förbud

Regeringens förslag: En skyldighet införs att till Konkurrensverket anmäla sådana företagsförvärv som kan bli föremål för ingripande enligt lagen.

Konkurrensverket skall senast 30 dagar efter anmälan fatta beslut om särskild undersökning. Under denna tid får inte företagen vidta några åtgärder för fullföljande av förvärvet. Beslutar verket om särskild undersökning måste talan om förvärvet väckas hos Stockholms tingsrätt inom 90 dagar.

Tingsrätten skall avgöra målet inom sex månader. Överklagas tingsrättens dom skall Marknadsdomstolen avgöra målet inom tre månader.

Möjligheten att meddela interimistiskt förbud mot ett förvärv vidgas.

Konkurrenskommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens med undantag av att kommittén föreslår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer skall föreskriva vilka förvärv som skall omfattas av anmälan.

Remissinstanserna: Merparten av remissinstanserna tillstyrker i huvudsak kommitténs förslag eller lämnar det utan erinran. Det är bl.a. Näringsfrihetsombudsmannen, Statens pris- och konkurrensverk, Finansinspektionen och juridiska fakulteterna vid Lunds och Uppsala universitet. Några av de positiva anser dock att det bör framgå av lagen vilka förvärv som omfattas av anmälningsskyldigheten.

Sveriges industriförbund, Svenska handelskammarförbundet, Lantbrukarnas riksförbund och flera andra remissinstanser som representerar näringslivet är negativa till förslaget om obligatorisk anmälningsskyldighet av

vissa förvärv. De menar att det inte finns något behov av en sådan ordning och att det kan skapa onödig byråkrati. Om en obligatorisk anmälningsskyldighet införs, anser de att det bör framgå av lagen vilka förvärv som omfattas av skyldigheten. Andra synpunkter som framförs är att förvärvskontrollen bara skall omfatta sådana förvärv som är anmälningsskyldiga och att det från anmälningsskyldigheten undantas förvärv som bara marginellt påverkar konkurrensen.

Marknadsdomstolen anser att den av kommittén föreslagna utvidgningen av möjligheten att meddela interimistiskt förbud går för långt med hänsyn till de följder ett sådant förbud kan få. Även flera av de remissinstanser som representerar näringslivet är negativa till att möjligheten att meddela interimistiskt förbud vidgas.

Skälen för regeringens förslag

KL:s handläggningstider

Ett viktigt inslag i handläggningsproceduren när det gäller prövningen av företagsförvärv är att varje steg i handläggningen är förknippat med olika tidsfrister. För Konkurrensverkets (tidigare Näringsfrihetsombudsmannens) inledande informella granskning finns emellertid ingen tidsgräns. Enligt 20 § första stycket KL gäller att, så snart det finns anledning att undersöka ett företagsförvärv, skall särskilt beslut fattas om detta. För hela förfarandet gäller att handläggningen skall ske med "särskild skyndsamhet".

Från det att Konkurrensverket fattat ett formellt beslut enligt 20 § att inleda fördjupad undersökning har verket tre månader på sig att fatta beslut om frågan skall föras vidare till Marknadsdomstolen, såvida inte parterna samtycker till en förlängning av fristen. Fristen kan även förlängas med en månad i taget efter beslut av domstolen, om synnerliga skäl föreligger.

Marknadsdomstolen skall fatta beslut inom sex månader från det att verkets ansökan anhängiggjorts vid domstolen. Regeringen skall fatta sitt beslut om fastställande inom tre månader från domstolens beslut. Även dessa frister kan förlängas, om parterna samtycker eller om synnerliga skäl föreligger.

Om fristerna utnyttjas maximalt, men ingen förlängning begärs, innebär det att ett ärende som går till regeringen inte kan avgöras på snabbare tid än ett år.

I praktiken har det visat sig att handläggningstiden i bland har utsträckts genom att det dröjt med beslut om inledande av fördjupad undersökning enligt 20 §.

Merparten av de förvärvsärenden som undersöks leder emellertid inte till något 20 §-beslut. I vissa av dessa fall har handläggningstiden blivit ganska utdragen.

Det är angeläget att uppnå ett system med fasta och korta tidsfrister för prövningen av förvärvsärenden. Det är viktigt för företagens planering att det inte under för lång tid råder osäkerhet om ett företagsförvärv kommer att godkännas eller inte.

För att uppnå en objektiv utgångspunkt för när första tidsfristen börjar löpa bör det införas en skyldighet att till Konkurrensverket anmäla sådana förvärv som kan bli föremål för ingripande enligt lagen. I många utländska system finns en sådan skyldighet.

En ytterligare fördel som man uppnår med en anmälningsskyldighet är att det ökar effektiviteten i förvärvskontrollen. Det förvärvande företaget kan inte överraska konkurrensmyndigheten med att omedelbart integrera det förvärvande företaget i sin egen verksamhet på så sätt att det verkar avhållande mot att förbjuda förvärvet på grund av de stora skador en uppbrytning kan åstadkomma.

Konsekvensen av anmälan bör vara att Konkurrensverket ges en frist om 30 dagar under vilken förvärvet inte får genomföras annat än om verket beslutar att inte föra saken till tingsrätten. Under fristen måste verket fatta beslut om särskild undersökning. Om så inte sker, har möjligheten att föra talan om förvärvet förfallit. Beslutar verket om att inleda en undersökning bör talan väckas hos tingsrätten inom 90 dagar, vilket är den tidsfrist som i dag gäller för att väcka talan hos Marknadsdomstolen. Överklagas tingsrättens dom bör Marknadsdomstolen avgöra målet inom samma tidsfrist som enligt KL gäller för regeringen, dvs. inom tre månader.

En anmälan ger alltså en objektiv fastställbar utgångspunkt för tidsfristen. Falskt eller ofullständigt beslutsmaterial till Konkurrensverket i samband med anmälan bör föranleda att den första tidsfristen inte anses ha börjat löpa.

Interimistiskt förbud

Nära samband med tidsfristerna har reglerna om möjlighet att interimistiskt förbjuda ett förvärvs genomförande innan ärendet slutligen har prövats. I 21 § KL ges Marknadsdomstolen resp. regeringen möjlighet att besluta om interimistiskt förbud för företag att fullfölja ett förvärv när synnerliga skäl föreligger.

Marknadsdomstolen har ännu inte bifallit några sådana yrkanden. Domstolen tvingas i dessa fall att på ett begränsat material göra en preliminär prövning. Skulle domstolen i ett visst fall meddela interimistiskt förbud skulle detta i dag sannolikt uppfattas som en stark signal om att domstolen även vid en slutlig prövning skulle förbjuda förvärvet.

Det framstår som angeläget att företag inte obstruerar genom att faktiskt genomföra ett förvärv medan prövningen ännu pågår. Prövningen bör inte få störas av fullföljande åtgärder av förvärvsparterna.

Den nuvarande regeln har i praktiken visat sig mindre ändamålsenlig. Enligt regeringens uppfattning bör möjligheten att få ett interimistiskt beslut av innebörd att förvärvet inte får fullföljas innan ärendet slutligt

prövats vidgas. Det bör kunna ske då det allmänna intresset av fortsatt utredning utan påverkan av åtgärder från de inblandade parterna överväger de olägenheter företagen kan ha av att förvärvet inte kan fullföljas så länge prövningen fortgår. Möjligheten att fatta interimistiskt beslut bör tillkomma Stockholms tingsrätt som enligt vårt förslag i första instans skall pröva mål om företagsförvärv. Beslutet bör kunna överklagas hos Marknadsdomstolen.

5.2.8 Frivilliga åtaganden

Regeringens förslag: Frivilliga åtaganden från företagen i samband med ett företagsförvärv skall kunna förenas med vite.

Vitet föreläggs av Stockholms tingsrätt på ansökan av Konkurrensverket.

Konkurrenskommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens bortsett från att kommittén föreslår att Marknadsdomstolen skall förelägga vitet.

Remissinstanserna: Alla remissinstanser tillstyrker i huvudsak kommitténs förslag eller lämnar det utan erinran. Några av dessa anser dock att det råder oklarhet vad Marknadsdomstolen skall pröva när domstolen förelägger vite.

Skälen för regeringens förslag: Det är förhållandevis vanligt med frivilliga åtaganden från företag i förvärvsärenden.

De olika åtaganden som företagen har gjort gentemot Näringsfrihetsombudsmannen kan delas in i fyra olika grupper. Den första innebär åtaganden att anmäla kommande förvärv. Den andra innefattar olika former av strukturella åtaganden, t.ex. av innebörd att förvärvsparten skall upphöra med samarbete med annat företag på den aktuella marknaden eller avyttra en del av sin rörelse. Ett annat vanligt förekommande åtagande innebär att det förvärvande företaget skall begränsa sitt ägande och inflytande i det förvärvade företaget. Förutom de angivna typerna finns några speciella åtaganden som på olika sätt kan röra företagens beteenden. Det vanligaste av dessa innebär modifieringar av konkurrensklausuler i förvärvsavtalet. En annan typ är åtaganden i syfte att motverka att utomstående företag diskrimineras.

Någon möjlighet att förelägga vite för överträdelse av åtagandet finns inte enligt KL. I USA - där frivilliga uppgörelser är vanligt förekommande - finns en möjlighet att ge sanktioner mot företag som bryter den frivilliga uppgörelsen, s.k. consent orders.

Det bör nu införas en möjlighet för Stockholms tingsrätt att förelägga vite för överträdelser av ett frivilligt åtagande som berörda företag gör gentemot Konkurrensverket. Föreläggandet bör komma till stånd på yrkande av Konkurrensverket. Prövningen hos tingsrätten bör inriktas på att kontrollera att de formella förutsättningarna för förvärvsprövningen är uppfyllda och att uppgörelsen ligger inom ramen för lagen. Därutöver bör domstolen tillse att åtagandet är tillräckligt preciserat innan vitet föreläggs.

5.3 Uppgiftsskyldighet och tvångsmedel

Regeringens förslag: Om Konkurrensverket inte på frivillig väg får tillgång till material som behövs vid verkets utredningar, skall verket kunna ålägga ett företag eller annan vid vite att tillhandahålla materialet. Verket skall vidare kunna kalla personer till förhör.

För att få en rättvisande bild av kostnader och intäkter i en verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur, som drivs av en kommun eller ett landsting, skall verket kunna rikta särskilt åläggande mot kommunen eller landstinget.

Vid utredningar om överträdelser av förbuden mot konkurrensbegränsande samarbete och missbruk av dominerande ställning skall Konkurrensverket efter beslut av Stockholms tingsrätt kunna genomföra undersökningar hos företag. Verket skall ha rätt att få tillträde till företagets lokaler, granska och göra kopior av handlingar samt begära muntliga förklaringar. I vissa fall skall en sådan undersökning kunna ske även hos någon annan än det företag som är föremål för utredning.

Konkurrensverket skall kunna begära handräckning hos kronofogdemyndigheten för att genomföra en undersökning.

Skyldigheten att föra s.k. kartellregister enligt uppgiftsskyldighetslagen tas bort. Någon ändring i lagen när det gäller uppgiftsskyldighet med avseende på konkurrensförhållanden görs för närvarande inte. Frågan om omfattningen av uppgiftsskyldigheten utanför konkurrenslagens område skall övervägas i särskild ordning.

Konkurrenskommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens när det gäller Konkurrensverkets befogenhet att utfärda åläggande och i fråga om kartellregister. Kommittén föreslår dock att skyldigheten enligt uppgiftsskyldighetslagen att lämna uppgift vad avser konkurrensförhållanden slopas.

Kommittén föreslår också att Konkurrensverket eller, i vissa fall, Marknadsdomstolen vid utredning om överträdelser av förbjudna konkurrensbegränsningar skall kunna besluta om säkringsåtgärder i form av beslag, eftersökning i förvar eller utrymme och försegling av förvar eller utrymme, allt efter förebild från bevissäkringslagen (1975:1027) för skatte- och avgiftsprocessen.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna lämnar kommitténs förslag utan erinran eller kommentar.

Några remissinstanser, bl.a. Svea hovrätt, ifrågasätter det lämpliga i att tillåta så ingripande säkringsåtgärder som kommittén föreslagit. Några, bl.a. Sveriges industriförbund, anser att säkringsåtgärder alltid bör beslutas av domstol.

Statens pris- och konkurrensverk tar upp frågan om uppgiftsskyldighet enligt uppgiftsskyldighetslagen och anför: Den utredningsverksamhet som är nödvändig för att Konkurrensverket skall kunna fullgöra uppgifter när

det gäller bl.a. avreglering och konkurrens inom offentlig verksamhet förutsätter att verket kan få tillgång till primärdata. Regler om uppgiftsskyldighet behövs för detta ändamål, men bör inte tas in i den nya konkurrenslagen.

Sollentuna kommun och Landstingsförbundet avstyrker förslaget vad avser Konkurrensverkets befogenhet gentemot kommuner och landsting. De menar att den kontroll som sker vid den kommunala revisionen är tillräcklig.

Skälen för regeringens förslag

Konkurrensverkets behov av utredningsmaterial

Det primära ansvaret för tillämpningen av den nya konkurrenslag som föreslås kommer i huvudsak att ligga på Konkurrensverket. Verket kommer att ha ett stort utredningsansvar och i vissa fall därjämte en beslutande funktion. Det är bara i frågor som rör ogiltighet och skadestånd som verket inte har ett direkt utredningsansvar.

För en effektiv lagtillämpning är det av stor vikt att verket vid sina utredningar får tillgång till relevant utredningsmaterial. Normalt torde detta också bli fallet. Det får nämligen förutsättas att företagen i regel inte motsätter sig att överlämna material som verket behöver. Verkets insamling av material bör alltså till övervägande del kunna ske genom informella kontakter med företagen.

När det gäller anmälningar för undantag och ansökningar om icke-ingripandebesked ligger det redan i företagens eget intresse att lämna uppgifter till Konkurrensverket som är korrekta och fullständiga. I dessa fall torde verket ofta kunna avgöra ärendet genom de uppgifter som företagen lämnar på detta sätt. Motsvarande torde gälla i fråga om anmälningar om företagsförvärv.

Allmän uppgiftsskyldighet

I vissa fall kommer det emellertid att finnas ett behov för Konkurrensverket att begära in uppgifter i formell och tvingande ordning. Det bör därför liksom enligt KL finnas en allmän uppgiftsskyldighet för företag och andra som inträder efter åläggande av verket.

Konkurrensverket bör också kunna ålägga företrädare för ett företag och andra personer som kan ha upplysningar i saken att inställa sig för förhör. En liknande bestämmelse finns i 5 § uppgiftsskyldighetslagen.

Ett särskilt fall där Konkurrensverket kan behöva tillgång till uppgifter är när ett företag som drivs av en kommun eller ett landsting misstänks för underprissättning. Konkurrensverket bör i sådana fall kunna ålägga kommunen eller landstinget att fullständigt redovisa kostnader och intäkter för verksamheten.

Behovet av längre gående tvångsmedel är särskilt framträdande vid utredningar om överträdelser av de föreslagna förbuden mot konkurrensbegränsande samarbete och missbruk av dominerande ställning. Behovet finns dels i sådana fall då Konkurrensverket varken på frivillig väg eller genom åläggande har fått tillgång till utredningsmaterial, dels när det finns risk för att bevis undanhålls eller förvanskas. För att en misstänkt överträdelse skall kunna utredas bör det därför finnas en yttersta tvångsmöjlighet för att säkra bevisning om överträdelsen. Vad som då behövs är framför allt en möjlighet för Konkurrensverket att få tillträde till företagets lokaler och där granska affärshandlingar.

Tvångsmöjligheterna i lagen bör inte göras mer ingripande än vad som är nödvändigt, och de bör vara väl avpassade för ändamålet. Det är därför enligt regeringens mening mindre lämpligt att vid utformningen av reglerna hämta förebild från de regler som gäller för brottmål eller skatteprocess. I stället bör reglerna i stora drag utformas på samma sätt som EG:s och EES-lagens motsvarande regler.

Det innebär att Konkurrensverket vid utredningar om misstänkta överträdelser av förbuden bör kunna genomföra undersökning hos företag och därvid ha rätt att få tillträde till företagets lokaler m.m, granska och göra kopior av handlingar samt begära muntliga förklaringar.

För att hindra kringgående av lagen bör det även finnas möjlighet att göra undersökning hos annan än det berörda företaget, om det finns särskild anledning att anta att bevis finns där.

Ett beslut om undersökning bör efter prövning av behovet av åtgärden fattas av domstol på ansökan av Konkurrensverket. Härigenom torde rättssäkerhetens krav vara väl tillgodosedda. I linje med övervägandena om instansordningen i avsnitt 5.1.7 bör Stockholms tingsrätt fatta beslut i första instans, och tingsrättens beslut bör kunna överklagas hos Marknadsdomstolen.

För att garantera att en undersökning skall kunna genomföras även om ett företag motsätter sig åtgärden bör Konkurrensverket kunna begära handräckning hos kronofogdemyndigheten.

Uppgiftsskyldighetslagen

Uppgiftsskyldighetslagen innehåller en allmän skyldighet för näringsidkare att i enlighet med vad som stadgas i lagen lämna de uppgifter som erfordras för att främja allmän kännedom om pris- och konkurrensförhållanden inom näringslivet.

Enligt lagen åligger det näringsidkare att till myndighet som regeringen bestämmer lämna uppgift i fråga om konkurrensbegränsningar och priser m.m. Myndigheten får bl.a. förelägga näringsidkare att tillhandahålla handlingar. Myndigheten skall föra ett s.k. kartellregister över konkurrensbegränsande överenskommelser om vilka uppgift lämnas eller som myndigheten på annat sätt får kännedom om.

Enligt en särskild förordning får Finansinspektionen inhämta uppgifter enligt lagen i fråga om verksamhet som är föremål för dess tillsyn. Konkurrensverket får inhämta uppgifter i fråga om näringsverksamhet i övrigt.

Det kommer att finnas ett behov för Konkurrensverket att samla in uppgifter om konkurrensförhållanden även när det gäller annat än utredningar enligt konkurrenslagen. Detta gäller särskilt vid utredningar som tar sikte på avreglering och konkurrensförhållanden inom offentlig sektor.

Uppgiftsskyldighetslagen tar i sin nuvarande utformning sikte bara på uppgiftsskyldighet för näringsidkare och om konkurrensförhållanden inom näringslivet. Något underlag finns inte för närvarande att bedöma vilken omfattning uppgiftsskyldigheten utanför konkurrenslagens område bör ha. Denna fråga bör därför övervägas ytterligare. I avvaktan på att detta sker bör bestämmelserna om uppgiftsskyldighet i uppgiftsskyldighetslagen stå kvar.

De s.k. kartellregister som med stöd av uppgiftsskyldighetslagen förs hos Konkurrensverket och Finansinspektionen tjänar framför allt till att ge offentlighet åt existerande konkurrensbegränsande avtal inom näringslivet. I den nya konkurrenslag som föreslås förbjuds i princip alla konkurrensbegränsande avtal, och företagen kan anmäla avtal för att få undantag eller ansöka om s.k. icke-ingripandebesked.

Enligt regeringens mening finns det inte längre något behov av att föra kartellregister. Den lagstadgade skyldigheten att föra sådana register bör därför tas bort.

5.4 Ikraftträdande av och övergångsbestämmelser till den nya konkurrenslagen

Regeringens förslag: Den nya konkurrenslagen skall träda i kraft den 1 juli 1993.

Förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete skall omfatta också avtal, beslut och samordnade förfaranden som föreligger när lagen träder i kraft.

Verkningarna av förbudet kan dock skjutas upp, om berörda företag inom sex månader från lagens ikraftträdande anmäler avtalet etc. för beviljande av undantag eller ansöker om icke-ingripandebesked. I sådana fall inträder verkningarna först sex månader efter den dag då Konkurrensverket meddelat beslut med anledning av anmälan eller ansökan.

Förbjudna avtal etc. som föreligger när lagen träder i kraft och då pågående förfaranden som är att anse som missbruk av dominerande ställning omfattas inte av lagens förbud, om berörda företag inom sex månader från lagens ikratträdande upphör att tillämpa avtalen etc. eller förfarandena eller ändrar dem på sådant sätt att de antingen uppfyller villkoren för gruppundantag eller inte längre omfattas av förbuden. I sådana fall skall avtalen etc. eller förfarandena anses ha varit tillåtna från tidpunkten för lagens ikraftträdande.

Promemorians förslag: Överensstämmer med regeringens med undantag av att det i promemorian föreslås dels att lagen skall träda i kraft den 1 januari 1993, dels att verkningarna av förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete, om undantag eller icke-ingripandebesked söks inom sex månader från lagens ikraftträdande, skall inträda två månader efter Konkurrensverkets beslut.

Remissinstanserna: En knapp majoritet av remissinstanserna godtar promemorians förslag eller lämnar det utan erinran. Det är bl.a. Näringsfrihetsombudsmannen och Statens pris- och konkurrensverk.

Åtskilliga remissinstanser anser att tidpunkten för lagens ikraftträdande bör senareläggas. Det är bl.a. Sveriges industriförbund, Grossistförbundet svensk handel, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges livsmedelshandlareförbund, Kooperativa förbundet, Dagab, Företagarnas riksorganisation, Svenska handelskammarförbundet och Lantbrukarnas riksförbund. De flesta av dessa anser att lagen bör träda i kraft den 1 januari 1994. De skäl som anförs är att företagen behöver lång tid för att anpassa sig till de nya reglerna och att ärendeanhopningen hos Konkurrensverket annars kommer att bli alltför omfattande.

Många remissinstanser anser också att det för anpassningen till de nya reglerna krävs längre tidsfrister i övergångsbestämmelserna. Det är bl.a. Närings- och teknikutvecklingsverket, Marknadsdomstolen, Sveriges in-

dustriförbund, Grossistförbundet svensk handel, Svenska handelskammarförbundet, Sveriges livsmedelshandlareförbund, ICA Förbundet och Lantbrukarnas riksförbund.

För att ytterligare underlätta anpassningen föreslår Svenska handelskammarförbundet att förfarande- och sanktionsreglerna skjuts på framtiden och att i stället motsvarande regler i KL under en övergångstid får fortsätta att gälla. Liknande synpunkter framförs av ICA Förbundet.

Skälen för regeringens förslag: Den nya lagen bör inte träda i kraft alltför kort tid efter att den beslutas, utan näringslivet måste ges skälig tid att anpassa sig till de nya reglerna.

Å andra sidan är det önskvärt att lagen träder i kraft i någorlunda anslutning till när EES-lagen träder i kraft, eftersom de båda lagarna innehåller i princip identiska regelsystem för dels konkurrensbegränsningar med verkan inom landet, dels konkurrensbegränsningar som berör handeln över gränserna inom EES.

Planen för när EES-lagen skall träda i kraft är fortfarande den 1 januari 1993. Regeringen anser mot den bakgrunden att den nya konkurrenslagen inte bör träda i kraft senare än den 1 juli 1993.

EES-lagen innebär att även sådana avtal, beslut och samordnade förfaranden som föreligger när EES-lagen träder i kraft omfattas av de konkurrensrättsliga förbuden, och det är angeläget att en sådan ordning gäller även för den svenska nationella konkurrenslagen. Detta är för övrigt motiverat redan med hänsyn till intresset av att med stöd av en ny lag snabbt och effektivt kunna motverka konkurrensbegränsningar i det svenska näringslivet.

Denna ordning saknar emellertid inte komplikationer. De förbud mot konkurrensbegränsningar som föreslås är förenade med en rad verkningar som alla är tänkta att inträda samtidigt. En överträdelse av ett förbud kan inte bara föranleda ingripanden i form av åläggande att upphöra med överträdelsen eller skyldighet att utge konkurrensskadeavgift, utan har också civilrättsliga verkningar i form av ogiltighet och skyldighet att betala skadestånd.

Grundsatsen att ny civillagstiftning inte skall rubba innehållet i avtal som träffats innan sådan lagstiftning trätt i kraft ger uttryck för en viktig rättssäkerhetsprincip. Avsteg från denna princip bör komma i fråga endast om starka samhällsintressen talar för det.

Enligt regeringens mening torde skälen i detta fall vara tillräckligt starka för att kunna göra avsteg från principen om att lagar inte skall ha tillbakaverkande kraft. Sverige har för övrigt genom EES-avtalet folkrättsligt åtagit sig att göra ett sådant avsteg.

Det finns emellertid skäl att låta övergången till det nya systemet vara förhållandevis mjuk när det gäller befintliga avtal, beslut och samordnade förfaranden. Gör företagen anmälan till Konkurrensverket för beviljande av undantag eller ansöker om icke-ingripandebesked inom sex månader från lagens ikraftträdande bör avtalen etc. träffas av verkningarna av förbudet först sex månader efter det att Konkurrensverket har konstaterat att avtalet etc. är förbjudet. Företagen har då möjlighet att anpassa sig i överensstämmelse med lagen.

Det bör också finnas en möjlighet att inom sex månader från lagens ikraftträdande korrigera förbjudna avtal etc. och förfaranden eller upphöra att tillämpa dem och därigenom undgå förbuden.

6 Övriga lagstiftningsfrågor

6.1 Ändringar i lagen om marknadsdomstol m.m.

Regeringens förslag: Några s.k. intresseledamöter skall inte längre finnas i Marknadsdomstolen. Domstolen skall i fortsättningen i alla mål som den handlägger ha en sammansättning av lagfarna domare och ekonomiska experter.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens med undantag av att kommittén föreslår dels att intresseledamöterna skall tas bort bara i konkurrensmål, dels att de icke lagfarna ledamöterna skall ha kvalificerad ekonomisk kompetens och insikt i samhällsekonomins funktionssätt och näringslivets förhållanden.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna godtar kommitténs förslag eller lämnar det utan erinran. Till de positiva remissinstanserna hör Stockholms tingsrätt, Näringsfrihetsombudsmannen, Statens pris- och konkurrensverk och Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet.

Negativa är bl.a. Marknadsdomstolen, Sveriges industriförbund, Grossist-förbundet svensk handel, Sveriges köpmannaförbund, Kooperativa förbundet, LO och TCO. Dessa anser framför allt att domstolen försvagas om de s.k. intresseledamöterna tas bort.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande ordning

Marknadsdomstolens sammansättning och handläggningen hos domstolen regleras i lagen om marknadsdomstol m.m.

Domstolen består av en ordförande, en vice ordförande och tio andra ledamöter. Av de senare är fyra särskilda ledamöter, tre för ärenden om konkurrensbegränsning och avtalsvillkor mellan näringsidkare samt en för ärenden om marknadsföring, avtalsvillkor i konsumentförhållanden och produktsäkerhet.

För alla ledamöter utom ordföranden finns ersättare. Ledamöterna och ersättarna utses av regeringen.

Ordföranden, vice ordföranden och en av de särskilda ledamöterna för ärenden om konkurrensbegränsning m.m. skall vara lagkunniga och erfarna i domarvärv.

De andra särskilda ledamöterna skall ha särskild insikt i näringslivets förhållanden respektive i konsumentfrågor. Det är för närvarande professorer i nationalekonomi och företagsekonomi som är utsedda till sådana

ledamöter. Domstolen har alltså bland sina ledamöter kvalificerade ekonomiska experter.

Av domstolens övriga sex ledamöter utses tre bland företrädare för företagarintressen och tre bland företrädare för konsument- och löntagarintressen. Dessa sex ledamöter har för närvarande anknytning till Sveriges industriförbund, Grossistförbundet svensk handel, Sveriges köpmannaförbund, LO, TCO och Kooperativa förbundet. Vissa av ersättarna till dessa har anknytning till andra organisationer. Dessa s.k. intresseledamöter förutsätts dock vara opartiska och avlägger liksom de andra ledamöterna domared.

Bakgrunden till domstolens sammansättning är den förhandlingsverksamhet i konkurrensärenden som har förekommit hos domstolen och dess föregångare Näringsfrihetsrådet och Marknadsrådet samt behovet av domarerfarenhet, ekonomisk sakkunskap och förankring hos berörda kretsar.

De s.k. intresseledamöterna bör utgå

Marknadsdomstolen skall enligt regeringens förslag till ny konkurrenslag (se avsnitt 5.1.7 och 5.2.6) tills vidare behålla sin centrala roll för prejudikatbildningen på konkurrensrättens område. Domstolen får enligt förslaget en mer utpräglad rättskipande roll, och den formaliserade förhandlingsverksamhet som enligt KL förekommer i konkurrensbegränsningsfrågor bortfaller. Motiven för att i fortsättningen ha s.k. intresseledamöter i domstolen är alltså inte längre lika framträdande. Enligt regeringens mening är det för övrigt i princip inte lämpligt att ledamöter i en domstol kan uppfattas som representanter för olika intressen.

Även när det gäller övriga typer av mål som handläggs av domstolen, t.ex. mål enligt marknadsföringslagen, är det fråga om rättstillämpning och därför mindre lämpligt att s.k. intresseledamöter deltar i avgörandena.

Regeringen anser därför att det i fortsättningen inte bör finnas några s.k. intresseledamöter alls i Marknadsdomstolen. Någon anledning att avvakta den översyn av marknadsföringslagen (Dir. 1991:70) som för närvarande pågår innan intresseledamöterna i mål enligt den lagen avskaffas finns inte.

Domstolen bör i fortsättningen i alla mål som den handlägger bestå av lagfarna domare och ekonomiska experter. Regeringen bör som ekonomiska experter kunna utse såväl personer med teoretisk ekonomisk kompetens som personer med praktisk ekonomisk kompetens.

Regeringens förslag innebär att det samlade antalet ledamöter i Marknadsdomstolen minskar. Detta, liksom förslaget till ny konkurrenslag, föranleder vissa ytterligare ändringar i lagen om marknadsdomstol.

6.2 Ändring i EES-lagen

Regeringens förslag: I EES-lagen införs en bestämmelse av innebörd att förbudet i EES-avtalets artikel 53.1 inte skall tillämpas på sådana kategorier av avtal mellan företag, beslut av företagssammanslutningar och samordnade förfaranden som kan antas uppfylla förutsättningarna för undantag enligt artikel 53.3. De olika kategorierna anges av regeringen i verkställighetsföreskrifter. I bestämmelsen skall också anges att övervakningsmyndigheterna har rätt att i ett visst fall bestämma att ett gruppundantag inte skall tillämpas.

Skälen för regeringens förslag: I prop. 1991/92:170 har regeringen föreslagit riksdagen att anta en lag om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES). Genom denna lag avses bl.a. artikel 53 i EES-avtalet och grundläggande bestämmelser om övervakningsorganens befogenheter inkorporeras i svensk rätt.

Artikel 53.1 förbjuder alla avtal mellan företag, beslut av företagssammanslutningar och samordnade förfaranden som kan påverka handeln mellan avtalsslutande parter och som har till syfte eller resultat att hindra, begränsa eller snedvrida konkurrensen. Verkan av att ett avtal eller en annan rättshandling träffas av förbudet är enligt artikel 53.2 att rättshandlingen är ogiltig. Denna ogiltighetsverkan, som är av civilrättslig natur, skall beaktas av nationella rättstillämpande myndigheter.

Artikel 53.3 medger att ett visst förfarande kan undantas från förbudets tillämpning efter särskild prövning enligt där angivna kriterier. Innebörden av ett sådant undantag är att rättshandlingen inte träffas av ogiltighetspåföljden. På detta sätt har undantaget civilrättsliga verkningar, så länge det gäller.

Beslut om undantag skall enligt andra bestämmelser i EES-avtalet meddelas av EG-kommissionen eller EFTA:s övervakningsmyndighet, beroende på vilket av dessa övervakningsorgan som är behörigt enligt avtalet.

I bilaga XIV till EES-avtalet anges ett antal rättsakter, s.k. gruppundantagsförordningar, vilka med överenskomna anpassningar skall gälla inom EES. Dessa är:

rättsakt nr 2 kommissionens förordning (EEG) nr 1983/83 om tillämpning av fördragets artikel 85.3 på grupper av ensamåterförsäljaravtal,

rättsakt nr 3 kommissionens förordning (EEG) nr 1984/83 om tillämpning av fördragets artikel 85.3 på grupper av exklusiva inköpsavtal,

rättsakt nr 4 kommissionens förordning (EEG) nr 123/85 om tillämpning av fördraget artikel 85.3 på vissa grupper av försäljnings- och serviceavtal för motorfordon,

rättsakt nr 5 kommissionens förordning (EEG) nr 2349/84 om tillämpning av fördragets artikel 85.3 på vissa grupper av patentlicensavtal,

rättsakt nr 6 kommissionens förordning (EEG) nr 417/85 om tillämpning av fördragets artikel 85.3 på grupper av specialiseringsavtal,

rättsakt nr 7 kommissionens förordning (EEG) nr 418/85 om tillämpning av fördragets artikel 85.3 på grupper av avtal om forskning och utveckling,

rättsakt nr 8 kommissionens förordning (EEG) nr 4087/88 om tillämpning av fördragets artikel 85.3 på grupper av franchiseavtal, och

rättsakt nr 9 kommissionens förordning (EEG) nr 556/89 om tillämpning av fördragets artikel 85.3 på vissa grupper av know-how-licensavtal.

De olika gruppundantagen gäller skilda kategorier av avtal som har det gemensamt att de - för det fall de skulle omfattas av förbudet i artikel 53.1 - kan antas uppfylla förutsättningarna för undantag vid prövning enligt artikel 53.3. Sådana undantag har, liksom undantagen i det särskilda fallet, den verkan att förbudet inte skall tillämpas på de avsedda rättshandlingarna. Rättshandlingen behöver inte anmälas för övervakningsmyndighetens prövning, såsom annars är fallet med förfaranden vilka omfattas av förbudet i artikel 53.1.

Att ett gruppundantag är tillämpligt hindrar dock inte att övervakningsmyndigheterna kan företa en prövning enligt artikel 53.3 av varje konkurrensbegränsande förfarande som omfattas av ett sådant undantag. Finner övervakningsmyndigheten vid denna prövning att förfarandet, trots att det uppfyller villkoren i ett gruppundantag, ändå har vissa verkningar som är oförenliga med artikel 53.3, kan myndigheten bestämma att ett gruppundantag inte skall tilllämpas i ett visst fall. Ett sådant beslut har bara verkningar för framtiden.

I bilaga XIV finns också upptagen som *rättsakt nr 15* Höga myndighetens beslut 25-67/EKSG med en förordning om befrielse från kravet på förhandsgodkännande enligt fördragets artikel 66.3. Denna rättsakt har inte sin grund i samma bestämmelse som de tidigare nämnda, utan i artikel 2 i protokoll 25 till EES-avtalet. Detta protokoll hör också till det som föreslås inkorporeras i svensk rätt genom EES-lagen.

I prop. 1991/92:170 (del 1 bilaga 1 s. 172 samt del III, bilaga 11, s. 25) har regeringen liksom i ett tidigare lagstiftningsärende bedömt de ifrågavarande rättsakterna vara av den arten att de kan inkorporeras med svensk rätt genom regeringsförordning. Lagrådet yttrade sig vid sin granskning av EES-lagstiftningen inte i frågan.

Likaså byggde i förevarande lagstiftningsärende det till Lagrådet remitterade förslaget på bedömningen, att den form av gruppundantag som avses komma att gälla enligt den svenska konkurrenslagstiftningen har karaktär av verkställighetsföreskrifter. Av denna anledning innehöll lagförslaget bara för upplysnings skull ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att utfärda föreskrifter om de tilltänkta gruppundantagen. Som framgått av avsnitt 5.1.2 har Lagrådet haft erinringar mot den valda metoden för regleringen av gruppundantagen i konkurrenslagen och som en tänkbar lösning föreslagit att det i konkurrenslagen införs en materiell bestämmelse om gruppundantag.

Eftersom avsikten är att de framtida svenska gruppundantagen skall ha motsvarande funktion och verkan som EES-avtalets gruppundantag i rättsakterna nr 2-9, bör Lagrådets yttrande i förevarande lagstiftningsärende beaktas också i fråga om EES-lagen.

Regeringen har - som framgått - givit sin syn på frågan om gruppundantagens införlivande. När nu Lagrådet har haft synpunkter i frågan är det regeringens mening att varje tvivel om dess rätt att meddela föreskrifter om gruppundantag undanröjs.

Det bör därför i EES-lagen införas en materiell bestämmelse om att förbudet i artikel 53.1 i EES-avtalet inte skall tillämpas på sådana kategorier av avtal etc. som kan antas uppfylla förutsättningarna för undantag enligt avtalets artikel 53.3. De olika kategorierna bör kunna bestämmas av regeringen i verkställighetsföreskrifter. I bestämmelsen bör också anges den rätt som övervakningsmyndigheterna har att i ett visst fall bestämma att ett gruppundantag inte skall tillämpas.

Lagrådets uttalande torde däremot inte behöva påverka den lösning som valts för inkorporeringen av gruppundantaget på kol- och stålområdet. Detta gruppundantag är av en annan art än de andra gruppundantagen. Det innehåller bestämmelser om undantag från kravet på förhandsgodkännande av EG-kommissionen eller EFTA:s övervakningsmyndighet av bl.a. förvärv som leder till en företagskoncentration, beroende på tillgångarnas eller företagens storlek och karaktären av den koncentration som skall genomföras.

Enligt prop. 1991/92:170 föreslås EES-lagen träda i kraft den dag som regeringen bestämmer. Den här föreslagna ändringen bör träda i kraft samtidigt med lagen.

6.3 Vilseledande extrapriser

Regeringens bedömning: Några ytterligare lagregler om marknadsföring i samband med tillfälliga prisnedsättningar utöver vad som redan följer av marknadsföringslagen och prisinformationslagen behövs inte.

Konkurrenskommitténs förslag: Kommittén föreslår att det i prisinformationslagen (1991:601) förs in nya bestämmelser angående marknadsföring i samband med prisnedsättningar.

Förslaget innehåller följande:

- Marknadsföring får inte utformas så att konsumenter vilseleds om prisets förmånlighet.
- Om en tillfällig prisnedsättning marknadsförs som särskilt förmånlig, skall nedsättningen vara påtaglig i förhållande till det pris som omedelbart dessförinnan tillämpats på försäljningsstället under rimlig tid. Erbjudandets varaktighet och eventuellt andra begränsningar skall framgå tydligt.

Remissinstanserna: Endast en minoritet av de remissinstanser som har yttrat sig över kommitténs förslag i denna del är positiva. Det är Näringsfrihetsombudsmannen, Konsumentverket, Göteborgs kommun, Konsumentvägledarnas förening, LO, Konsumentberedningen och Dagab AB. Några av dessa anför bl.a. att Konsumentverkets riktlinjer för tillfälliga prisnedsättningar följs dåligt inom handelsledet.

Förslaget avstyrks av Marknadsdomstolen, Televerket, Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Sveriges industriförbund, Grossistförbundet svensk handel, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges Livsmedelshandlareförbund, ICA Förbundet, Dagligvaruleverantörers förbund och Svenska handelskammarförbundet. Nästan genomgående anser dessa remissinstanser att marknadsförings-lagens regler är tillräckliga för att beivra vilseledande användning av s.k. extrapriser.

Skälen för regeringens bedömning: Generalklausulen mot otillbörlig marknadsföring i 2 § marknadsföringslagen är en central lagbestämmelse för all kommersiell marknadsföring. Den innehåller framför allt ett krav på att marknadsföring skall vara vederhäftig. Detta innebär att en marknadsföringsåtgärd inte får vara ägnad att vilseleda. I detta ligger att åtgärden inte får vara vilseledande i sakfrågor och att den inte heller får ha en förvillande utformning.

Marknadsdomstolen kan ingripa med förbud mot sådan vilseledande marknadsföring. Marknadsdomstolen har också i ett fall prövat vederhäftigheten av extraprisangivelser (MD 1990:13). Domstolen slog där fast vilka villkor som bör gälla för en dagligvarubutik vid användningen av röda prisetiketter och extraprisangivelser.

I marknadsföringslagen finns även en generalklausul om informationsskyldighet (3 §), som gör det möjligt att ålägga en näringsidkare att vid marknadsföring lämna sådan information som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt. Den kompletteras av särskilda bestämmelser i prisinformationslagen.

I likhet med flertalet remissinstanser anser regeringen att det inte finns något behov av ytterligare lagregler för att motverka vilseledande marknadsföring och främja information till konsumenterna i samband med tillfälliga prisnedsättningar. Marknadsföringslagens och prisinformationslagens regler tillsammans med den praxis som har utvecklats hos Marknadsdomstolen samt Konsumentverkets riktlinjer på området får anses tillräckliga för att stävja missbruk av extraprisangivelser. Den av kommittén föreslagna lagregeln skulle inte öka möjligheterna att ingripa mot sådan vilseledande prisinformation.

I sammanhanget bör också nämnas att Konsumentverket enligt vad regeringen har inhämtat för närvarande ser över de riktlinjer för tillfälliga prisnedsättningar som har gällt sedan år 1978 (KOVFS 1977:1).

7 Kostnader och andra effekter av förslagen

Samhällsekonomin och företagen

Lagförslagets förbud mot konkurrensbegränsande samarbete och missbruk av en dominerande ställning liksom de gruppundantag som regeringen senare kommer att utfärda sammanfaller i hög grad med EG:s och EES-avtalets konkurrensregler. Avsikten är också att EG:s omfattande rättspraxis på detta område skall vara vägledande vid tillämpningen av de svenska bestämmelserna. Enhetligheten i de konkurrensregler som gäller för företagens förfaranden på EES-marknaden resp. hemmamarknaden bör

enligt regeringens mening underlätta företagens planering jämfört med en situation där de har att beakta två skilda regelverk på konkurrensområdet. För de svenska företag som redan är verksamma på EG-marknaden är reglerna i den nya svenska lagen redan väl kända och bör ha varit vägledande för agerandet på utlandsmarknaderna. För mindre företag kan de nya reglerna innebära en omställning. De bör dock observeras att mindre företag med en begränsad andel av den relevanta marknaden inte omfattas av förbudet mot konkurrensbegränsande samverkan. Mindre och medelstora företag berörs givetvis vanligen inte heller av förbudet mot missbruk av en dominerande ställning.

För de mindre företagen kan de nya konkurrensreglerna många gånger utgöra ett skydd. Det gäller särskilt när dessa i egenskap av återförsäljare eller underleverantörer utsätts för villkor eller förfaranden från större företags sida som kan betecknas som dominansmissbruk. Vi vill också erinra om de förbättrade möjligheterna för företagare att i civilprocess föra talan om ogiltighet av avtal eller om skadestånd då de har utsatts för konkurrensbegränsande förfaranden.

Den effektivisering av konkurrensen som kan åstadkommas genom en skärpt konkurrenslagstiftning är av väsentlig betydelse för konsumenterna. En effektiv konkurrens är det viktigaste och på sikt det enda verksamma medlet för att tillförsäkra konsumenterna mångfald i utbudet, valfrihet och pressade priser. Konkurrensens dynamiska effekter i form av en anpassning av utbudet till konsumenternas behov samt en utveckling och förnyelse av produktion och distribution utgör grundläggande intressen för konsumenterna.

Den skärpta konkurrensen på hemmamarknaden som det svenska näringslivet kan möta till följd av bl.a. effektivare konkurrensregler utgör enligt vår mening en nödvändig förutsättning för industrins livskraft på lång sikt och därmed för dess konkurrensförmåga på utlandsmarknaderna. EG:s inre marknad och EES-avtalet skapar nya konkurrensförutsättningar för näringslivet inte endast i Sverige utan också i övriga EFTA-länder och i EG-länderna. För den gränsöverskridande handeln gäller EG:s hårda konkurrensregler. Företagen i de länder som inför motsvarande regelverk på hemmamarknaden bör stå bättre rustade i den nya europeiska konkurrenssituationen än de som verkar i hägnet av offentliga regleringar och privata konkurrensbegränsningar.

Domstolarna

Förslaget till ny konkurrenslag innebär att Stockholms tingsrätt får ett nytt målområde som innefattar samtliga konkurrensrättsliga frågor enligt den nya lagen. Anslaget Domstolar m.m. kan därmed komma att behöva ökas. Överväganden om lämplig sammansättning av domstolen i mål om konkurrensrättsliga frågor samt behov av resurser kommer att övervägas i särskild ordning.

För Marknadsdomstolens del torde ett genomförande av förslaget leda till en ökad måltillströmning. Riksdagen har för budgetåret 1992/93 beslutat (prop. 1991/92:100 bil. 13 s. 141, NU20, rskr. 237) om en förstärkning

av Marknadsdomstolens resurser. De nya uppgifter för domstolen som följer av förslaget till ny konkurrenslag torde klaras inom denna resursram.

Konkurrensverket

Det nya Konkurrensverket kommer med lagförslaget att få uppgifter som inte har någon motsvarighet enligt KL. Arbetsbelastningen på verket till följd av den nya inriktningen av verksamheten bedöms bli särskilt stor i ett inledningsskede, när ärenden om undantag m.m. skall hanteras.

Riksdagen har för budgetåret 1992/93 beslutat om ett anslag på 61 milj. kr för den nya konkurrensmyndigheten. Bedömningen är att detta belopp är tillräckligt för myndighetens insatser.

Genom olika åtgärder är det också möjligt att motverka en alltför omfattande ärendehantering hos Konkurrensverket.

Regeringens avsikt är att det i god tid före lagens ikraftträdande skall finnas utfärdade gruppundantagsförordningar omfattande en betydande del av de avtal som kan vara berättigade till undantag. Detta kommer att väsentligt begränsa behovet för berörda företag att göra anmälan för att få individuella undantag och underlätta för näringslivet att anpassa sig till det nya regelsystemet på konkurrensområdet.

Arbetet med att ta fram gruppundantagen pågår inom Näringsdepartementet. Näringslivets organisationer m.fl. kommer under arbetets gång att beredas tillfälle att lämna sina synpunkter. Avsikten är att gruppundantagen skall utfärdas av regeringen i förordningsform samtidigt som lagen utfärdas.

När det gäller individuella undantag har i lagförslaget dessutom tagits in en regel om att Konkurrensverket skall meddela sitt beslut inom tre månader. Därigenom kan väntetiderna för företagen i åtskilliga fall minimeras.

Vidare får det förutsättas att Konkurrensverket gör väl avvägda prioriteringar av sina resurser och tar tillvara möjligheterna att förenkla ärendehanteringen. Verket torde sålunda i enklare ärenden av rutinkaraktär kunna meddela bifallsbeslut utan vidlyftig utredning eller särskild motivering, i den mån förvaltningslagen medger det. Förenklingen får dock inte drivas så långt att kraven på rättssäkerhet och likformig behandling eftersätts.

Verket bör också kunna pröva informella handläggningsformer av samma slag som tillämpas av EG-kommissionen i konkurrensärenden. Av praktiska skäl avslutas många ärenden hos kommissionen genom informella uppgörelser, särskilt i sådana fall då de berörda företagen frivilligt upphör med sina konkurrensbegränsande åtgärder. I vissa fall avslutas ett ärende informellt genom en administrativ skrivelse ("comfort letter") i vilken kommissionen informerar företagen att den inte ser någon anledning att ingripa med stöd av konkurrensreglerna och att ärendet därför avskrivs. Sådana skrivelser utgör inte formellt bindande beslut men kan ändå ge värdefull vägledning för företagen. Sådan informell ärendehantering kan göra systemet administrativt smidigare.

Det torde också vara möjligt för Konkurrensverket att genom allmänna råd eller riktlinjer ge företagen vägledning om hur verket ser på olika

typer av avtal mellan företag. De tillkännagivanden som kommissionen utfärdar kan här tjäna som förebild.

8 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad som nu har anförts har inom Näringsdepartementet upprättats förslag till

1. konkurrenslag,
2. lag om ändring i lagen (1956:245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden,
3. lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.,
4. lag om ändring i CECA-lagen (1972:762),
5. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385),
6. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
7. lag om ändring i bankaktiebolagslagen (1987:618),
8. lag om ändring i sparbankslagen (1987:619),
9. lag om ändring i föreningsbankslagen (1987:620),
10. lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar,
11. lag om ändring i lagen om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsom råde (EES).

Förslag nr 4 och 11 har upprättats i samråd med Utrikesdepartementet, förslag nr 5, 6 och 10 i samråd med Justitiedepartementet och förslag nr 7-9 i samråd med Finansdepartementet.

Lagförslag nr 1-10 har granskats av Lagrådet. Lagrådets hörande vad avser lagförslag nr 11 skulle sakna betydelse, eftersom det är en följd av vad Lagrådet uttalat angående 17 § i lagförslag nr 1.

9 Specialmotivering

9.1 Förslaget till konkurrenslag

Inledande bestämmelser

> 1 § Denna lag har till ändamål att undanröja och motverka hinder för en effektiv konkurrens i fråga om produktion av och handel med varor, tjänster och andra nyttigheter.

Lagens första paragraf beskriver allmänt dess inriktning. Lagen syftar till att undanröja och motverka hinder för en effektiv konkurrens i fråga om produktion av och handel med varor, tjänster och andra nyttigheter. En effektiv konkurrens kan i princip anses råda på en marknad där antalet säljare inte är för begränsat, de utbjudna produkterna inte är för differentierade, företagen inte handlar i samförstånd med varandra och inga väsentliga hinder finns för nyetablering av företag.

> 2 § Denna lag tillämpas inte på överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetstagare om lön eller andra anställningssvillkor.

Paragrafen motsvarar 41 § KL.

> 3 § I denna lag avses med *företag* en fysisk eller juridisk person som driver verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur. Till den del sådan verksamhet består i myndighetsutövning omfattas den dock inte av begreppet företag.
>
> Med företag avses också en sammanslutning av företag.
>
> Vad som i lagen sägs om *avtal* skall tillämpas också på
>
> 1. beslut av en sammanslutning av företag, och
> 2. samordnade förfaranden av företag.

Paragrafen motsvarar delvis 29 § KL. Den har kommenterats av *Lagrådet*.

Det i KL använda begreppet näringsidkare har i den nya lagen ersatts av begreppet företag. Det är en översättning av det i EG-rätten och i EES-avtalet använda ordet "undertaking".

Avsikten är att företag skall ha samma innebörd som "undertaking". Begreppet företag skall alltså precis som i EG-rätten tolkas vidsträckt och i princip omfatta varje juridisk eller fysisk person som driver verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur. Det spelar därvid ingen roll om verksamheten är inriktad på ekonomisk vinst eller inte, utan det avgörande är om *någon* form av ekonomisk eller kommersiell verksamhet bedrivs.

Även statliga och kommunala organ som driver verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur räknas som företag; dock inte när det är fråga om myndighetsutövning.

Begreppet företag har i dag alltså väsentligen samma innebörd som begreppet näringsidkare.

Vad som avses med ett beslut av en sammanslutning av företag och samordnade förfaranden framgår av motiven till 6 §.

> 4 § Med *företagsförvärv* avses i denna lag förvärv av företag som driver verksamhet inom landet. Som företagsförvärv räknas också förvärv av en rörelse samt fusion.
>
> Ett förvärv där äganderätten till ett företag eller en rörelse inte övergår i sin helhet skall anses som företagsförvärv enligt lagen bara om förvärvet ger möjlighet att utöva ett bestämmande inflytande på företaget eller rörelsen.

Paragrafens *första stycke* har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag. Bestämmelsen har sin motsvarighet i 5 § andra stycket KL. Avsikten är inte att bestämmelsen skall ha någon annan innebörd än vad som gäller enligt KL.

Förvärvsbegreppet omfattar bara förvärv av företag som har verksamhet i Sverige eller av rörelser som bedrivs här i landet. Förvärv av företag som bedriver sin verksamhet endast utomlands - eller av rörelser som bedrivs endast utomlands - omfattas alltså inte av kontrollsystemet, oavsett om det förvärvande företaget är svenskt eller utländskt.

I paragrafens *andra stycke* har tagits in en bestämmelse om att ett partiellt förvärv av ett företag - t.ex. ett aktieförvärv - måste leda till ett bestämmande inflytande på företaget för att vara företagsförvärv i lagens mening. Med bestämmande inflytande avses möjlighet att utöva ett avgörande inflytande på företagets beslut. Förvärv som inte medför ett sådant inflytande kan betraktas som en kapitalplacering utan intresse i det här sammanhanget, eftersom de normalt inte påverkar företagets ledning eller framtid.

Ett förvärv som leder till att förvärvaren får mer än hälften av rösterna rörande ett företags aktier eller andelskapital innebär att förvärvaren får ett bestämmande inflytande i företaget. Däremot är sannolikheten att detta sker vid förvärv av en minoritetspost mindre. I sådana fall är det nödvändigt att i varje särskilt fall undersöka i vilken omfattning förvärvaren har möjlighet påverka företagets beslut. Trots att innehavet endast avser en minoritetsandel kan ett bestämmande inflytande föreligga, om andelen utgör den ojämförligt största enhetliga andelsposten. Bestämmande inflytande kan också föreligga på grund av exempelvis avtalsmässiga bindningar, gemensamma företagsledningsfunktioner, reellt inflytande på företagsledningen eller finansiella bindningar. Särskild vikt bör fästas vid om ägarandelen är förenad med representation i ledningen i företaget eller om någon annan form av kontrollfunktion föreligger.

Vad här sagts gäller i allt väsentligt också vid förvärv av en del av en rörelse.

5 § Om i ett visst fall kan tillämpas såväl denna lag som konkurrensbestämmelserna i lagen (1992:000) om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES), skall beslut med stöd av denna lag vara förenliga med dessa bestämmelser.

Denna lag får inte tillämpas i fråga om fastställandet av priser som avses i CECA-lagen (1972:762), om detta är oförenligt med de avtalsbestämmelser som anges i 1 § den lagen.

Genom EES-lagen avses huvuddelen av EES-avtalets konkurrensregler inkorporeras i svensk rätt (se prop. 1991/92:170). Konkurrensreglerna i EES-avtalets artikel 53 - förbud mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag - och artikel 54 - förbud mot missbruk av dominerande marknadsställning - motsvarar i materiellt hänseende Romfördragets artiklar 85 och 86. Reglerna är tillämpliga beträffande konkurrensbegränsningar som kan påverka handeln mellan EFTA-länder eller mellan ett EFTA-land och EG. Föreligger det ingen sådan risk för påverkan av den internationella handeln inom EES är avtalets konkurrensregler inte tillämpliga.

Konkurrensreglerna i avtalet skall övervakas och tillämpas av EG-kommissionen och EFTA:s övervakningsmyndighet (ESA), två övernationella organ.

I de fall en konkurrensbegränsning berör den svenska marknaden samtidigt som den också påverkar handeln mellan Sverige och ett land som ingår i EES, kan formellt sett både EES-lagens konkurrensregler och den svenska konkurrenslagen vara tillämpliga samtidigt.

I sådana fall följer av paragrafens *första stycke* att beslut med stöd av konkurrenslagen skall vara förenliga med EES-lagens konkurrensregler. Tillämpningen av konkurrenslagen får i ett enskilt ärende alltså inte ske så att den enhetliga och effektiva tillämpningen av de för länderna gemensamma konkurrensreglerna i EES-avtalet äventyras. Inom EG gäller motsvarande ordning vad avser förhållandet mellan EG:s övernationella konkurrensregler och medlemsländernas nationella konkurrensregler.

Att beslut med stöd av konkurrenslagen skall vara förenliga med EES-lagens konkurrensregler torde innebära bl.a. följande.

Konkurrenslagen kan tillämpas fullt ut beträffande avtal etc. eller förfaranden som inte omfattas av förbuden i artikel 53.1 eller 54 i EES-avtalet. Skulle avtalen eller förfarandena vara förbjudna enligt 6 eller 19 § kan alltså ingripanden mot dem ske enligt konkurrenslagen.

Om avtal etc. eller förfaranden är förbjudna enligt artikel 53.1 eller 54, och undantag enligt artikel 53.3 inte gäller, skall förbudet gälla fullt ut. Avtalen eller förfarandena får inte godkännas enligt konkurrenslagen, även om de skulle vara tillåtna enligt den lagen.

Skulle ett avtal etc. omfattas av förbudet i artikel 53.1 men undantag har meddelats genom ett särskilt beslut av en övervakningsmyndighet skall avtalet gälla och inte kunna leda till ingripanden enligt konkurrenslagen, även om avtalet skulle vara förbjudet enligt den lagen.

EES-avtalets konkurrensregler innehåller också bestämmelser om prövning av företagsförvärv (artikel 57). På detta område uppkommer inget

problem med dubbel kompetens mellan övernationella och nationella regler. Har ett företagsförvärv en gemenskaps- eller EFTA-dimension i EES-avtalets mening skall det enbart prövas enligt förvärvsreglerna i avtalet och nationella regler är inte tillämpliga. Möjlighet finns dock för övervakningsorganen att under vissa förutsättningar överlåta prövningen av ett företagsförvärv som har gemenskaps- eller EFTA-dimension till nationella myndigheter. Prövningen skall då ske enligt nationella förvärvsprövningsregler.

Paragrafens *andra stycke* har överförts från 10 § CECA-lagen, vilken paragraf föreslås bli upphävd (se avsnitt 9.4).

Förbjudna konkurrensbegränsningar

Konkurrensbegränsande samarbete mellan företag

> 6 § Om något annat inte följer av beslut enligt 8 eller 15 § eller av 13 eller 17 §, är avtal mellan företag förbjudna om de har till syfte att hindra, begränsa eller snedvrida konkurrensen på den svenska marknaden på ett märkbart sätt eller om de ger ett sådant resultat.
>
> Detta gäller särskilt sådana avtal som innebär att
>
> 1. inköps- eller försäljningspriser eller andra affärsvillkor direkt eller indirekt fastställs,
>
> 2. produktion, marknader, teknisk utveckling eller investeringar begränsas eller kontrolleras,
>
> 3. marknader eller inköpskällor delas upp,
>
> 4. olika villkor tillämpas för likvärdiga transaktioner, varigenom vissa handelspartner får en konkurrensnackdel, eller
>
> 5. det ställs som villkor för att ingå ett avtal att den andra parten åtar sig ytterligare förpliktelser som varken till sin natur eller enligt handelsbruk har något samband med föremålet för avtalet.

Enligt paragrafens *första stycke* råder som huvudregel förbud mot avtal mellan företag som syftar till att på ett märkbart sätt hindra, begränsa eller snedvrida konkurrensen på den svenska marknaden eller som får detta resultat. Vad som sägs om avtal skall enligt 3 § tredje stycket också tillämpas på beslut av en sammanslutning av företag och samordnade förfaranden.

Om ett avtal etc. hämmar eller syftar till att hämma konkurrensen är det förbjudet. Det behöver alltså inte utredas i det enskilda fallet om avtalet etc. från allmän synpunkt är skadligt eller inte. Det kan sägas hämma konkurrensen, om det på något sätt inskränker ett eller flera företags möjligheter att agera oberoende av andra företag. Det kan vara fråga om företag som är faktiska eller potentiella konkurrenter med varandra, vare sig det är fråga om parterna i avtalsförhållandet eller företag som står utanför avtalsförhållandet. Om ett företag som står utanför ett avtalsförhållande hindras att få tillgång till varor eller teknologi, diskrimineras beträffande affärsvillkor eller på något annat sätt undandras möjligheter att konkurrera är avtalet konkurrenshämmande.

Undantag från förbudet kan erhållas, om de i 8 § angivna förutsättningarna är för handen. Det kan ske antingen genom ett beslut om individuellt undantag eller genom att avtalet etc. omfattas av s.k. gruppundantag enligt 17 §. Undantag kan också erhållas om Konkurrensverket enligt 13 § underlåter att fatta beslut med anledning av en anmälan.

För det fall osäkerhet råder huruvida ett avtal etc. faller under förbudet eller inte, finns det enligt 20 § möjlighet att hos Konkurrensverket ansöka om s.k. icke-ingripande besked, dvs. en förklaring att Konkurrensverket inte anser att avtalet etc. faller under förbudet.

Av bestämmelsen, liksom av övriga grundläggande materiella bestämmelser om förbjudna konkurrensbegränsningar i lagen (8 och 19 §§), följer att andra allmänna intressen än rent konkurrenspolitiska inte skall beaktas vid tillämpningen av lagen.

När riksdagen efter avvägning mellan olika allmänna intressen genom lag beslutat om *offentliga regleringar* som medför konkurrenshämmande verkningar kan däremot den situationen uppkomma att konkurrenslagen inte alls skall tillämpas. Företagen kan då vara rättsligt förpliktade att handla på visst sätt. Konkurrensbegränsande avtal eller avtalsvillkor vilka sålunda inte ger uttryck för den fria partsviljan, utan är en direkt och avsedd effekt av lagstiftning eller en ofrånkomlig följd av denna, kan således inte angripas med stöd av denna lag.

Immaterialrätterna, exempelvis patenträtt, varumärkesrätt och upphovsrätt, har stor betydelse för konkurrensförutsättningarna på marknaden och utgör ofta viktiga konkurrensmedel. Det skydd för rättigheterna som finns i form av ensamrätt bidrar till att driva på utvecklingen inom respektive område och verkar därför konkurrensfrämjande. Samtidigt utgör emellertid ensamrätterna i viss mån ett slags rättsliga monopol som innebär konkurrensbegränsningar.

Den immaterialrättsliga lagstiftningen är väsentligen inriktad på frågor som rör ensamrätternas uppkomst, räckvidd och innebörd. När det gäller möjligheten att förfoga över rättigheterna genom överlåtelser eller upplåtelser har rättighetshavarna inom ramen för avtalsfrihetens allmänna gränser stor frihet.

Ensamrätten som sådan grundar sig inte på avtal och omfattas därför inte av denna paragraf. Om däremot ensamrätten överlåts eller upplåts till någon annan än rättighetshavaren, föreligger ett avtalsförhållande i paragrafens mening.

Ett avtal om överlåtelse eller upplåtelse av en immaterialrättighet faller emellertid inte automatiskt under förbudet i denna paragraf, om det bara är fråga om att överlåta eller upplåta rättigheten mot betalning av royalties. Fråga om förbud kan dock uppkomma om avtalet också innehåller villkor som går längre än vad som är nödvändigt för att trygga utnyttjandet av rättigheten som sådan.

Innehåller exempelvis exklusiva patentlicensavtal villkor om absolut områdesskydd, dvs. licenstagarna får bara sälja produkten inom ett bestämt angivet område, torde det leda till en uppdelning av marknaden som kan vara skadlig för konkurrensen och därför förbjuden. Möjligheter torde dock här finnas att i vissa fall få undantag enligt 8 §, framför allt om

områdesskyddet är absolut nödvändigt för att introducera nya produkter på marknaden.

Vid den konkurrensrättsliga bedömningen av ett avtal avseende en immaterialrättighet måste de positiva verkningarna av avtalet vägas mot de negativa effekter avtalet kan ha från konkurrenssynpunkt. Ett avtal kanske inte kommer till stånd om inte vissa konkurrensbegränsningar tillåts. När det exempelvis gäller ett patentlicensavtal kan licenstagaren anse det väsentligt att få en viss exklusivitet med hänsyn till de kostnader och risker som är förenade med avtalet. Patentinnehavaren kan å andra sidan vara mer villig att bevilja en licens, om licenstagaren är beredd att acceptera vissa begränsningar i sin rätt att utnyttja patentet. Kommer ett patentlicensavtal inte till stånd kan detta ha negativa effekter på konkurrensen, eftersom ett sådant avtal leder till spridande av ny teknik, ökad innovation och bättre utnyttjande av patenterade uppfinningar.

Konflikter mellan konkurrenslagen och den immaterialrättsliga lagstiftningen får ytterst lösas med beaktande av de skilda regleringarnas syften. Det får som hittills ankomma på rättsutvecklingen att närmare dra upp de gränser som bör gälla i det här avseendet. Strävan bör vara ett närmande till EG-rätten även i det här avseendet, även om full överenstämmelse kanske inte kan uppnås på grund av Romfördragets överordnade ställning i förhållande till den nationella immateriallagstiftningen.

Ett *avtal* kan ha formen av inte bara formellt bindande muntliga eller skriftliga överenskommelser mellan två eller flera företag, utan också arrangemang där ett företag gentemot ett annat frivilligt åtar sig att begränsa sin frihet att agera på marknaden. Även s.k. gentlemen's agreements kan höra hit liksom informella muntliga överenskommelser.

Beslut av sammanslutning av företag avser beslut av exempelvis branschföreningar vars stadgar ger föreningen möjligheter att fastställa eller ändra företagens agerande på marknaden. Det enskilda företaget behöver i detta fall inte vara med om beslutet men ändå vara bunden av det. Även beslut som innebär rekommendationer att agera på visst sätt hör hit.

Samordnat förfarande innebär att två eller flera företag utan direkt avtal tillämpar ett visst förfarande i samförstånd. För att ett samordnat förfarande skall föreligga krävs det att direkta eller indirekta kontakter mellan företagen har förekommit. Kontakterna kan t.ex. avse att påverka en konkurrents eller en potentiell konkurrents handlande på marknaden eller att avslöja för en sådan konkurrent åtgärder som ett företag självt beslutat att genomföra eller överväger att genomföra.

Till samordnat förfarande hör inte vad som endast är ett naturligt s.k. parallellt uppträdande, dvs. en situation då ett antal företag på grund av produktens beskaffenhet eller annat uppträder på samma sätt trots att företagens marknadspolicy bestäms helt individuellt.

Åtgärder vidtagna av *ett* företag utan att det föreligger något avtal eller handlande i samförstånd omfattas inte av förbudet i denna paragraf. Om företaget har en dominerande ställning på marknaden kan dock en åtgärd omfattas av förbudet i 19 §.

Ett vid första påseende ensidigt handlande, exempelvis en leveransvägran av ett företag som tillämpar ett selektivt distributionssystem, kan emellertid

omfattas av förbudet i denna paragraf, om handlandet är ett resultat av ett samförstånd, tyst eller uttryckligt, mellan leverantören och de företag som ingår i distributionssystemet om att utesluta vissa företag från leveranser. Försäljningspolicyn hos en leverantör som tillämpar ett selektivt distributionssystem kan på liknande sätt vara underförstått accepterat av leverantörens kunder så, att man kan säga att det är fråga om ett avtal i paragrafens mening. Om det finns flera leverantörer som alla vägrar att leverera till ett företag kan detta ha sin grund i ett avtal mellan dem eller i ett samordnat förfarande.

I konkurrensrättsliga sammanhang betraktas företag inom en koncern som en *ekonomisk enhet*. Koncerninterna transaktioner mellan exempelvis ett moderföretag och dess dotterföretag anses därför inte som konkurrenshämmande förfaranden, om företagen bildar en ekonomisk enhet där dotterföretaget inte har någon verklig frihet att bestämma sitt handlande och åtgärderna bara rör fördelningen internt av uppgifter inom enheten. Har däremot dotterföretaget en sådan ekonomisk eller beslutsmässig frihet att det i det särskilda fallet inte är bundet av direktiv från moderföretaget, kan ett avtal mellan ett sådant företag och dess moderbolag omfattas av förbudet.

För att betraktas som en ekonomisk enhet är det emellertid inte nödvändigt att det är fråga om en koncern. Exempelvis är en kommissionärs eller handelsagents uppgift normalt att mot provision förhandla, förmedla och eventuellt sluta avtal för sin huvudmans räkning. Kommissionärens eller agentens roll är ofta så osjälvständig att man kan hävda att det i själva verket är huvudmannen som agerar på marknaden. I sådana fall kan huvudmannen och kommissionären eller agenten betraktas som en ekonomisk enhet och avtal mellan dem inte anses som sådana avtal som omfattas av paragrafen. Uppträder emellertid kommissionären eller agenten på ett sådant sätt att han mer är att betrakta som exempelvis en självständig återförsäljare gäller inte principen om den ekonomiska enheten. Den närmare gränsdragningen får överlämnas till rättstillämpningen. Här liksom eljest bör EG-rätten vara vägledande.

För att ett avtal, beslut eller samordnat förfarande skall vara förbjudet krävs antingen att avtalet etc. har till *syfte* att hindra, begränsa eller snedvrida konkurrensen eller ger detta *resultat*. Det krävs inget uppsåt från de deltagande företagens sida att hämma konkurrensen, utan det räcker att avtalet får den effekten. Det är därvid tillräckligt att det är fråga om ett potentiellt hämmande av konkurrensen. Kan man konstatera ett konkurrenshämmande syfte behöver man inte göra ett s.k. konkurrenstest, dvs. en bedömning av förfarandets negativa påverkan på konkurrensen. Man kommer dock inte ifrån att göra en analys av om avtalets effekter påverkar konkurrensen på ett märkbart sätt (se nedan).

Som framhållits i avsnitt 5.1.1 torde det konkurrenstest som görs enligt EG-rätten här vara av mer schablonmässig karaktär. Det är vid tillämpningen av undantagsreglerna som bedömningen görs djupare och bredare.

Det är inte nödvändigt att det verkligen föreligger en konkurrenssituation när avtalet träffas för att avtalet skall omfattas av förbudet i denna paragraf. Skulle det kunna förekomma konkurrens men möjligheten för

denna att träda i funktion begränsas genom avtalet kan detta vara tillräckligt.

En ytterligare förutsättning för att ett konkurrensbegränsande avtal etc. skall falla under förbudet är att det hindrar, begränsar eller snedvrider konkurrensen på ett *märkbart sätt*, dvs. har ekonomiska verkningar av någon betydelse. Samarbete mellan mindre eller medelstora företag där avtalsprodukterna, eller produkter som av konsumenterna uppfattas som likvärdiga och som tillverkas eller säljs av avtalsparterna, omfattar en mindre del av den relevanta marknaden - omkring tio procent - torde normalt sakna betydelse för konkurrensen. Är det enbart fråga om mycket små företag - företag med en årsomsättning under tio miljoner kr - som samarbeter torde marknadsandelen kunna vara något högre än tio procent utan att samarbetet faller under förbudet. Ingår däremot större företag i samarbetet torde det i allmänhet inte kunna hävdas att konkurrensen inte påverkas på ett märkbart sätt, även om avtalsprodukterna omfattar en mindre del av den relevanta marknaden.

Det avgörande för om ett avtal etc. skall anses påverka konkurrensen på ett märkbart sätt är alltså storleken på de samarbetande företagen och marknadsandelen för avtalsprodukterna. Ingenting hindrar Konkurrensverket att efter modell från EG-kommissionens tillkännagivanden på detta område utfärda allmänna råd och riktlinjer om verkets syn på frågan.

Begreppet *relevant marknad* är ett vedertaget och centralt begrepp inom konkurrensrätten. Det är konkurrensen på den marknad som är relevant i det enskilda fall som prövas som skall bedömas. Begreppet behandlas i motiven till 19 §.

För att förbud skall råda för avtal etc. krävs slutligen att konkurrensen på *den svenska marknaden* berörs. Det saknar därvid betydelse om de inblandande företagen har sitt säte i Sverige eller utomlands. Det avgörande är att effekten av det konkurrensbegränsande avtalet etc. måste inträda på den svenska marknaden. Den närmare avgränsningen av lagens tillämpningsområde i det här avseendet får överlämnas till rättstillämpningen.

Praktiska och folkrättsliga regler sätter en gräns för extraterritoriell tillämpning av nationell lag.

I *andra stycket* räknas ett antal typer av avtal etc. upp som är förbjudna, om de hindrar, begränsar eller snedvrider konkurrensen på den svenska marknaden på ett märkbart sätt. Uppräkningen är inte uttömmande utan utgör endast exempel.

Punkten 1

Prisöverenskommelser innebär till sin natur ett hämmande av konkurrensen, eftersom priset är det viktigaste medlet när det gäller att konkurrera. Det finns därför anledning att se särskilt strängt på sådant samarbete. Av lagtexten framgår detta av att även överenskommelser som indirekt fastställer priser kan falla under förbudet i denna paragraf.

Punkten omfattar till en början horisontell prissamverkan, dvs. prissamarbete mellan företag i samma försäljnings- eller inköpsled. Samverkan kan gälla hela priset eller bara en del av det. Det kan också gälla sam-

arbete i fråga om rabatter eller andra affärsvillkor. Konkurrensen kan också hämmas om samarbetet bara avser vissa basvärden från vilka individuella priser sedan beräknas.

Det saknar betydelse om samverkan mellan företagen sker direkt mellan dem eller i en säljorganisation, inköpsorganisation eller motsvarande.

Samverkan mellan konkurrenter eller potentiella konkurrenter kan även ske i en branschförening och därvid komma till uttryck i föreningens stadgar eller på annat sätt.

Avtalen etc. behöver inte vara bindande på så sätt att företagen måste hålla ett visst pris för att falla under förbudet. Även rekommendationer om priset - s.k. cirkaprislistor - kan vara förbjudna.

Också ren information om priser mellan konkurrenter kan vara förbjudet. Det kan gälla även om informationen endast avser kostnader, framför allt om man kan sluta sig till att det underliggande syftet är att försvaga priskonkurrensen.

Andra typer av avtal som direkt eller indirekt kan begränsa priskonkurrensen är t.ex. avtal om att inte avvika från publicerade priser, inte ge allmänheten kännedom om avvikelser från publicerade priser, inte ge annat än kostnadsrelaterade rabatter eller att inte sälja "under kostnaderna".

Samarbete mellan företag i samband med anbudstävling i fråga om anbudssumma, förskott eller kreditvillkor (s.k. anbudskarteller) omfattas också av denna punkt, liksom avtal om att konsultationer skall ske innan anbud lämnas.

Till förfaranden som kan vara förbjudna enligt punkten hör även vertikala avtal i form av s.k. bruttoprissättning.

Punkten 2

Produktionen kan begränsas eller kontrolleras genom flera olika typer av avtal. Här kan nämnas avtal enligt vilka berörda företag endast får producera en viss mängd av en produkt, s.k. kvoter. Sådana avtal kan ofta innehålla klausuler om skyldighet att betala vite vid överproduktion eller att få kompensation vid underproduktion.

Genom specialiserings- och rationaliseringsavtal, varigenom en avtalspart åtar sig att producera vissa produkter medan den andra åtar sig att producera andra produkter, kan produktionen kontrolleras. Avtal om gemensam produktion kan leda till att produktionen begränsas eller kontrolleras.

En särskild typ av avtal som kan leda till begränsningar i produktionen är avtal om tekniska normer. Sådana avtal kan hindra avtalsparterna från att sälja differentierade produkter. De kan också begränsa teknisk utveckling. Lämnas emellertid avtalsparterna frihet att avvika från normen eller att tillverka eller sälja produkter som avviker från denna torde avtalet normalt vara tillåtet. Likaså om normerna är objektivt försvarliga med hänsyn exempelvis till skyddet för konsumenterna.

Också marknaden kan begränsas eller kontrolleras på många sätt. Genom exklusivavtal, varigenom vissa tillverkare åtar sig att bara leverera till vissa grossister som i sin tur kan avtala att bara leverera till vissa återförsäljare, blir hela distributionskedjan kontrollerad.

Vidare kan marknaden begränsas eller kontrolleras genom patentlicensavtal eller återförsäljaravtal som föreskriver inom vilka områden licenstagaren eller återförsäljaren får sälja.

Varumärkeslicenser som föreskriver för vilka typer av varor licenstagaren får använda ett varumärke eller inom vilka geografiska områden han får sälja de varor som varumärket avser, kan också innebära att marknaden kontrolleras och begränsas. Likaså kan kollektiva bojkottaktioner leda till att marknaden begränsas och kontrolleras.

Avtal som begränsar ett företags frihet att marknadsföra produkter kan begränsa marknaden.

Samarbete i form av utjämning av förluster mellan företag vid exportförsäljning kan innebära en begränsning av marknaden. Ett sådant samarbete kan också indirekt påverka prissättningen och därför falla under punkten 1.

Forskning och utveckling är viktiga faktorer i konkurrensen. Genom att företag kommer överens om att slå samman sina forsknings- och utvecklingsaktiviteter i en gemensam organisation kan forskning och utveckling kontrolleras och begränsas. Innebär överenskommelsen att parternas frihet begränsas eller att en part hindras att uppnå försteg framför andra avtalsparter beträffande forskning och utveckling kan överenskommelsen vara förbjuden. En omständighet att beakta vid bedömningen är också i vilken mån överenskommelsen i konkurrenshänseende påverkar andra än avtalsparterna.

Avtal om forskning och utveckling kan å andra sidan ofta leda till positiva effekter så att undantag enligt 8 § kan beviljas.

Genom sammanslagning av produktionsenheter kan investeringar kontrolleras.

Under denna punkt hör också överenskommelser mellan två eller flera företag om att något av dem skall avstå från att lämna anbud vid en anbudstävling.

Punkten 3

Överenskommelser om uppdelning av marknader är i allmänhet av den naturen att de hindrar, begränsar eller snedvrider konkurrensen.

En uppdelning bland företag av marknader innebär ofta en kontroll av produktionen eller marknaden och faller därför under punkten 2. Om emellertid två eller flera företag startar ett gemensamt försäljningskontor och kommer överens om i vilka proportioner försäljningen skall delas upp mellan dem, så behöver detta inte alltid innebära att de kontrollerar eller begränsar marknaden, även om de genom överenskommelsen delar upp den mellan sig. Ett sådant förfarande kan därför omfattas av denna punkt. Motsvarande kan gälla ett avtal mellan företag där inköp av varor delas upp i kvoter, geografiska områden eller på något annat sätt.

Marknadsuppdelning kan också faktiskt uppstå genom licensavtal avseende patent eller varumärken.

En uppdelning av marknaden kan vara både horisontell och vertikal. Typer av horisontella avtal är sådana om uppdelning i kvoter, försäljningsområden eller kundkretsar mellan konkurrenter. Exempel på vertikal mark-

nadsuppdelning är begränsningar avseende produktion, det geografiska försäljningsområdet eller kundkretsen i ett återförsäljaravtal mellan en tillverkare och en grossist.

Punkten 4

Under denna punkt faller alla typer av diskriminerande åtgärder som är en följd av avtal, beslut eller samordnat förfarande där två eller flera företag är inblandade. Diskriminering kan ske på många olika sätt. Exempelvis kan en säljare ta olika pris av olika köpare eller ge favörer till vissa köpare men inte till andra, utan att detta motiveras av att köparna gör olika prestationer i förhållande till säljaren i samband med affärerna. Den yttersta formen av diskriminering är leveransvägran.

Punkten 5

Under denna punkt tas s.k. kopplingsförbehåll upp. Sådant föreligger exempelvis om en köpare, licenstagare eller återförsäljare för att få rätt att köpa en produkt måste acceptera även en annan produkt eller prestation som han annars inte skulle vilja ha.

Under förutsättning att tilläggsprestationen till sin natur eller enligt handelsbruk har något samband med föremålet för avtalet kan dock kopplingen vara tillåten. Det krävs då att grunden som sådan för att rättfärdiga ett kopplingsförbehåll till sin natur inte strider mot paragrafens första stycke. Exempelvis kan ett konkurrensbegränsande handelsbruk inte tjäna som grund för att tillåta ett kopplingsförbehåll. I allmänhet bör endast starka kvalitets- eller tekniska skäl kunna leda till att det skall anses föreligga ett naturligt samband mellan huvudprodukten och den kopplade produkten.

Under denna punkt faller liksom under övriga punkter såväl horisontella som vertikala avtal.

7 § Avtal eller avtalsvillkor som är förbjudna enligt 6 § är ogiltiga.

Enligt denna paragraf är avtal eller avtalsvillkor som omfattas av förbudet i 6 § ogiltiga.

Enligt 3 § tredje stycket skall vad som sägs om avtal tillämpas också på beslut av företagssammanslutningar och samordnade förfaranden av företag. Ett samordnat förfarande ger emellertid inte upphov till sådana rättsliga verkningar att ogiltighetsregeln i denna paragraf kan bli tillämplig. Motsvarande gäller beslut som inte är rättsligt bindande. Bestämmelsen i denna paragraf har därför betydelse bara när det gäller avtal och rättsligt bindande beslut.

Ogiltigheten fordrar inget föregående beslut om att avtalet eller beslutet är förbjudet. Den inträder när avtalet sluts och drabbar även sådana avtal som anmälts enligt 9 § eller som synes anmälningsbefriade, om det vid en prövning skulle visa sig att avtalen i själva verket är förbjudna enligt 6 §.

Ogiltigheten innebär att avtalet eller beslutet inte kan göras gällande enligt sitt innehåll. En allmän domstol kan alltså inte döma till fullgörelse av avtalet eller beslutet.

Eftersom det många gånger kan råda osäkerhet om ett avtal som anmälts kommer att erhålla undantag, kan det vara lämpligt att en domstol som i ett mål har att pröva giltigheten av avtalet vilandeförklarar målet i avvaktan på Konkurrensverkets beslut med anledning av anmälan.

Bara det avtalsinnehåll som är förbjudet enligt 6 § drabbas av ogiltighet. Fråga om att jämka andra avtalsvillkor eller att lämna hela avtalet utan avseende med stöd av 36 § avtalslagen eller enligt förutsättningsläran kan bli aktuell, om ogiltigheten träffar ett avtalsvillkor som är av betydelse för andra delar av avtalet.

När det gäller avtal som föreligger när denna lag träder i kraft finns vissa särskilda regler om ogiltighet i punkten 3 ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna.

Beslut om undantag

8 § Konkurrensverket får i det särskilda fallet besluta om undantag från förbudet i 6 § för ett avtal som

1. bidrar till att förbättra produktionen eller distributionen eller till att främja tekniskt eller ekonomiskt framåtskridande,
2. tillförsäkrar konsumenterna en skälig andel av den vinst som därigenom uppnås,
3. bara ålägger de berörda företagen begränsningar som är nödvändiga för att uppnå målet i 1 och,
4. inte ger de berörda företagen möjlighet att sätta konkurrensen ur spel för en väsentlig del av nyttigheterna i fråga.

Ett avtal, beslut eller samordnat förfarande som omfattas av förbudet i 6 § kan genom beslut av Konkurrensverket undantas från förbudet. Detta förutsätter att avtalet etc. har anmälts till Konkurrensverket enligt 9 §. Ett beslut om undantag innebär att ett i och för sig förbjudet förfarande blir tillåtet och inte drabbas av ogiltighet eller kan föranleda skadeståndsskyldighet. Endast Konkurrensverket - och Stockholms tingsrätt i de fall som avses i 15 § - har befogenhet att meddela undantag, men verkets beslut kan överprövas av tingsrätten. Omfattas ett avtal etc. inte av förbudet i 6 § behöver någon anmälan inte göras. Med hänsyn till de olägenheter som kan inträffa om avtalet etc. omfattas av förbudet torde dock anmälan böra ske i tveksamma fall.

En betydande del av de avtal som är berättigade till undantag enligt denna paragraf avses omfattas av gruppundantag enligt 17 §. Ett individuellt beslut om undantag kommer därför bara att behöva sökas beträffande sådana avtal som inte kommer att omfattas av gruppundantag.

För att ett avtal etc. skall undantas från förbudet måste alla de i paragrafen angivna punkterna vara för handen. Fördelarna med avtalet måste objektivt sett överväga de nackdelar för konkurrensen som avtalet kan in-

nebära. Förutsättningarna för undantag är emellertid relativt allmänt hållna, vilket innebär att Konkurrensverket vid sin bedömning av ett samarbete har en betydande marginal.

Specialiseringsavtal och forsknings- och utvecklingsavtal kan förbättra produktionen genom att leda till minskade produktionskostnader eller ökad produktivitet. Parterna kan exempelvis få möjlighet att koncentrera sin tillverkning eller producera i längre serier. Avtalen kan också innebära ökad automatisering och undvikande av dubbla utvecklingskostnader. Avtal om gemensam produktion kan ha liknande effekter.

Exklusiva återförsäljaravtal och specialiseringsavtal kan förbättra distributionen, exempelvis genom att leda till lägre distributionskostnader, bättre organiserad marknadsföring, bättre tillgång till marknaden eller bättre serviceförhållanden. Även selektiva distributionssystem kan ha positiv inverkan på distributionen genom att försäljning och service rationaliseras.

Tekniskt framåtskridande kan främjas av forsknings- och utvecklingsavtal, specialiseringsavtal, patentlicensavtal och know-how-licensavtal genom att företagen får möjlighet att koncentrera sina resurser.

Ekonomiskt framåtskridande kan främjas genom rationaliseringar till följd av specialiseringsavtal. Exklusiva patent- och know-how-licensavtal kan bidra till såväl ekonomiskt som tekniskt framåtskridande genom att möjliggöra utnyttjande av nya tillverkningstekniker. Ekonomiskt framåtskridande kan också främjas genom avtal om samordnade investeringar. Sådana avtal kan göra att man undviker förlustprojekt, minskar kostnaderna och möjliggör för en ny industri att utvecklas på ett sunt ekonomiskt sätt.

Positiva effekter för konsumenterna kan exempelvis vara lägre priser, förbättrade leveranser, bättre service, introducering av nya eller bättre produkter på marknaden eller ökat utbud av varor eller tjänster. Med konsumenter avses här inte bara vad man i dagligt tal menar med konsumenter, utan också slutanvändare inom industrin och köpare som avser att sälja produkterna vidare.

Även om avtalet etc. skulle ha de positiva bruttoeffekter som anges i punkterna 1 och 2, är detta emellertid inte tillräckligt för att undantag skall beviljas. Det krävs därutöver att avtalet etc. inte medför konkurrensbegränsningar som inte är nödvändiga för att uppnå de positiva verkningarna av avtalet. För att uppnå de positiva verkningarna av ett specialiseringsavtal behöver en avtalspart exempelvis inte nödvändigtvis vara förhindrad att köpa på annat håll, där han kan uppnå bättre villkor. Vidare krävs att avtalet etc. inte ger de berörda företagen möjlighet att sätta konkurrensen ur spel för en väsentlig del av nyttigheterna i fråga.

Det anförda innebär sammantaget att undantag inte kan beviljas, om inte ett konkurrenstest ger vid handen att det finns tillräcklig konkurrens på den relevanta marknaden från andra företag. Hänsyn skall därvid också tas till importkonkurrens. Finns det inte tillräcklig konkurrens tillförsäkras konsumenterna inte en skälig andel av vinsten. Självfallet måste det för att vinst skall föreligga röra sig om samhällsekonomiskt positiva nettoeffekter.

Företag med en dominerande ställning på marknaden torde sällan kunna uppfylla förutsättningarna för undantag. I mycket speciella fall torde emel-

lertid även företag med en betydande marknadsmakt eller hög omsättning kunna erhålla undantag för konkurrensbegränsande samarbete. Här avses främst s.k. kriskartellfall i lägen där omstrukturering eller specialisering är nödvändig för att komma till rätta med en överproduktion som långsiktigt är samhällsekonomiskt skadlig. Men det kan också gälla fall där det fordras så höga kapitalkostnader att utveckla nya produkter att inte ens stora företag klarar detta själva.

I huvudsak är dock bestämmelsen inriktad på samverkan mellan mindre och medelstora företag som stärker deras konkurrenskraft mot större företag på marknaden. Sådant samarbete leder ofta till sådana positiva effekter som berättigar till undantag. Normalt får då samarbetet inte omfatta för stor del av marknaden. Är emellertid samarbetet mer begränsat såväl tidsmässigt som produktmässigt, exempelvis tillfälliga priskampanjer, torde kravet på att samarbetet inte får omfatta för stor del av marknaden kunna sättas lägre. Ett oeftergivligt krav i dessa fall är dock att det måste finnas kvar en fungerande konkurrens på marknaden.

Vid prövningen enligt denna paragraf måste hänsyn också tas till en näringsgrens speciella natur. På jordbruksområdet är det naturligt och oftast nödvändigt för deras överlevnad att enskilda, mindre jordbrukare och andra liknande primärproducenter sluter sig samman i primärföreningar såvitt avser produktion eller försäljning av jordbruksprodukter, utnyttjande av gemensamma anläggningar för lagring, behandling eller förädling av jordbruksprodukter. När det gäller sådan samverkan mellan medlemmarna inom en primärförening torde den i många fall omfattas av förbudet i 6 § men sammantaget ha sådana positiva effekter att den bör kunna kvalificera för undantag.

Förhållandet mellan den enskilde jordbrukaren eller råvaruproducenten som leverantör och primärföreningen som köpare får dock inte innehålla faktorer som förhindrar eller försvårar rörlighet för medlemmarna, exempelvis att sälja sina produkter till andra köpare eller bli medlem i en annan primärförening. Samarbetet får inte heller vara av den karaktären att det hindrar eller försvårar utomstående förädlingsverksamhet eller försvårar för jordbrukare eller råvaruproducenter som står utanför samarbetet i en primärförening. Innehåller samarbetet faktorer av nu berört slag är risken stor att konkurrensen på marknaden helt sätts ur spel. De torde inte heller vara nödvändiga för att uppnå de positiva verkningarna av samarbetet.

På den svenska marknaden finns former för samarbete mellan företag som i viss mån kan sägas vara specifikt svenska företeelser och som har stor betydelse för konkurrensförhållandena. Det är t.ex. här i landet vanligt att fristående detaljister samverkar i frivilliga kedjor. Sådant samarbete är inte lika vanligt förekommande inom EG och har inte där samma betydelse för konkurrensförhållandena.

För att enskilda, mindre företag skall kunna fungera effektivt och vara allvarliga konkurrenter till större företag med fler driftsställen är det ofta nödvändigt att de samverkar på många olika områden. Sådant samarbete kan alltså ha positiva effekter för konkurrensen i och med att det ger möjligheter för mindre företag att kunna konkurrera effektivt med större före-

tag. I många fall torde samarbetet vara av den beskaffenheten att det omfattas av förbudet i 6 § men sammantaget ha sådana positiva effekter att det bör kunna kvalificera för undantag.

Samarbetet får dock inte omfatta en alltför stor del av den relevanta marknaden utan det måste finnas kvar en fungerande konkurrens. Samarbetet får vidare inte innehålla moment som innebär att onödiga restriktioner läggs på företagens marknadsuppträdande.

Vid den praktiska tillämpningen av denna paragraf måste först konstateras att avtalet etc. är förbjudet enligt 6 §. När det sedan gäller att påvisa de positiva verkningarna av avtalet och att dessa kommer konsumenterna till del ligger den *primära bevisbördan* på de berörda företagen. Det är dock här inte fråga om någon "tung" bevisbörda för företagen. Exempelvis torde det inte föreligga några svårigheter att påvisa att ett produktionssamarbete leder till lägre produktionskostnader för företagen. Finns det sedan tillräcklig konkurrens kvar på marknaden också över tid i ett långsiktigt perspektiv torde man normalt kunna hävda att kostnadssänkningarna kommer konsumenterna till del i form av lägre priser.

> **9 §** Om ett företag vill att undantag enligt 8 § skall beviljas, skall det anmäla avtalet till Konkurrensverket.
>
> Konkurrensverket får inte besluta om undantag innan företaget har gjort en sådan anmälan.

För att undantag från förbudet i 6 § skall kunna beviljas måste enligt paragrafens *första stycke* avtalet etc. anmälas till Konkurrensverket. Anmälan får den effekten för det fall undantag inte medges att konkurrensskadeavgift i regel inte kan påföras för åtgärder som har vidtagits från tidpunkten för anmälan till dess beslut meddelas med anledning av anmälan, om åtgärderna ligger inom ramen för vad som anges i anmälan.

Närmare föreskrifter om vilka uppgifter som skall lämnas i en anmälan avses komma att meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Konkurrensverket. En anmälan kan inte anses vara gjord, innan alla uppgifter som krävs har kommit in till Konkurrensverket.

Enligt *andra stycket* kan Konkurrensverket inte fatta beslut om undantag utan att en anmälan har gjorts.

10 § I ett beslut om undantag enligt 8 § skall det anges från vilken tidpunkt undantaget gäller. Denna tidpunkt får sättas tidigare än tidpunkten för beslutet.

Beslutet skall gälla för en bestämd tid och får förenas med villkor och åläggande.

11 § Ett beslut om undantag enligt 8 § får förnyas om där angivna förutsättningar fortfarande är uppfyllda.

Enligt *10* § skall ett beslut om undantag innehålla uppgift från vilken tidpunkt undantaget skall gälla. Beslutet kan ges retroaktiv verkan.

Huvudregeln bör vara att undantag skall gälla från tidpunkten för avtalets ingående. Men om avtalet behöver ändras i något avseende för att undantag skall kunna beviljas, kan det finnas anledning att låta beslutet gälla bara från tidpunkten för ändringen. Blir förfarandet hos Konkurrensverket onödigt utdraget tidsmässigt och detta beror på sökanden, kan det också finnas anledning att frångå huvudregeln. Likaså om företagen dröjer väldigt lång tid med att anmäla avtalet till Konkurrensverket.

Tidpunkten från när ett beslut om undantag gäller är viktig, eftersom det har betydelse för möjligheten att hos domstol genomdriva fullgörelse av avtalet. Ett avtal som omfattas av 6 § och för vilket undantag inte gäller är ju ogiltigt enligt 7 §. Det är därför viktigt för parterna i ett avtalsförhållande att anmälan om undantag görs skyndsamt. Beträffande s.k. gamla avtal, dvs. avtal som föreligger när lagen träder i kraft, finns särskilda ogiltighetsregler i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna.

Beslutet skall gälla för en bestämd tid som fastställs av Konkurrensverket. Beslut som gäller tills vidare kan alltså inte meddelas. Om Konkurrensverket anser det nödvändigt får beslutet förenas med villkor eller åläggande. Uppfyller företagen inte ett villkor som har ställts upp gäller inte undantaget. Följs inte ett åläggande har Konkurrensverket möjlighet att enligt 12 § första stycket 2 återkalla undantaget.

Enligt *11* § får Konkurrensverket förnya ett beslut, om förutsättningarna för att meddela undantag fortfarande är uppfyllda.

Återkallelse eller ändring av beslut om undantag

12 § Konkurrensverket får återkalla eller ändra ett beslut om undantag, om

1. de omständigheter som låg till grund för beslutet har förändrats i något väsentligt avseende,
2. de som beslutet gäller bryter mot något åläggande som har angetts i beslutet,
3. beslutet grundades på oriktiga eller vilseledande uppgifter, eller
4. de som beslutet gäller missbrukar undantaget.

I de fall som avses i första stycket 2-4 får beslutet återkallas med retroaktiv verkan.

Ett beslut om undantag innebär att förfarandet inte längre är förbjudet enligt 6 § och att några åtgärder enligt lagen inte kan riktas mot förfarandet.

Beslutet kan dock enligt paragrafens *första stycke* återkallas av Konkurrensverket under vissa särskilt angivna förutsättningar.

Av *punkten 1* följer att inte alla förändringar utgör skäl för ett nytt ställningstagande. De nya omständigheterna skall vara av saklig betydelse och ha en viss tyngd.

Enbart det förhållandet att beslutet är oriktigt till följd av en rättslig felbedömning kan inte anses utgöra skäl för att ändra eller återkalla beslutet; inte heller en dom av Marknadsdomstolen som innebär ändring av praxis.

Enligt *punkten 2* kan beslutet ändras eller återkallas om de som berörs av beslutet bryter mot något åläggande som har tagits in i beslutet. Det kan röra något som företagen skall göra, t.ex. lämna information om vissa förhållanden.

Punkten 3 avser såväl det fallet att medvetet oriktiga uppgifter har lämnats som att ett sådant vilseledande inte har förekommit. Det krävs att den oriktiga uppgiften har haft betydelse för beslutet. Felaktigheter som inte har inverkat på beslutet hör inte hit. Med oriktiga uppgifter avses även ofullständiga uppgifter.

Enligt *punkten 4* kan återkallelse eller ändring ske om företagen skulle missbruka undantaget, exempelvis genom att inte tillämpa detta i enlighet med de uppgifter som har angetts i anmälan.

Bortsett från situationen då omständigheterna har förändrats (punkten 1), får Konkurrensverket enligt *andra stycket* återkalla beslutet med retroaktiv verkan. Framför allt i det fallet oriktiga uppgifter har lämnats uppsåtligen eller av grov vårdslöshet bör huvudregeln vara att återkallelse sker med retroaktiv verkan för hela den period som beslutet omfattar.

Undantag då beslut inte meddelas inom viss tid

13 § Om Konkurrensverket inte har fattat beslut med anledning av en anmälan enligt 9 § inom tre månader från det att anmälan kom in till verket, skall undantag från förbudet i 6 § anses beviljat i enlighet med anmälan för en tid av fem år räknat från tidpunkten då avtalet ingicks.

Detta gäller inte om Konkurrensverket inom tremånadersfristen gör invändning mot avtalet.

14 § Konkurrensverket får återkalla undantaget för ett avtal för vilket undantag beviljats enligt 13 §, om avtalet har följder som är oförenliga med 8 §.

För att skapa möjligheter för företagen att få snabba besked i frågor som rör undantag, föreskrivs i *13* § att om Konkurrensverket inte fattat beslut med anledning av en anmälan inom tre månader från det anmälan kom in

till verket, så skall undantag anses beviljat i enlighet med anmälan för en tid av fem år räknat från det avtalet ingicks. Konkurrensverket har dock möjlighet att förhindra detta genom att inom tremånadersfristen göra invändning mot avtalet. Verket bör ange skälen för sin invändning, t.ex varför avtalet enligt verkets mening inte bör beviljas undantag eller att anmälan behöver utredas ytterligare.

Enligt *14* § kan Konkurrensverket återkalla undantaget beträffande ett avtal för vilket undantag skall anses beviljat enligt 13 §. Återkallelse kan ske om avtalet skulle ha verkningar eller följder som är oförenliga med vad som sägs i 8 § (jmf 18 §). Återkallelsen kan inte ges retroaktiv verkan.

Undantag meddelade av Stockholms tingsrätt

15 § Stockholms tingsrätt får, vid prövning av åläggande enligt 23 §, på yrkande av en part besluta om undantag enligt 8 § för ett avtal som är förbjudet enligt 6 § men som uppfyller förutsättningarna för undantag enligt 8 §. Därvid tillämpas 10 §.

16 § Konkurrensverket får förnya, återkalla eller ändra ett beslut enligt 15 §. Därvid tillämpas 11 och 12 §§.

15 § ger möjlighet för Stockholms tingsrätt att i ett mål där ett företag för talan mot ett annat företag om åläggande enligt 23 § meddela beslut om undantag, om det yrkas i målet och förutsättningarna i 8 § är uppfyllda. Det skall alltså vara fråga om ett avtal som väl är konkurrensbegränsande enligt 6 § men inte desto mindre uppfyller förutsättningarna för undantag enligt 8 §. Även när ett beslut av Konkurrensverket om åläggande har överklagats, finns denna möjlighet för domstolen. Meddelar domstolen ett sådant beslut behöver alltså de berörda företagen inte anmäla avtalet etc. till Konkurrensverket för att erhålla undantag från förbudet.

För ett sådant beslut gäller vad som föreskrivs i 10 §, dvs. undantag skall gälla för en bestämd tid och får ges retroaktiv verkan. Beslutet får också förenas med villkor och åläggande.

Även beträffande ett beslut om undantag som har meddelats enligt 15 § gäller enligt *16* § att Konkurrensverket får förnya ett sådant beslut, om förutsättningarna i 8 § fortfarande är uppfyllda. Verket får också återkalla eller ändra beslutet under de förutsättningar som anges i 12 §.

Gruppundantag

17 § Undantag från förbudet i 6 § gäller för sådana grupper av avtal som uppfyller förutsättningarna i 8 § (*gruppundantag*).

Sådana grupper av avtal som avses i första stycket anges i verkställighetsföreskrifter av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Avtal som omfattas av ett gruppundantag behöver inte anmälas enligt 9 § för att beviljas undantag. Sådana avtal får dock anmälas.

18 § Konkurrensverket får återkalla det undantag som gäller för ett avtal på grund av gruppundantag, om avtalet har följder som är oförenliga med 8 §.

Av *17 § första stycket* - som har utformats annorlunda än i lagrådsremissen på grund av påpekande från *Lagrådet* - *framgår att undantag från förbudet* i 6 § gäller för sådana kategorier av avtal som uppfyller förutsättningarna för undantag i 8 §. Sådana kategorier av avtal skall anges av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer i verkställighetsföreskrifter.

Avtal som omfattas av ett gruppundantag behöver enligt *17 § andra stycket* inte anmälas till Konkurrensverket för att undantag skall gälla. Om avtalet omfattas av ett gruppundantag får företagen avgöra på egen risk. Råder det osäkerhet finns det emellertid inget som hindrar att individuellt undantag söks.

Ett avtal som omfattas av ett gruppundantag är giltigt från tidpunkten då det slöts. I ett mål om ogiltighetstalan - liksom om skadestånd - kan en allmän domstol få pröva om ett avtal omfattas av ett gruppundantag eller inte.

Enligt *18* § kan Konkurrensverket återkalla undantaget beträffande ett avtal som omfattas av ett gruppundantag. Genom ett sådant beslut hävs det skydd som gäller för ett avtal på grund av gruppundantaget.

Återkallelse kan ske om avtalet, trots att det uppfyller alla krav som ställs upp i en gruppundantagsförordning, ändå skulle ha verkningar eller följder som är oförenliga med vad som sägs i 8 §.

En återkallelse enligt 18 § kan inte ges retroaktiv verkan, utan den har bara verkan för framtiden.

Missbruk av dominerande ställning

> **19 §** Missbruk från ett eller flera företags sida av en dominerande ställning på den svenska marknaden är förbjudet.
>
> Sådant missbruk kan särskilt bestå i att
>
> 1. direkt eller indirekt påtvinga någon oskäliga inköps- eller försäljningspriser eller andra oskäliga affärsvillkor,
>
> 2. begränsa produktion, marknader eller teknisk utveckling till nackdel för konsumenterna,
>
> 3. tillämpa olika villkor för likvärdiga transaktioner, varigenom vissa handelspartner får en konkurrensnackdel, eller
>
> 4. ställa som villkor för att ingå ett avtal att den andra parten åtar sig ytterligare förpliktelser som varken till sin natur eller enligt handelsbruk har något samband med föremålet för avtalet.

Enligt paragrafens *första stycke* förbjuds missbruk av en dominerande ställning på den svenska marknaden. För att ett förfarande skall vara förbjudet krävs alltså att ett eller flera företag dels har en dominerande ställning på marknaden, dels missbrukar denna ställning. Såväl den dominerande ställningen som missbruket skall avse den svenska marknaden.

För att kunna avgöra om ett företag har en *dominerande ställning* måste man först bestämma den *relevanta marknaden*. Vid denna marknadsavgränsning bestämmer man dels *produktmarknaden*, dels *den geografiska* - marknaden.

Avgörande vid bedömningen av produktmarknaden är produktens utbytbarhet. Produkter som är inbördes utbytbara med hänsyn till egenskaper, pris, användning, konsumenters och andra avnämares uppfattning och faktiska substitutionsmöjligheter m.m. tillhör samma produktmarknad. Betydelse vid bedömningen har också frågan om det finns produkter som inte är utbytbara men som snabbt kan förändras så att de kommer att tillhöra samma produktmarknad.

Vid bestämningen av den geografiska marknaden har bl.a. transportmöjligheter och transportkostnader betydelse.

En dominerande ställning har av EG-domstolen beskrivits som en stark ekonomisk ställning hos ett företag som gör det möjligt för företaget att hindra att effektiv konkurrens upprätthålls på en relevant marknad genom att medge företaget att i avsevärd utsträckning agera oberoende av sina konkurrenter och kunder och i sista hand konsumenterna. En dominerande ställning grundas i regel på ett flertal omständigheter som, tagna för sig, inte nödvändigtvis behöver vara avgörande. Särskilt viktig är dock företagets marknadsandel. I det sammanhanget tillmäts även konkurrerande företags marknadsandelar betydelse. En hög marknadsandel får mindre betydelse om företaget möter konkurrens från ett eller flera andra företag med stor marknadsandel.

Av hittillsvarande praxis i EG-rätten bör man kunna dra den slutsatsen att en marknadsandel understigande 30 procent inte tyder på en domineran-

de ställning annat än under exeptionella omständigheter och i ljuset av andra faktorer. Även procenttal mellan 30 och 40 ligger under den nivå som tyder på dominans. Procental över 40 procent förefaller dock vara beaktansvärda och tydliga tecken på dominans. EG-domstolen har i ett fall (mål 62/86 AKZO chemie BV ./. Kommissionen) funnit att 50 procents marknadsandel skapar en presumtion för att företaget i fråga har en marknadsdominerande ställning. Skulle marknadsandelen överstiga 65 procent torde presumtionen för marknadsdominans bli nästan omöjlig att kullkasta, särskilt om de konkurrerande företagen är relativt små eller av mindre betydelse.

Andra faktorer som har betydelse vid bedömningen av om marknadsdominans föreligger är exempelvis finansiell styrka, inträdeshinder till marknaden, tillgång till insatsvaror, patent och andra immaterialrättigheter, teknologi och annan kunskapsmässig överlägsenhet.

Principen om den *ekonomiska enheten* gäller också vid tillämpningen av denna paragraf. En dominerande ställning kan alltså innehas av flera företag tillsammans som sammanhålls av gemensamma ägarintressen eller på något annat sätt, förutsatt att de i praktiken inte har någon inbördes ekonomisk frihet.

Av lagtexten följer att även den situationen att flera företag tillämpar ett gemensamt förfarande utan att ha sådan intressegemenskap kan falla in under bestämmelsen, om de tillsammans har en dominerande ställning. Också det fallet att ett företag har en dominerande ställning men *denna* ställning utnyttjas inte bara av det dominerande företaget utan även av ett annat företag som inte har en dominerande ställning omfattas formellt av bestämmelsen.

Att ett företag innehar en dominerande ställning på marknaden är inte i sig tillräckligt för att paragrafens förbud skall slå till. Några invändningar kan exempelvis inte riktas mot företag eller koncerner som av egen kraft skapar en dominerande ställning på marknaden, om det sker på grund av företagets egen skicklighet eller på grund av att dess produkter är bättre än konkurrenternas. Invändningar kan inte heller riktas mot en situation där ett innehav av en immateriell ensamrätt, t.ex. patent eller upphovsrätt, skapar ett slags monopol på ett närmare avgränsat område. Vad som förbjuds är bara missbruk av en dominerande ställning.

Andra stycket innehåller en uppräkning av vad *som kan vara missbruk* enligt paragrafen. Uppräkningen är inte uttömmande utan utgör bara exempel på förfaranden där sannolikheten är särskilt stor att förfarandet har negativ verkan på konkurrensen och alltså utgör missbruk. Dessa har fått vertikal karaktär. Även *horisontella förfaranden omfattas* dock av förbudet. Det ställs inte upp något krav på uppsåtligt handlande.

Punkten 1

Frånvaron av en effektiv konkurrens kan leda till att ett dominerande företag underlåter att i kostnadsbesparande syfte rationalisera sin verksamhet. Priserna blir därmed högre än vid en effektiv konkurrens. Vidare kan en

dominerande ställning medföra att företaget tar ut ett visst överpris, s.k. monopolvinst.

I ett fall där EG-kommissionen kunnat konstatera att priserna på samma slags produkt varierade kraftigt mellan olika medlemsländer har EG-domstolen funnit att priset i vissa fall varit överdrivet högt. Ett pris har också ansetts kunna vara oskäligt högt i förhållande till varans "ekonomiska värde". I ett sådant fall har överträdelse av förbudet ansetts kunna föreligga utan att någon effekt på konkurrensen påvisats.

Till denna punkt hör också situationer där ett dominerande företag tillämpar priser som ligger under vad företaget normalt skulle behöva för kostnadstäckning och vinst, s.k. underprissättning, för att "slå ut" konkurrenter eller för att hindra eller försvåra för konkurrenter att komma in på marknaden. I det tidigare nämnda avgörandet från EG-domstolen (mål 62/86 AKZO chemie BV ./. Kommissionen) fann domstolen att priser som är lägre än den genomsnittliga rörliga kostnaden, och genom vilka ett dominerande företag försöker eliminera en konkurrent, utgjorde missbruk av den dominerande ställningen. Domstolen uttalade vidare att priser som är lägre än den genomsnittliga totala kostnaden, dvs. summan av de fasta och rörliga kostnaderna, men högre än den genomsnittliga rörliga kostnaden, också fick anses utgöra missbruk, när de utgjorde en del i en plan som hade till syfte att eliminera en konkurrent. Sådana priser kan nämligen enligt domstolen få bort företag från marknaden som kanske är lika effektiva som det dominerande företaget, men som på grund av sin svagare ekonomiska ställning är ur stånd att motstå en sådan konkurrens.

Punkten omfattar inte bara oskäliga försäljningspriser utan också oskäliga inköpspriser och andra affärsvillkor.

Det kan också vara fråga om missbruk av dominerande ställning när ett företag som innehar en immaterialrätt utövar sin ensamrätt på så sätt att oskäliga priser tas ut för produkter som skyddas av immaterialrätten.

Punkten 2

Produktion och marknader kan begränsas genom exklusivavtal och liknande förfaranden som binder leverantörer och distributionskanaler. Vanligt förekommande är avtal, varigenom en återförsäljare får ensamrätt till försäljning av en viss produkt. Om återförsäljaren åtar sig att inte föra konkurrerande produkter föreligger ett dubbelsidigt exklusivavtal. Därmed är denne återförsäljare stängd som kanal ut på marknaden för det dominerande företagets konkurrenter.

Till denna punkt hör också säljvägran. En säljvägran kan leda till att marknaden eller produktionen begränsas till nackdel för konsumenterna.

Punkten 3

Under denna punkt faller diskriminering i fråga om pris, rabatt eller andra affärsvillkor. Prisdifferentiering av ett dominerande företag kan dock vara godtagbar om prisskillnaden mellan olika köpare motsvarar den skillnad i kostnad som uppstår för säljare genom köparnas olika sätt att köpa. En

kvantitetsrabatt som varierar med orderstorleken och som är anpassad till faktiska, konstaterade skillnader i köparnas prestationer kan därför vara godtagbar.

Diskriminering i fråga om annat än pris eller rabatt kan gälla t.ex. krav på betalning i förskott. Här måste det dock finnas utrymme för att beakta bl.a. hänsyn till affärsrisk.

Punkten 4

Denna punkt rör bl.a. användning av s.k. kopplingsförbehåll. Det kan vara fråga om att det dominerande företaget utnyttjar sin starka position i fråga om en viss produkt till att kräva att köpare av produkten även förvärvar en annan produkt, som inte har ett naturligt eller sakligt samband med den första produkten och beträffande vilken företagets ställning kanske inte är lika stark. Kravet kan även avse andra biförpliktelser.

Det kan också vara fråga om missbruk i paragrafens mening om en dominerande leverantör binder köpare till sig genom s.k. trohetsrabatter. En effekt av sådana rabatter kan bli att styckepriset för den till kunden sist sålda kvantiteten av en vara blir lägre än det genomsnittliga styckepris som kunden får betala till samma leverantör. Sådana rabatter kan försvåra för kunder till den dominerande leverantören att köpa även från andra leverantörer. Konkurrenter till den dominerande leverantören som vill sälja mindre kvantiteter till dennes kunder behöver bjuda under inte bara den dominerande leverantörens genomsnittliga styckepris utan även det rabatterade priset på dennes sist sålda kvantitet.

Icke-ingripandebesked

20 § Konkurrensverket får efter ansökan av ett företag förklara att ett avtal eller förfarande inte omfattas av något av förbuden i 6 eller 19 § enligt de uppgifter som lämnats av företaget eller som annars är tillgängliga för verket och att det därför inte finns anledning för verket att ingripa enligt denna lag (*icke-ingripandebesked*).

Ett sådant beslut utgör hinder för Konkurrensverket att besluta om åläggande enligt 23 § första stycket eller föra talan om konkurrensskadeavgift enligt 26 §.

Om osäkerhet råder huruvida ett avtal etc. faller under förbudet i 6 § eller huruvida ett förfarande är förbjudet enligt 19 §, finns enligt paragrafens *första stycke* möjlighet att hos Konkurrensverket ansöka om en förklaring att Konkurrensverket inte anser att avtalet eller förfarandet är förbjudet enligt nämnda paragrafer. I motsats till ett beslut om undantag gäller ett beslut om icke-ingripandebesked tills vidare.

Ett beslut om icke-ingripandebesked skall i första hand grundas på de uppgifter företaget lämnar i sin ansökan. Inget hindrar emellertid Konkurrensverket från att beakta förhållanden som på annat sätt är kända.

Genom att ett företag samtidigt söker både icke-ingripandebesked och undantag från förbudet i 6 §, ges Konkurrensverket möjlighet att i ett sammanhang bedöma ett avtals förenlighet med lagen.

Närmare föreskrifter om vilka uppgifter som skall lämnas i en ansökan avses komma att meddelas av regeringen eller, efter bemyndigande av regeringen, Konkurrensverket.

En ansökan kan inte anses gjord, innan alla uppgifter som krävs har kommit in till Konkurrensverket. Denna tidpunkt har betydelse, eftersom konkurrensskadeavgift i regel inte kan påföras för åtgärder som har vidtagits från tidpunkten för ansökan till dess beslut meddelas med anledning av ansökan, om åtgärderna ligger inom ramen för vad som anges i ansökan.

Av *andra stycket* följer att ett beslut om icke-ingripandebesked utgör hinder för Konkurrensverket att besluta om åläggande enligt 23 § första stycket eller föra talan om påförande av konkurrensskadeavgift enligt 26 §. Beslutet hindrar inte företag från att föra talan om åläggande enligt 23 § andra stycket eller skadestånd enligt 33 §. Det är inte heller som ett beslut om undantag bindande för domstolarna i en civilprocess om ogiltighet eller skadestånd, utan har i sådana processer bara bevisverkan.

> 21 § Konkurrensverket får *återkalla* ett beslut enligt 20 §, om
>
> 1. de omständigheter som låg till grund för beslutet har förändrats i något väsentligt avseende,
> 2. beslutet grundades på oriktiga eller vilseledande uppgifter, eller
> 3. Marknadsdomstolen ändrar rättstillämpningen så, att det klart framgår att avtalet eller förfarandet som omfattas av beslutet faller under förbuden i 6 eller 19 §.

Enligt paragrafen kan ett beslut om icke-ingripandebesked återkallas av Konkurrensverket under vissa förutsättningar.

Enligt *punkten 1* är återkallelse möjlig vid väsentligt ändrade förhållanden. De nya omständigheterna skall vara av saklig betydelse och ha en viss tyngd.

Punkten 2 avser såväl det fallet att medvetet oriktiga uppgifter har lämnats som att sådant vilseledande inte har förekommit. Det krävs att den oriktiga uppgiften haft betydelse för beslutet. Felaktigheter som inte inverkat på beslutet hör inte hit. Med oriktiga uppgifter avses även ofullständiga uppgifter.

Punkten 3 avser det fallet där Marknadsdomstolen ändrar praxis så, att det klart framgår att det förfarande som omfattas av beslutet i belysning av den nya praxisen är förbjudet. Enbart det förhållandet att beslutet är oriktigt till följd av en rättslig felbedömning utgör däremot inte skäl för återkallelse.

Handläggningsregel för Konkurrensverket

> 22 § Så snart en anmälan enligt 9 § eller en ansökan enligt 20 § som rör ett avtal har kommit in till Konkurrensverket skall verket ge de parter i avtalet som inte är sökande tillfälle att yttra sig över anmälan eller ansökan.

För handläggningen hos Konkurrensverket gäller förvaltningslagen (1986:223, ändrad senast 1992:353). Därutöver gäller enligt denna paragraf en specialregel då anmälan för undantag och ansökan om icke-ingripandebesked görs.

Den som gör en sådan anmälan eller ansökan måste givetvis vara part i avtalet eller det samordnade förfarandet. Anmälan eller ansökan kan men behöver inte göras av alla avtalsparter. Om anmälan eller ansökan inte görs av alla parter skall de som inte står bakom framställningen underrättas och beredas tillfälle att yttra sig. Detta bör ske i princip så snart anmälan eller ansökan har kommit in.

Åtgärder mot förbjudna konkurrensbegränsningar

> 23 § Konkurrensverket får ålägga ett företag att upphöra med överträdelser av förbuden i 6 eller 19 §.
>
> Om Konkurrensverket i ett visst fall beslutar att inte meddela ett sådant åläggande, får Stockholms tingsrätt göra det på talan av ett företag som berörs av överträdelsen.

Enligt paragrafen är det Konkurrensverket som beslutar om åläggande för ett företag att upphöra med förfaranden som innebär överträdelser av förbuden i 6 eller 19 §. Sådana beslut kan överklagas hos Stockholms tingsrätt.

Skulle Konkurrensverket i ett visst fall besluta om att inte meddela ett åläggande, har ett enskilt företag som berörs av överträdelsen möjlighet att väcka talan hos Stockholms tingsrätt om ett sådant åläggande.

Hur åläggandena skall utformas har inte angetts i lagen. Det ger möjlighet att välja det i det särskilda fallet lämpligaste åläggandet. Som en allmän princip bör gälla att åläggandet inte skall vara mer vittgående än som erfordras.

Det kan avse ett åläggande att upphöra att tillämpa ett visst avtal, avtalsvillkor eller annat förbjudet förfarande. Allt efter omständigheterna kan det också avse ett säljåläggande, rättelseåläggande eller prisåläggande.

Ett åläggande får självfallet bara fylla sådana konkurrensfrämjande syften som direkt följer av förbudsreglerna och får inte användas för allmänt näringspolitiska syften.

Åläggandet får enligt 57 § förenas med vite om det anses behövligt.

24 § Ett åläggande enligt 23 § gäller omedelbart, om något annat inte bestäms.

Huvudregeln är att ett åläggande enligt 23 § gäller omedelbart, om inte Konkurrensverket eller tingsrätten bestämmer något annat. Ingenting hindrar alltså tingsrätten från att besluta om att ett åläggande inte skall gälla under den tid överklagandet av Konkurrensverkets beslut prövas av domstolen.

25 § Om det finns synnerliga skäl för det, får ett åläggande enligt 23 § meddelas för tiden till dess att frågan slutligt har avgjorts. Tingsrätten får meddela ett sådant åläggande bara sedan rättegång inletts.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för interimistiskt beslut. Det fordras synnerliga skäl för ett sådant beslut. Det innebär att möjligheten skall användas i rena undantagsfall, exempelvis när ett företag på grund av en leveransvägran riskerar att slås ut från marknaden eller riskerar svåra och oreparabla skador.

Konkurrensskadeavgift

26 § Stockholms tingsrätt får på talan av Konkurrensverket besluta att ett företag skall betala en särskild avgift (*konkurrensskadeavgift*), om företaget eller någon som handlar på företagets vägnar uppsåtligen eller av oaktsamhet har

1. överträtt förbuden i 6 eller 19 §, eller
2. åsidosatt ett villkor som har beslutats med stöd av 10 § andra stycket.

Avgiften tillfaller staten.

Paragrafen innehåller de grundläggande bestämmelserna om konkurrensskadeavgift. En sådan avgift kan utdömas av Stockholms tingsrätt vid otillåtet samarbete mellan företag (6 §) och missbruk av dominerande ställning (19 §). Avgift kan också utdömas om ett företag har åsidosatt ett villkor som är förenat med ett beslut om undantag som har meddelats av Konkurrensverket enligt 8 § eller tingsrätten enligt 15 §. Avgiften skall tillfalla staten.

Bevisbördan för att förutsättningarna för att döma ut konkurrensskadeavgift är för handen ligger på Konkurrensverket.

Konkurrensskadeavgift skall betalas av det eller de företag i vars verksamhet överträdelsen ägde rum. Ofta är det här fråga om en juridisk person men även en enskild rörelseidkare kan drabbas av avgiften. Avgiften skall också kunna tas ut av offentligrättsliga subjekt såsom kommunala eller statliga inrättningar av olika slag i den mån de agerar som företag.

Om en rörelse som drivs av en fysisk person har överlåtits efter det att överträdelsen ägde rum men före avgiftstalans väckande, skall den person som drev rörelsen vid tiden för överträdelsen svara för avgiften.

I fråga om verksamhet som drivs av aktiebolag eller andra juridiska personer får göras skillnad mellan det fall då överlåtelsen gäller själva bolaget som sådant och det fall då överlåtelsen avser den verksamhet, t.ex. en rörelsegren, vari överträdelsen har ägt rum. Anspråk på konkurrensskadeavgift skall rikta sig mot den förmögenhetsmassa som hålls samman av t.ex. ett aktiebolag. Att bolaget överlåts inverkar alltså inte på frågan om vem som är rätt avgiftssubjekt. Av samma skäl kan inte heller en överlåtelse av en rörelsegren i vilken överträdelsen har ägt rum befria det överlåtande bolaget från ansvaret för avgiften.

För att avgift skall kunna utdömas fordras uppsåt eller oaktsamhet hos företaget eller den som handlat på företagets vägnar. Det är alltså inte nödvändigt att uppsåt eller oaktsamhet kan konstateras hos den enskilde företagaren själv - eller om det är fråga om en juridisk person, hos person som intar en ledande ställning i denna - utan det räcker att detta kan konstateras hos en person som handlat på företagets vägnar. Det kan vara fråga om en anställd eller en uppdragstagare.

För att uppsåt skall föreligga krävs ett avsiktligt handlande från företaget eller någon som handlar på företagets vägnar i syfte att begränsa konkurrensen eller som begås med vetskap om att följden blir konkurrensbegränsande. En överträdelse kan inte anses uppsåtlig bara därför att handlandet som sådant är uppsåtligt snarare än oavsiktligt eller sker genom en olyckshändelse.

En överträdelse kan anses begången av oaktsamhet om företaget eller den som handlar på företagets vägnar rimligtvis borde ha förutsett att handlandet skulle ha negativa verkningar på konkurrensen av det slag som är förbjudet.

Bristande kännedom om förbuden eller misstag om förbudens innebörd är inget försvar för en överträdelse.

> 27 § Konkurrensskadeavgift skall fastställas till lägst fem tusen kronor och högst fem miljoner kronor eller till ett högre belopp dock inte överstigande tio procent av företagets omsättning föregående räkenskapsår.
>
> Riktas talan mot flera företag skall avgiften fastställas särskilt för vart och ett av dem.

Bestämmelsen anger det högsta och lägsta belopp som konkurrensskadeavgiften kan fastställas till.

Med omsättning avses företagets hela omsättning utan begränsning till den produkt eller marknad som förfarandet rört. Endast det berörda företagets omsättning skall beaktas vid bestämmandet av avgiften. Det finns alltså inte som inom EG möjlighet att utgå från en hel koncerns omsättning vid beräkning av "böter" för ett koncernföretag.

Det ankommer på Konkurrensverket att i ett avgiftsmål utforma yrkandet till att avse ett bestämt belopp och att ange vilka omständigheter som åberopas till stöd för detta. Det är också verkets uppgift att så långt det är rimligt lägga fram utredning rörande de förhållanden som i det speciella fallet bör inverka på avgiftens storlek. Det anförda överensstämmer med vad som gäller vid fastställandet av miljöskyddsavgift (jfr prop. 1980/81: 92 s. 87). Det torde inte finnas något hinder mot att Konkurrensverket höjer ett yrkat belopp om nya omständigheter av vikt kommer fram under processen (se 13 kap. 3 § rättegångsbalken).

Av 17 kap. 3 § rättegångsbalken följer att konkurrensskadeavgift inte får bestämmas till högre belopp än vad som yrkats av Konkurrensverket.

28 § När konkurrensskadeavgift fastställs skall särskild hänsyn tas till hur allvarlig överträdelsen är och hur länge den har pågått.

I ringa fall skall ingen avgift påföras.

Konkurrensskadeavgiftens storlek skall enligt paragrafens *första stycke* framför allt bestämmas med hänsyn till hur allvarlig överträdelsen är och hur länge den har pågått. Avgiften skall bestämmas på sådant sätt att den verkar avhållande på företaget i fråga och avskräckande för andra företag.

Avgörande för allvarligheten av överträdelsen är omfattningen av de skadliga effekterna på konkurrensen. Det kan gälla att bedöma såväl den på längre sikt prishöjande effekten av ett visst handlande som mer direkta ekonomiska skador som åsamkas andra företag. Ytterligare omständigheter av vikt är den allmänna marknadsbilden, ekonomiskt utbyte, betydelsen av den vara eller tjänst som konkurrensbegränsningen avser och företagens marknadsandel. När ett förbjudet förfarande är resultatet av marknadsmakt hos företag med dominerande ställning är det särskilt befogat att konkurrensskadeavgiften får en ingripande karaktär. Även frågan om överträdelsen har skett uppsåtligen eller av oaktsamhet har betydelse liksom om företaget tidigare gjort sig skyldigt till andra eller liknande överträdelser.

Bestämmelsen utesluter inte att även andra omständigheter än allvarligheten av överträdelsen och hur länge den har pågått kan beaktas när avgiftens storlek bestäms.

I mildrande riktning bör kunna beaktas exempelvis om företaget snabbt upphör med överträdelsen sedan den påtalats av Konkurrensverket, om företaget samarbetar väl med Konkurrensverket under utredningen, svår ekonomisk situation för företaget, påtryckningar på företaget från andra företag, begränsad medverkan i överträdelsen och om företaget har ålagts att betala skadestånd för överträdelsen.

Konkurrensskadeavgift skall fastställas särskilt för varje företag som talan riktas mot. Den skall spegla de olika företagens delaktighet i överträdelsen.

Avgiften bör inte fastställas så högt att företaget riskerar konkurs.

Enligt *andra stycket* kan det i ringa fall underlåtas att påföra avgift. Det kan gälla fall där överträdelsen med hänsyn till lagstiftningens allmänna syfte att främja en effektiv konkurrens framstår som bagatellartad eller försumbar.

29 § Konkurrensskadeavgift enligt 26 § första stycket 1 får inte påföras för åtgärder som har vidtagits

1. efter det att anmälan enligt 9 § eller ansökan enligt 20 § kom in till Konkurrensverket och innan beslutet med anledning av anmälan eller ansökan vann laga kraft, om åtgärderna ligger inom ramen för den verksamhet som har beskrivits i anmälan eller ansökan, eller

2. under den tid då icke-ingripandebesked har gällt, om inte beskedet har återkallats med stöd av 21 § 2.

Första stycket 1 gäller dock inte om Konkurrensverket inom en månad från det att anmälan eller ansökan kom in förklarar att verket anser att 6 § är tillämplig och att det inte finns skäl att tillämpa 8 § eller att 19 § är tillämplig. Ett sådant beslut får meddelas bara om det är uppenbart att undantag inte kan beviljas eller icke-ingripandebesked inte kan meddelas.

Enligt paragrafens *första stycke* får, med undantag av det fall som anges i andra stycket, konkurrensskadeavgift inte påföras för åtgärder som har vidtagits från tidpunkten för anmälan om undantag till dess beslut har meddelats med anledning av anmälan. Motsvarande gäller vid ansökan om icke-ingripandebesked. Beslutet skall ha vunnit laga kraft. Överklagas alltså Konkurrensverkets beslut gäller immunitet mot konkurrensskadeavgift även under handläggningen i tingsrätten och Marknadsdomstolen. För att immunitet skall gälla fordras dock att åtgärderna inte går utöver vad som har beskrivits i anmälan eller ansökan. Om beslutet sedan innebär att undantag eller icke-ingripandebesked beviljas saknar betydelse. Immunitet gäller även om företaget får avslag på sin framställan.

Konkurrensskadeavgift får inte heller påföras för åtgärder som har vidtagits under tid då icke-ingripandebesked har gällt, dvs. från tidpunkten för beslutet om icke-ingripandebesked till dess beslutet återkallas enligt 21 §. Från denna regel finns ett undantag. Det gäller det fallet att återkallelsen har skett därför att beslutet om icke-ingripandebesked har grundats på oriktiga eller vilseledande uppgifter.

Den immunitet mot konkurrensskadeavgift för överträdelser av 6 eller 19 § som följer av en anmälan eller ansökan kan enligt *andra stycket* upphävas av Konkurrensverket, om verket inom en månad från det anmälan eller ansökan gjordes förklarar att verket anser att icke-ingripandebesked inte kan meddelas eller undantag inte kan beviljas.

Ett sådant beslut får Konkurrensverket meddela bara i uppenbara fall. Möjligheten kan exempelvis användas i sådana fall där framställningen inte bedöms som allvarligt menad utan huvudsakligen görs i syfte att erhålla immunitet mot konkurrensskadeavgift.

Beslutet har endast den rättsverkan att immuniteten mot konkurrensskadeavgift faller bort. Det skall följas av ett beslut av verket där slutlig ställning tas till företagets framställan om icke-ingripandebesked eller unantag.

30 § Konkurrensskadeavgift får påföras bara om stämningsansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från det att överträdelsen upphörde.

Avgift får inte påföras för åtgärder som omfattas av ett åläggande som har meddelats vid vite enligt denna lag.

Paragrafens *första stycke* innehåller en preskriptionsregel. Preskriptionstiden för att döma ut konkurrensskadeavgift är fem år räknat från den dag då överträdelsen upphörde.

Andra stycket har en motsvarighet i 37 § KL.

31 § En påförd konkurrensskadeavgift faller bort i den mån verkställighet inte har skett inom fem år från det att domen vann laga kraft.

Enligt paragrafen bortfaller en påförd konkurrensskadeavgift i den mån verkställighet inte har skett inom fem år räknat från den dag då tingsrättens eller Marknadsdomstolens dom vann laga kraft.

32 § För att säkerställa ett anspråk på konkurrensskadeavgift får Stockholms tingsrätt besluta om kvarstad. Därvid gäller i tillämpliga delar vad som är föreskrivet i 15 kap. rättegångsbalken om kvarstad för fordran.

Paragrafen ger möjlighet att besluta om kvarstad i avgiftsmål. I sådana mål kan endast Konkurrensverket föra talan, och endast Konkurrensverket kan begära kvarstad.

Ansökan om kvarstad skall göras hos Stockholms tingsrätt, som är exklusivt forum i första instans för mål om konkurrensskadeavgift.

Hänvisningen till 15 kap. rättegångsbalken innebär bl.a. att ett yrkande om kvarstad kan prövas innan talan i huvudsaken har väckts vid tingsrätten.

Skadestånd

33 § Om ett företag uppsåtligen eller av oaktsamhet överträder förbuden i 6 eller 19 §, skall företaget ersätta den skada som därigenom uppkommer för ett annat företag eller en avtalspart.

Rätten till sådan ersättning faller bort, om talan inte väcks inom fem år från det att skadan uppkom.

Stockholms tingsrätt är alltid behörig att pröva frågor om skadestånd enligt denna paragraf.

Enligt paragrafens *första stycke* är ett företag skyldigt att ersätta den skada som uppkommer för ett annat företag eller för avtalspart, när företaget uppsåtligen eller av oaktsamhet överträder förbuden mot konkurrensbegränsande samarbete i 6 § eller missbruk av dominerande ställning i 19 §.

För tillämpning av skadeståndsregeln fordras alltså att uppsåt eller oaktsamhet konstateras hos företaget. Är det fråga om en fysisk person som är att anse som företag skall uppsåt eller oaktsamhet konstateras hos denne. Är däremot företaget en juridisk person fordras uppsåt eller oaktsamhet hos en person som intar en ledande ställning i den juridiska personen.

Ersättning utgår för ren förmögenhetsskada. I övrigt gäller skadeståndslagen och allmänna skadeståndsrättsliga principer, exempelvis om solidarisk skadeståndsskyldighet när flera har tagit del i den skadegörande handlingen och kravet på adekvat kausalitet mellan en skadegörande handling och uppkommen skada.

Mål om skadestånd enligt denna paragraf handläggs av de allmänna domstolarna. En sådan talan får dock enligt paragrafens tredje stycke alltid väckas hos Stockholms tingsrätt.

Rätt till skadestånd har enligt allmänna skadeståndsrättsliga principer bara den som kan sägas omfattas av lagens skyddsintresse. Hit hör konkurrerande företag men också företag i andra eller tidigare säljled som berörs mer direkt av förfarandet.

Även den som inte anses som företag i lagens mening, men som träffat avtal med ett företag som deltar i ett förbjudet samarbete, kan ha rätt till ersättning för den skada som han drabbats av till följd av det förbjudna samarbetet. Det gäller främst när det förbjudna samarbetet är inriktat på en enskild avtalssituation, varvid en förbjuden anbudskartell är ett tydligt exempel på detta. Obestämda kretsar av konsumenter som indirekt berörs av ett förbjudet samarbete har inte rätt till skadestånd. Även om ett syfte med lagen är att främja det totala konsumentintresset kan dessa inte anses ingå i lagens skyddsintresse med hänsyn till lagens inriktning på förhållandena inom näringslivet.

De skador som i första hand kommer i fråga att ersätta med stöd av denna paragraf är inkomstförlust och intrång i näringsverksamhet, jfr 5 kap. 7 § skadeståndslagen.

Det är inte möjligt att närmare söka ange de olika situationer då skadestånd kan utgå enligt paragrafen. Omständigheterna i de enskilda fallen är alltför varierande. Vissa typsituationer kan dock allmänt beskrivas.

Vid förbjuden bruttoprissättning kan en återförsäljare, som hindras av sin leverantör att sälja till ett lågt pris, ha rätt till ersättning för den uteblivna vinst han går miste om till följd av att leverantörens handlande leder till minskad omsättning.

Ett förbjudet prissamarbete innebär ofta höjda inköpspriser för återförsäljare, som på grund av samarbetet kan tillfogas skada motsvarande skillnaden mellan priskartellens pris och det pris som annars skulle ha tillämpats.

En förbjuden marknadsdelning innebär som regel att konkurrensen mellan olika leverantörer sätts ur spel. Återförsäljare hänvisas att köpa av en viss bestämd leverantör och de kan inte spela ut leverantörerna mot varandra i syfte att nå bättre inköpspriser. Ersättning kan utgå för den prishöjning som marknadsdelningen leder till.

En förbjuden anbudskartell gör beställaren berättigad till ersättning för det merpris som han förmåtts betala på grund av anbudssamarbetet. Om beställaren med stöd av ogiltighetsregeln i 7 § låter avtalet gå åter, har han rätt till ersättning för de kostnader han haft för anbudsförfarandet men som blivit onyttiga.

Missbruk av dominerande ställning kan leda till extra kostnader för det dominerande företagets motpart på grund av missgynnande affärsvillkor eller oberättigade krav på tilläggsprestationer. Sådana kostnader skall ersättas. Andra fall av dominansmissbruk är förfaranden som innebär hinder för konkurrerande eller andra företags näringsutövning. Exklusivavtal och säljvägran är exempel på detta. När sådana förfaranden leder till ökade kostnader och minskad omsättning är det dominerande företaget ersättningsskyldigt för den skada som drabbar andra företag.

Erfarenhetsmässigt föreligger stora svårigheter att mera exakt beräkna omfattningen av konkurrensskador. En ekonomiskt realistisk bedömning är självfallet att eftersträva. Föreligger bevissvårigheter har rätten enligt 35 kap. 5 § rättegångsbalken möjlighet att uppskatta skadan till ett skäligt belopp.

I *andra stycket* finns en preskriptionsregel. Den som vill åberopa denna regel måste göra invändning om detta.

För talan om skadestånd gäller de vanliga forumreglerna i 10 kap. rättegångsbalken. *Tredje stycket* innehåller en alternativ forumregel för talan om skadestånd för överträdelser av 6 eller 19 §. Bestämmelsen innebär att käranden alltid kan väcka en sådan skadeståndstalan hos Stockholms tingsrätt.

Företagsförvärv

Förbud mot företagsförvärv m.m.

34 § Stockholms tingsrätt får på talan av Konkurrensverket förbjuda ett företagsförvärv som omfattas av anmälningsskyldighet enligt 37 §.

Förvärvet skall förbjudas, om

1. det skapar eller förstärker en dominerande ställning som väsentligt hämmar eller är ägnad att hämma förekomsten eller utvecklingen av en effektiv konkurrens på den svenska marknaden i dess helhet eller på en avsevärd del av den, och

2. detta sker på ett sätt som är skadligt från allmän synpunkt.

Förbud får dock inte meddelas i fråga om förvärv som har skett på en svensk eller utländsk börs, en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad eller genom inrop på exekutiv auktion. I stället får förvärvaren åläggas att avyttra det som har förvärvats.

Paragrafens *första och andra stycken* motsvarar delvis 5 § första stycket KL. Stockholms tingsrätt prövar dock som första instans mål om företagsförvärv. Tingsrättens dom i ett sådant mål kan överklagas hos Marknadsdomstolen.

Föremål för prövning enligt lagen är endast företagsförvärv som omfattas fattas av anmälningsskyldighet enligt 37 §.

Begreppet dominerande ställning har behållits i den nya lagen för att ge förvärvskontrollen en grundläggande avgränsning och också begränsa konrollens räckvidd. Begreppet *dominerande ställning* behandlas i motiven till 19 §.

Precis som vid tillämpningen av 19 § är det konkurrensen på den marknad som är relevant i det enskilda fall som prövas som skall bedömas. Även begreppet *relevant marknad* behandlas i motiven till 19 §. En skillnad i förhållande till 19 § när det gäller bestämmande av relevant marknad är att det skall vara fråga om *den svenska marknaden i dess helhet eller en avsevärd del av den*. Den relevanta geografiska marknaden skall alltså vara hela landet eller en relativt stor del av det. En avsevärd del av landet kan exempelvis vara ett landskap eller ett län. Den geografiska utbredningen kan dock vara mindre, om den relevanta marknaden omfattar en betydelsefull del av befolkningen. Så får anses vara fallet med storstadsregionerna. I KL låg denna bestämmning av relevant marknad i uttrycket "särskild vikt från allmän synpunkt" (se prop. 1981/82:165 s. 258).

Orden "väsentligt hämmar eller är ägnad att hämma förekomsten eller utvecklingen av en effektiv konkurrens" uttrycker innebörden av det s.k. *konkurrenstestet*, dvs. bedömningen av förvärvets negativa påverkan på konkurrensen.

I ett konkurrenstest ingår en bedömning av flera olika omständigheter som delvis griper in i varandra. Delvis flyter också konkurrenstestet ihop med dominansprövningen.

I konkurrenstestet ingår bl.a. att bedöma den faktiska eller potentiella konkurrensen från företag som är belägna i Sverige eller utanför Sverige, marknadens struktur, de berörda företagens marknadsställning och deras ekonomiska och finansiella styrka, leverantörernas och konsumenternas valmöjligheter och deras tillgång till leveranser eller marknader, rättsliga eller andra hinder för inträde på marknaden, utvecklingen av tillgång och efterfrågan på de aktuella varorna och tjänsterna, avnämarintressen i mellanliggande och slutliga distributionsled samt utvecklingen av tekniskt och ekonomiskt framåtskridande.

På marknader med duopol, oligopol eller annan väsentlig koncentration är faran stor att företagen skall kunna agera samordnat. Ett otillåtet samarbete är på sådana marknader lättare att upprätthålla och dölja än på andra marknader, eftersom deltagarna är få.

Även utan kontakter sinsemellan kan företag om de är få agera samordnat genom ett medvetet parallellt förfarande. Sådant beteende grundas på signaler som företagen var för sig sänder ut på marknaden. Denna form av parallellt förfarande träffas inte av förbudet i 6 §. Särskilt på oligopolmarknader med homogena produkter kan oligopolisterna med hjälp av signaler som sänds ut på marknaden samordna sitt beteende, t.ex. i form av parallell prissättning på en nivå som överstiger konkurrensprisnivån. Detta är omständigheter som särskilt bör beaktas vid prövningen av förvärv som sker på marknader med ett fåtal aktörer. Ett moment vid prövningen blir i sådana fall att bedöma den marknadsmakt som företagen utövar tillsammans.

När det gäller ett förstärkande av en redan dominerande ställning kan även ett förvärv av en mindre aktör på marknaden påverka konkurrensen på ett mycket negativt sätt. I ett sådant läge bör särskilt beaktas om det fristående mindre företaget på sikt skulle kunna utvecklas för att komma att bidra till en bättre balanssituation på marknaden.

Det bör betonas att det för ingripande krävs att det skall vara fråga om ett *väsentligt* hämmande av konkurrensen. Det räcker alltså inte här att påverkan på konkurrensen bara är märkbar som vid tillämpningen av 6 §.

Utifrån en samlad bedömning av marknadssituationen gäller det att uppskatta om konkurrenstrycket på marknaden efter förvärvet är tillräckligt högt för att upprätthålla en effektiv konkurrens. Bedömningen i det enskilda fallet måste givetvis ta sin utgångspunkt från konkurrensförhållandena på marknaden i fråga. En oligopolmarknad kan i vissa fall ge utrymme för en reell och fungerande konkurrens mellan aktörerna medan en sådan konkurrens i andra fall kan vara utesluten genom att ett av företagen är finansiellt eller tekniskt överlägset.

Bestämmelserna är tillämpliga även på en koncern eller en grupp av företag som utgör en *ekonomisk enhet*, och som genom ett företagsförvärv skapar eller förstärker en dominerande ställning. Om det förvärvande företaget ingår i en grupp företag som mist sin inbördes självständighet, är det således gruppens marknadsställning som skall beaktas.

Företag kan hållas samman av att de ingår i en koncern eller att en fysisk person äger aktier i olika företag. En sammanhållande koppling kan också bestå i en sådan finansiell makt över en grupp företag som i det väsentliga berövar dem deras självständighet eller i kontrollen över råvaruleveranser eller i andra förhållanden med motsvarande verkningar.

Utöver att det skall vara fråga om ett väsentligt hämmande av konkurrensen krävs att detta sker på ett sätt som är *skadligt från allmän synpunkt*. För innebörden av detta rekvisit har redogjorts i avsnitt 5.2.3 under rubriken "Skadligt från allmän synpunkt", där bl.a. aspekterna svenska företags konkurrenskraft på den internationella marknaden samt liv, hälsa och säkerhet har behandlats. Följande kan tilläggas.

Mot varandra kan i ett enskilt fall komma att stå, å ena sidan, ett hämmande av konkurrensen på ett sätt som kan försvaga konkurrenstrycket betydligt och, å andra sidan, det ekonomiska värdet av rationellare produktion vilket uppnås just genom förvärvet, dvs om rationaliseringar genomförs i det läget. De ekonomiska fördelar som åberopas till stöd för att tillåta ett företagsförvärv uppstår dock på bekostnad av konkurrenstrycket. De samhällsekonomiska förluster som ett konkurrensbegränsande förvärv kan leda till är välfärdsförluster för dem som får avstå från köp på grund av för höga priser, felallokering av resurser, transfereringar från dem som får betala de för höga priserna, kostnader för de resurser som företagen satsar för att befästa eller förstärka sin makt över marknaden, ineffektivitet till följd av det minskade konkurrenstrycket samt förlust av uppgradering genom dynamik (utebliven tillväxt). Ju mer konkurrenstrycket försvagas desto större blir risken för att saldot skall bli negativt för samhällsekonomin och konsumentkollektivet.

Problembilden i fråga om negativa effekter som inte går att konkret belägga och kvantifiera talar för en påtaglig försiktighet vid bedömningen, när det gäller att mot ett hämmande av konkurrensen ställa mer konkreta rationaliseringsvinster eller dylikt, som kanske går lätt att mäta eller uppskatta i bestämda tal. Som nyss berörts kan det samhällsekonomiska saldot ju bli negativt på grund av effektivitetsförluster m.m. vid ett för svagt konkurrenstryck. Skulle ett positivt saldo ändå uppstå är det inte heller säkert att det förs vidare till konsumenterna, eftersom konkurrenstrycket är svagt.

I prövningen från allmän synpunkt ligger att *endast* långsiktiga verkningar av förvärvet skall *beaktas och att* de direkt eller indirekt skall beröra en *bred* grupp av befolkningen. Exempelvis skall sysselsättningseffekter inte ha någon betydelse i detta sammanhang.

Det ankommer enligt vanliga principer på Konkurrensverket att lägga fram de skäl som talar för att företagsförvärvet skall förbjudas. Det är alltså verket som bär den primära *bevis- och åberopsbördan* vid tillämpningen av bestämmelserna i denna paragraf.

Innebörden av ett förbud beträffande ett förvärv som redan skett blir att förvärvet blir ogiltigt (se 35 §).

Tredje stycket motsvarar i huvudsak 6 § andra stycket KL. Bestämmelserna har anpassats till innehållet i den av riksdagen nyligen beslutade

lagen (1992:543) om börs- och clearingverksamhet (prop. 1991/92:113, NU26, rskr. 321).

Ett förvärv som har skett på en svensk eller utländsk börs, en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad eller genom inrop på exekutiv auktion kan inte leda till förbud och ogiltighet, utan i stället blir följden ett åläggande att avhända sig aktierna eller annat som konstituerar förvärvet.

Enligt 4 § lagen om börs- och clearingverksamhet avses med börs ett företag som har fått auktorisation enligt 2 kap. den lagen att driva verksamhet som syftar till att åstadkomma regelbunden handel med finansiella instrument mellan till verksamheten anslutna medlemmar. Med auktoriserad marknadsplats avses ett företag som har fått auktorisation enligt 7 kap. samma lag att driva verksamhet som syftar till att åstadkomma regelbunden handel med finansiella instrument. Med uttrycken "utländsk börs" och "annan reglerad marknad" avses motsvarande utländska företeelser utan auktorisation enligt lagen.

När det gäller Stockholms fondbörs omfattar denna bestämmelse åtminstone förvärv av aktier som har skett över A-, OTC- och O-listan.

35 § Ett förbud mot ett företagsförvärv innebär att förvärvet därefter blir ogiltigt.

Paragrafen motsvarar 8 § KL. Ogiltigheten inträder när tingsrättens dom har vunnit laga kraft eller, om tingsrättens dom överklagas, när Marknadsdomstolens dom har meddelats.

36 § Om det är tillräckligt för att undanröja de skadliga effekterna av ett företagsförvärv, får förvärvaren i stället för förbud enligt 34 § åläggas

1. att avyttra ett företag, en rörelse eller en del av en rörelse, eller
2. att genomföra någon annan konkurrensfrämjande åtgärd.

Paragrafen saknar motsvarighet i KL. Den har utvecklats i avsnitt 5.2.4.

Inriktningen skall vara att risker med ett företagsförvärv skall undanröjas genom åläggande om försäljning av någon del av den genom det tilltänkta förvärvet bildade koncernen eller genom att förvärvaren åläggs att genomföra någon annan konkurrensfrämjande åtgärd, när så är tillräckligt. Avsikten är därmed att negativa effekter med förvärvet skall undanröjas på det minst ingripande sättet. Ett åläggande kan avse såväl försäljning av en rörelse, en del av en rörelse eller ett företag som existerade inom koncernen redan vid tidpunkten för förvärvet som en del av den förvärvade rörelsen eller det förvärvade företaget.

Ett åläggande om att avyttra viss egendom bör ange en viss tid inom vilken försäljning skall ske.

Åläggande enligt denna paragraf får förenas med vite (se 57 §).

Anmälan om företagsförvärv

> 37 § Ett företagsförvärv skall anmälas till Konkurrensverket av någon som är part i förvärvsavtalet, om de berörda företagen tillsammans har en omsättning föregående räkenskapsår som överstiger fyra miljarder kronor.
>
> Om förvärvaren ingår i en grupp som består av flera företag som har gemensamma ägarintressen eller som hålls samman på något annat sätt, skall gruppens sammanlagda årsomsättning anses som förvärvarens årsomsättning.

Bestämmelserna i denna paragraf saknar motsvarighet i KL.

Enligt paragrafen föreligger det skyldighet att anmäla ett företagsförvärv om de i förvärvet inblandade företagen, dvs. säljaren och köparen, tillsammans har en årsomsättning som överstiger fyra miljarder kr enligt föregående räkenskapsår. Med årsomsättning avses företagens totala omsättning i hela världen för samtliga varor och tjänster.

Skulle förvärvaren ingå i en företagsgrupp som sammanhålls av gemensamma ägarintressen eller på något annat sätt skall man vid beräkningen av förvärvarens årsomsättning se på företagsgruppens sammanlagda årsomsättning. På säljsidan är det däremot bara det säljande företagets omsättning som skall medräknas.

Anmälan skall göras av någon som är part i förvärvsavtalet. Det är ingenting som hindrar att alla avtalsparterna gör en gemensam anmälan.

Närmare föreskrifter om vilka uppgifter som skall lämnas i en anmälan avses meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Konkurrensverket. Ingenting hindrar att man beträffande vissa typer av företagsförvärv som normalt inte kan anses ha så stor betydelse för konkurrensen har en mindre långtgående skyldighet att lämna uppgifter än i andra fall.

En anmälan kan inte anses vara gjord, innan alla uppgifter som krävs har kommit in till Konkurrensverket.

En riktig anmälan innebär enligt 38 § att Konkurrensverket inom 30 dagar måste avgöra om särskild undersökning av förvärvet skall göras. Efter denna frist har verket tre månader på sig för att väcka talan hos Stockholms tingsrätt. Det ligger således i företagets eget intresse att anmälan verkligen kommer in för att förvärvet inte skall komma att stå öppet under en längre tid än nödvändigt. De angivna tidsfristerna ansluter helt till de frister som EG har i sin förvärvskontroll.

Av 34 § första stycket framgår att förvärvskontrollen bara omfattar förvärv för vilka anmälningsskyldighet föreligger enligt denna paragraf. I 34 § andra stycket regleras under vilka förutsättningar ett företagsförvärv kan

förbjudas. Det ligger i sakens natur att merparten av alla förvärv som anmäls inte torde föranleda något ingripande från Konkurrensverkets sida.

Särskild undersökning av förvärv

> **38 §** Konkurrensverket får besluta om att genomföra en särskild undersökning av ett företagsförvärv som har anmälts enligt 37 §.
>
> Ett sådant beslut skall meddelas inom 30 dagar från det att anmälan kom in till Konkurrensverket. Under denna frist får den som är part i förvärvsavtalet inte vidta några åtgärder för att fullfölja förvärvet.

Regeln ansluter till anmälningsskyldigheten i 37 § och ger den tidsfrist inom vilken Konkurrensverket har att fatta ett beslut om särskild undersökning av förvärvet. Vid tillämpningen av KL benämns en sådan undersökning "fördjupad undersökning".

Tidsfristen ansluter till vad som gäller inom EG:s förvärvskontroll. Fattar Konkurrensverket inget beslut om särskild undersökning inom den angivna tidsfristen har möjligheten att föra talan om förvärvet förfallit.

Konkurrensverket bör så snabbt som möjligt fatta ett beslut, om man finner att en särskild undersökning skall göras. I en hel del fall kommer emellertid anmälan inte att föranleda någon särskild undersökning, utan verket kan meddela de inblandade parterna att förvärvet inte kommer att föranleda ingripande. Ett sådant beslut får till följd att talan om samma förvärv inte härefter kan väckas, om inte oriktiga uppgifter som påverkat beslutet har lämnats (se 40 §).

Under fristen får företagen inte vidta några åtgärder för att fullfölja förvärvet. Om Konkurrensverket fattar ett beslut som innebär att särskild undersökning inte kommer att ske upphör naturligtvis företagens skyldighet enligt regeln. Efter beslut om särskild undersökning kan Konkurrensverket efter prövning hos tingsrätten få ett interimistiskt förbud mot fullföljande åtgärder enligt 41 §.

Om Konkurrensverket fattar beslut om särskild undersökning börjar ytterligare en frist att löpa inom vilken talan i tingsrätten måste väckas. Detta framgår av 39 §.

39 § En talan hos Stockholms tingsrätt enligt 34 eller 36 § får väckas bara efter beslut om särskild undersökning enligt 38 §.

Talan skall väckas inom tre månader från beslutet. Tingsrätten får på begäran av Konkurrensverket förlänga fristen med högst en månad i sänder, om parterna i förvärvsavtalet eller, om förvärvet har skett på det sätt som anges i 34 § tredje stycket, förvärvaren samtycker till det eller om det finns synnerliga skäl.

Paragrafen motsvarar delvis 20 § andra och tredje styckena KL.

Enligt bestämmelsen kan Konkurrensverket inte väcka talan hos tingsrätten utan att särskild undersökning genomförts efter anmälan som avses i 37 §.

Tremånadersfristen kan förlängas om samtliga parter samtycker till det eller om tingsrätten finner synnerliga skäl föreligga. Om förvärvet har skett på en svensk eller utländsk börs, en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad eller genom inrop på exekutiv auktion (se 34 § tredje stycket), räcker det dock med förvärvarens samtycke för att fristen skall få förlängas.

Väcker Konkurrensverket ingen talan inom den angivna fristen - eller den av tingsrätten förlängda fristen - har möjligheten att föra talan om förvärvet förfallit. Beslutar Konkurrensverket under fristen att inte väcka talan följer av 40 § att talan om förvärvet inte härefter kan väckas, om inte oriktiga uppgifter som påverkat beslutet har lämnats.

40 § Om Konkurrensverket har beslutat att lämna ett företagsförvärv utan åtgärd, får talan enligt 39 § första stycket inte väckas beträffande förvärvet.

Detta gäller dock inte om en part i förvärvsavtalet har lämnat någon oriktig uppgift som påverkat beslutet.

Paragrafen har sin motsvarighet i 20 § andra stycket första meningen KL. En skillnad är dock att en oriktig uppgift inte längre som enligt KL behöver avse sakförhållanden av väsentlig betydelse för ställningstagandet i beslutet, utan det räcker att det är fråga om en oriktig uppgift som påverkat beslutet. En annan skillnad är att även ett beslut att lämna ett företagsförvärv utan åtgärd sedan tremånadersfristen börjat löpa binder konkurrensmyndigheten.

Förbud i väntan på slutlig prövning

41 § Om det är motiverat av ett allmänt intresse som väger tyngre än den olägenhet som åtgärden medför, får Stockholms tingsrätt på yrkande av Konkurrensverket för tiden till dess att en fråga enligt 34 eller 36 § slutligt har avgjorts förbjuda parterna i ett avtal om företagsförvärv att fullfölja förvärvet. Om rättegång inte pågår, skall yrkandet framställas skriftligen.

Yrkandet får inte bifallas utan att parterna i förvärvsavtalet eller, om förvärvet har skett på det sätt som anges i 34 § tredje stycket, förvärvaren fått tillfälle att yttra sig. I brådskande fall får dock åtgärden omedelbart beviljas att gälla till dess att något annat beslutas.

Regler om interimistiskt förbud finns i 21 § KL och förutsätter att synnerliga skäl föreligger.

Det har ansetts viktigt att en möjlighet att interimistiskt förhindra fullföljande av företagsförvärv finns. Prövningen av ett företagsförvärv bör kunna fortgå utan att störas av att fullföljande åtgärder vidtas från förvärvsparternas sida.

Behov av ett interimistiskt förbud kan finnas när Konkurrensverket har beslutat om särskild undersökning av ett förvärv och det automatiska förbudet mot fullföljande åtgärder har upphört. Behov kan också finnas när företag inte gör en anmälan trots att företagsförvärvet skall anmälas enligt 37 § eller när företag dröjer med en sådan anmälan.

Prövningen huruvida interimistiskt förbud skall meddelas skall inte inriktas på någon form av sannolikhetsbedömning av om förvärvet kommer att bli slutgiltigt stoppat. I stället skall en avvägning göras mellan det allmänna intresset av fortsatt utredning utan påverkan av åtgärder från de inblandade företagens sida och den olägenhet som ett sådant beslut kan medföra för enskilda förvärvsparter.

Skulle alltså fullföljande åtgärder från förvärvsparternas sida störa prövningen skall interimistiskt förbud mot fullföljande meddelas, om det inte samtidigt framgår att de inblandade företagen skulle komma att drabbas av olägenheter som överväger vad som kan vara det allmännas intresse i saken.

Ett yrkande om interimistiskt förbud kan framställas innan talan i huvudsaken har väckts. I sådana fall skall yrkandet vara skriftligt. Huvudregeln är att förvärvsparterna skall få tillfälle att yttra sig innan ett interimistiskt förbud meddelas. Men föreligger det fara i dröjsmål kan dock åtgärden beviljas omedelbart.

Tid inom vilken ett förvärvsärende skall avgöras

42 § Ett förbud eller ett åläggande enligt 34 eller 36 § får inte meddelas senare än sex månader efter det att talan väckts hos tingsrätten. Denna frist får förlängas, om parterna i förvärvsavtalet eller, om förvärvet har skett på det sätt som anges i 34 § tredje stycket, förvärvaren samtycker till det eller om det finns synnerliga skäl. Förbud eller åläggande får dock inte medde-las senare än två år efter det att förvärvsavtalet ingicks.

Om tingsrättens dom överklagas, skall Marknadsdomstolen avgöra målet inom tre månader från det att tiden för överklagande gick ut. Vad som sägs i första stycket om förlängning av fristen gäller också Marknadsdomstolens prövning.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 23 § KL men med den skillnaden att den sexmånadersfrist som i dag gäller för handläggningen hos Marknadsdomstolen i stället gäller hos tingsrätten och att tremånadersfristen för regeringens handläggning gäller hos Marknadsdomstolen. Den ändringen har också gjorts, att om förvärvet har skett på det sätt som anges i 34 § tredje stycket, exempelvis på en börs, räcker det med förvärvarens samtycke för att fristerna skall få förlängas.

Omprövning

43 § Ett förbud eller åläggande enligt 34 eller 36 § utgör inte hinder mot att samma fråga prövas på nytt, om det finns anledning att upphäva eller mildra förbudet eller åläggandet därför att detta inte längre behövs eller inte längre är lämpligt.

Om tingsrätten eller Marknadsdomstolen har lämnat en talan om ett företagsförvärv utan åtgärd, får frågan prövas på nytt bara om en part i förvärvsavtalet har lämnat oriktiga uppgifter om sakförhållanden av väsentlig betydelse för avgörandet.

44 § Talan om omprövning enligt 43 § väcks hos Stockholms tingsrätt av Konkurrensverket eller av någon som berörs av avgörandet.

Talan enligt 43 § andra stycket skall väckas inom ett år efter det att saken slutligt har avgjorts.

Paragraferna motsvarar i huvudsak de delar av 24 och 25 §§ KL som avser företagsförvärv. Av 44 § första stycket följer att tingsrätten omprövar en dom som Marknadsdomstolen har meddelat. Förutom den frist som anges i 44 § andra stycket gäller också den tvåårsfrist som framgår av 42 § första stycket.

Allmän uppgiftsskyldighet för företag m.m.

45 § Om det behövs för att Konkurrensverket skall kunna fullgöra sina uppgifter enligt denna lag, får verket ålägga

1. ett företag eller någon annan att tillhandahålla uppgifter, handlingar eller annat,
2. den som förväntas kunna lämna upplysningar i saken att inställa sig för förhör på tid och plats som verket bestämmer, eller
3. en kommun eller ett landsting som driver verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur att redovisa kostnader och intäkter i verksamheten.

I paragrafen ges Konkurrensverket vittgående befogenheter att genom åläggande inhämta utredningsmaterial. Åläggandet kan enligt 57 § förenas med vite.

Befogenheterna enligt paragrafen gäller för sådana uppgifter enligt lagen som ankommer på Konkurrensverket. Befogenheterna gäller alltså inte i frågor som rör utredning angående ogiltighet eller skadestånd.

En begränsning gäller genom kravet på att åläggandet skall avse utredningsmaterial som *behövs*. Av detta följer att materialet måste ha relevans för den prövning som är i fråga. Vidare får verket inte kräva in mer material än som är erforderligt.

Befogenheten enligt *punkten 1* motsvarar i sak de befogenheter som följer av 28 § första och andra styckena KL. Med *uppgifter* avses muntliga eller skriftliga upplysningar. Ett åläggande att tillhandahålla *handlingar* kan avse varje form av skriftligt material, exempelvis avtal, korrespondens, affärsböcker, prislistor m.m. Begreppet handling skall ha samma innebörd som i 2 kap. tryckfrihetsförordningen, dvs. omfatta också upptagningar som kan läsas, avlyssnas eller på annat sätt uppfattas endast med hjälp av tekniska hjälpmedel, t.ex. en bildskärm. Ibland kan verket behöva tillgång också till *annat*, såsom exempelvis varuprover.

Punkten 2 saknar motsvarighet i KL. Bestämmelsen ger Konkurrensverket befogenhet att kalla personer till förhör. Det kan vara fråga om personer som företräder företaget eller andra personer som kan förväntas lämna upplysningar i saken. Den som kallas har inte någon på denna bestämmelse grundad skyldighet att yttra sig vid förhöret. Riktas åläggandet mot en person som företräder företaget kan det dock förenas med ett åläggande enligt punkten 1.

Punkten 3, som också saknar motsvarighet i KL, täcks i och för sig av punkten 1 men klargör tydligare Konkurrensverkets befogenheter gentemot kommuner och landsting. Bestämmelsen tar sikte på det fallet, att en rättvisande redovisning av kostnader och intäkter inte kan erhållas från det kommun- eller landstingsägda företaget. Bestämmelsen har betydelse

främst när det gäller att utreda eventuell underprissättning hos sådana företag.

> **46 §** Ett åläggande enligt 45 § gäller omedelbart, om något annat inte bestäms.

Enligt paragrafen gäller ett åläggande som huvudregel omedelbart. Överklagas åläggandet kan dock tingsrätten bestämma annat.

Undersökning vid utredning om överträdelse av förbud

> **47 §** Stockholms tingsrätt får på ansökan av Konkurrensverket besluta att verket får genomföra en undersökning hos ett företag för att utreda om detta har överträtt förbuden i 6 eller 19 §, om
>
> 1. det finns anledning att anta att en överträdelse har skett,
> 2. företaget inte rättar sig efter ett åläggande enligt 45 § 1 eller det annars finns risk att bevis undanhålls eller förvanskas, och
> 3. vikten av att åtgärden vidtas är tillräckligt stor för att uppväga det intrång eller annat men som åtgärden innebär för den som drabbas av åtgärden.
>
> Ansökan skall göras skriftligen.

Paragrafen innehåller den grundläggande bestämmelsen om det yttersta medel som står Konkurrensverket till buds vid en utredning om överträdelse av förbuden i lagen, nämligen undersökning hos företaget. Någon motsvarighet till undersökning finns inte i KL, men liknande bestämmelser finns på konkurrensområdet i EG-rätten och i EES-avtalet.

En undersökning syftar till att få fram bevisning i ärenden som rör överträdelser av förbuden. Konkurrensverkets befogenheter vid en undersökning framgår av 51 §.

Det är Stockholms tingsrätt som på ansökan av Konkurrensverket beslutar om verket får genomföra en undersökning. Ansökan skall göras skriftligen. Förutsättningarna för att en sådan undersökning skall få genomföras anges i punkterna 1-3.

Enligt *punkten 1* krävs en viss grad av misstanke om att en överträdelse har skett. Det innebär att Konkurrensverket inte kan syssla med s.k. fishing expeditions, där verket utan misstankar om överträdelse går igenom företagets handlingar för att se om man hittar något av intresse.

Enligt *punkten 2* är det, om övriga förutsättningar är uppfyllda, tillräckligt för ett beslut att företaget inte har efterkommit ett åläggande enligt 45 § 1. En undersökning är i detta fall det andra steget i Konkurrensverkets agerande för att få fram utredningsmaterial. Det är självklart att Konkurrensverket som regel i första hand skall pröva åläggandemöjligheten innan verket begär ett beslut om undersökning. Något villkor om att så skall ske

ställs dock inte upp, utan ett beslut om undersökning kan meddelas även om det annars finns risk att bevis undanhålls eller förvanskas.

Punkten 3 ger uttryck för den s.k. proportionalitetsgrundsatsen efter förebild från 27 kap. 1 § tredje stycket och 28 kap. 3 a § rättegångsbalken.

48 § Ett beslut enligt 47 § får avse även någon annan än det företag som är föremål för utredning. Ett sådant beslut får meddelas bara om

1. vad som föreskrivs i 47 § första stycket 1 och 3 är uppfyllt,
2. det finns särskild anledning att anta att bevis finns hos den som ansökan avser, och
3. denne inte rättar sig efter ett åläggande enligt 45 § 1 eller det annars finns risk att bevis undanhålls eller förvanskas.

Enligt paragrafen kan ett beslut om undersökning enligt 47 § avse även tredje man. För ett sådant beslut gäller till en början de förutsättningar som anges i 47 § första stycket 1 och 3.

Vidare krävs att det skall finnas särskild anledning att anta att bevis finns hos tredjemannen. Det innebär att det *måste finnas* en påtaglig misstanke om att bevis finns där för att domstolen skall bifalla ansökan. Slutligen krävs att tredjemannen antingen inte har rättat sig efter ett åläggande enligt 45 § 1 eller det annars finns risk för att ett bevis undanhålls eller förvanskas (jmf 47 § första stycket 2).

Precis som enligt 47 § krävs det för ett åläggande enligt denna paragraf en skriftlig ansökan från Konkurrensverket.

49 § I brådskande fall får ett beslut enligt 47 eller 48 § meddelas utan att den som ansökan avser får tillfälle att yttra sig.

Fråga om tillämpning av bestämmelsen kommer naturligt nog upp om Konkurrensverket bedömer att det är fara i dröjsmål.

50 § Ett beslut enligt 47 eller 48 § skall innehålla uppgifter om

1. föremålet för och syftet med undersökningen,
2. tidpunkten när undersökningen skall börja, och
3. Konkurrensverkets befogenheter enligt 51 §.

Beslutet gäller omedelbart, om något annat inte bestäms.

Paragrafens *första stycke* innehåller bestämmelser om vad ett beslut om undersökning skall innehålla. Utöver vad som där anges gäller givetvis också rättegångsbalkens bestämmelser om vad ett beslut skall innehålla.

Enligt *andra stycket* är huvudregeln att ett beslut om undersökning gäller omedelbart. Om tingsrättens beslut överklagas, är det emellertid inget som hindrar att Marknadsdomstolen bestämmer något annat.

> **51 §** När Konkurrensverket genomför en undersökning som har beslutats enligt 47 eller 48 §, har verket rätt att
>
> 1. granska bokföring och andra affärshandlingar,
> 2. ta kopior av eller göra utdrag ur bokföring och affärshandlingar,
> 3. begära muntliga förklaringar direkt på platsen, och
> 4. få tillträde till lokaler, markområden, transportmedel och andra utrymmen.
>
> Innan undersökningen börjar, skall beslutet om denna visas upp för den hos vilken undersökningen skall genomföras.

Paragrafen har kommenterats av *Lagrådet*.

Befogenheterna för Konkurrensverket enligt paragrafen har sin förebild i vad som gäller för EFTA:s övervakningsmyndighet och den behöriga svenska myndigheten vid tillämpningen av konkurrensreglerna i EES-avtalet samt i EG-rätten.

Begreppet handling har samma innebörd som i 2 kap. tryckfrihetsförordningen, vilket innebär att även material som bara kan läsas med hjälp av något tekniskt hjälpmedel, t.ex en bildskärm, kan granskas och kopieras.

> **52 §** När en undersökning som har beslutats enligt 47 eller 48 § skall genomföras, har den hos vilken undersökningen skall genomföras rätt att tillkalla ett juridiskt biträde.
>
> I avvaktan på att ett sådant biträde inställer sig får undersökningen inte börja. Detta gäller dock inte, om
>
> 1. undersökningen därigenom onödigt fördröjs, eller
> 2. undersökningen har beslutats enligt 49 §.

Av paragrafen följer att den som berörs av en undersökning har rätt att tillkalla en juridisk rådgivare för att närvara vid undersökningen, om en sådan inte redan är på plats då undersökningen skall genomföras.

Huvudregeln är att undersökningen inte får börja innan rådgivaren har inställt sig. Skulle undersökningen bli onödigt fördröjd genom att man inväntar rådgivaren kan dock undersökningen börja utan att rådgivaren är närvarande. En rimlig tid att avvakta för att bereda en juridisk rådgivare möjlighet att inställa sig skulle som normalregel kunna vara omkring en timme. Undersökningen behöver inte heller avvakta en rådgivares ankomst i de fall undersökningen har beslutats enligt 49 §, dvs. det föreligger fara i dröjsmål.

53 § Konkurrensverket får begära handräckning av kronofogdemyndigheten för att genomföra de åtgärder som avses i 51 § 1, 2 och 4.

För genomförande av en undersökning med tvång gäller samma handräckningsförfarande som föreslås i EES-lagen.

Vid genomförande av handräckningsförfarandet kommer 16 kap. 10-12 §§ utsökningsbalken att bli tillämpliga. Även 2 kap. 17 § utsökningsbalken om kronofogdemyndighetens rätt att använda tvångsmedel och 17 kap. 13 § andra stycket brottsbalken om straff för hindrande av förrättning är tillämpliga.

Gemensamma bestämmelser

54 § Åtgärder enligt 45 eller 51 § får inte avse en skriftlig handling

1. vars innehåll kan antas vara sådant att en advokat eller hans biträde inte får höras som vittne därom, och
2. som innehas av honom eller av den till förmån för vilken tystnadsplikten gäller.

Paragrafen har en viss motsvarighet i 27 kap. 2 § första meningen rättegångsbalken. Den syftar till att skydda meddelanden med visst förtroligt innehåll mellan en advokat eller hans biträde och ett företag mot åläggandden enligt 45 § och vid undersökningar enligt 51 §.

Regler om vad en advokat eller hans biträde inte får höras som vittne om finns i 36 kap. 5 § rättegångsbalken. Av dessa regler framgår att en advokat inte får höras som vittne om något som han anförtrotts i sin yrkesutövning eller som han i samband därmed erfarit, om det inte är medgivet i lag eller den till vars förmån tysnadsplikten gäller samtycker till det.

I EG-rätten finns inga skrivna regler, men EG-domstolen har i ett avgörande (mål 155/79 AM & S ./. Kommissionen) på grundval av gemensamma principer i medlemsländernas rättsordningar slagit fast vad som gäller för s.k. legal privilege. Skriftväxling mellan en advokat och en klient åtnjuter enligt domstolen skydd under två förutsättningar. Skriftväxlingen skall avse klientens försvar i saken och vara upprättad i detta syfte. Vidare skall advokaten ha en självständig ställning i förhållande till klienten, dvs. det skall inte finnas något anställningsförhållande mellan dem.

En strävan bör vara att tillämpningen av denna paragraf i möjligaste mån ansluter till vad som gäller inom EG, och därmed också till vad som gäller enligt EES-avtalet.

55 § Vid ett åläggande enligt 45 § eller en undersökning enligt 51 § finns det inte någon skyldighet att röja företagshemligheter av teknisk natur.

56 § Den som är uppgiftsskyldig enligt denna lag får inte betungas onödigt.

Paragraferna motsvarar 31 och 32 §§ KL.

Vite

Föreläggande av vite

57 § Ett förbud eller åläggande enligt 23, 34, 36, 41 eller 45 § får förenas med vite. Också ett beslut om undersökning enligt 47 eller 48 § får förenas med vite för att förmå ett företag eller någon annan att underkasta sig undersökningen.

Ett frivilligt åtagande i samband med ett företagsförvärv får förenas med vite. Ett sådant vite föreläggs av Stockholms tingsrätt på talan av Konkurrensverket.

58 § Konkurrensverket får förelägga vite för fullgörande av skyldigheter enligt 37 §.

Enligt *57 § första stycket* får förbud och ålägganden enligt lagen förenas med vite. Det gäller åläggande enligt 23 § att upphöra med förfaranden som innebär överträdelser av lagens förbud, förbud och åläggande i samband med företagsförvärv enligt 34 och 36 §§, förbud i avvaktan på slutlig prövning av ett företagsförvärv enligt 41 § samt åläggande om uppgiftsskyldighet enligt 45 §. Även ett beslut om undersökning enligt 47 och 48 §§ får förenas med vite för att förmå den hos vilken undersökningen skall genomföras att underkasta sig denna.

57 § andra stycket saknar motsvarighet i KL och har utvecklats i avsnitt 5.2.8. Bakgrunden är att behov har visats föreligga av att kunna sanktionera frivilliga överenskommelser på motsvarande sätt som sker i t.ex. USA genom s.k. consent orders.

Tingsrättens prövning bör inriktas på att kontrollera att de formella förutsättningarna för förvärvsprövning är uppfyllda och att uppgörelsen ligger inom ramen för konkurrenslagen. Därutöver bör domstolen tillse att åtagandet är tillräckligt preciserat.

Det är rimligt att åtagandena vid behov omprövas så att de inte löper under längre tid än vad som är påkallat för att uppnå syftet med dem. Om det redan från början framstår som påkallat, är det inget som hindrar att de tidsbegränsas.

Om företag inte efterkommer anmälningsskyldigheten i 37 § leder detta inte till några sanktioner mot företagen. Det har därför ansetts nödvändigt att Konkurrensverket i dessa fall har möjlighet att med viteshot förmå företag att fullgöra skyldigheten. Bestämmelser om detta har tagits in i *58* §.

Något högsta belopp är inte föreskrivet för viten enligt lagen. Möjlighet finns att förelägga löpande vite. Bestämmelser om vite finns i lagen (1985: 206) om viten.

Utdömande av vite

59 § Talan om utdömande av vite som förelagts med stöd av denna lag förs vid tingsrätt av Konkurrensverket. I fråga om vite som en domstol har förelagt på talan av ett företag får talan om utdömande föras även av företaget.

Stockholms tingsrätt är alltid behörig att pröva en sådan talan.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 38 § KL. Genom bestämmelsen har Konkurrensverket i princip avgörandet över om det är påkallat att viten döms ut. När vite har förelagts på talan av ett företag - vilket kan följa av 23 § andra stycket - får dock även företaget väcka talan om vitets utdömande.

Genom denna bestämmelse behålls det hittillsvarande systemet på rättsområdet i vad det innebär att mål om vitesutdömande handläggs av allmän domstol enligt rättegångsbalkens forumregler. Stockholms tingsrätt är dock alltid behörig att pröva en sådan talan.

38 § KL fick sin senaste lydelse i samband med viteslagens tillkomst (se prop. 1984/85:96 s. 40-41). I viteslagen ges vissa bestämmelser om förutsättningarna för att döma ut viten. I 9 § sägs bl.a. att vitet inte skall dömas ut om ändamålet med vitet har förfallit. Vidare anges att vitet får jämkas om det föreligger särskilda skäl. Som en allmän beskrivning av inriktningen på domstolens prövning brukar anges att domstolen skall pröva föreläggandets laglighet men inte dess lämplighet. I prövningen ingår givetvis även frågan om föreläggandet har åsidosatts. Det ankommer på vitesadressaten att visa att han haft giltig ursäkt för sin underlåtenhet att efterkomma föreläggandet. Subjektiva rekvisit i vanlig straffrättslig mening är inte uppställda som förutsättning för att utdömande skall kunna ske.

Denna paragraf omfattar inte viten som enligt rättegångsbalken har förelagts part eller annan av tingsrätten eller Marknadsdomstolen till fullgörande av någon skyldighet i rättegången. Frågor om utdömande av sådana viten prövas enligt 6 § andra stycket viteslagen utan att någon ansökan görs av den domstol som har utfärdat föreläggandet.

Överklagande

60 § Beslut av Konkurrensverket i följande frågor får överklagas hos Stockholms tingsrätt:

1. undantag enligt 8, 11, 12, 14, 16 och 18 §§,
2. icke-ingripandebesked enligt 20 och 21 §§,
3. ålägganden som verket har meddelat enligt 23 § första stycket och 25 §, och
4. ålägganden enligt 45 §.

Ett beslut enligt första stycket 1-3 får överklagas bara av ett företag som berörs av beslutet.

61 § Konkurrensverkets beslut enligt 29 § andra stycket får överklagas bara i samband med överklagande av det beslut varigenom verket slutligt avgör ärendet.

I *60* § finns bestämmelser om överklagande av Konkurrensverkets beslut. Besluten överklagas till Stockholms tingsrätt, som alltså i andra instans prövar Konkurrensverkets beslut i frågor om undantag, icke-ingripandebesked, ålägganden enligt 23 § första stycket och 25 § samt ålägganden om skyldighet att lämna uppgifter enligt 45 §. När det gäller fråga om åläggande enligt 23 § första stycket är dock Konkurrensverkets beslut att inte meddela åläggande inte överklagbart. Här finns i stället möjlighet enligt 23 § andra stycket för ett företag att väcka egen talan hos tingsrätten.

Hur ett beslut överklagas framgår av 23-25 §§ förvaltningslagen.

Rätt att överklaga beslut enligt paragrafens första stycke 1-3 har bara ett företag som berörs av beslutet. Det gäller till en början företag som har gjort anmälan om undantag eller ansökan om icke-ingripandebesked och det företag som ett åläggande riktas mot. Men även andra företag än de som kan sägas vara parter i ärendet har rätt att överklaga, om de berörs av beslutet. Hit kan höra konkurrerande företag men också företag i senare eller tidigare säljled som berörs mer direkt av beslutet.

När det gäller beslut enligt första stycket 4 gäller om rätten att överklaga vad som sägs i förvaltningslagen.

Enligt *61* § får beslut enligt 29 § andra stycket, som leder till att immunitet mot konkurrensskadeavgift under prövningen av en anmälan om undantag eller ansökan om icke-ingripandebesked bortfaller, bara överklagas i samband med överklagande av Konkurrensverkets slutliga beslut i ärendet.

62 § Andra beslut av Konkurrensverket enligt denna lag än som avses i 60 eller 61 § får inte överklagas.

Av paragrafen följer att exempelvis Konkurrensverkets beslut att inte väcka talan om konkurrensskadeavgift och beslut om särskild undersökning av ett företagsförvärv enligt 38 § inte får överklagas.

Inte heller verkets beslut att förelägga vite för fullgörande av den obligatoriska anmälningsskyldigheten av företagsförvärv enligt 37 § kan överklagas. Det har ansetts tillräckligt från rättsäkerhetssynpunkt att lagligheten av sådana vitesföreläggande kan prövas i samband med vitets utdömande.

63 § Domar och beslut av Stockholms tingsrätt i följande mål och ärenden får överklagas hos Marknadsdomstolen:

1. åläggande enligt 23 § andra stycket och 25 §,
2. konkurrensskadeavgift enligt 26 §,
3. kvarstad enligt 32 §,
4. företagsförvärv enligt 34, 36, 41 och 43 §§,
5. undersökningar enligt 47 och 48 §§, och
6. prövning av överklaganden enligt 60 §.

Beslut under rättegången i frågor som avses i 25, 32 eller 41 § skall överklagas särskilt. Ett beslut enligt 32 eller 41 § som meddelats innan rättegång har inletts skall överklagas som om beslutet meddelats under rättegång.

Enligt paragrafen överklagas tingsrättens domar och beslut i angivna mål och ärenden hos Marknadsdomstolen. Tingsrättens beslut enligt 15 § om undantag är ett beslut i ett mål eller ärende om åläggande enligt 23 § och således också överklagbart.

Av 64 § andra stycket framgår att vad som i 49, 50 och 52 kap. rättegångsbalken sägs om hovrätten i stället skall gälla Marknadsdomstolen.

Marknadsdomstolens avgöranden kan enligt lagen om marknadsdomstol m.m. inte överklagas.

Rättegångsbestämmelser

64 § Om något annat inte följer av denna lag tillämpas,

1. beträffande rättegången i frågor som avses i 63 § första stycket 1-4, vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning inte är tillåten, och

2. beträffande handläggningen av frågor som avses i 63 § första stycket 5 och 6, lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden.

Vad som i 49, 50 och 52 kap. rättegångsbalken sägs om hovrätten skall i stället gälla Marknadsdomstolen.

Enligt paragrafens *första stycke 1* gäller rättegångsbalkens regler för indispositiva tvistemål för rättegången såväl vid tingsrätten som hos Marknadsdomstolen i mål som anges i 63 § första stycket 1-4.

För Marknadsdomstolens del innebär det att de regler om förfarandet som finns i lagen om marknadsdomstol m.m. inte skall gälla vid handläggningen av dessa mål. Bestämmelsen innebär emellertid i stor utsträckning att samma rättegångsförfarande ändå kommer att gälla. Bl.a. gäller att domstolarna har möjlighet att ex officio införskaffa bevis och att parts erkännande inte är bindande för rätten, liksom att parts utevaro inte leder till tredskodom.

När det gäller tingsrättens sammansättning gäller 1 kap. 3 a § rättegångsbalken. Marknadsdomstolens sammansättning regleras i lagen om marknadsdomstol m.m.

Talan i målen väcks hos tingsrätten genom stämning enligt 42 kap. 1 § rättegångsbalken.

I mål där Konkurrensverket för talan tillämpas i fråga om rättegångskostnaderna brottmålsregler. Det följer av 18 kap. 16 § rättegångsbalken.

Av *första stycket 2* framgår att överklagade ärenden från Konkurrensverket och ansökningar om undersökningar enligt 47 och 48 §§ skall handläggas som domstolsärenden hos tingsrätten och Marknadsdomstolen.

Talan i ett ärende som överklagas från Konkurrensverket blir anhängigt genom att överklagandet kommer in till tingsrätten. Av 11 § lagen om handläggning av domstolsärenden följer att även i ärenden där Konkurrensverket är part skall i fråga om rättegångskostnaderna tillämpas brottmålsregler.

Andra stycket innebär att fullföljd av talan mot tingsrättens dom eller beslut sker hos Marknadsdomstolen som om den vore hovrätt.

65 § För Konkurrensverket som part i mål och ärenden enligt denna lag gäller, i fråga om föreläggande för part och parts utevaro, vad som i rättegångsbalken är föreskrivet för åklagare.

Enligt konkurrenslagen för Konkurrensverket talan på det allmännas vägnar utan att talan avser tillvaratagande av statens eller någon annans enskilda rätt. Genom bestämmelsen tillämpas på verket därför samma bestämmelser som gäller i rättegångsbalken för åklagare i brottmål när det gäller föreläggande för part och parts utevaro.

66 § Vid behandlingen av en fråga enligt 41 § då rättegång inte pågår tillämpas, utöver vad som föreskrivs där, vad som gäller när en sådan fråga uppkommer i rättegång. Ett yrkande av Konkurrensverkets motpart om ersättning för kostnader får dock prövas i samband med avgörandet av frågan om åtgärden.

67 § En åtgärd enligt 41 § som har beslutats då rättegång inte pågår skall omedelbart hävas, om Konkurrensverket inte beslutar om särskild undersökning enligt 38 § eller, om ett sådant beslut har meddelats, inte väcker talan enligt 39 §. Detsamma gäller om Konkurrensverket beslutar att lämna ett företagsförvärv utan åtgärd.

68 § Innan ett mål om företagsförvärv avgörs, skall förvärvarens motpart i förvärvsavtalet få tillfälle att yttra sig. Detta gäller dock inte vid förvärv som har skett på det sätt som anges i 34 § tredje stycket.

Paragraferna innehåller särskilda rättegångsbestämmelser i mål om företagsförvärv.

Bestämmelserna i *66* § innebär att om en fråga om interimistiskt förbud mot ett företagsförvärv uppkommer innan talan i huvudsaken har väckts, skall frågan handläggas i samma ordning som en rättegångsfråga enligt rättegångsbalken. Konkurrensverkets motpart kan dock tillerkännas ersättning för sina rättegångskostnader med *anledning* av yrkandet om interimistiskt förbud, om yrkandet ogillas.

För prövningen av företagsförvärv gäller särskilda tidsfrister enligt 38 och 39 §§. Beslutar inte Konkurrensverket om särskild undersökning enligt 38 § inom 30 dagar från anmälan eller, om ett sådant beslut meddelats, inte väcker talan inom den tidsfrist som anges i 39 § föreskrivs i *67* § att ett meddelat interimistiskt förbud mot ett företagsförvärv omedelbart skall hävas av domstolen. Motsvarande gäller om Konkurrensverket beslutar att lämna ett företagsförvärv utan åtgärd (jmf 40 §).

Bestämmelserna i 68 § motsvarar i huvudsak 22 § KL med tillägget att om förvärvet gjorts på en svensk eller utländsk börs, en auktoriserad marknadsplats, någon annan reglerad marknad eller genom inrop på exekutiv auktion (se motiven till 34 § tredje stycket), är det inte obligatoriskt att ge förvärvarens motpart i förvärvsavtalet tillfälle att yttra sig.

69 § Mål och ärenden i frågor som avses i 63 § första stycket får handläggas gemensamt, om det är till fördel för utredningen. Handläggningen skall ske enligt vad som föreskrivs i 64 § första stycket 1.

Trots att olika rättegångsformer gäller för frågor enligt denna lagrättegångsbalkens regler för indispositiva tvistemål och lagen om handläggning av domstolsärenden - följer av denna paragraf att frågorna kan handläggas gemensamt i tingsrätten och Marknadsdomstolen. Det krav som ställs upp för gemensam handläggning är att det skall vara till fördel för utredningen. Sker det en förening av ett mål och ett ärende skall handläggningen följa reglerna för indispositiva tvistemål i rättegångsbalken.

Det finns alltså enligt denna paragraf möjlighet att i samma rättegång handlägga ärenden om överklagade beslut om undantag, icke-ingripandebesked eller åläggande att upphöra med överträdelser av förbuden med mål om konkurrensskadeavgift, när det gäller samma avtal eller förfarande och frågorna är uppe samtidigt hos tingsrätten eller Marknadsdomstolen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

---

2. Genom lagen upphävs konkurrenslagen (1982:729) och lagen (1991:921) om förbud mot konkurrensbegränsning i fråga om jordbruksprodukter.

---

3. Följande gäller i fråga om avtal som föreligger när denna lag träder i kraft och för vilka inom sex månader från ikraftträdandet till Konkurrensverket inkommer anmälan för undantag enligt 8 § eller ansökan om icke-ingripandebesked enligt 20 §:

a) Bestämmelserna i 7 § skall inte tillämpas förrän sex månader efter den dag då Konkurrensverket meddelat beslut med anledning av anmälan eller ansökan.

b) Bestämmelserna i 23 § skall inte tillämpas före den tidpunkt som anges i a vad avser överträdelser av förbudet i 6 §.

c) Konkurrensskadeavgift enligt 26 § eller skadestånd enligt 33 § för överträdelser av förbudet i 6 § får inte dömas ut för åtgärder som har vidtagits före den tidpunkt som anges i a, om åtgärderna ligger inom ramen för den verksamhet som har beskrivits i anmälan eller ansökan.

Förbudet mot konkurrensbegränsande avtal, beslut och samordnade förfaranden i 6 § gäller både sådana avtal etc. som kommer till efter lagens ikraftträdande och sådana som redan existerar vid ikraftträdandet. Om sistnämnda s.k. gamla avtal emellertid anmäls för beviljande av undantag enligt 8 § eller om berörda företag ansöker om icke-ingripandebesked och anmälan eller ansökan görs inom sex månader från lagens ikraftträdande, uppskjuts verkningarna av förbudet fram till dess sex månader har gått från dagen för Konkurrensverkets beslut med anledning av anmälan eller ansökan.

Att 7 § inte skall tillämpas innebär att avtalen inte träffas av ogiltighetspåföljd fram till denna tidpunkt. Vidare får Konkurrensverket inte meddela beslut om åläggande att upphöra med överträdelser av 6 § och ett företag kan inte med framgång väcka talan om ett sådant åläggande. Inte heller skall konkurrensskadeavgift eller skadestånd dömas ut för åtgärder som har vidtagits fram till den angivna tidpunkten, dock under förutsättning att åtgärderna ligger inom ramen för den verksamhet som beskrivs i anmälan eller ansökan.

Sexmånadersfristen ger företagen möjlighet att modifiera avtalen eller att upphöra att tillämpa dem innan verkningarna av förbudet slår till. Fristen räknas från dagen för Konkurrensverkets beslut. Ett företag kan alltså inte förskjuta tidpunkten när verkningarna av förbudet slår till genom att överklaga Konkurrensverkets beslut.

En ansökan om icke-ingripandebesked som gäller förbudet mot missbruk av dominerande ställning i 19 § omfattas inte av bestämmelserna i denna punkt. Får alltså ett företag avslag på en sådan ansökan anses förfarandet förbjudet från tidpunkten för lagens ikraftträdande. Det råder dock i regel immunitet mot konkurrensskadeavgift för åtgärder som vidtas från tidpunkten för ansökan till dess beslutet meddelas.

4. I fråga om avtal som föreligger eller förfaranden som tillämpas när denna lag träder i kraft och som är förbjudna enligt 6 eller 19 § skall förbuden inte gälla, om avtalen eller förfarandena inom sex månader från lagens ikraftträdande

a) ändras på sådant sätt att de omfattas av gruppundantag enligt 17 §,

b) ändras på sådant sätt att de inte längre omfattas av 6 eller 19 §, eller

c) upphör att tillämpas.

Vad som sägs i första stycket a utgör dock inte hinder för Konkurrensverket att återkalla undantaget för ett avtal enligt 18 §.

Denna punkt ger företag möjlighet att inom sex månader från det lagen träder i kraft modifiera avtal, beslut och samordnade förfaranden som är förbjudna enligt 6 § och förfaranden som är förbjudna enligt 19 § så, att de antingen omfattas av gruppundantag enligt 17 § eller faller utanför förbuden. Om modifieringen görs inom den angivna tidsfristen, anses avtalen etc. ha varit tillåtna från tidpunkten för lagens ikraftträdande, trots att de fram till modifieringen omfattades av förbuden i 6 eller 19 §.

Motsvarande gäller om avtalen etc. eller förfarandena upphör att tillämpas inom sexmånadersfristen. De anses inte heller i det fallet ha varit förbjudna under någon tid.

Görs modifieringen av avtalen etc. eller förfarandena senare än sex månader från lagens ikraftträdande eller upphör de att tillämpas senare än denna tidpunkt träffas de av förbudet, som då gäller från tidpunkten för lagens ikraftträdande till dess avtalet etc. eller förfarandet modifierades eller upphörde att tillämpas. För åtgärder som har vidtagits under den tiden kan alltså konkurrensskadeavgift påföras och skadestånd utgå. Likaså skall ett avtal anses ha varit ogiltigt fram till modifieringen eller till dess det upphörde att tillämpas.

Avtal etc. och förfaranden som fortsätter att tillämpas i sitt ursprungliga förbjudna skick anses förbjudna från tidpunkten för lagens ikraftträdande.

5. Anmälan för undantag enligt 8 § eller ansökan om icke-ingripandebesked enligt 20 § får prövas före lagens ikraftträdande.

I fråga om en anmälan eller ansökan som görs före lagens ikraftträdande gäller punkt 3 a-c ovan. Den tidsfrist som där anges skall dock vara tio månader.

Enligt bestämmelserna i denna punkt får anmälningar om undantag från förbudsregeln i 6 § och ansökningar om att avtal etc. eller förfaranden enligt Konkurrensverkets upppfattning inte omfattas av förbuden i 6 eller 19 § prövas före lagens ikraftträdande. Bestämmelserna gör det möjligt för

företagen att få besked om olika avtals och förfarandens förenlighet med lagen innan lagen börjar gälla.

På samma sätt som vid anmälningar eller ansökningar enligt punkt 3 ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna uppskjuts verkningarna av förbudet i 6 § när det gäller anmälningar eller ansökningar som har kommit in före lagens ikraftträdande. Till skillnad från punkt 3 uppskjuts dock verkningarna till dess tio månader har gått från tidpunkten för Konkurrensverkets beslut med anledning av anmälan eller ansökan. Det saknar därvid betydelse om Konkurrensverkets beslut meddelas före eller efter lagens ikraftträdande.

6. I fråga om avtal som avses i punkt 3 ovan och som anmäls i enlighet med vad som där föreskrivs, tillämpas 13 § med den avvikelsen att den tidpunkt från vilken undantag skall anses beviljat räknas från lagens ikraftträdande. Detsamma gäller i fråga om avtal som anmäls före lagens ikrafträdande.

Enligt 13 § gäller att om Konkurrensverket inte har fattat beslut med anledning av en anmälan eller gjort invändning mot den inom tre månader från det att den kom in till verket, skall undantag från förbudet i 6 § anses beviljat i enlighet med anmälan för en tid av fem år räknat från tidpunkten då avtalet ingicks.

Av denna punkt följer att vid anmälningar enligt punkterna 3 och 5 ikraftträdande och övergångsbestämmelserna skall 13 § tillämpas med den avvikelsen att den tidpunkt från när undantag skall anses beviljat inte skall räknas från avtalets ingående utan från lagens ikraftträdande.

Bestämmelsen har ansetts behövlig med hänsyn till avtal som redan då de anmäls enligt punkten 3 eller 5 har varit i kraft i flera år.

7. Äldre föreskrifter skall fortfarande tillämpas i fråga om företagsförvärv som har skett före ikraftträdandet.

I den nya konkurrenslagen har reglerna om företagsförvärv ändrats såväl materiellt som när det gäller förfarandet. Av punkten framgår att äldre föreskrifter fortfarande skall tillämpas i fråga om företagsförvärv som har skett före den nya lagens ikraftträdande.

9.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1956:245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden

Ändringarna i lagen innebär att 8 § om skyldighet att föra kartellregister och 12 § om möjlighet att låta lagen tillämpas även på förhållanden utom landet upphävs.

9.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.

1 §

Ändringen i paragrafen föranleds av den nya konkurrenslagen.

Benämningarna ärende och beslut har genomgående i lagen bytts ut mot mål och dom.

I *första stycket* görs också en ändring med anledning av att lagen om tillämpning av avtal mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart föreslås bli upphävd i prop. 1991/92:170 om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES). Motsvarande ändringar görs i 2 och 13 §§.

Det nya *andra stycket* innebär att förfaranderegleerna i lagen inte tillämpas i konkurrensmål. I stället tillämpas bestämmelserna i den nya konkurrenslagen.

Särskilda regler för Marknadsdomstolen i konkurrensmål finns i lagen bara när det gäller möjligheten till överklagande (2 §), domstolens sammansättning (3-4 §§) och domförhet (9 §).

3 §

Ändringen innebär en minskning av antalet ledamöter i domstolen.

4 §

I paragrafen anges nu uttömmande vilka ledamöter som ingår i domstolen, sedan bestämmelsen i 5 § om s.k. intresseledamöter utgått.

9 §

Antalet ledamöter som utöver ordföranden behövs för att domstolen skall vara beslutför har minskats från fyra till tre som en följd av att det totala antalet ledamöter i domstolen har minskats.

Det tidigare andra stycket har utgått till följd av förändringen av domstolens sammansättning.

Det tidigare tredje stycket har utgått till följd av nya konkurrenslagen.

Det nya andra stycket motsvarar det gamla fjärde stycket. Bestämmelsen i tredje stycket är ny.

13 §

Ändringarna föranleds av den nya konkurrenslagen.

14 §

Ändringarna föranleds av den nya konkurrenslagen. Sista stycket utgår eftersom någon motsvarighet till de bestämmelser som där hänvisas till inte finns i den nya lagen.

15 §

Ändringarna föranleds av den nya konkurrenslagen.

15 a §

Första punkten utgår till följd av den nya konkurrenslagen.

16 §

Andra stycket utgår till följd av att någon s.k. förhandlingsverksamhet inte förekommer hos domstolen enligt den nya konkurrenslagen.

18 §

Ändringarna föranleds av den nya konkurrenslagen.

9.4 Förslaget till lag om ändring i CECA-lagen (1972:762)

Ändringen innebär att 10 § upphävs. Bestämmelser av motsvarande innebörd tas i stället in i 5 § andra stycket i den nya konkurrenslagen.

9.5 Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

En ändring i 14 kap. 3 § innebär att bestämmelsen i det nuvarande andra stycket 1 kommer att omfatta även fusioner enligt 1 § i kapitlet.

En annan ändring syftar till att minska Konkurrensverkets hantering med fusionsärenden. Verket skall inte behöva fatta beslut i samtliga fall utan kan låta saken i vissa lägen bero. För registrering är det tillräckligt att registreringsmyndigheten får klart för sig att fusionen inte förbjudits eller att prövning enligt konkurrenslagen inte pågår.

En ytterligare ändring föranleds av EES-lagen. Enligt den lagen kommer vissa stora fusioner där svenska företag är inblandade att prövas enligt EES-avtalets regler om kontroll av företagskoncentrationer i stället för enligt konkurrenslagens motsvarande regler. Även när en fusion har förbjudits eller är under prövning enligt EES-avtalets regler, skall hinder föreligga för registrering.

9.6 Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Ändringen är en följd av att det s.k. kartellregistret upphör (se avsnitt 5.3).

Sekretess gäller i övrigt även fortsättningsvis hos Konkurrensverket i den utsträckning som följer av 8 kap. 6 § sekretesslagen jämförd med punkt 17 i bilagan till sekretessförordningen (1980:657).

9.7-10 Förslagen till lagar om ändring i bankaktiebolagslagen (1987:618), sparbankslagen (1987:619), föreningsbankslagen (1987:620) och lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

En ändring syftar till att minska Konkurrensverkets hantering av fusionsärenden och en annan föranleds av EES-lagens regler om kontroll av företagsfusioner (se avsnitt 9.5).

9.11 Förslaget till lag om ändring i lagen om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES)

Ändringen är föranledd av vad *Lagrådet* uttalat om regleringen av gruppundantag i förslaget till ny konkurrenslag (se avsnitt 6.2).

Det bör nämnas att riksdagen ännu inte tagit ställning till regeringens förslag till EES-lag (prop. 1991/92:170).

10 Ärendet till riksdagen

Regeringen föreslår att riksdagen antar förslagen till

1. konkurrenslag,
2. lag om ändring i lagen (1956:245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden,
3. lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.,
4. lag om ändring i CECA-lagen (1972:762),
5. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385),
6. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
7. lag om ändring i bankaktiebolagslagen (1987:618),
8. lag om ändring i sparbankslagen (1987:619),
9. lag om ändring i föreningsbankslagen (1987:620),
10. lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar,
11. lag om ändring i lagen om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES).

Propositionens lagförslag

1 Förslag till

Konkurrenslag

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag har till ändamål att undanröja och motverka hinder för en effektiv konkurrens i fråga om produktion av och handel med varor, tjänster och andra nyttigheter.

2 § Denna lag tillämpas inte på överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetstagare om lön eller andra anställningsvillkor.

3 § I denna lag avses med *företag* en fysisk eller juridisk person som driver verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur. Till den del sådan verksamhet består i myndighetsutövning omfattas den dock inte av begreppet företag.

Med företag avses också en sammanslutning av företag.

Vad som i lagen sägs om *avtal* skall tillämpas också på

1. beslut av en sammanslutning av företag, och
2. samordnade förfaranden av företag.

4 § Med *företagsförvärv* avses i denna lag förvärv av företag som driver verksamhet inom landet. Som företagsförvärv räknas också förvärv av en rörelse samt fusion.

Ett förvärv där äganderätten till ett företag eller en rörelse inte övergår i sin helhet skall anses som företagsförvärv enligt lagen bara om förvärvet ger möjlighet att utöva ett bestämmande inflytande på företaget eller rörelsen.

5 § Om i ett visst fall kan tillämpas såväl denna lag som konkurrensbestämmelserna i lagen (1992:000) om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES), skall beslut med stöd av denna lag vara förenliga med dessa bestämmelser.

Denna lag får inte tillämpas i fråga om fastställandet av priser som avses i CECA-lagen (1972:762), om detta är oförenligt med de avtalsbestämmelser som anges i 1 § den lagen.

Förbjudna konkurrensbegränsningar

Konkurrensbegränsande samarbete mellan företag

6 § Om något annat inte följer av beslut enligt 8 eller 15 § eller av 13 eller 17 §, är avtal mellan företag förbjudna om de har till syfte att hindra, begränsa eller snedvrida konkurrensen på den svenska marknaden på ett märkbart sätt eller om de ger ett sådant resultat.

Detta gäller särskilt sådana avtal som innebär att

1. inköps- eller försäljningspriser eller andra affärsvillkor direkt eller indirekt fastställs,
2. produktion, marknader, teknisk utveckling eller investeringar begränsas eller kontrolleras,
3. marknader eller inköpskällor delas upp,
4. olika villkor tillämpas för likvärdiga transaktioner, varigenom vissa handelspartner får en konkurrensnackdel, eller
5. det ställs som villkor för att ingå ett avtal att den andra parten åtar sig ytterligare förpliktelser som varken till sin natur eller enligt handelsbruk har något samband med föremålet för avtalet.

7 § Avtal eller avtalsvillkor som är förbjudna enligt 6 § är ogiltiga.

Beslut om undantag

8 § Konkurrensverket får i det särskilda fallet besluta om undantag från förbudet i 6 § för ett avtal som

1. bidrar till att förbättra produktionen eller distributionen eller till att främja tekniskt eller ekonomiskt framåtskridande,
2. tillförsäkrar konsumenterna en skälig andel av den vinst som därigenom uppnås,
3. bara ålägger de berörda företagen begränsningar som är nödvändiga för att uppnå målet i 1, och
4. inte ger de berörda företagen möjlighet att sätta konkurrensen ur spel för en väsentlig del av nyttigheterna i fråga.

9 § Om ett företag vill att undantag enligt 8 § skall beviljas, skall det anmäla avtalet till Konkurrensverket.

Konkurrensverket får inte besluta om undantag innan företaget har gjort en sådan anmälan.

10 § I ett beslut om undantag enligt 8 § skall det anges från vilken tidpunkt undantaget gäller. Denna tidpunkt får sättas tidigare än tidpunkten för beslutet.

Beslutet skall gälla för en bestämd tid och får förenas med villkor och ålägganden.

11 § Ett beslut om undantag enligt 8 § får förnyas om där angivna förutsättningar fortfarande är uppfyllda.

Återkallelse eller ändring av beslut om undantag

12 § Konkurrensverket får återkalla eller ändra ett beslut om undantag, om

1. de omständigheter som låg till grund för beslutet har förändrats i något väsentligt avseende,
2. de som beslutet gäller bryter mot något åläggande som har angetts i beslutet,
3. beslutet grundades på oriktiga eller vilseledande uppgifter, eller
4. de som beslutet gäller missbrukar undantaget.

I de fall som avses i första stycket 2-4 får beslutet återkallas med retroaktiv verkan.

Undantag då beslut inte meddelas inom viss tid

13 § Om Konkurrensverket inte har fattat beslut med anledning av en anmälan enligt 9 § inom tre månader från det att anmälan kom in till verket, skall undantag från förbudet i 6 § anses beviljat i enlighet med anmälan för en tid av fem år räknat från tidpunkten då avtalet ingicks.

Detta gäller inte om Konkurrensverket inom tremånadersfristen gör invändning mot avtalet.

14 § Konkurrensverket får återkalla undantaget för ett avtal för vilket undantag beviljats enligt 13 §, om avtalet har följder som är oförenliga med 8 §.

Undantag meddelade av Stockholms tingsrätt

15 § Stockholms tingsrätt får, vid prövning av ålägganden enligt 23 §, på yrkande av en part besluta om undantag enligt 8 § för ett avtal som är förbjudet enligt 6 § men som uppfyller förutsättningarna för undantag enligt 8 §. Därvid tillämpas 10 §.

16 § Konkurrensverket får förnya, återkalla eller ändra ett beslut enligt 15 §. Därvid tillämpas 11 och 12 §§.

Gruppundantag

17 § Undantag från förbudet i 6 § gäller för sådana grupper av avtal som uppfyller förutsättningarna i 8 § (*gruppundantag*).

Sådana grupper av avtal som avses i första stycket anges i verkställighetsföreskrifter av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Avtal som omfattas av ett gruppundantag behöver inte anmälas enligt 9 § för att beviljas undantag. Sådana avtal får dock anmälas.

18 § Konkurrensverket får återkalla det undantag som gäller för ett avtal på grund av gruppundantag, om avtalet har följder som är oförenliga med 8 §.

Missbruk av dominerande ställning

19 § Missbruk från ett eller flera företags sida av en dominerande ställning på den svenska marknaden är förbjudet.

Sådant missbruk kan särskilt bestå i att

1. direkt eller indirekt påtvinga någon oskäliga inköps- eller försäljningspriser eller andra oskäliga affärsvillkor,
2. begränsa produktion, marknader eller teknisk utveckling till nackdel för konsumenterna,
3. tillämpa olika villkor för likvärdiga transaktioner, varigenom vissa handelspartner får en konkurrensnackdel, eller
4. ställa som villkor för att ingå ett avtal att den andra parten åtar sig ytterligare förpliktelser som varken till sin natur eller enligt handelsbruk har något samband med föremålet för avtalet.

Icke-ingripandebesked

20 § Konkurrensverket får efter ansökan av ett företag förklara att ett avtal eller förfarande inte omfattas av något av förbuden i 6 eller 19 § enligt de uppgifter som lämnats av företaget eller som annars är tillgängliga för verket och att det därför inte finns anledning för verket att ingripa enligt denna lag (*icke-ingripandebesked*).

Ett sådant beslut utgör hinder för Konkurrensverket att besluta om åläggande enligt 23 § första stycket eller föra talan om konkurrensskadeavgift enligt 26 §.

21 § Konkurrensverket får återkalla ett beslut enligt 20 §, om

1. de omständigheter som låg till grund för beslutet har förändrats i något väsentligt avseende,
2. beslutet grundades på oriktiga eller vilseledande uppgifter, eller
3. Marknadsdomstolen ändrar rättstillämpningen så, att det klart framgår att avtalet eller förfarandet som omfattas av beslutet faller under förbuden i 6 eller 19 §.

Handläggningsregel för Konkurrensverket

22 § Så snart en anmälan enligt 9 § eller en ansökan enligt 20 § som rör ett avtal har kommit in till Konkurrensverket skall verket ge de parter i avtalet som inte är sökande tillfälle att yttra sig över anmälan eller ansökan.

23 § Konkurrensverket får ålägga ett företag att upphöra med överträdelser av förbuden i 6 eller 19 §.

Om Konkurrensverket i ett visst fall beslutar att inte meddela ett sådant åläggande, får Stockholms tingsrätt göra det på talan av ett företag som berörs av överträdelsen.

24 § Ett åläggande enligt 23 § gäller omedelbart, om något annat inte bestäms.

25 § Om det finns synnerliga skäl för det, får ett åläggande enligt 23 § meddelas för tiden till dess att frågan slutligt har avgjorts. Tingsrätten får meddela ett sådant åläggande bara sedan rättegång inletts.

Konkurrensskadeavgift

26 § Stockholms tingsrätt får på talan av Konkurrensverket besluta att ett företag skall betala en särskild avgift (*konkurrensskadeavgift*), om företaget eller någon som handlar på företagets vägnar uppsåtligen eller av oaktsamhet har

1. överträtt förbuden i 6 eller 19 §, eller
2. åsidosatt ett villkor som har beslutats med stöd av 10 § andra stycket.

Avgiften tillfaller staten.

27 § Konkurrensskadeavgift skall fastställas till lägst fem tusen kronor och högst fem miljoner kronor eller till ett högre belopp dock inte överstigande tio procent av företagets omsättning föregående räkenskapsår.

Riktas talan mot flera företag skall avgiften fastställas särskilt för vart och ett av dem.

28 § När konkurrensskadeavgift fastställs skall särskild hänsyn tas till hur allvarlig överträdelsen är och hur länge den har pågått.

I ringa fall skall ingen avgift påföras.

29 § Konkurrensskadeavgift enligt 26 § första stycket 1 får inte påföras för åtgärder som har vidtagits

1. efter det att anmälan enligt 9 § eller ansökan enligt 20 § kom in till Konkurrensverket och innan beslutet med anledning av anmälan eller ansökan vann laga kraft, om åtgärderna ligger inom ramen för den verksamhet som har beskrivits i anmälan eller ansökan, eller
2. under den tid då icke-ingripandebesked har gällt, om inte beskedet har återkallats med stöd av 21 § 2.

Första stycket 1 gäller dock inte om Konkurrensverket inom en månad från det att anmälan eller ansökan kom in förklarar att verket anser att 6 § är tillämplig och att det inte finns skäl att tillämpa 8 § eller att 19 § är tillämplig. Ett sådant beslut får meddelas bara om det är uppenbart att undantag inte kan beviljas eller icke-ingripandebesked inte kan meddelas.

30 § Konkurrensskadeavgift får påföras bara om stämningsansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från det att överträdelsen upphörde.

Avgift får inte påföras för åtgärder som omfattas av ett åläggande som har meddelats vid vite enligt denna lag.

31 § En påförd konkurrensskadeavgift faller bort i den mån verkställighet inte har skett inom fem år från det att domen vann laga kraft.

32 § För att säkerställa ett anspråk på konkurrensskadeavgift får Stockholms tingsrätt besluta om kvarstad. Därvid gäller i tillämpliga delar vad som är föreskrivet i 15 kap. rättegångsbalken om kvarstad för fordran.

Skadestånd

33 § Om ett företag uppsåtligen eller av oaktsamhet överträder förbuden i 6 eller 19 §, skall företaget ersätta den skada som därigenom uppkommer för ett annat företag eller en avtalspart.

Rätten till sådan ersättning faller bort, om talan inte väcks inom fem år från det att skadan uppkom.

Stockholms tingsrätt är alltid behörig att pröva frågor om skadestånd enligt denna paragraf.

Företagsförvärv

Förbud mot företagsförvärv m.m.

34 § Stockholms tingsrätt får på talan av Konkurrensverket förbjuda ett företagsförvärv som omfattas av anmälningsskyldighet enligt 37 §.

Förvärvet skall förbjudas, om

1. det skapar eller förstärker en dominerande ställning som väsentligt hämmar eller är ägnad att hämma förekomsten eller utvecklingen av en effektiv konkurrens på den svenska marknaden i dess helhet eller på en avsevärd del av den, och
2. detta sker på ett sätt som är skadligt från allmän synpunkt.

Förbud får dock inte meddelas i fråga om förvärv som har skett på en svensk eller utländsk börs, en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad eller genom inrop på exekutiv auktion. I stället får förvärvaren åläggas att avyttra det som har förvärvats.

35 § Ett förbud mot ett företagsförvärv innebär att förvärvet därefter blir ogiltigt.

36 § Om det är tillräckligt för att undanröja de skadliga effekterna av ett företagsförvärv, får förvärvaren i stället för förbud enligt 34 § åläggas

1. att avyttra ett företag, en rörelse eller en del av en rörelse, eller
2. att genomföra någon annan konkurrensfrämjande åtgärd.

37 § Ett företagsförvärv skall anmälas till Konkurrensverket av någon som är part i förvärvsavtalet, om de berörda företagen tillsammans har en omsättning föregående räkenskapsår som överstiger fyra miljarder kronor.

Om förvärvaren ingår i en grupp som består av flera företag som har gemensamma ägarintressen eller som hålls samman på något annat sätt, skall gruppens sammanlagda årsomsättning anses som förvärvarens årsomsättning.

Särskild undersökning av förvärv

38 § Konkurrensverket får besluta om att genomföra en särskild undersökning av ett företagsförvärv som har anmälts enligt **37 §**.

Ett sådant beslut skall meddelas inom 30 dagar från det att anmälan kom in till Konkurrensverket. Under denna frist får den som är part i förvärvsavtalet inte vidta några åtgärder för att fullfölja förvärvet.

Talan om företagsförvärv

39 § En talan hos Stockholms tingsrätt enligt 34 eller 36 § får väckas bara efter beslut om särskild undersökning enligt 38 §.

Talan skall väckas inom tre månader från beslutet. Tingsrätten får på begäran av Konkurrensverket förlänga fristen med högst en månad i sänder, om parterna i förvärvsavtalet eller, om förvärvet har skett på det sätt som anges i 34 § tredje stycket, förvärvaren samtycker till det eller om det finns synnerliga skäl.

40 § Om Konkurrensverket har beslutat att lämna ett företagsförvärv utan åtgärd, får talan enligt 39 § första stycket inte väckas beträffande förvärvet.

Detta gäller dock inte om en part i förvärvsavtalet har lämnat någon oriktig uppgift som påverkat beslutet.

Förbud i väntan på slutlig prövning

41 § Om det är motiverat av ett allmänt intresse som väger tyngre än den olägenhet som åtgärden medför, får Stockholms tingsrätt på yrkande av Konkurrensverket för tiden till dess att en fråga enligt 34 eller 36 § slutligt har avgjorts förbjuda parterna i ett avtal om företagsförvärv att fullfölja förvärvet. Om rättegång inte pågår, skall yrkandet framställas skriftligen.

Yrkandet får inte bifallas utan att parterna i förvärvsavtalet eller, om förvärvet har skett på det sätt som anges i 34 § tredje stycket, förvärvaren fått tillfälle att yttra sig. I brådskande fall får dock åtgärden omedelbart beviljas att gälla till dess att något annat beslutas.

Tid inom vilken ett förvärvsärende skall avgöras

42 § Ett förbud eller ett åläggande enligt 34 eller 36 § får inte meddelas senare än sex månader efter det att talan väckts hos tingsrätten. Denna frist får förlängas, om parterna i förvärvsavtalet eller, om förvärvet har skett på det sätt som anges i 34 § tredje stycket, förvärvaren samtycker till det eller om det finns synnerliga skäl. Förbud eller åläggande får dock inte meddelas senare än två år efter det att förvärvsavtalet ingicks.

Om tingsrättens dom överklagas, skall Marknadsdomstolen avgöra målet inom tre månader från det att tiden för överklagande gick ut. Vad som sägs i första stycket om förlängning av fristen gäller också Marknadsdomstolens prövning.

Omprövning

43 § Ett förbud eller åläggande enligt 34 eller 36 § utgör inte hinder mot att samma fråga prövas på nytt, om det finns anledning att upphäva eller mildra förbudet eller åläggandet därför att detta inte längre behövs eller inte längre är lämpligt.

Om tingsrätten eller Marknadsdomstolen har lämnat en talan om ett företagsförvärv utan åtgärd, får frågan prövas på nytt bara om en part i förvärvsavtalet har lämnat oriktiga uppgifter om sakförhållanden av väsentlig betydelse för avgörandet.

44 § Talan om omprövning enligt 43 § väcks hos Stockholms tingsrätt av Konkurrensverket eller av någon som berörs av avgörandet.

Talan enligt 43 § andra stycket skall väckas inom ett år efter det att saken slutligt har avgjorts.

Uppgiftsskyldighet och undersökning

Allmän uppgiftsskyldighet för företag m.m.

45 § Om det behövs för att Konkurrensverket skall kunna fullgöra sina uppgifter enligt denna lag, får verket ålägga

1. ett företag eller någon annan att tillhandahålla uppgifter, handlingar eller annat,
2. den som förväntas kunna lämna upplysningar i saken att inställa sig för förhör på tid och plats som verket bestämmer, eller
3. en kommun eller ett landsting som driver verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur att redovisa kostnader och intäkter i verksamheten.

46 § Ett åläggande enligt 45 § gäller omedelbart, om något annat inte bestäms.

47 § Stockholms tingsrätt får på ansökan av Konkurrensverket besluta att verket får genomföra en undersökning hos ett företag för att utreda om detta har överträtt förbuden i 6 eller 19 §, om

1. det finns anledning att anta att en överträdelse har skett,
2. företaget inte rättar sig efter ett åläggande enligt 45 § 1 eller det annars finns risk att bevis undanhålls eller förvanskas, och
3. vikten av att åtgärden vidtas är tillräckligt stor för att uppväga det intrång eller annat men som åtgärden innebär för den som drabbas av åtgärden.

Ansökan skall göras skriftligen.

48 § Ett beslut enligt 47 § får avse även någon annan än det företag som är föremål för utredning. Ett sådant beslut får meddelas bara om

1. vad som föreskrivs i 47 § första stycket 1 och 3 är uppfyllt,
2. det finns särskild anledning att anta att bevis finns hos den som ansökan avser, och
3. denne inte rättar sig efter ett åläggande enligt 45 § 1 eller det annars finns risk att bevis undanhålls eller förvanskas.

49 § I brådskande fall får ett beslut enligt 47 eller 48 § meddelas utan att den som ansökan avser får tillfälle att yttra sig.

50 § Ett beslut enligt 47 eller 48 § skall innehålla uppgifter om

1. föremålet för och syftet med undersökningen,
2. tidpunkten när undersökningen skall börja, och
3. Konkurrensverkets befogenheter enligt 51 §.

Beslutet gäller omedelbart, om något annat inte bestäms.

51 § När Konkurrensverket genomför en undersökning som har beslutats enligt 47 eller 48 §, har verket rätt att

1. granska bokföring och andra affärshandlingar,
2. ta kopior av eller göra utdrag ur bokföring och affärshandlingar,
3. begära muntliga förklaringar direkt på platsen, och
4. få tillträde till lokaler, markområden, transportmedel och andra utrymmen.

Innan undersökningen börjar, skall beslutet om denna visas upp för den hos vilken undersökningen skall genomföras.

52 § När en undersökning som har beslutats enligt 47 eller 48 § skall genomföras, har den hos vilken undersökningen skall genomföras rätt att tillkalla ett juridiskt biträde.

I avvaktan på att ett sådant biträde inställer sig får undersökningen inte börja. Detta gäller dock inte, om

1. undersökningen därigenom onödigt fördröjs, eller
2. undersökningen har beslutats enligt 49 §.

53 § Konkurrensverket får begära handräckning av kronofogdemyndigheten för att genomföra de åtgärder som avses i 51 § 1, 2 och 4.

Gemensamma bestämmelser

54 § Åtgärder enligt 45 eller 51 § får inte avse en skriftlig handling
1. vars innehåll kan antas vara sådant att en advokat eller hans biträde inte får höras som vittne därom, och
2. som innehas av honom eller av den till förmån för vilken tystnadsplikten gäller.

55 § Vid ett åläggande enligt 45 § eller en undersökning enligt 51 § finns det inte någon skyldighet att röja företagshemligheter av teknisk natur.

56 § Den som är uppgiftsskyldig enligt denna lag får inte betungas onödigt.

Vite

Föreläggande av vite

57 § Ett förbud eller åläggande enligt 23, 34, 36, 41 eller 45 § får förenas med vite. Också ett beslut om undersökning enligt 47 eller 48 § får förenas med vite för att förmå ett företag eller någon annan att underkasta sig undersökningen.

Ett frivilligt åtagande i samband med ett företagsförvärv får förenas med vite. Ett sådant vite föreläggs av Stockholms tingsrätt på talan av Konkurrensverket.

58 § Konkurrensverket får förelägga vite för fullgörande av skyldigheter enligt 37 §.

Utdömande av vite

59 § Talan om utdömande av vite som förelagts med stöd av denna lag förs vid tingsrätt av Konkurrensverket. I fråga om vite som en domstol har förelagt på talan av ett företag får talan om utdömande föras även av företaget.

Stockholms tingsrätt är alltid behörig att pröva en sådan talan.

Överklagande

60 § Beslut av Konkurrensverket i följande frågor får överklagas hos Stockholms tingsrätt:
1. undantag enligt 8, 11, 12, 14, 16 och 18 §§,
2. icke-ingripandebesked enligt 20 och 21 §§,

3. åläggande som verket har meddelat enligt 23 § första stycket och 25 §, och

4. åläggande enligt 45 §.

Ett beslut enligt första stycket 1-3 får överklagas bara av ett företag som berörs av beslutet.

61 § Konkurrensverkets beslut enligt 29 § andra stycket får överklagas bara i samband med överklagande av det beslut varigenom verket slutligt avgör ärendet.

62 § Andra beslut av Konkurrensverket enligt denna lag än som avses i 60 eller 61 § får inte överklagas.

63 § Domar och beslut av Stockholms tingsrätt i följande mål och ärenden får överklagas hos Marknadsdomstolen:

1. åläggande enligt 23 § andra stycket och 25 §,
2. konkurrensskadeavgift enligt 26 §,
3. kvarstad enligt 32 §,
4. företagsförvärv enligt 34, 36, 41 och 43 §§,
5. undersökningar enligt 47 och 48 §§, och
6. prövning av överklaganden enligt 60 §.

Beslut under rättegången i frågor som avses i 25, 32 eller 41 § skall överklagas särskilt. Ett beslut enligt 32 eller 41 § som meddelats innan rättegång har inletts skall överklagas som om beslutet meddelats under rättegång.

Rättegångsbestämmelser

64 § Om något annat inte följer av denna lag tillämpas,

1. beträffande rättegången i frågor som avses i 63 § första stycket 1-4, vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning inte är tillåten, och

2. beträffande handläggningen av frågor som avses i 63 § första stycket 5 och 6, lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden.

Vad som i 49, 50 och 52 kap. rättegångsbalken sägs om hovrätten skall i stället gälla Marknadsdomstolen.

65 § För Konkurrensverket som part i mål och ärenden enligt denna lag gäller, i fråga om föreläggande för part och parts utevaro, vad som i rättegångsbalken är föreskrivet för åklagare.

66 § Vid behandlingen av en fråga enligt 41 § då rättegång inte pågår tillämpas, utöver vad som föreskrivs där, vad som gäller när en sådan fråga uppkommer i rättegång. Ett yrkande av Konkurrensverkets motpart om ersättning för kostnader får dock prövas i samband med avgörandet av frågan om åtgärden.

67 § En åtgärd enligt 41 § som har beslutats då rättegång inte pågår skall omedelbart hävas, om Konkurrensverket inte beslutar om särskild undersökning enligt 38 § eller, om ett sådant beslut har meddelats, inte väcker talan enligt 39 §. Detsamma gäller om Konkurrensverket beslutar att lämna ett företagsförvärv utan åtgärd.

68 § Innan ett mål om företagsförvärv avgörs, skall förvärvarens motpart i förvärvsavtalet få tillfälle att yttra sig. Detta gäller dock inte vid förvärv som har skett på det sätt som anges i 34 § tredje stycket.

69 § Mål och ärenden i frågor som avses i 63 § första stycket får handläggas gemensamt, om det är till fördel för utredningen. Handläggningen skall ske enligt vad som föreskrivs i 64 § första stycket 1.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

2. Genom lagen upphävs konkurrenslagen (1982:729) och lagen (1991:921) om förbud mot konkurrensbegränsning i fråga om jordbruksprodukter.

3. Följande gäller i fråga om avtal som föreligger när denna lag träder i kraft och för vilka inom sex månader från ikraftträdandet till Konkurrensverket inkommer anmälan för undantag enligt 8 § eller ansökan om icke-ingripandebesked enligt 20 §:

a) Bestämmelserna i 7 § skall inte tillämpas förrän sex månader efter den dag då Konkurrensverket meddelat beslut med anledning av anmälan eller ansökan.

b) Bestämmelserna i 23 § skall inte tillämpas före den tidpunkt som anges i a vad avser överträdelser av förbudet i 6 §.

c) Konkurrensskadeavgift enligt 26 § eller skadestånd enligt 33 § för överträdelser av förbudet i 6 § får inte dömas ut för åtgärder som har vidtagits före den tidpunkt som anges i a, om åtgärderna ligger inom ramen för den verksamhet som har beskrivits i anmälan eller ansökan.

4. I fråga om avtal som föreligger eller förfaranden som tillämpas när denna lag träder i kraft och som är förbjudna enligt 6 eller 19 § skall förbuden inte gälla, om avtalen eller förfarandena inom sex månader från lagens ikraftträdande

a) ändras på sådant sätt att de omfattas av gruppundantag enligt 17 §,

b) ändras på sådant sätt att de inte längre omfattas av 6 eller 19 §,

eller

c) upphör att tillämpas.

Vad som sägs i första stycket a utgör dock inte hinder för Konkurrensverket att återkalla undantaget för ett avtal enligt 18 §.

5. Anmälan för undantag enligt 8 § eller ansökan om icke-ingripandebesked enligt 20 § får prövas före lagens ikraftträdande.

I fråga om en anmälan eller ansökan som görs före lagens ikraftträdande gäller punkt 3 a-c ovan. Den tidsfrist som där anges skall dock vara tio månader.

6. I fråga om avtal som avses i punkt 3 ovan och som anmäls i enlighet med vad som där föreskrivs, tillämpas 13 § med den avvikelsen att den tidpunkt från vilken undantag skall anses beviljat räknas från lagens ikraftträdande. Detsamma gäller i fråga om avtal som anmäls före lagens ikraftträdande.

7. Äldre föreskrifter skall fortfarande tillämpas i fråga om företagsförvärv som har skett före ikraftträdandet.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1956:245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden

Härigenom föreskrivs att 8 och 12 §§ lagen (1956:245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1993.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970:417) om Marknadsdomstol m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1970:417) om Marknadsdomstol m.m.[1]

dels att 5 § skall upphöra att gälla,

dels att 1-4, 9, 13, 13 a, 14, 15, 15 a, 16 och 18-20 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	1§[2]
Marknadsdomstolen handlägger *ärenden* enligt 1. konkurrenslagen (*1982:729*), 2. marknadsföringslagen (1975: 1418), 3. lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, 4. lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, 5.produktsäkerhetslagen (1988: 1604), 6. *lagen (1992:138) om tillämpning av avtal mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart, om inte annat följer av 20 § nämnda lag.*	Marknadsdomstolen handlägger *mål* enligt 1. konkurrenslagen (*1992:000*), 2. marknadsföringslagen (1975: 1418), 3. lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, 4. lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, 5.produktsäkerhetslagen (1988: 1604). *Bestämmelserna i 14, 15 och 16-22 §§ tillämpas inte i mål enligt konkurrenslagen (1992:000). I stället gäller vad som föreskrivs i den lagen.*

[1] Omtryckt 1984:294. Senaste lydelse av lagens rubrik 1972:732.

[2] Senaste lydelse 1992:139.

2 §[3]

Mot marknadsdomstolens beslut i *ärenden* enligt denna lag får talan inte föras *i annat fall än som följer av 23 § lagen (1992:138) om tillämpning av avtal mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart.* Detsamma gäller domstolens beslut i övrigt enligt denna lag.	Mot Marknadsdomstolens *dom eller* beslut i *mål* enligt denna lag får talan inte föras. Detsamma gäller domstolens beslut i övrigt enligt denna lag.

3 §[4]

Marknadsdomstolen består av en ordförande, en vice ordförande samt *tio andra ledamöter, av vilka fyra* är särskilda ledamöter, *tre för ärenden om konkurrensbegränsning och ärenden om avtalsvillkor mellan näringsidkare samt en för ärenden om marknadsföring, ärenden om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och ärenden om produktsäkerhet.*	Marknadsdomstolen består av en ordförande, en vice ordförande samt *fem* särskilda ledamöter.

4 §[5]

Ordföranden, vice ordföranden och en av de särskilda ledamöterna *för ärenden om konkurrensbegränsning och avtalsvillkor mellan näringsidkare skall vara lagkunniga och erfarna i domarvärv. De två övriga ledamöterna för sådana ärenden skall ha särskild insikt i näringslivets förhållanden. Ledamoten för ärenden om marknadsföring, avtalsvillkor i konsumentförhållanden och produktsäkerhet skall ha särskild insikt i konsumentfrågor.*	Ordföranden, vice ordföranden och en av de särskilda ledamöterna skall vara *jurister* och *ha erfarenhet som domare.* De *andra särskilda* ledamöterna skall *vara ekonomiska experter.*

[3] Senaste lydelse 1992:139.
[4] Senaste lydelse 1992:139.
[5] Senaste lydelse 1988:1606.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
Ordföranden, vice ordföranden och de särskilda ledamöterna får ej utses bland personer som kan anses företräda företagsintressen eller konsument- och löntagarintressen.	

För vice ordföranden och var och en av de särskilda ledamöterna finns en eller flera ersättare. Bestämmelserna om vice ordförande och särskild ledamot gäller även ersättare.

9 §[6]

Marknadsdomstolen är beslutför, när ordföranden och *fyra* andra ledamöter är närvarande. *I beslut skall lika antal ledamöter som företräder företagarintressen samt konsument- och löntagarintressen deltaga.*	Marknadsdomstolen är beslutför, när ordföranden och *tre* andra ledamöter är närvarande.
Av de särskilda ledamöterna deltager vid handläggning av ärenden om konkurrensbegränsning eller avtalsvillkor mellan näringsidkare endast de som har utsetts för sådana ärenden och vid handläggning av ärenden om marknadsföring, avtalsvillkor i konsumentförhållanden eller produktsäkerhet endast den som har utsetts för sådana ärenden.	
Om förhandling som avses i 4 eller 5 § konkurrenslagen (1982:729) finns särskilda föreskrifter i 14 §.	
Ordföranden *kan* ensam på domstolens vägnar *företaga* förberedande *åtgärd* och pröva *fråga* om avskrivning av *ärende*.	Ordföranden *får* ensam på domstolens vägnar *vidta* förberedande *åtgärder* och pröva *frågor* om avskrivning av *mål*.
	Ordföranden får förordna sekreterare hos domstolen att ensam på domstolens vägnar vidta förberedande åtgärder.

[6] Senaste lydelse 1988:1606.

13 §[7]

Ansökan *som avses i 17 § konkurrenslagen (1982:729) görs skriftligen. Detsamma gäller ansökan* om förbud eller åläggande enligt 2-4 §§ marknadsföringslagen (1975:1418), 1 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, 1 § lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare eller 5-9 §§ eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen (1988:1604) *samt ansökan enligt 16 § lagen (1992:138) om tillämpning av avtal mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart*. Av ansökningen skall *framgå de skäl* på vilka ansökningen grundas och den utredning sökanden åberopar.

Ansökan om förbud eller åläggande enligt 2-4 §§ marknadsföringslagen (1975:1418), 1 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, 1 § lagen (1984 :292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare eller 5-9 §§ eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen (1988:1604) *görs skriftligen*. Av ansökningen skall *de skäl framgå* på vilka ansökningen grundas och den utredning *som* sökanden åberopar.

13 a §[8]

I fråga om rätt för sammanslutningar av näringsidkare att medverka i *ärenden* som avses i 13 § *andra meningen* gäller följande särskilda regler.

Om en sammanslutning av näringsidkare gör sannolikt att utgången av *ärendet* kan ha betydande intresse för medlemmarna i sammanslutningen, får marknadsdomstolen på ansökan av sammanslutningen tillåta att denna, vid sidan av enskild part, medverkar i förfarandet och därvid åberopar bevisning.

I fråga om rätt för sammanslutningar av näringsidkare att medverka i *mål* som avses i 13 § gäller följande särskilda regler.

Om en sammanslutning av näringsidkare gör sannolikt att utgången av *målet* kan ha betydande intresse för medlemmarna i sammanslutningen, får Marknadsdomstolen på ansökan av sammanslutningen tillåta att denna, vid sidan av *en* enskild part, medverkar i förfarandet och därvid åberopar bevisning.

Ansökningen om medverkan skall vara skriftlig och innehålla de skäl som den grundas på.

[7] Senaste lydelse 1992:139.
[8] Senaste lydelse 1985:927.

Parterna skall beredas tillfälle att yttra sig över ansökningen. Denna får inte bifallas, om parten på den sida som ansökningen om medverkan avser motsätter sig detta.

14 §[9]

Sökanden och hans motpart skall beredas tillfälle att vid sammanträde inför marknadsdomstolen lägga fram sina synpunkter och förebringa den utredning de vill åberopa. *Till sådant sammanträde skall ombudsmannen för frågor av den art som ärendet rör kallas*, även om han *ej* är sökande. Vidare skall den som medverkar enligt 13 a § kallas till sammanträdet.	Sökanden och hans motpart skall beredas tillfälle att vid sammanträde inför Marknadsdomstolen lägga fram sina synpunkter och förebringa den utredning de vill åberopa.
	I mål enligt marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och produktsäkerhetslagen (1988:1604) skall konsumentombudsmannen kallas till sammanträde, även om han *inte* är sökande. Vidare skall den som medverkar enligt 13 a § kallas till sammanträde.

Före sammanträde kan muntlig eller skriftlig förberedelse äga rum i den utsträckning domstolen bestämmer.

Förhandling som avses i 4 eller 5 § konkurrenslagen (1982:729) skall äga rum vid sammanträde med parterna inför domstolen eller dess ordförande. Domstolen eller ordföranden får även överlägga enskilt med part. Förhandlingen skall dock alltid avslutas vid sammanträde med parterna inför domstolen.

[9] Senaste lydelse 1985:927.

15 §[10]

Ärende får avgöras och beslut med anledning av särskild prövning enligt 15 a § meddelas utan sammanträde enligt 14 § första stycket, om tillfredsställande utredning föreligger och part inte begär sammanträde. Ansökan som uppenbart *ej* förtjänar avseende får avslås utan sådant sammanträde.

Mål får avgöras och *dom* med anledning av särskild prövning enligt 15 a § meddelas utan sammanträde enligt 14 § första stycket, om tillfredsställande utredning föreligger och part inte begär sammanträde. Ansökan som uppenbart *inte* förtjänar avseende får avslås utan sådant sammanträde.

Fråga om *förbud, åläggande eller tillstånd enligt 18 § konkurrenslagen (1982:729), förbud enligt 21 § samma lag* eller förbud eller åläggande enligt 13 § marknadsföringslagen (1975:1418), 5 § lagen (1971: 112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden eller 21 § produktsäkerhetslagen (1988:1604) *kan* prövas utan sammanträde enligt 14 § första stycket.

Fråga om förbud eller åläggande enligt 13 § marknadsföringslagen (1975:1418), 5 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden eller 21 § produktsäkerhetslagen (1988:1604) *får* prövas utan sammanträde enligt 14 § första stycket.

Förbud eller åläggande, som avses i andra stycket, *eller återkallelse av tillstånd, som avses där*, får inte beslutas utan att den som förbudet, åläggandet *eller återkallelsen* avser fått tillfälle att yttra sig i frågan, såvida det inte finns anledning anta, att han avvikit eller eljest håller sig undan. I ett *ärende* om åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen får marknadsdomstolen dock även i annat fall omedelbart meddela beslut enligt 21 § samma lag, om synnerliga skäl föreligger.

Förbud eller åläggande som avses i andra stycket får inte beslutas utan att den som förbudet *eller* åläggandet avser fått tillfälle att yttra sig i frågan, såvida det inte finns anledning anta, att han avvikit eller eljest håller sig undan. I ett *mål* om åläggande eller förbud en-ligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen får Marknadsdomstolen dock även i annat fall omedelbart medde-la beslut enligt 21 § samma lag, om synnerliga skäl föreligger.

[10] Senaste lydelse 1988:1606.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
15 a §[11]	
Marknadsdomstolen *kan* till särskild prövning *ta upp*	Marknadsdomstolen *får* till särskild prövning i *mål* som avser prövning enligt 6-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen (1988:1604) *ta upp* frågan huruvida en vara eller en tjänst medför särskild risk för skada på person eller egendom.
1. i ärende som avser prövning enligt 2 § konkurrenslagen (1982: 729) frågan huruvida näringsidkare föranleder skadlig verkan av en konkurrensbegränsning,	
2. i ärende som avser prövning enligt 6-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen (1988:1604) frågan huruvida en vara eller en tjänst medför särskild risk för skada på person eller egendom.	
16 §	
Bestämmelserna i 5 kap. rättegångsbalken om offentlighet vid domstol äger motsvarande tillämpning vid marknadsdomstolen.	
Utöver vad som följer av första stycket kan domstolen förordna att sammanträde för handläggning av konkurrensbegränsningsärende skall hållas inom stängda dörrar, om det kan antagas att förhandlingsarbetet i ärendet skulle försvåras till följd av offentligheten.	
18 §[12]	
Marknadsdomstolen *kan* vid vite förelägga part eller annan, som kan *antagas* ha *upplysning* att lämna som är av betydelse i *ärendet*, att inställa sig personligen inför domstolen. Domstolen kan besluta att den som *ej* är part skall höras som	Marknadsdomstolen *får* vid vite förelägga part eller annan, som kan *antas* ha *sådana upplysningar* att lämna som är av betydelse i *målet*, att inställa sig personligen inför domstolen. Domstolen kan besluta att den som *inte* är part skall höras

[11] Senaste lydelse 1988:1606
[12] Senaste lydelse 1987:757

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
vittne. Därvid *äger* 36 kap. 3, 5 och 6 §§, 10 § andra stycket, 11 §, 13 § första stycket och 14 § rättegångsbalken *motsvarande tilllämpning*. Vägrar vittne utan giltigt skäl att avlägga ed eller att avge vittnesmål eller besvara fråga, får domstolen vid vite förelägga vittnet att fullgöra sin skyldighet.	som vittne. Därvid *tillämpas* 36 kap. 3, 5 och 6 §§, 10 § andra stycket, 11 §, 13 § första stycket och 14 § rättegångsbalken. Vägrar vittne utan giltigt skäl att avlägga ed eller att avge vittnesmål eller besvara fråga, får domstolen vid vite förelägga vittnet att fullgöra sin skyldighet.
Part eller den som medverkar enligt 13 a § *kan* även föreläggas vid vite att tillhandahålla domstolen handling, varuprov och liknande som kan ha betydelse i *ärendet*. Detta innebär dock *ej* skyldighet att röja *yrkeshemlighet* av teknisk natur.	Part eller den som medverkar enligt 13 a § *får* även föreläggas vid vite att tillhandahålla domstolen handling, varuprov och liknande som kan ha betydelse i *målet*. Detta innebär dock *inte någon* skyldighet att röja *företagshemligheter* av teknisk natur.

I fråga om vite som avses i denna paragraf gäller 9 kap. 8 § rättegångsbalken.

Den som *ej* är part och inte heller medverkar enligt 13 a § och som efter kallelse av marknadsdomstolen inställt sig inför domstolen har rätt till ersättning enligt vad i rättegångsbalken är föreskrivet om ersättning till vittne eller sakkunnig. I *ärende vari ombudsman* för talan tillämpas bestämmelserna för mål om allmänt åtal *och* i *annat ärende* bestämmelserna för mål vari förlikning är tillåten. Skall ersättning utges av parterna en för båda och båda för en, skall domstolen slutligt fördela kostnaden mellan dem med hälften *å* vardera.	Den som inte är part och inte heller medverkar enligt 13 a § och som efter kallelse av Marknadsdomstolen inställt sig inför domstolen har rätt till ersättning enligt vad i rättegångsbalken är föreskrivet om ersättning till vittne eller sakkunnig. *I mål där Konsumentombudsmannen* för talan tillämpas bestämmelserna för mål om allmänt åtal. *I andra mål tillämpas* bestämmelserna för mål vari förlikning är tillåten. Skall ersättning utges av parterna en för båda och båda för en, skall domstolen slutligt fördela kostnaden mellan dem med hälften *på* vardera.

Nuvarande lydelse	*Förevarande lydelse*
19 §[13]	
I marknadsdomstolens *beslut* varigenom *ärende* eller sådan fråga som avses i 15 a § avgörs *anges de skäl* på vilka *beslutet* grundas. *Beslut som nu nämnts* och beslut som avses i 15 § andra stycket *sänds* till parterna, till den som medverkar enligt 13 a § och till sådan myndighet som avses i 4 § produktsäkerhetslagen (1988:1604) samma dag som *det* meddelas.	I Marknadsdomstolens *dom* varigenom *mål* eller sådan fråga som avses i 15 a § avgörs *skall de skäl anges* på vilka *domen* grundas. *Domen och ett sådant* beslut som avses i 15 § andra stycket *skall sändas* till parterna, till den som medverkar enligt 13 a § och till sådan myndighet som avses i 4 § produktsäkerhetslagen (1988:1604) samma dag som *domen eller beslutet* meddelas.
20 §[14]	
Skall ansökan, kallelse eller föreläggande tillställas part eller annan, sker det genom delgivning. Detsamma gäller beslut som sänds enligt 19 §. *Annan handling* får *tillställas part eller annan genom delgivning*, om det anses erforderligt.	Skall ansökan, kallelse eller föreläggande tillställas *en* part eller *någon* annan, sker det genom delgivning. Detsamma gäller *dom eller* beslut som sänds enligt 19 §. *För andra handlingar* får *delgivning användas* om det anses erforderligt.
Delgivning av beslut av marknadsdomstolen, *vilket* innefattar vitesföreläggande enligt *konkurrenslagen (1982:729)*, marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare eller produktsäkerhetslagen (1988:1604), får inte ske enligt 12 § delgivningslagen (1970:428), om det inte finns anledning att anta att den sökte har avvikit eller på annat sätt håller sig undan.	Delgivning av *sådana domar eller* beslut av Marknadsdomstolen, *som* innefattar vitesföreläggande enligt marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare eller produktsäkerhetslagen (1988:1604), får inte ske enligt 12 § delgivningslagen (1970:428), om det inte finns anledning att anta att den sökte har avvikit eller på annat sätt håller sig undan.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

[13] Senaste lydelse 1988:1606

[14] Semaste lydelse 1988:1606

2. Föreskrifterna i 13, 14, 15, 15 a, 16 och 18-20 §§ i deras äldre lydelser skall fortfarande tillämpas vid handläggningen av ärenden om företagsförvärv enligt punkten 7 i övergångsbestämmelserna till konkurrenslagen (1992:000).

4 Förslag till

Lag om ändring i CECA-lagen (1972:762).

Härigenom föreskrivs att 10 § CECA-lagen (1972:762) skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1993.

5 Förslag till

Lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

Härigenom föreskrivs att 14 kap. 3 § aktiebolagslagen (1975:1385) skall ha följande lydelse.

14 kap. 3 §[1]

Nuvarande lydelse

När avtal om fusion godkänts av bolagsstämman skall det anmälas av bolaget för registrering. Om det ej skett inom fyra månader från bolagsstämmans beslut eller om registreringsmyndigheten genom lagakraftägande beslut avskrivit sådan anmälan eller vägrat registrering av avtalet, är frågan om fusion förfallen.

Hinder mot registrering *av avtal om fusion enligt 2 §* möter

1. om fusionen förbjudits enligt *konkurrenslagen (1982:729) eller om näringsfrihetsombudsmannen inte beslutat lämna fusionen utan åtgärd enligt 20 § första stycket konkurrenslagen* eller

2. *om ej* yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor av vilket framgår att aktiekapitalet i det övertagande bolaget inte överstiger de överlåtande bolagens sammanlagda verkliga värde för det övertagande bolaget.

Föreslagen lydelse

Hinder mot registrering möter om fusionen *har* förbjudits enligt *konkurrenslagen (1992:000) eller lagen (1992:000) om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) eller om prövning av fusionen pågår enligt någon av dessa lagar.*

För registrering av ett fusionsavtal enligt 2 § krävs vidare att ett yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor av vilket framgår att aktiekapitalet i det övertagande bolaget inte överstiger de överlåtande bolagens sammanlagda verkliga värde för det övertagande bolaget.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

[1] Senaste lydelse 1982:733

6 Förslag till

Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100) skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1993.

7 Förslag till

Lag om ändring i bankaktiebolagslagen (1987:618)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 3 § bankaktiebolagslagen (1987:618) skall ha följande lydelse.

11 kap. 3 §[1]

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
När fusionsavtalet har godkänts av bolagsstämman skall det anmälas av det överlåtande bankaktiebolaget för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från stämmans beslut eller om Finansinspektione genom lagakraftvunnet beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av avtalet, har frågan om fusion fallit.	
Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt *konkurrenslagen (1982:729) eller om näringsfrihetsombudsmannen inte har beslutat att lämna fusionen utan åtgärd enligt 20 § första stycket konkurrenslagen.*	Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt *konkurrenslagen (1992:000) eller lagen (1992:000) om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) eller om prövning av fusionen pågår enligt någon av dessa lagar.*
För registrering av ett fusionsavtal enligt 2 § krävs vidare att ett yttrande företes från en auktoriserad revisor, av vilket framgår att aktiekapitalet i det övertagande bolaget inte överstiger de överlåtande bolagens sammanlagda verkliga värde för det övertagande bolaget.	

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

[1] Senaste lydelse 1991:936

Lag om ändring i sparbankslagen (1987:619)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 4 § och 8 kap. 5 § sparbankslagen (1987:619) skall ha följande lydelse.

7 kap. 4 §[1]

Nuvarande lydelse

När fusionsavtalet har godkänts av sparbanksstämman skall det anmälas av den överlåtande sparbanken för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från stämmans beslut eller om Finansinspektionen genom lagakraftvunnet beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av avtalet, har frågan om fusion fallit.

Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt *konkurrenslagen (1982:729) eller om näringsfrihetsombudsmannen inte har beslutat att lämna fusionen utan åtgärd enligt 20 § första stycket konkurrenslagen.*

Föreslagen lydelse

Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt *konkurrenslagen (1992:000) eller lagen (1992:000) om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) eller om prövning av fusionen pågår enligt någon av dessa lagar.*

8 kap. 5 §[2]

Sparbanken skall inom fyra månader från stämmans beslut enligt 1 § första stycket anmäla beslutet till Finansinspektionen för registrering. Frågan om ombildning har fallit om anmälan inte gjorts inom föreskriven tid eller om Finansinspektionen genom beslut som vunnit laga kraft har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av beslutet.

Beslutet får inte registreras om ombildningen har förbjudits enligt *konkurrenslagen (1982:729). Hinder mot registrering föreligger också om näringsfrihetsombudsmannen inte har beslutat att lämna ombildningen utan åtgärd enligt 20 § första stycket konkurrenslagen.*

Beslutet får inte registreras om ombildningen har förbjudits enligt *konkurrenslagen (1992:000) eller lagen (1992:000) om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) eller om prövning av ombildningen pågår enligt någon av dessa lagar.*

[1] Senaste lydelse 1991:936
[2] Senaste lydelse 1991:936

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

9 Förslag till

Lag om ändring i föreningsbankslagen (1987:620)

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 4 § föreningsbankslagen (1987:620) skall ha följande lydelse.

10 kap. 4 §[1]

Nuvarande lydelse

När fusionsavtalet har godkänts av föreningsbanksstämman skall det anmälas av den överlåtande föreningsbanken för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från stämmans beslut eller om Finansinspektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av avtalet, har frågan om fusion fallit.

Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt *konkurrenslagen (1982:729) eller om näringsfrihetsombudsmannen inte har beslutat att lämna fusionen utan åtgärd enligt 20 § första stycket konkurrenslagen.*

Föreslagen lydelse

Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt *konkurrenslagen (1992:000) eller lagen (1992:000) om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) eller om prövning av fusionen pågår enligt någon av dessa lagar.*

Om fusionsavtalet har godkänts av fullmäktige, skall registreringsanmälan innehålla försäkran av styrelsen att underrättelse som avses i 7 kap. 12 § fjärde stycket skett.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

[1] Senaste lydelse 1991:936

Lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 5 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar skall ha följande lydelse.

12 kap. 5 §

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
När fusionsavtalet har slutligt godkänts av föreningsstämman skall det anmälas av föreningen för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från stämmans beslut eller om registreringsmyndigheten genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av avtalet, har frågan om fusion fallit.	
Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt *konkurrenslagen (1982:729) eller om näringsfrihetsombudsmannen inte har beslutat att lämna fusionen utan åtgärd enligt 20 § första stycket konkurrenslagen.*	Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt *konkurrenslagen (1992:000) eller lagen (1992:000) om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) eller om prövning av fusionen pågår enligt någon av dessa lagar.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

11 Förslag till

Lag om ändring i lagen om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES)

Härigenom föreskrivs att det i lagen om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) skall införas en ny paragraf, 10 a §, av följande lydelse.

10 a §

Bestämmelserna i artikel 53.1 i EES-avtalet är inte tillämpliga på sådana kategorier av avtal mellan företag, beslut av företagssammanslutningar och samordnade förfaranden som kan antas uppfylla förutsättningarna i artikel 53.3 samma avtal (*gruppundantag*).

Sådana kategorier av avtal, beslut och samordnade förfaranden som avses i första stycket anges i verkställighetsföreskrifter av regeringen.

Vad som sägs i denna paragraf utgör inte hinder för den rätt som EG-kommissionen och EFTA:s övervakningsmyndighet har enligt EES-avtalet att i ett visst fall bestämma att ett gruppundanntag inte skall tillämpas, om ett avtal, beslut eller samordnat förfarande har vissa verkningar som är oförenliga med de villkor som anges i artikel 53.3 i EES-avtalet.

NÄRINGSDEPARTEMENTET

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 22 oktober 1992

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Johansson, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidson, Könberg, Odell, Lundgren, Unckel, P. Westerberg, Ask

---

Statsrådet P. Westerberg anmäler fråga om *ny konkurrenslagstiftning*.

Regeringen beslutar att genom proposition lämna förslag till riksdagen om ny konkurrenslagstiftning i enlighet med bilagan till detta protokoll.

Ur protokollet:
Maud Melin

Sammanfattning av betänkandet (SOU 1991:59)

Konkurrens för ökad välfärd

Konkurrens för ökad välfärd

I Sverige, liksom i de flesta andra industriländer, har produktivitetstillväxten försvagats de två senaste årtiondena. En hög löne- och prisstegringstakt utgör ett hot mot den samhällsekonomiska balansen och därmed mot den fulla sysselsättningen.

Konkurrenspolitiken är ett viktigt inslag i stabiliseringspolitiken samt en förutsättning för god resurshållning, ekonomisk tillväxt, utveckling av välfärden och internationell konkurrenskraft. Begränsning av konkurrensen innebär att marknadens effektivitet som styrmekanism försämras.

Fri och väl fungerande konkurrens där konsumenterna har möjlighet att välja mellan olika varor och tjänster är alltså en viktig del av den ekonomiska politiken. Genom att utbudet styrs av hushållens önskemål och preferenser uppnås en samhällsekonomisk effektivitet.

I det marknadsekonomiska systemet är konkurrensen ständigt hotad. Företag kan genom fusioner, kartellbildningar eller andra former av konkurrensbegränsande samverkan skaffa sig en marknadsmakt som sätter konkurrensen ur spel.

I moderna välfärdsstater har det därför ansetts nödvändigt att använda olika konkurrenspolitiska medel. Ett viktigt medel är en konkurrenslagstiftning som ger samhället möjligheter att ingripa mot skadliga konkurrensbegränsningar. En effektiv konkurrenspolitik minskar behovet av specialregleringar för olika sektorer av ekonomin.

Konkurrenskommittén har enligt sina direktiv haft i uppgift att kartlägga hur konkurrensförhållandena förändrats under de senaste tio åren samt att analysera vilken betydelse konkurrensförhållandena har för att de centrala ekonomisk-politiska målen skall kunna nås. I uppgiften har även ingått att föreslå åtgärder som verksamt kan bidra till en ökad konkurrens och att överväga ändringar i konkurrenslagstiftningen.

Direktiven delar in arbetet i tre faser. I den första fasen har kommittén gått igenom de reglerade sektorerna, livsmedels-, bygg- och transportsektorn och lagt fram förslag i syfte att förbättra de olika marknadernas funktionssätt.

I fas nummer två har kommittén behandlat frågan om prisinformation till konsumenterna och lagt fram förslag till hur sådan prisinformation kan förbättras.

I den tredje fasen, som nu redovisas, presenteras generella slutsatser om konkurrensförhållandena i den svenska ekonomin. Vidare framläggs förslag om förändring av konkurrenslagstiftningen, om avreglering och om en ny effektivare myndighetsorganisation för konkurrensvården.

I en senare fas kommer även konkurrensen inom den kommunala sektorn att behandlas.

Konkurrensförhållandena i Sverige

Av den studie om konkurrensförhållandena i 61 branscher som statens pris- och konkurrensverk (SPK) har genomfört för kommitténs räkning framgår att konkurrensen inom flertalet av de studerade branscherna fungerar otillfredsställande. Förutom många s.k. "naturliga" konkurrenshinder, som beror t.ex. på att det föreligger stordriftsfördelar i produktionen, finns det en rad andra allvarliga hinder mot en effektiv konkurrens, nämligen

- *Privata överenskommelser och samarbete mellan företag* i form av dels vertikalt samarbete, t.ex. mellan producenter, leverantörer, återförsäljare eller reparatörer, dels horisontellt samarbete mellan producenter eller leverantörer som befinner sig på samma nivå i produktionskedjan. I det senare fallet handlar det ofta om cirkaprislistor och annat prissamarbete.

- *Dominerande ställning* för vissa företag förekommer i ett stort antal branscher, i synnerhet inom livsmedelsindustrin och byggmaterialindustrin. Inom flertalet branscher har koncentrationen ökat.

- *Offentliga regleringar och subventioner* förekommer också inom många områden. De offentliga ingreppen är av mycket olika karaktär: prisregleringar, tekniska normer, tullar och andra importhinder, subventioner som begränsar konsumenternas priskänslighet, samt konkurrenshinder som gäller själva den kommunala eller statliga verksamheten. De senare är delvis en följd av de lagar som reglerar kommunernas och andra offentliga organs verksamhet. Det finns också konkurrenshinder som beror av kommunernas praxis när det gäller t.ex. upphandling och redovisning.

Mellan de olika typerna av konkurrenshinder finns ofta nära samband. En offentlig prisreglering leder t.ex. inte sällan till ett konkurrensbegränsande samarbete mellan företagen.

SPKs utredning har främst varit inriktad på att kartlägga och beskriva förekomsten av konkurrenshinder.

Kommittén redovisar även vissa studier där man har försökt att analysera effekterna av olika konkurrenshinder. Dessa studier visar på betydelsen av att stärka konkurrensen på hemmamarknaden genom att bl.a. öppna skyddade sektorer av den svenska ekonomin. Det är således viktigt att det

finns möjligheter till nyetableringar och att marknaderna är utsatta för potentiell konkurrens från inhemska och utländska företag samt från nya produkter och nya tekniska lösningar.

Vi diskuterar även hur konkurrensförhållandena förändrats under 1980-talet och konstaterar att konkurrensen i flera avseenden har försämrats. Bl.a. har koncentrationen inom många branscher ökat. Konkurrensbegränsningar har enligt vår bedömning inte tillräckligt effektivt kunnat förhindras genom konkurrenslagen (1982:729) eller genom att ökade resurser för konkurrensvården ställts till myndigheternas förfogande.

Kommittén konstaterar att våra kunskaper om olika konkurrenshinder och deras effekter på resurshushållning, ekonomisk tillväxt, prisbildning och välfärd är bristfälliga. Branschutredningar, analyser av konkurrenshinders samhällsekonomiska effekter och en ökad satsning på forskning om konkurrensfrågor är därför viktiga inslag i den framtida konkurrenspolitiken.

Svensk och utländsk konkurrenslagstiftning

Den nuvarande svenska konkurrenslagen bygger på den s.k. missbruksprincipen, vars lagtekniska uttryck är den s.k. generalklausulen. Förbudsprincipen, som dominerar i utländska konkurrensrättssystem, däribland EGs, har i Sverige hittills tagit sig uttryck i förbud mot anbudskarteller och bruttopriser. Den svenska lagstiftningen på området har således hittills varit mindre långtgående när det gäller att hindra konkurrensbegränsande förfaranden än lagstiftningen i många andra industriländer.

Kommitténs utvärdering av lagstiftningen visar att den inte varit tillräckligt effektiv för att angripa det omfattande prissamarbete och den marknadsdelning som förekommer. Reglerna för kontroll av företagsförvärv har inte heller varit tillräckliga.

I Norge och Finland pågår arbete för att reformera konkurrenslagstiftningen. I Finland har redan förslag lagts med nya förbud mot prissamarbete och marknadsdelning. Den norska konkurrensutredningen har en motsvarande inriktning. I EG-länderna pågår en process där de nationella reglerna närmas till den gemensamma konkurrensrätten. Det betyder att förbudsprincipen nu har vunnit insteg i ytterligare ett antal västeuropeiska länder.

Behovet av en ny konkurrenspolitik

Kommitténs genomgång av konkurrensförhållandena i det svenska näringslivet visar att konkurrenspolitiken behöver förstärkas. En ny konkurrenspolitik behövs bl.a. av följande skäl:

- Konkurrenspolitiken spelar en allt viktigare roll för att uppnå centrala politiska mål vad gäller t.ex. stabiliseringspolitiken, tillväxtpolitiken och europapolitiken.

- De konkurrenspolitiska medlen bör kunna utnyttjas mera flexibelt.

- Nuvarande lag och myndighetsorganisation har inte kunnat förhindra en ökad koncentration inom näringslivet och konkurrensbegränsande samarbete mellan företag.

- Den svenska lagstiftningen behöver anpassas till den internationella utvecklingen.

Enligt kommitténs uppfattning behövs det en serie av åtgärder för att förbättra konkurrensen i den svenska ekonomin. Statliga och kommunala regleringar behöver ses över med sikte på att avskaffa eller förändra sådana regleringar som har starkt konkurrensbegränsande verkan. Detta gäller bl.a. olika former av etableringshinder, importhinder och vissa priskontroller. Det krävs utredningar och information om rådande marknadsförhållanden och konkurrenshinder i syfte att möjliggöra för aktörer på marknaden att agera så att en effektiv och väl fungerande konkurrens uppnås. Det krävs kraftfulla åtgärder genom en skärpning av konkurrenslagen i syfte att motverka konkurrensbegränsande agerande från olika aktörer.

En ny konkurrenslag

Utgångspunkten för arbetet med den nya konkurrenslagen har varit att främja bl.a. effektiv resurshushållning, förnyelse och ekonomisk tillväxt. Arbetet har varit inriktat på att effektivisera lagstiftningen i första hand då det gäller prissamverkan, marknadsdelning och företagsförvärv. Kommittén har alltså sökt precisera målen för konkurrenslagstiftningen och knyta dem till de centrala ekonomiska och politiska målen. Målformuleringen utgår från att konkurrenslagstiftningen inte bara är avsedd att påverka förhållandena inom näringslivet utan även förhållandena inom stora delar av den offentliga sektorn.

Ändamålet med konkurrenslagen skall vara att skapa och upprätthålla en effektiv konkurrens som

1. främjar rationell produktion och god resurshållning
2. bidrar till att öppna marknader samt främjar etablering av nya företag och utveckling av nya produkter
3. leder till lägre priser
4. ger konsumenter och andra köpare valfrihet och möjligheter att påverka utbudet av varor och tjänster.

Problemet då det gäller utforma och tillämpa en effektiv konkurrenslagstiftning är att många konkurrensbegränsande åtgärder har såväl positiva som negativa konsekvenser. En konkurrensbegränsning kan således innebära en

rationellare produktion och lägre kostnader för företagen, samtidigt som den innebär risk för att monopolpriser tas ut, att företagens kostnader ökar på grund av ineffektivitet samt risk för en långsammare teknisk utveckling och förnyelse.

Vid ingripanden mot företag som hämmar konkurrensen och vid prövning av företagsförvärv måste både de positiva och negativa effekterna beskrivas och utvärderas. Bedömningen av om en konkurrensbegränsning är skadlig från allmän synpunkt bör baseras på en samhällsekonomisk analys där man beaktar både sådana effekter som kan värderas i kronor och sådana effekter som bara kan beskrivas kvalitativt.

Vissa konkurrensbegränsningar kan befaras ha eller komma att få så negativa effekter på konkurrensen och utgöra ett sådant hot mot konsumenternas välfärd att de generellt bör förbjudas. En huvudfråga för kommittén har varit att bedöma om den nuvarande lagstiftningen som bygger på den s.k. missbruksprincipen har varit tillräckligt effektiv för att åstadkomma fungerande konkurrensförhållanden i Sverige eller om det behövs ett större inslag av generella förbud.

Vid prövningen av denna fråga har kommittén beaktat konkurrensförhållandena i Sverige och olika omvärldsförändringar som har ägt rum under senare år. En viktig utgångspunkt har varit att de marknadsekonomiska principerna fått ökad betydelse och att olika avreglerande åtgärder vidtagits. Prisregleringar skall i framtiden bara användas vid exceptionella krissituationer.

Förbud införs mot prissamverkan och marknadsdelning

Kommittén har redovisat att prissamarbete är omfattande i svenskt näringsliv inom ett stort antal branscher. Det gäller såväl varu- som tjänstesektorn. En stor del av det prissamarbete som i dag finns är en direkt följd av de olika prisregleringar vi tidigare haft. Ett prissamarbete som omfattar många och stora företag på marknaden medför betydande risker för att samarbetet försvagar det nödvändiga konkurrenstrycket med negativa följder för samhällsekonomin.

Kommittén anser att den nuvarande missbruksprincipen utgör ett alltför svagt skydd för att hindra horisontellt prissamarbete som skadar konkurrensen och marknadshushållningens effektivitet.

Vi föreslår ett förbud mot horisontellt prissamarbete som omfattar en *väsentlig del* av marknaden. Förbudet föreslås träffa överenskommelser och i samförstånd tillämpade gemensamma förfaranden men också påtryckningar i syfte att få till stånd en överenskommelse eller ett gemensamt agerande. Förbudet föreslås omfatta såväl fall som innebär att ett visst pris eller rabatt *bestäms* som att olika former av *rekommendationer* om priser eller rabatter utfärdas.

Kommittén föreslår även förbud mot marknadsdelning mellan näringsidkare, när förfarandet omfattar en väsentlig del av marknaden. Marknadsdelning utgör ofta ett alternativ till prissamarbete när det gäller att undvika priskonkurrens. Förbudet föreslås avse såväl kvotering, områdesindelning som olika former av utbudsbegränsningar.

Kommittén har valt att inte precisera i lagtexten vad som skall avses med en väsentlig del av marknaden. Däremot har vi föreslagit en tumregel till ledning för rättstillämpningen där vi anger 20 % som en lämplig gräns.

Prissamarbete i form av cirkaprislistor förekommer i stor utsträckning inom såväl varu- som tjänstesektorn. Konsekvensen av vårt ställningstagande blir att flertalet nuvarande listor kommer att drabbas av förbudet. Även prissamarbetet inom de stora livsmedelsblocken träffas av förbuden.

Kommittén konstaterar att cirkaprislistor är generella och inte tar hänsyn till olika butiksstrukturer som förekommer inom landet. Listorna beaktar inte den enskilda butikens kostnader och konkurrenssituation. Detta innebär t.ex. att det inte sker en anpassning av priserna till lokal efterfrågan eller till kostnadsförhållandena i enskilda företag. Prisrekommendationer som täcker en väsentlig del av en bransch tenderar att skapa en högre prisnivå än vad som skulle ha varit fallet i ett läge med helt individuell prissättning.

För att möjliggöra samverkan mellan mindre företag föreslår kommittén ett undantag från förbuden som innebär att mindre företag kan samverka i syfte att bättre kunna konkurrera med större företag och därmed bidra till en hårdare konkurrens på marknaden. I vissa situationer kan mindre företag t.o.m. ha en väsentlig andel av marknaden. Det kan t.ex. gälla butiker i glesbygden. Kommittén föreslår därför ett särskilt *småföretagsundantag*.

Småföretagsundantaget innebär att visst samarbete mellan näringsidkare inom t.ex. åkeri och taxi inte träffas av de föreslagna förbuden. Även samarbete *inom* jordbrukets primärföreningar undantas.

Federativt samarbete *mellan* ekonomiska föreningar eller liknande verksamhetsformer anser kommittén inte generellt kunna tillåtas. För att undantag från förbuden skall gälla krävs att samarbetet har begränsad omfattning och att det stärker konkurrensen på marknaden. Frågan om samarbetet stärker konkurrensen får bedömas mot bakgrund av hur stark sidokonkurrensen är.

För att öka företagens möjligheter att bedöma de rättsliga konsekvenserna av sitt agerande införs möjlighet för dem att erhålla s.k. negativattest. Det innebär att konkurrensverket i förväg prövar om ett visst förfarande bedöms bli träffat av ett förbud eller ej.

Inköpskarteller

Kommittén har från den särskilda lagen om konkurrensbegränsningar beträffande jordbruksprodukter överfört förbudet mot inköpskarteller. Tillsammans med de generella förbuden mot marknadsdelning och prissamarbete innebär detta att den lagens regler helt överförts till konkurrenslagen varför lagen kan upphävas. Från förbudet mot inköpskarteller görs motsvarande undantag som för övriga förbud.

Anbudskartellförbudet och bruttoprisförbudet förtydligas

Kommittén föreslår att nuvarande förbud mot anbudskarteller skall bibehållas vid sidan av det allmänna förbudet mot prissamverkan. Nu gällande undantag för säljorganisationer bör dock upphävas.

Undantaget för samfälld prestation med gemensamt anbud (konsortier) bör uttryckligen begränsas till de fall då de samarbetande har otillräckliga resurser för att var för sig utföra prestationen eller då beställaren godtar samarbetet.

De generella undantagen för samarbete som inte omfattar en väsentlig del av marknaden och för samarbete mellan mindre näringsidkare föreslås gälla även i fråga om detta förbud. Nu gällande föreskrifter om uppgiftsskyldighet utvidgas.

Kommittén föreslår att även bruttoprisförbudet i konkurrenslagen överförs till den nya lagen. Bestämmelsens tillämpningsområde föreslås bli något utvidgat genom att också bruttoprissättning vid uthyrning av *hyrda* varor föreslås bli omfattat av förbudet.

Den nya generalklausulen

Generalklausulen, eller missbruksbestämmelsen, utgör den centrala bestämmelsen i nuvarande konkurrenslag. Den kan utnyttjas i fråga om alla typer av konkurrensbegränsningar. Kommittén anser att generalklausulen har fyllt en viktig funktion och att den bör överföras till den nya lagen.

Vi anser emellertid att det tydligare bör klargöras att åtgärder mot konkurrensbegränsande förfaranden bör utgå från en samhällsekonomisk bedömning. Enligt vårt synsätt är konkurrens inget självändamål utan ett medel för att främja effektivitet och tillväxt och, ytterst, öka välfärden. Vårt förslag till ändamålsbestämmelse i den nya konkurrenslagen bör därför även få genomslag i utformningen och tillämpningen av generalklausulen. Generalklausulen bör utformas så att den blir operativt användbar mot olika former av missbruk.

Enligt den nya missbruksbestämmelsen skall marknadsdomstolen vidta åtgärder om en konkurrensbegränsning motverkar ändamålet med lagen

genom att hämma eller vara ägnad att hämma förekomsten och utvecklingen av effektiv konkurrens och om detta sker på ett sätt som är skadligt från allmän synpunkt. Detta s.k. konkurrenstest liknar det konkurrenstest som EG tillämpar vid prövning av företagsförvärv.

En del av konkurrenstestet består i att analysera marknadssituationen. Därvid beaktas faktorer som marknadsandelar, sidokonkurrens, maktförhållanden som finansiell styrka, teknisk överlägsenhet och kontroll över råvarutillgångar, exportmöjligheter, efterfrågeutveckling samt rättsliga eller faktiska hinder för marknadstillträde. Man måste också beakta vilka substitut som finns eller kan utvecklas.

Generalklausulen föreslås uppbyggd av tre element: ett renodlat konkurrenstest som avser frågan om huruvida den aktuella konkurrensbegränsningen hämmar eller är ägnad att hämma förekomsten eller utvecklingen av effektiv konkurrens; ett tilläggskrav som avser frågan om detta sker på ett sätt som är skadligt ur allmän synpunkt; samt ett rekvisit som kopplar samman missbruksbestämmelsen med ändamålsbestämmelsen.

Tilläggskravet innebär att det också skall prövas om hämmandet av konkurrensen är skadligt från allmän synpunkt. Denna prövning innebär en samhällsekonomisk bedömning av om fördelarna av konkurrensbegränsningen uppväger nackdelarna. Vilka effekter som härvid skall kartläggas och värderas bestäms av ändamålsparagrafen.

Missbruk av dominerande ställning

När det gäller missbruk av dominerande ställning föreslår vi en särskild bestämmelse som konkretiserar tillämpningen av generalklausulen. Om en eller flera näringsidkare som har en dominerande ställning på marknaden vidtar ett konkurrensbegränsande förfarande, vilket innebär ett missbruk av denna ställning, skall förfarandet anses skadligt. Såsom missbruk kan särskilt vara att bedöma följande förfaranden:

- missgynnande av annan näringsidkare i fråga om pris, rabatt eller annat affärsvillkor vid inköp eller försäljning,

- exklusivavtal och liknande förfaranden som binder leverantörer eller distributionskanaler,

- säljvägran eller annat avstående från affärsförhållande utan saklig grund,

- uppställande såsom villkor för avtal att avtalspartner godkänner tilläggsprestationer, vilka varken till sin natur eller enligt sedvänja har något samband med föremålet för avtalet.

Dominerande ställning bör enligt den nya lagen anses föreligga om ett företag har ett väsentligt inflytande på marknaden och kan agera utan att

behöva befara allvarliga reaktioner från faktiska eller potentiella konkurrenter. En marknadsandel på omkring 40 % kan enligt kommitténs mening inom många områden räcka för att uppnå dominans.

Reglerna om kontroll av företagsförvärv

Enligt kommitténs mening bör huvudregeln vara att företagsstrukturen i olika branscher skall utvecklas utan reglerande ingrepp från statsmakternas sida. Endast i de fall där förvärven bedöms medföra väsentliga risker för att marknadsmekanismerna och konsumenternas ställning försvagas, bör konkurrensmyndigheten ges en möjlighet att ingripa och förhindra företagsförvärv. Det gäller särskilt sådana horisontella förvärv som innebär att konkurrenskraftiga och utvecklingsbara företag slås samman och att dominerande ställning på marknaden uppkommer eller förstärks.

Den nuvarande lagstiftningen är restriktiv vad gäller möjligheterna att ingripa. Inte ens förvärv där en mycket stark marknadsdominans förelegat har kunnat förhindras. Kommitténs bedömning är att de nuvarande reglerna särskilt med hänsyn till marknadsdomstolens praxis inte fyllt någon större funktion för att bibehålla en effektiv konkurrens.

Kommittén anser att dominans för ett eller flera företag på *många marknader* utgör ett samhällsekonomiskt problem, särskilt när hindren för importkonkurrens och för nyetablering är höga. Vi anser att reglerna bör skärpas så att de ger möjlighet att ingripa i alla de fall där förvärv leder till påtagligt negativa effekter för konkurrensen. EG har nyligen ändrat sina förvärvsregler och infört en hårdare förvärvskontroll.

Vi föreslår att ett företagsförvärv skall kunna förbjudas om det

- skapar eller förstärker en dominerande ställning som väsentligt hämmar eller är ägnad att hämma förekomsten eller utvecklingen av en effektiv konkurrens på marknaden i fråga och

- detta sker på ett sätt som är skadligt från allmän synpunkt.

Begreppet dominerande ställning bör ha samma innebörd i bestämmelsen om missbruk av dominerande ställning som i den om företagsförvärv. Vi föreslår således att ingripanden även skall kunna ske i oligopolfall.

Vårt system för kontroll av företagsförvärv innehåller i likhet med generalklausulen ett s.k. konkurrenstest. Det blir alltså fråga om att samlat göra en bedömning av de faktorer som på sikt har betydelse för utvecklingen av förvärvets positiva eller negativa effekter för konkurrensen. Liksom ifråga om ärenden enligt generalklausulen måste vid prövningen av företagsförvärv en samhällsekonomisk bedömning göras.

Kommittén föreslår obligatorisk anmälan för förvärv som kan anses särskilt strategiska från förvärvsprövningssynpunkt. Konkurrensverket skall senast 30 dagar efter anmälan fatta beslut om undersökning. Under denna tid får inte företagen vidta några åtgärder för fullföljande av förvärvet. Efter ett beslut om undersökning har verket tre månader på sig att väcka talan i marknadsdomstolen.

Kommittén föreslår att konkurrenslagen också ger en möjlighet att bryta upp starka företagskoncentrationer då detta framstår som den enda framkomliga vägen för att åstadkomma en effektiv konkurrens.

Sanktionsavgift och skadestånd

Mot bakgrund av en omprövning av förbudsområdets omfattning i den nya konkurrenslagen har kommittén funnit det motiverat att se över nu gällande sanktionssystem som bygger på kriminalisering. På många områden, ofta med anknytning till näringsverksamhet, har en kriminalisering av förbud ersatts eller kompletterats med en skyldighet att utge en särskild sanktionsavgift. På konkurrensområdet är ett måttligt bötesstraff den vanligaste påföljden. Det nuvarande påföljdssystemet svarar inte mot de oftast stora samhällsekonomiska värden som konkurrenslagstiftningen gäller. Kommittén föreslår i stället att det bör skapas en ordning där överträdelser av förbuden leder till en skyldighet för företagen att betala en *konkurrensskadeavgift*.

Det bör vara en allmän strävan att göra det möjligt för enskilda företag att själva ta till vara sin rätt på konkurrensområdet. Lagtillämpningen på området skall således inte vara en angelägenhet enbart för konkurrensmyndigheten. I det syftet bör uttryckliga *regler om skadestånd* införas.

Tillfälliga prisnedsättningar - extrapriser

Kommittén har konstaterat att det föreligger problem kring tillfälliga prisnedsättningar och att dessa problem har att göra med dålig efterlevnad till nu gällande regler, oklarheter i tolkningen och missbruk av begreppet "extrapris". Kommitténs förslag om förbud mot horisontell prissamverkan kommer att omöjliggöra jämförelser med ett ordinarie pris som butiken inte själv tillämpat utan som tagits från kedjans cirkaprislista och därigenom i det enskilda fallet framstår som fiktivt.

Kommittén föreslår att prisinformationslagen kompletteras med en regel som tar sikte på att marknadsföring inte får utformas så att konsumenter vilseleds om prisets förmånlighet. Om en tillfällig prisnedsättning marknadsförs som särskilt förmånlig måste nedsättningen vara påtaglig i förhållande till det pris som omedelbart dessförinnan tillämpats på försäljningsstället under rimligt lång tid. Uttryck som "extrapris", "chockpris" eller användningen av iögonfallande färger är ägnade att ge konsumenten ett intryck av ett särskilt förmånligt köp. En sådan marknadsföring innebär alltså att

prisnedsättningen måste vara påtaglig. Erbjudandets varaktighet och eventuella andra begränsningar skall framgå tydligt.

Kommittén har övervägt att komplettera lagen med en rätt att ge närmare och bindande föreskrifter om tillämpningen. Eftersom sådana föreskrifter emellertid kan inbjuda till detaljreglering som skulle motverka syftet med kommitténs förslag har kommittén avstått från detta. Den nya regeln måste följas upp av utökade insatser för att kontrollera efterlevnaden. Talan om vitesförbud i avskräckande syfte bör väckas mot de butiker som bryter mot regeln. Nuvarande vitesnivåer bör höjas avsevärt.

Avreglering

Konkurrenslagstiftningen gäller inte i fråga om sådana konkurrensbegränsande förfaranden som är tillåtna enligt lag eller annan författning. Kommittén anser att en skärpning av konkurrenslagen måste åtföljas av avregleringsåtgärder inom såväl den privata som kommunala sektorn.

Kommittén har i tidigare betänkanden lämnat förslag till avreglering inom livsmedelssektorn, inrikesflyget och bygg- och bostadssektorn. I det nu föreliggande betänkandet behandlas mera allmänt frågor om

- etableringskontroll
- importhinder
- prisregleringar

Kommittén konstaterar att det finns många *etableringskontroller* och tillståndsprövningar som förhindrar eller försvårar möjligheterna att starta nya företag. Att öppna nya marknader och underlätta nyföretagande är viktiga mål för konkurrenspolitiken. Det är därför nödvändigt att systematiskt gå igenom och ompröva regleringar som innebär konkurrensbegränsningar, och då särskilt regleringar där en myndighet skall pröva behovet av en viss verksamhet.

I betänkandet diskuteras möjligheterna till avreglering och förenklad tillståndsprövning inom följande områden:

- Kommunikationsområdet, där vi bl.a. framhåller behovet av att ta ytterligare steg i avregleringen av inrikesflyget. Även behovet av att ytterligare bryta upp monopolen inom post-, tele- och järnvägsområdena framhålls.

- Bygg/boendeområdet, där vi bl.a. föreslår att det s.k. markvillkoret bibehålls men att reglerna ändras så att det blir lättare för företagen att förutse hur det kommer att tillämpas.

- Livsmedelsområdet, där en rad förslag ges för att med bibehållande av nuvarande regler i plan- och bygglagen åstadkomma en friare etablering

av livsmedelsbutiker. Dessa åtgärder tillsammans med de förbud, som vi redovisat ovan, innebär att kommittén anlagt en helhetssyn och angripit konkurrensförhållandena i hela livsmedelskedjan. Härigenom bör fördelarna av den nu beslutade avregleringen inom jordbruket komma också konsumenterna till del genom lägre livsmedelspriser.

Kommittén diskuterar vidare möjligheterna att *öka importkonkurrensen*. Vi föreslår härvid att arbetet med att undanröja tekniska handelshinder effektiviseras genom att kommerskollegium och konkurrensmyndighetens bevakning samordnas.

Kommittén redovisar även en utvärdering av systemet med nordiska typgodkännanden av byggmaterial. Detta system har främjat konkurrensen och har inte medfört några större olägenheter. Det bör därför tills vidare vara kvar. Det pågår emellertid ett arbete med att harmonisera kontrollordningarna på västeuropeisk nivå och på sikt kommer därför nordiska typgodkännanden inte att behövas.

Då det gäller *prisregleringar* konstaterar kommittén att den internationella ekonomiska forskningen, liksom de utvärderingar som gjorts i Sverige, entydigt visar att prisregleringar inte är ett effektivt medel att hålla igen prisökningar. En prisreglering kan särskilt på lång sikt få negativa samhällsekonomiska effekter med avseende på resursallokeringen och dynamiken i näringslivet. Att prisregleringslagen nu är avsedd att tillämpas bara i exceptionella krislägen är därför enligt vår mening positivt. Kommittén anser att som konsekvens härav bör den s.k. uppgiftsskyldighetslagen ändras. Konkurrensmyndigheten bör endast i samband med konkurrensmål ha rätt att med tvångsmedel kräva in uppgifter om priser från företagen m.m.

Kommittén föreslår vidare att konkurrensmyndigheten och finansinspektionen själva bör få besluta om och i vilken omfattning kartellregister skall föras. Ansvaret för lokala prisundersökningar föreslås bli decentraliserat till länsstyrelserna.

Kommittén anser att kvarvarande särskilda prisregleringar bör ses över. Det gäller bl.a.

- luftfartsverkets kontroll av biljettpriserna för flyget
- länsbostadsnämndernas kostnadskontroll
- hyreskontrollen enligt den s.k. bruksvärdesprincipen.

Konkurrensvårdens organisation

Konkurrensrätten rör frågor av en ofta speciell karaktär. Det är därför befogat att behålla *marknadsdomstolen* som specialdomstol på området. Domstolens kompetens utnyttjas bäst om den får pröva även frågor om konkurrensskadeavgift, skadestånd och utdömande av vite. Principiella skäl

som är särskilt framträdande i fråga om sanktionsavgift och skadestånd talar för att dess beslut, med tillämpning av de vanliga reglerna om prövningstillstånd, skall kunna överklagas till högsta domstolen.

Kommittén föreslår att marknadsdomstolen i mål enligt konkurrenslagen bör ha en sammansättning utan intresseledamöter. Motivet för detta är att domstolen även skall döma ut sanktionsavgifter och vite och pröva frågor om skadestånd. Med hänsyn till det europeiska integrationsarbetet är det också en fördel om marknadsdomstolen internationellt erkänns som en av partsintressen oavhängig domstol.

Kommittén anser att det är viktigt att kvalificerad ekonomisk expertis finns företrädd i marknadsdomstolen och att det sker en breddning av de ekonomiska experternas erfarenhetsbakgrund.

För att effektivisera den konkurrensfrämjande verksamheten föreslås organisatoriska förändringar som bl.a. innebär att NO och SPK sammanförs till en ny myndighet med benämningen *konkurrensverket*. Syftet med sammanslagningen är dels att bättre integrera NOs och SPKs verksamhet och bättre utnyttja tillgängliga resurser, dels att höja den professionella kompetensen och myndigheternas förmåga att lösa sina uppgifter.

I konkurrensverkets uppgifter skall ingå

- utredningsverksamhet och information om rådande marknadsförhållanden i syfte att underlätta för olika aktörer på marknaden att agera så att en effektiv konkurrens uppnås,

- åtgärder för att undanröja konkurrensbegränsningar genom tillämpning av konkurrenslagen i enskilda fall,

- avreglering och åtgärder för att främja konkurrens inom offentlig sektor.

Kommittén föreslår att konkurrensverket skall organiseras i följande produktionsenheter:

- Branschenheter för tillämpning av konkurrenslagen

- Utredningsenheter för branschutredningar, avregleringsutredningar och analyser av effekterna av konkurrensbegränsningar

- Informationsenhet.

Verket bör ledas av en styrelse utan partsföreträdare och en generaldirektör som utses av regeringen. Benämningen NO utgår.

Vid verket bör finnas vissa stabsfunktioner, bl.a. för juridiska konsultationer och internationella kontakter. Till verket bör även vara knutet ett konkurrensråd och ett forskningsråd.

Totalt bör det vid verket finnas ca 125 tjänster, dvs. omkring 50 färre tjänster är vad NO och SPK i dag har. Konkurrensverkets resursbehov beräknas uppgå till ca 60 milj.kr. Våra förslag till organisatoriska förändringar beräknas sammantaget kunna leda till en besparing för statsverket på drygt 10 %.

Konkurrensverket bör i huvudsak vara anslagsfinansierat. Av utredningsverksamheten bör dock ungefär 1/3 vara uppdragsfinansierad med regeringskansliet och det statliga kommittéväsendet som beställare.

Konsekvenser med avseende på EG

Alla de förändringar i konkurrenslagstiftningen som kommittén föreslår innebär en ökad grad av harmonisering med EGs konkurrensregler. Vi föreslår således förbud mot horisontell prissamverkan och marknadsdelning, vilket innebär ett närmande till den förbudsprincip som man har inom EG. I fråga om företagsförvärv föreslår vi att prövningen skall grundas på ett s.k. konkurrenstest liknande det som finns inom EG-rätten. Prövningssystemet med bl.a. tidsfrister är också anpassat till vad som gäller inom EG. Vidare föreslår vi en avkriminalisering av förbuden och att överträdelser av förbuden i konkurrenslagen i stället skall kunna leda till kraftiga sanktionsavgifter motsvarande vad som tillämpas inom EG.

Det kommer emellertid fortfarande att finnas kvar vissa skillnader mellan EGs och våra konkurrensregler, bl.a. följande:

- I Sverige kommer fem särskilt utpekade typer av konkurrensbegränsande förfaranden att bli förbjudna medan enligt EGs regler i princip alla förfaranden som hämmar konkurrensen är förbjudna. Det betyder att vi behåller missbruksprincipen för att ingripa mot andra former av konkurrensbegränsningar.

- Vår förvärvskontroll kommer inte att bli lika sträng som EGs genom att vid prövningen förutom ett konkurrenstest även en samhällsekonomisk bedömning skall göras om förvärvet är skadligt från allmän synpunkt.

Vi bedömer att de skillnader mellan EGs och våra regler som kommer att finnas kvar inte försvårar det pågående integrationsarbetet. Liknande skillnader finns även mellan EG-ländernas nationella konkurrenslagstiftning och EGs gemensamma konkurrensrätt.

Lagförslag i betänkandet

(SOU 1991:59) Konkurrens för ökad välfärd

1. Förslag till konkurrenslag (1992:000)

Härigenom föreskrivs följande

INLEDANDE BESTÄMMELSER

1 § Denna lag har till ändamål att inom privat och offentlig näringsverksamhet skapa och upprätthålla en effektiv konkurrens som

1. främjar en rationell produktion och en god resurshushållning,
2. bidrar till att öppna marknader samt främjar etablering av nya företag och utveckling av nya produkter,
3. leder till lägre priser och avgifter, och
4. ger konsumenter och andra köpare valfrihet och möjligheter att påverka utbudet av varor, tjänster och andra nyttigheter.

2 § Denna lag tillämpas i fråga om konkurrensbegränsningar med verkan inom landet.

Lagen tillämpas inte på överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetstagare angående arbetslön eller andra arbetsvillkor.

3 § Om det krävs med hänsyn till en internationell överenskommelse, kan regeringen besluta att prövning av fråga om åtgärd enligt 31 § i ett enskilt fall får ske beträffande en konkurrensbegränsning med verkan utom landet. En sådan konkurrensbegränsning skall anses skadlig, om den strider mot överenskommelsen.

Regeringens beslut enligt första stycket sker efter framställning av konkurrensverket. Om regeringen har bifallit framställningen får konkurrensverket besluta om åtgärder enligt 56 - 58 och 61 §§.

FÖRBJUDNA KONKURRENSBEGRÄNSNINGAR

Bruttoprisförbud

4 § En näringsidkare får inte i samband med försäljning eller uthyrning av en vara

1. betinga sig av en näringsidkare i ett senare led att denne vid försäljning eller uthyrning av en vara inte skall gå under ett visst pris, eller
2. till ledning för prissättningen i ett senare led ange ett visst pris vid försäljning eller uthyrning av en vara utan att det framgår att priset får sättas lägre.

Priskartellförbud

5 § En näringsidkare får inte ingå eller tillämpa ett avtal med en annan näringsidkare om avtalet innebär bestämmande eller rekommendation av pris eller rabatt vid tillhandahållande av en vara, tjänst eller annan nyttighet.

Marknadsdelningsförbud

6 § En näringsidkare får inte ingå eller tillämpa ett avtal med en annan näringsidkare om avtalet

1. innebär en delning av produktion, förädling eller tillhandahållande av en vara, tjänst eller annan nyttighet
   - i kvoter
   - i geografiska områden, eller
   - i kundkretsar, eller
2. innebär att produktionen eller utbudet av en vara, tjänst eller annan nyttighet begränsas på något annat sätt.

Inköpskartellförbud

7 § En näringsidkare får inte i fråga om jordbruksprodukter ingå eller tillämpa ett avtal med en annan näringsidkare om avtalet innebär att inköp av varor inom landet delas upp i kvoter, geografiska områden eller på annat sätt.

Med jordbruksprodukter avses sådana varor som anges i bilagan till lagen (1990:615) om avgifter på vissa jordbruksprodukter m.m.

Anbudskartellförbud

8 § En näringsidkare får inte ingå eller tillämpa ett avtal med en annan näringsidkare om avtalet innebär att vid anbudstävling för tillhandahållande av en vara, tjänst eller annan nyttighet

1. någon skall avstå från att lämna anbud,
2. en anbudsgivare skall lämna högre anbud än en annan eller
3. samarbete annars skall förekomma i fråga om anbudssumma, förskott eller kreditvillkor.

Förbudet i första stycket gäller inte ett avtal som innebär att näringsidkare vid en anbudstävling går samman för samfälld prestation med gemensamt anbud, om näringsidkarna kan visa att samgåendet föranleds av att näringsidkarnas egna resurser är otillräckliga eller om beställaren senast vid avtalsslutet godtar förfarandet.

Förbudet i första stycket gäller inte heller ett avtal som innebär att näringsidkare går samman i den formen att någon av dem medverkar som underleverantör till anbudsgivare.

9 § En näringsidkare som har ingått eller tillämpat ett sådant avtal som avses i 8 § första stycket men som är tillåtet enligt andra eller tredje stycket skall, om han lämnar anbud i en anbudstävling som berörs därav, senast när anbudet lämnas skriftligen lämna uppgift om detta till den som anbudet skall riktas till. Uppgift skall lämnas även när förfarandet är tillåtet enligt 10 § första stycket eller 11 § andra stycket.

Förbudens omfattning

10 § Förbuden i 5 - 8 §§ gäller inte

1. förfarande som inte omfattar en väsentlig del av den marknad som det är fråga om i varje särskilt fall (marknaden),
2. samarbete mellan mindre näringsidkare som stärker deras konkurrenskraft i förhållande till större näringsidkare, eller
3. samarbete av begränsad omfattning mellan ekonomiska föreningar, ömsesidiga försäkringsbolag eller liknande verksamhetsformer som stärker konkurrensen på marknaden.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får utfärda närmare föreskrifter för tillämpningen av denna bestämmelse.

11 § Förbuden i 5 - 8 §§ gäller endast om avtalet ingåtts eller tillämpats mellan näringsidkare som är eller kan bli konkurrenter med varandra. Med avtal jämställs gemensamt förfarande som sådana näringsidkare tillämpar i samförstånd och påtryckning i syfte att få till stånd ett sådant avtal eller gemensamt förfarande.

Förbuden i 4 - 8 §§ gäller inte ett förfarande som ett koncernföretag tillämpar i förhållandet till ett annat företag inom koncernen.

Förbuden i 4 - 8 §§ gäller inte heller ett förfarande som

1. utgör ett led i åtagande att för någon annans räkning tillhandahålla en vara, tjänst eller annan nyttighet, eller
2. har sin grund i upplåtelse av immateriell egendom.

Ytterligare föreskrifter om undantag från förbudet i 4 § finns i 10 § CECA-lagen (1972:762).

Dispens från förbuden

12 § Tillstånd kan meddelas till ett förfarande som är förbjudet enligt 4 - 8 §§ om

1. förfarandet inte hämmar eller är ägnat att hämma förekomsten eller utvecklingen av en effektiv konkurrens på den marknad det är fråga om eller
2. det föreligger omständigheter av särpräglad art som är av betydelse från allmän synpunkt.

Förfarandet får inte begränsa konkurrensen mer än som är nödvändigt.

Tillstånd kan ges för viss tid eller tills vidare.

ANDRA SKADLIGA KONKURRENSBEGRÄNSNINGAR

Allmän missbruksbestämmelse mot skadliga konkurrensbegränsningar

13 § Om en konkurrensbegränsning motverkar ändamålet med denna lag genom att

1. hämma eller vara ägnad att hämma förekomsten eller utvecklingen av en effektiv konkurrens, och om
2. detta sker på ett sätt som är skadligt från allmän synpunkt,

skall åtgärd vidtas enligt lagen mot den skadliga konkurrensbegränsningen.

Missbruk av marknadsdominans

14 § Om en eller flera näringsidkare som har en dominerande ställning på marknaden vidtar ett konkurrensbegränsande förfarande, vilket innebär ett missbruk av denna ställning, skall förfarandet anses skadligt enligt 13 §.

Såsom missbruk kan anses bland andra följande konkurrensbegränsande förfaranden:

1. missgynnande av annan näringsidkare i fråga om pris, rabatt eller annat affärsvillkor vid inköp eller försäljning,
2. exklusivavtal och liknande förfaranden som binder leverantörer eller distributionskanaler,
3. säljvägran eller annat avstående från affärsförhållande utan saklig grund,
4. uppställande såsom villkor för avtal att avtalspartner godkänner tilläggsprestationer, vilka varken till sin natur eller enligt sedvänja har något samband med föremålet för avtalet.

Särskilda bestämmelser om företagsförvärv

15 § Ett företagsförvärv skall förbjudas, om förvärvet

1. skapar eller förstärker en dominerande ställning som väsentligt hämmar eller är ägnad att hämma förekomsten eller utvecklingen av en effektiv konkurrens på den marknad det är fråga om och
2. detta sker på ett sätt som är skadligt från allmän synpunkt.

Med företagsförvärv avses i denna lag förvärv av företag som driver verksamhet inom landet. Som företagsförvärv räknas också förvärv av aktier, andel i handelsbolag, rörelse eller del av rörelse. Till företagsförvärv räknas vidare fusion.

Vid bedömning enligt första stycket skall, om förvärvaren är en av flera näringsidkare som sammanhålls av gemensamma ägarintressen eller på annat

sätt, som förvärvarens marknadsandel räknas gruppens sammanlagda andel av den marknad det är fråga om.

16 § Om det är ägnat att undanröja de negativa effekterna av ett företagsförvärv kan i stället för förbud enligt 15 §

1. meddelas åläggande att avyttra viss del av rörelsen eller
2. föreskrivas annat konkurrensfrämjande villkor för förvärvet.

Ett förbud enligt 15 § får inte meddelas i fråga om förvärv som har skett på fondbörs eller genom inrop på exekutiv auktion. I stället får näringsidkaren åläggas att avyttra aktierna eller den egendom som förvärvats på auktionen.

17 § Ett beslut om förbud mot ett företagsförvärv innebär att förvärvet blir ogiltigt.

Uppbrytning av företag i särskilda fall

18 § Om en näringsidkare har en så dominerande ställning att det inte på annat sätt framstår som möjligt att skapa en effektiv konkurrens på marknaden, kan näringsidkaren, i fall som har väsentlig betydelse från allmän synpunkt, åläggas att avyttra viss del av rörelsen.

VERKAN AV AVTAL I STRID MED FÖRBUD M.M.

19 § Ett avtal eller avtalsvillkor som strider mot 4 - 8 §§ eller mot förbud eller åläggande som meddelats enligt 31 eller 36 § är ogiltigt.

Ett avtal som tillkommit trots att näringsidkaren inte har lämnat uppgift enligt 9 § är ogiltigt, såvida inte beställaren godkänner avtalet sedan han fått kännedom om att det förekommit samverkan vid anbudstävlingen.

KONKURRENSSKADEAVGIFT

20 § Den eller de näringsidkare som överträder bestämmelserna i 4 - 9 §§ skall betala en särskild avgift (konkurrensskadeavgift). I ringa fall skall ingen avgift betalas. Avgiften tillfaller staten.

21 § Avgiften skall fastställas till lägst tio tusen kronor och högst fem miljoner kronor. Om det är påkallat av hänsyn till omständigheterna kan avgiften fastställas till ett belopp som överstiger detta, men dock inte är högre än tio procent av näringsidkarens årsomsättning enligt det årsbokslut som senast har fastställts vid tidpunkten då talan väcks. Om talan riktar sig mot flera näringsidkare skall avgiften fastställas särskilt för var och en av dem.

22 § När avgiftens storlek bestäms skall särskilt beaktas om överträdelsen utgjort ett led i en organiserad, omfattande samverkan eller i ett upprepat förfarande eller har medfört betydande skada. Vidare skall särskild hänsyn

tas till hur länge överträdelsen pågått och om den skett utan att komma till utomståendes kännedom.

23 § Avgiften får sättas under vad som följer av 21 § eller efterges, om särskilda omständigheter talar för det.

SKADESTÅND

24 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet
1. överträder 4 - 8 §§,
2. bryter mot förbud eller åläggande enligt 31 eller 36 § eller
3. vidtar en konkurrensbegränsning som utgör ett missbruk av domineran-de ställning

skall ersätta den skada som därigenom uppkommer för annan näringsidkare eller för avtalspart.

25 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att lämna uppgift enligt 9 § skall ersätta den skada som därigenom uppkommer för beställaren.

26 § Talan om skadestånd enligt denna lag får avse skada endast under de fem senaste åren innan talan väcktes. För skada under tid dessförinnan är rätten till skadestånd förlorad.

HANDLÄGGNINGEN M.M.

Ansökan

27 § Marknadsdomstolen handlägger mål enligt denna lag efter ansökan. I fråga om dispens och negativattest skall dock ansökan göras hos konkurrensverket.

28 § Ansökan om åtgärd mot skadlig konkurrensbegränsning görs av konkurrensverket eller av en näringsidkare som berörs av konkurrensbegränsningen i fråga. Om konkurrensverket i ett enskilt fall beslutar att inte göra ansökan, får ansökan göras av en sammanslutning av konsumenter, löntagare eller näringsidkare.

Ansökan om prövning av företagsförvärv, uppbrytning av företag och påförande av konkurrensskadeavgift får endast göras av konkurrensverket.

Marknadsdomstolen prövar frågor om skadestånd enligt denna lag.

Marknadsdomstolen prövar frågor om utdömande av vite som förelagts med stöd av denna lag. Ansökan om utdömande av vite görs av konkurrensverket. I fråga om vite som marknadsdomstolen förelagt på talan av någon annan får även denne ansöka om att vitet döms ut.

29 § Mål mellan samma eller olika parter får handläggas i en rättegång, om det är till gagn för utredningen. När det finns skäl till det får mål som förenats åter särskiljas.

I samband med talan om utdömande av vite får talan föras om nytt vitesföreläggande.

Mål om åtgärder mot skadliga konkurrensbegränsningar

30 § Om en konkurrensbegränsning är skadlig enligt 13 § skall marknadsdomstolen besluta om åtgärd enligt 31 § för att förhindra skadligheten. En sådan åtgärd får riktas mot en näringsidkare som föranleder skadligheten.

31 § Marknadsdomstolen kan meddela näringsidkaren

1. förbud att tillämpa ett visst avtal, avtalsvillkor eller annat konkurrensbegränsande förfarande eller att tillämpa väsentligen samma förfarande som det sålunda förbjudna,
2. åläggande att tillhandahålla en annan näringsidkare en viss vara, tjänst eller annan nyttighet på villkor som motsvarar vad han erbjuder andra näringsidkare (säljåläggande), eller
3. åläggande att på annat sätt ändra ett konkurrensbegränsande förfarande, att i samband med ett sådant förfarande uppfylla ett visst villkor eller att lämna viss information eller vidta annan åtgärd som motverkar förfarandet (rättelseåläggande).

Om den skadliga konkurrensbegränsningen innebär att ett pris med hänsyn till kostnaderna och övriga omständigheter är uppenbart för högt och saken är av större vikt, kan marknadsdomstolen ålägga näringsidkaren att under en viss tid, högst ett år, inte överskrida ett visst högsta pris (prisåläggande).

Ett förbud eller åläggande enligt första eller andra stycket gäller omedelbart, om inte marknadsdomstolen bestämmer annat.

32 § Om särskilda skäl talar för det, skall marknadsdomstolen, innan förbud eller åläggande enligt 31 § meddelas, söka förhindra skadligheten genom förhandling.

33 § Om särskilda skäl talar för det, kan marknadsdomstolen besluta i fråga om förbud eller åläggande enligt 31 § för tiden intill dess att målet slutligt har avgjorts eller annat har förordnats.

34 § Ett förbud eller ett åläggande enligt 31 § skall förenas med vite, om inte detta av särskilda skäl är obehövligt.

35 § I mål om åtgärd mot skadlig konkurrensbegränsning där någon annan än konkurrensverket är sökande kan marknadsdomstolen vid vite förelägga

part eller annan att förete handling, varuprov eller annat som kan ha betydelse som bevis i målet.

Beslut om föreläggande enligt första stycket innebär inte skyldighet att röja företagshemlighet av teknisk natur. Om föreläggandet avser någon som inte är part eller medverkar enligt 13 a § lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m., gäller därutöver 38 kap. rättegångsbalken i tillämpliga delar.

36 § Om det finns förutsättningar för åtgärd enligt 31 § första stycket i ett visst fall, får konkurrensverket vid vite förelägga näringsidkaren, för godkännande omedelbart eller inom en viss tid,

1. förbud att tillämpa ett visst avtal, avtalsvillkor eller annat konkurrensbegränsande förfarande eller att tillämpa väsentligen samma förfarande som det sålunda förbjudna (förbudsföreläggande),

2. åläggande att tillhandahålla en annan näringsidkare en viss vara, tjänst eller annan nyttighet på villkor som motsvarar vad han erbjuder andra näringsidkare (säljföreläggande), eller

3. åläggande att på annat sätt ändra ett konkurrensbegränsande förfarande, att i samband med ett sådant förfarande uppfylla ett visst villkor eller att lämna viss information eller vidta annan åtgärd som motverkar förfarandet (rättelseföreläggande).

Ett godkänt föreläggande gäller som ett förbud eller åläggande enligt 31 § första stycket, som har vunnit laga kraft. Ett godkännande som sker sedan den i föreläggandet utsatta tiden har gått till ända är dock utan verkan.

Mål om företagsförvärv och om uppbrytning av företag

37 § Mål om företagsförvärv skall handläggas med särskild skyndsamhet.

38 § Förvärv eller planerat förvärv av företag skall i vissa fall anmälas till konkurrensverket av den som är part i avtal om förvärvet. Uppgifterna i anmälan skall lämnas på heder och samvete.

Närmare föreskrifter om vilka förvärv som omfattas av anmälningsskyldighet och om vilka uppgifter som skall åtföljа anmälan fastställs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Konkurrensverket kan ålägga den som är part i avtal om förvärv att anmäla förvärvet till verket även i fall som inte avses i första stycket. Sådant åläggande kan inte meddelas senare än sex månader från det att avtal om förvärvet slöts.

Åläggande kan även gälla för en viss näringsidkare att denne, innan han sluter avtal om förvärv, skall göra anmälan till konkurrensverket. En sådan anmälningsskyldighet skall gälla för viss tid, högst ett år.

Part i avtal om företagsförvärv kan självmant anmäla ett förvärv för prövning. Därvid gäller vad som sägs i första och andra styckena.

39 § Konkurrensverket skall senast 30 dagar efter anmälan enligt 38 § besluta om särskild undersökning av förvärvet. Under denna frist får den som är part i förvärvsärende inte vidta någon åtgärd för att fullfölja förvärvet, såvida inte anmälan skett enligt 38 § tredje stycket.

Om konkurrensverket har fattat beslut om särskild undersökning, skall talan i marknadsdomstolen om förvärvet väckas senast tre månader från beslutet. Sådan talan får väckas endast efter beslut om särskild undersökning.

Marknadsdomstolen kan, om det finns synnerliga skäl eller parterna i avtalet om förvärvet samtycker, på begäran av konkurrensverket förlänga fristen enligt andra stycket med längst en månad vid varje tillfälle.

Om konkurrensverket har beslutat att lämna ett förvärv utan åtgärd, kan talan enligt andra stycket inte väckas beträffande samma förvärv, såvida inte näringsidkaren har lämnat någon oriktig uppgift som påverkat ställningstagandet.

40 § Om det är motiverat av ett allmänt intresse som väger tyngre än den olägenhet som åtgärden medför för de inblandade förvärvsparterna, kan marknadsdomstolen vid vite förbjuda en näringsidkare att fullfölja ett förvärv intill dess målet slutligt prövats. Ett sådant beslut gäller omedelbart.

När regeringen skall pröva en fråga om företagsförvärv, har den samma befogenhet.

41 § Innan ett förbud eller ett åläggande enligt 15 eller 16 § meddelas, kan marknadsdomstolen söka undanröja de negativa effekterna av ett förvärv genom förhandling.

Innan ett mål om företagsförvärv avgörs, skall förvärvarens motpart i avtalet om förvärvet ges tillfälle att yttra sig.

42 § Ett förbud eller ett åläggande enligt 15 och 16 §§ får inte meddelas senare än sex månader efter ansökan till marknadsdomstolen. Denna frist kan förlängas om parterna samtycker eller det finns synnerliga skäl. Förbud eller åläggande får inte meddelas senare än två år efter det att avtalet om förvärvet slöts.

Regeringens beslut i anledning av begäran enligt 86 § måste fattas senast tre månader efter begäran. Vad som sägs i första stycket om förlängning av frist gäller också regeringens prövning.

43 § Ett förbud eller ett åläggande enligt 15, 16 eller 18 § skall förenas med vite, om inte detta av särskilda skäl är obehövligt.

44 § Ett frivilligt åtagande från företag i samband med företagsförvärv som gjorts under förhandling med konkurrensverket kan förenas med vite. Sådant vite föreläggs av marknadsdomstolen på talan av konkurrensverket.

Mål om dispens och negativattest

45 § Ett beslut av konkurrensverket om tillstånd enligt 12 § kan överklagas hos marknadsdomstolen. Härvid gäller 22 - 25 §§ förvaltningslagen (1986:223) i tillämpliga delar.

46 § Om särskilda skäl talar för det, kan marknadsdomstolen besluta i fråga om tillstånd enligt 12 § för tiden intill dess att målet slutligt har avgjorts eller annat har förordnats.

47 § På begäran av en näringsidkare kan konkurrensverket besluta att ett förfarande, enligt för verket tillgängliga uppgifter, inte omfattas av något av förbuden i 4 - 8 §§ och att det därför inte finns anledning för verket att ingripa mot näringsidkaren. När verket har fattat ett sådant beslut (negativattest) får det inte väcka talan om konkurrensskadeavgift eller talan om förbud eller åläggande enligt 31 § grundad på att förfarandet är förbjudet. Beslutet gäller till förmån för den eller de näringsidkare som anges i beslutet.

Ett beslut som avses i första stycket kan ändras eller återkallas av konkurrensverket

1. om de omständigheter som beslutet är grundat på har förändrats i något väsentligt avseende, eller
2. om beslutet är grundat på oriktiga uppgifter.

Ett beslut om återkallelse enligt andra stycket punkt 2 kan ges giltighet för tiden före återkallelsen.

Mål om konkurrensskadeavgift

48 § Konkurrensskadeavgift får inte påföras, om ansökningen inte har delgivits den som anspråket riktas mot inom tio år från det att överträdelsen upphörde eller skyldigheten att lämna uppgift enligt 9 § inträdde.

Någon avgift skall inte påföras för ett förfarande som omfattas av ett förbud eller åläggande som har meddelats vid vite med stöd av denna lag.

49 § Konkurrensskadeavgift får inte fastställas till högre belopp än som yrkats i målet.

50 § Till säkerställande av anspråk på konkurrensskadeavgift får marknadsdomstolen på yrkande av konkurrensverket förordna om kvarstad. Därvid gäller i tillämpliga delar föreskrifterna i 15 kap. rättegångsbalken om kvarstad för fordran.

51 § En påförd konkurrensskadeavgift bortfaller i den mån verkställighet inte har skett inom tio år från det att domen vunnit laga kraft.

Mål om skadestånd

52 § I mål om skadestånd i marknadsdomstolen gäller rättegångsbalkens bestämmelser om rättegången i tingsrätt i tillämpliga delar. Därvid skall vad som sägs om tingsrätt gälla marknadsdomstolen. Bestämmelsen i 1 kap. 3 d § rättegångsbalken skall inte tillämpas i marknadsdomstolen.

Rättegångskostnader

53 § I fråga om rättegångskostnader i mål där konkurrensverket är sökande gäller rättegångsbalkens bestämmelser om allmänt åtal i tillämpliga delar. I mål med annan sökande gäller bestämmelserna i samma balk om tvistemål vari förlikning är tillåten i tillämpliga delar. Ersättning för rättegångskostnader utgår inte i mål om dispens.

Omprövning

54 § Ett beslut om förbud eller åläggande enligt 31 §, avslutande av förhandling enligt 32 § eller tillstånd enligt 12 § utgör inte hinder mot att samma fråga prövas på nytt, om förhållandena har ändrats eller om det finns andra särskilda skäl. Detsamma gäller ett beslut av konkurrensverket i fråga om föreläggande enligt 36 §.

Ett beslut av marknadsdomstolen eller av regeringen om att inte ingripa mot ett företagsförvärv får inte prövas på nytt annat än om näringsidkaren har lämnat oriktig uppgift om sakförhållanden av väsentlig betydelse för ställningstagandet i beslutet.

Ett beslut om förbud eller åläggande enligt 15, 16 eller 18 § utgör inte hinder mot att samma fråga prövas på nytt, om det finns anledning att upphäva eller mildra förbudet eller åläggandet därför att detta inte längre behövs eller inte längre är lämpligt.

55 § Ansökan om omprövning enligt 54 § görs hos marknadsdomstolen av konkurrensverket eller av näringsidkare som berörs av beslutet.

Ansökan om omprövning enligt 54 § andra stycket skall göras senast inom ett år efter det att saken slutligt prövats.

UPPGIFTSSKYLDIGHET OCH TVÅNGSMEDEL

56 § Konkurrensverket får ålägga näringsidkare att tillhandahålla uppgift, handling eller annat som behövs för prövning enligt denna lag. Även i ett ärende om tillsyn över att ett förbud eller ett åläggande enligt lagen följs får konkurrensverket besluta om motsvarande skyldighet för den som avses med förbudet eller åläggandet.

Samma skyldighet kan konkurrensverket ålägga också annan än den som anges i första stycket, om det behövs för kontroll eller fullständigande av vad som skall fullgöras enligt första stycket och det är nödvändigt på grund av särskilda förhållanden.

I ett mål som har underställts regeringens prövning enligt 86 § får det statsråd som har till uppgift att föredra ärenden rörande konkurrensbegränsningar ålägga skyldighet enligt första stycket första meningen eller andra stycket.

57 § Om det behövs för utredning enligt denna lag, får konkurrensverket ålägga näringsidkare och annan som förväntas kunna lämna upplysningar i saken att inställa sig för förhör på tid och plats som verket bestämmer.

58 § Om det finns anledning anta att en näringsidkare har överträtt ett förbud enligt 4 - 8 §§ är näringsidkaren skyldig att på begäran lämna konkurrensverket tillträde till lokaler, mark och fordon eller annat utrymme som används i näringsidkarens verksamhet för utrönande av omständighet som kan ha betydelse för utredningen. Näringsidkaren är därvid skyldig att genast tillhandahålla bokföring och andra affärshandlingar, kopior och utdrag av sådana handlingar och annat som kan vara av betydelse för utredningen och ge den hjälp som behövs för granskning av handlingarna samt i övrigt lämna de upplysningar som behövs för utredningen. Konkurrensverket skall på begäran ges tillfälle att använda terminal eller annat tekniskt hjälpmedel för att ta del av upptagning som kan uppfattas endast med sådant hjälpmedel.

Om det finns anledning anta att det är av betydelse för utredningen, äger konkurrensverket få tillträde även till andra utrymmen än som sägs i första stycket. Därvid gäller samma skyldigheter som i första stycket för den som disponerar utrymmet.

Beslut om åtgärd enligt första stycket fattas av konkurrensverket. Marknadsdomstolen beslutar om åtgärd enligt andra stycket.

59 § Beslut enligt 56 - 58 §§ kan förenas med vite, om det finns skäl till detta.

60 § Ett beslut enligt 56 § får, om det är förenat med vite, överklagas hos marknadsdomstolen. Härvid gäller 22 - 25 §§ förvaltningslagen (1986:223) i tillämpliga delar.

Ett beslut enligt 57 § får överklagas endast om det är förenat med vite. Talan får föras endast i samband med talan om utdömande av vitet.

Den som vill begära prövning av konkurrensverkets beslut enligt 58 § första stycket eller av verkställighet enligt 58 §, får göra framställning härom till marknadsdomstolen.

Beslut enligt 56 - 58 §§ gäller omedelbart, om inte annat bestäms.

Särskilda bestämmelser om säkringsåtgärder

61 § Om det finns anledning anta att en näringsidkare har överträtt ett förbud enligt 4 - 8 §§ får konkurrensverket vidta säkringsåtgärder enligt vad som närmare anges i 62 - 81 §§ för att få tillgång till handlingar och annat som är av betydelse för utredningen.

62 § I denna lag förstås med

säkringsåtgärd: beslag, försegling och eftersökning,

bevismedel: bokföring, affärshandlingar och varuprover samt annat som omfattas av föreläggande enligt 56 och 58 §§,

förvar: skåp, låda, behållare, bankfack, väska, pärm, kuvert och liknande anordning som kan tillslutas,

utrymme: byggnad, lokal, gård, upplagsplats, fordon och liknande avgränsat utrymme

undersökningsledare: den som i sin tjänst hos konkurrensverket har att leda utredningen och den som särskilt har förordnats att vara undersökningsledare enligt denna lag.

63 § Säkringsåtgärderna verkställs på följande sätt:

- beslag genom att bevismedel omhändertas,
- försegling genom att förvar eller utrymme förses med sigill eller liknande förslutning,
- eftersökning genom att bevismedel efterforskas i förvar eller utrymme.

64 § Beslut om beslag får fattas, om bevismedlet inte tillhandahålls för granskning eller det finns risk att det kommer att undanhållas eller förvanskas.

65 § Beslut om försegling får fattas om

1. undersökningsledaren inte får tillåtelse att genomsöka förvar eller utrymme och det skäligen kan antas, att bevismedel finns där, samt eftersökning inte kan beslutas eller verkställas omedelbart, eller

2. bevismedel som inte är under beslag inte lämpligen kan föras från den plats, där det har påträffats.

Beslut om försegling av förvar eller utrymme, där beslagtaget bevismedel finns, skall fattas om bevismedlet lämnas kvar hos innehavaren.

66 § Beslut om eftersökning i utrymme får fattas, om det finns grundad anledning anta, att den näringsidkare som är föremål för konkurrensverkets utredning använder utrymmet huvudsakligen för sin verksamhet eller att utrymmet yrkesmässigt används av någon annan, som har uppdrag för näringsidkaren i dennes verksamhet, och det finns risk att bevismedel kommer att undanhållas eller förvanskas. Samma villkor gäller för beslut om eftersökning i förvar som påträffas i sådant utrymme, i myndighets lokal eller på allmän plats.

Beslut om eftersökning i annat utrymme eller förvar än som avses i första stycket får fattas om det finns grundad anledning anta att bevismedel finns där och det finns risk att det kommer att undanhållas eller förvanskas.

67 § Beslut om säkringsåtgärd får fattas endast om vikten av att säkringsåtgärden vidtas är tillräckligt stor för att uppväga det intrång eller annat men som säkringsåtgärden innebär för den enskilde.

68 § Beslut om säkringsåtgärd skall omedelbart hävas, när åtgärden inte längre behövs för att säkra bevisning.

69 § Beslut om säkringsåtgärd och om hävande av sådan åtgärd får verkställas omedelbart. Beslut om hävning som har vunnit laga kraft skall verkställas så fort det kan ske med hänsyn till utredningen.

70 § Innan ett beslut enligt 64 - 66 §§ verkställs skall näringsidkaren beredas tillfälle att inställa sig till förrättningen. Detsamma gäller annan hos vilken verkställighet skall ske.

Kan den som avses i första stycket inte utan nämnvärt uppskov kallas till förrättningen eller inställa sig vid denna, får verkställighet ändå ske under förutsättning att ett särskilt tillkallat vittne är närvarande. Är den hos vilken verkställighet av eftersökning enligt 66 § andra stycket skall ske inte närvarande, får dock förrättningen genomföras endast om det kan antas att näringsidkaren eller annan söker förhala utredningen eller att den av annat skäl kommer att försenas.

71 § Näringsidkaren och annan hos vilken verkställighet sker har rätt att tillkalla ett vittne. Förrättningen får dock inte i onödan uppehållas i väntan på att vittnet skall inställa sig.

72 § Bevismedel, som har tagits i beslag, får lämnas kvar hos innehavaren endast om det finns särskilda skäl för det.

Vid verkställighet av beslag får även förvar som behövs för bevismedlet omhändertas.

73 § Vid verkställighet av eftersökning i utrymme får även förvar som påträffas där genomsökas.

Verkställighet av eftersökning som avses i 66 § andra stycket får inte utan medgivande av den som berörs därav påbörjas mellan kl. 21.00 och kl 06.00.

74 § Beslut om hävning av säkringsåtgärd verkställs genom att besittning eller annat förhållande som har rubbats genom åtgärden återställs.

75 § Verkställighet skall genomföras så att den innebär minsta möjliga olägenhet för den som berörs av förrättningen. Egendom får inte skadas. Lås och annan stängningsanordning får dock brytas.

76 § Marknadsdomstolen beslutar på skriftlig framställning av undersökningsledaren om eftersökning som avses i 66 § andra stycket. Eftersökning som kan antas bli av stor omfattning eller medföra synnerlig olägenhet för den hos vilken åtgärden företas bör beslutas av marknadsdomstolen, om det inte är fara i dröjsmål.

Undersökningsledaren beslutar om säkringsåtgärd i annat fall än som avses i första stycket samt om hävande av säkringsåtgärd.

Om en särskilt förordnad undersökningsledare har fattat beslut enligt andra stycket, skall han snarast möjligt anmäla detta till den som har att leda utredningen. Denne skall omedelbart pröva om beslutet skall bestå. Sådan prövning får ske utan att den som ärendet avser har hörts.

77 § Kronofogdemyndighet verkställer beslut om säkringsåtgärd och om hävande av sådan åtgärd. Verkställighet sker på begäran av undersökningsledaren. Beslagtaget bevismedel skall snarast överlämnas till denne.

Undersökningsledaren har rätt att verkställa beslut enligt 76 § andra stycket, om det kan ske obehindrat. Beslut om försegling eller eftersökning får undersökningsledaren dock verkställa endast i närvaro av den som berörs av förrättningen eller någon som kan anses företräda denne.

78 § Undersökningsledaren kan tillfälligt avlägsna förslutning som har anbringats på grund av beslut om försegling.

79 § Beslut om säkringsåtgärd skall upprättas skriftligt och lämnas senast vid förrättning för verkställighet mot bevis till näringsidkaren och annan, hos vilken verkställighet sker. Beslutet skall innehålla upplysning om vad den har att iakttaga som vill påkalla prövning av det.

Kan beslutet inte överlämnas vid förrättningen, skall det delges genom undersökningsledarens försorg.

80 § Bevis skall utfärdas angående verkställighet av beslut om säkringsåtgärd. Föreskriften i 79 § om beslut om säkringsåtgärd har motsvarande tillämpning på bevis om verkställighet. Är den som skall erhålla bevis inte närvarande vid förrättningen, skall bevis lämnas till någon som kan anses företräda honom, om sådan person är närvarande.

Bevis om verkställighet skall innehålla förteckning över beslagtagna bevismedel.

81 § Den som vill begära prövning av undersökningsledarens beslut enligt 76 § eller av verkställighet av beslut om säkringsåtgärd, får göra framställning härom till marknadsdomstolen.

Övriga bestämmelser

82 § Föreskriften i 27 kap. 2 § första meningen rättegångsbalken har motsvarande tillämpning när det vid utredning av överträdelse av förbuden i 4 - 8 §§ uppkommer fråga om åtgärd enligt 56, 58 eller 61 §.

83 § Beslut enligt 56, 58 eller 61 § innebär inte skyldighet att röja företagshemlighet av teknisk natur.

84 § Den som är uppgiftsskyldig enligt denna lag får inte betungas onödigt.

TALAN MOT MARKNADSDOMSTOLENS DOMAR OCH BESLUT

85 § Talan mot marknadsdomstolens dom i mål om
1. åtgärd mot skadlig konkurrensbegränsning,
2. konkurrensskadeavgift,
3. skadestånd och
4. utdömande av vite

förs genom ansökan om revision hos högsta domstolen. I fråga om marknadsdomstolens beslut i sådana mål förs talan genom besvär.

Vid talan enligt första stycket skall vad som föreskrivs i 54 - 56 kap. rättegångsbalken gälla i tillämpliga delar. Vad som där sägs om hovrätt skall i stället avse marknadsdomstolen.

Förutom vad som följer av 54 kap. 3 § rättegångsbalken gäller att särskild talan får föras, om marknadsdomstolen i beslut under rättegången beslutat i fråga om
1. vite enligt 33 §,
2. kvarstad i mål om konkurrensskadeavgift,
3. åtgärd enligt 56 eller 58 §, eller
4. säkringsåtgärd.

86 § Ett beslut om förbud eller åläggande enligt 15, 16 eller 18 § skall prövas av regeringen, om en enskild part begär det. En sådan begäran skall göras inom fyra veckor från den dag då domen meddelades.

87 § Om marknadsdomstolen vid omprövning enligt 54 § gör ändring i det tidigare avgörandet, kan domen överklagas enligt vad som gäller för en dom av domstolen i den omprövade frågan. Om marknadsdomstolen inte gör någon ändring i det tidigare avgörandet, får talan inte föras mot domen.

ÖVRIGA BESTÄMMELSER

88 § Marknadsdomstolen får begära biträde av konkurrensverket eller annan för utredning i frågor som kan vara av betydelse för prövning enligt denna lag.

89 § En sammanslutning av näringsidkare likställs i denna lag med näringsidkare. Ett beslut av en sådan sammanslutning likställs med en överenskommelse eller ett gemensamt förfarande som avses i 11 §.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

2. Genom lagen upphävs konkurrenslagen (1982:729) och lagen (1991:921) om förbud mot konkurrensbegränsning i fråga om jordbruksprodukter.
3. En åtgärd som har vidtagits med tillämpning av de i punkt 2 nämnda lagarna gäller som om motsvarande bestämmelse i den nya lagen hade tillämpats.
4. Bestämmelserna i 20 - 23 §§ tillämpas endast i fråga om överträdelse som har ägt rum efter ikraftträdandet.
5. Bestämmelsen i 53 § tillämpas inte i mål där talan väckts före lagens ikraftträdande.
6. Ansökan om tillstånd enligt 12 § och om negativattest enligt 47 § kan prövas före lagens ikraftträdande.

2. Förslag till lag om ändring i prisinformationslagen (1991:601)

Härigenom föreskrivs att i prisinformationslagen (1991:601) skall införas en ny paragraf med följande lydelse.

5 a § En näringsidkares marknadsföring får inte utformas så att den medför risk för att konsumenten vilseleds om prisets förmånlighet.

Om en tillfällig prisnedsättning marknadsförs som särskilt förmånlig skall nedsättningen vara påtaglig i förhållande till det pris som omedelbart

dessförinnan tillämpats på försäljningsstället under rimlig tid. Erbjudandets varaktighet och eventuella andra begränsningar skall framgå tydligt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

3. Förslag till lag om ändring i lagen (1956:245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden

Härigenom föreskrivs ifråga om lagen (1956:245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden

dels att 7, 8 och 12 §§ skall upphöra att gälla,
dels att 1, 3, 4, 5 och 6 §§ skall ha nedan angivna lydelse,
dels att lagens rubrik skall ha nedan angivna lydelse.

Lag om uppgiftsskyldighet rörande prisförhållanden

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §	
Näringsidkare är skyldig att i enlighet med vad i denna lag stadgas lämna de uppgifter som erfordras för att främja allmän kännedom om *pris- och konkurrensförhållanden* inom näringsli vet.	Näringsidkare är skyldig att i enlighet med vad i denna lag stadgas lämna de uppgifter som erfordras för att främja allmän kännedom om *prisförhållanden* inom näringslivet.

Där på grund av särskildaförhållande så är nödigt för kontroll eller fullständigande av uppgift som skall lämnas av näringsidkare, är jämväl annan skyldig lämna uppgifter på sätt och i den utsträckning som stadgas för näringsidkare.

3 §	
Näringsidkare åligger att till myndighet som regeringen bestämmer efter anmaning lämna uppgift om *sådan i anmaningen närmare angiven konkurrensbegränsning, som berör hans verksamhet och har avseende på pris-, produktions-, omsättnings- eller transportförhållanden, samt i övrigt* om priser, intäkter, kostnader, *vinster* och andra förhållanden av beskaffenhet att inverka på prisbildningen.	Näringsidkare åligger att till myndighet som regeringen bestämmer efter anmaning lämna uppgift om priser, intäkter, kostnader, *marginaler* och andra förhållanden av beskaffenhet att inverka på prisbildningen.
4 §	
Uppgiftsskyldighet enligt denna lag innebär *icke* skyldighet att röja *yrkeshemlighet* av teknisk natur.	Uppgiftsskyldighet enligt denna lag innebär *inte* skyldighet att röja *företagshemlighet* av teknisk natur.
5 §	

Närmare föreskrifter om uppgiftsskyldighetens omfattning samt om sättet och tiden för dess fullgörande meddelas av myndigheten.

Myndigheten må därvid förelägga näringsidkare att enligt meddelade anvisningar tillhandahålla konkurrensbegränsande avtal, handelsböcker, korrespondens och andra handlingar. Uppgiftsskyldig må jämväl kallas att inställa sig inför myndigheten.

Myndigheten skall iakttaga att näringsidkare icke onödigt betungas vid fullgörandet av uppgiftsskyldigheten.

6 §

Efterkommes icke anming att lämna uppgift, må myndigheten förelägga den försumlige lämpligt vite.

Vite må ock utsättas vid meddelande av föreläggande eller kallelse enligt 5 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

4. Förslag till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.

Härigenom föreskrivs ifråga om lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m. att 1-4, 9-11, 13, 13 a, 14-15, 15 a, 16-20 §§ och rubriken före 11 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1 §	
Marknadsdomstolen handlägger *ärenden* enligt konkurrenslagen (*1982:729*), marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare	Marknadsdomstolen handlägger *mål* enligt konkurrenslagen (*1992:000*), marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan

och produktsäkerhetslagen (1988: 1604).

näringsidkare och produktsäkerhetslagen (1988: 1604).

2 §

Mot marknadsdomstolens beslut i *ärende* som avses i 1 § får talan ej föras. Detsamma gäller domstolens beslut i övrigt enligt denna lag.

Mot marknadsdomstolens *dom eller* beslut i *mål* som avses i 1 § får talan ej föras. Detsamma gäller domstolens beslut i övrigt enligt denna lag.

I fråga om rätt att föra talan mot domstolens dom eller beslut i konkurrensmål finns särskilda bestämmelser i konkurrenslagen (1992:000).

3 §

Marknadsdomstolen består av en ordförande, en vice ordförande samt tio andra ledamöter, av vilka fyra är särskilda ledamöter, tre för ärenden om konkurrensbegränsning och ärenden om avtalsvillkor mellan näringsidkare samt en för ärenden om marknadsföring, ärenden om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och ärenden om produktsäkerhet.

I mål enligt konkurrenslagen (1992:000) och lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare består marknadsdomstolen av en ordförande, en vice ordförande och fyra särskilda ledamöter.

I mål enligt marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och produktsäkerhetslagen (1988:1604) består marknadsdomstolen av en ordförande, en vice ordförande samt sju andra ledamöter, av vilka en är särskild ledamot.

4 §

Ordföranden, vice ordföranden och en av de särskilda ledamöterna för *ärenden om konkurrensbegränsning och avtalsvillkor mellan näringsidkare* skall vara lagkunniga och erfarna i domarvärv. De *två övriga* ledamöterna för sådana *ärenden* skall ha särskild insikt i närings-

Ordföranden, vice ordföranden och en av de särskilda ledamöterna *för mål enligt konkurrenslagen (1992: 000) och lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare* skall var lagkunniga och erfarna i domarvärv. De *tre andra särskilda* ledamöterna för sådana *mål* skall ha

livets förhållanden. *Ledamoten för ärenden om marknadsföring, avtalsvillkor i konsumentförhållanden och produktsäkerhet* skall ha särskild insikt i konsumentfrågor. Ordföranden, vice ordföranden och de särskilda ledamöterna får ej utses bland personer som kan anses företräda företagarintressen eller konsument- och löntagarintressen.

kvalificerad ekonomisk kompetens och insikt i samhällsekonomins funktionssätt och näringslivets förhållanden. *Den särskilda ledamoten för mål enligt marknadsföringslagen (1975: 1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och produktsäkerhetslagen (1988:1604)* skall ha särskild insikt i konsumentfrågor. Ordföranden, vice ordföranden och de särskilda ledamöterna får ej utses bland personer som kan anses företräda företagarintressen eller konsument- eller löntagarintressen.

För vice ordföranden och var och en av de särskilda ledamöterna finns en eller fler ersättare. Bestämmelserna om vice ordförande och särskild ledamot gäller även ersättare.

9 §

I mål som avses i 3 § första stycket är marknadsdomstolen beslutför när ordföranden och tre andra ledamöter är närvarande.

Marknadsdomstolen är beslutför, när ordföranden och fyra andra ledamöter är närvarande. I *beslut* skall lika antal ledamöter som företräder företagarintressen samt konsument- och löntagarintressen deltaga.

I mål som avses i 3 § andra stycket är domstolen beslutför när ordföranden och fyra andra ledamöter är närvarande. I *sådana mål* skall lika antal ledamöter som företräder företagarintressen samt konsument- och löntagarintressen deltaga.

Av de särskilda ledamöterna *deltager* vid handläggning av *ärenden om konkurrensbegränsning eller avtalsvillkor mellan näringsidkare* endast de som har utsetts för sådana *ärenden* och vid handläggning av *ärenden om marknadsföring, avtalsvillkor i konsumentförhållanden eller produktsäkerhet* endast den som har utsetts för sådana *ärenden.*

Av de särskilda ledamöterna *deltar* vid handläggning av *mål som avses i 3 § första stycket* endast de som har utsetts för sådana *mål* och vid handläggning av *mål som avses i 3 § andra stycket* endast den som har utsetts för sådana *mål.*

Om förhandling som avses i *4*

eller 5 § konkurrenslagen (*1982: 729*) finns särskilda föreskrifter i 14 §.

Om förhandling som avses i *32* § konkurrenslagen (*1992:000*) finns särskilda föreskrifter i 14 §.

Ordföranden kan ensam på domstolens vägnar *företaga* förberedande åtgärd och pröva fråga om avskrivning av *ärende*.

Ordföranden kan ensam på domstolens vägnar *besluta om kvarstad i mål om konkurrensskadeavgift och om skadestånd samt, efter ansökan eller på talan av den som berörs av åtgärden, pröva fråga om åtgärd enligt 56, 58 eller 61* § *konkurrenslagen. Ordföranden kan i övrigt företa* förberedande åtgärd och pröva fråga om avskrivning av *mål*.

10 §

Om det framkommer skiljaktiga meningar vid en överläggning tillämpas föreskrifterna i 16 kap. rättegångsbalken om omröstning i tvistemål. Domstolen bestämmer *dock* själv i vilken ordning ledamöterna skall säga sin mening.

Om det framkommer skiljaktiga meningar vid en överläggning tillämpas föreskrifterna i 16 kap. rättegångsbalken om omröst-ning i tvistemål. *Vid överläggning rörande fråga om konkurrensskade- avgift eller utdömande av vite enligt konkurrenslagen (1992:000)till-lämpas dock föreskrifterna i 29 kap. samma balk om omröstning i brott-mål.* Domstolen bestämmer själv i vilken ordning ledamöterna skall säga sin mening.

Näringsfrihetsombudsman och konsumentombudsman

Konkurrensverket och konsumentom-budsmannen

11 §

För konkurrensbegränsningsfrågor finns en näringsfrihetsombudsman och för frågor om marknadsföring, frågor om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och frågor om produktsäkerhet en konsumentombudsman.

Konkurrensverket är central för-valtningsmyndighet för konkurrens-frågor.

För frågor om marknadsföring, frågor om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och frågor om produktsäkerhet *finns* en konsu-

Ombudsman utses av regeringen för viss tid och skall vara lagkunnig.

mentombudsman. *Ombudsmannen* utses av regeringen för viss tid och skall vara lagkunnig.

13 §

Ansökan som avses i *17* § konkurrenslagen (*1982:729*) görs skriftligen. Detsamma gäller ansökan om förbud eller åläggande enligt 2-4 §§ marknadsföringslagen (1975: 1418), 1 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, 1 § lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare eller 5-9 §§ eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen (1988:1604). Av ansökningen skall framgå de skäl på vilka ansökningen grundas och den utredning sökanden åberopar.

Ansökan som avses i *27* § konkurrenslagen (*1992:000*) görs skriftligen. Detsamma gäller ansökan om förbud eller åläggande enligt 2-4 §§ marknadsföringslagen (1975:1418), 1 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, 1 § lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare eller 5-9 §§ eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen (1988:1604). Av ansökningen skall framgå de skäl på vilka ansökningen grundas och den utredning sökanden åberopar.

13 a §

I fråga om rätt för sammanslutningar av näringsidkare att medverka i *ärenden* som avses i 13 § *andra meningen* gäller följande särskilda regler.

I fråga om rätt för sammanslutningar av näringsidkare att medverka i *mål* som avses i 13 § gäller följande särskilda regler.

Om en sammanslutning av näringsidkare gör sannolikt att utgången av *ärendet* kan ha betydande intresse för medlemmarna i sammanslutningen, får marknadsdomstolen på ansökan av sammanslutningen tillåta att denna, vid sidan av enskild part, medverkar i förfarandet och därvid åberopar bevisning.

Om en sammanslutning av näringsidkare gör sannolikt att utgången av *målet* kan ha betydande intresse för medlemmarna i sammanslutningen, får marknadsdomstolen på ansökan av sammanslutningen tillåta att denna, vid sidan av enskild part, medverkar i förfarandet och därvid åberopar bevisning.

Ansökningen om medverkan skall vara skriftlig och innehålla de skäl som den grundas på.

Parterna skall beredas tillfälle att yttra sig över ansökningen. Denna får inte bifallas, om parten på den sida som ansökningen om medverkan avser motsätter sig detta.

14 §

Sökanden och hans motpart skall beredas tillfälle att vid sammanträde inför marknadsdomstolen lägga fram sina synpunkter och förebringa den utredning de vill åberopa. *Till sådant sammanträde skall ombudsmannen för frågor av den art som ärendet rör kallas*, även om han ej är sökande. Vidare skall den som medverkar enligt 13 a § kallas till sammanträdet.

Sökanden och hans motpart skall beredas tillfälle att vid sammanträde inför marknadsdomstolen lägga fram sina synpunkter och förebringa den utredning de vill åberopa. *Konkurrensverket skall beredas tillfälle att yttra sig över ansökan enligt 31 § konkurrenslagen (1992:000), som ingivits av annan än verket. I mål som avses i 3 § andra stycket skall konsumentombudsmannen kallas till sammanträde*, även om han ej är sökande. Vidare skall den som medverkar enligt 13 a § kallas till sammanträdet.

Före sammanträde kan muntlig eller skriftlig förberedelse äga rum i den utsträckning domstolen bestämmer.

Förhandling som avses i *4 eller 5* § konkurrenslagen (*1982:729*) skall äga rum vid sammanträde med parterna inför domstolen eller dess ordförande. Domstolen eller ordföranden får även överlägga enskilt med part. Förhandlingen skall dock alltid avslutas vid sammanträde med parterna inför domstolen.

Förhandling som avse i *32* § konkurrenslagen (*1992:000*) skall äga rum vid sammanträde inför domstolen eller dess ordförande. Domstolen eller ordföranden får även överlägga enskilt med part. Förhandlingen skall dock alltid avslutas vid sammanträde med parterna inför domstolen.

15 §

Ärende får avgöras och *beslut* med anledning av särskild prövning enligt 15 a § meddelas utan sammanträde enligt 14 § första stycket, om tillfredsställande utredning föreligger och part inte begär sammanträde. Ansökan som uppenbart ej förtjänar avse-

Mål får avgöras och *dom* med anledning av särskild prövning enligt 15 a § meddelas utan sammanträde enligt 14 § första stycket, om tillfredsställande utredning föreligger och part inte begär sammanträde. Ansökan som uppenbart ej

ende får avslås utan sådant sammanträde.

förtjänar avseende får avslås utan sådant sammanträde.

Fråga om förbud, åläggande *eller tillstånd* enligt 18 § konkurrenslagen (1982:729), förbud enligt *21* § samma lag eller förbud eller åläggande enligt 13 § marknadsföringslagen (1975:1418), 5 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden eller 21 § produktsäkerhetslagen (1988: 1604) kan prövas utan sammanträde enligt 14 § första stycket.

Fråga om förbud *eller* åläggande enligt *33* § konkurrenslagen (*1992:000*), förbud enligt *40* § *eller tillstånd enligt 46* § samma lag eller förbud eller åläggande enligt 13 § marknadsföringslagen (1975:1418), 5 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden eller 21 § produktsäkerhetslagen (1988:-1604) kan prövas utan sammanträde enligt 14 § första stycket. *Detsamma gäller beslut under rättegången i andra frågor.*

Förbud eller åläggande, som avses i andra stycket, eller återkallelse av tillstånd, som avses där, får inte beslutas utan att den som förbudet, åläggandet eller återkallelsen avser fått tillfälle att yttra sig i frågan, såvida det inte finns anledning anta, att han avvikit eller eljest håller sig undan. I ett *ärende* om åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen får marknadsdomstolen dock även i annat fall omedelbart meddela beslut enligt 21 § samma lag, om synnerliga skäl föreligger.

Förbud eller åläggande, som avses i andra stycket, eller återkallelse av tillstånd, som avses där, får inte beslutas utan att den som förbudet, åläggandet eller återkallelsen avser fått tillfälle att yttra sig i frågan, såvida det inte finns anledning anta, att han avvikit eller eljest håller sig undan. I ett *mål* om åläggande eller förbud enligt 5 - 9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen får marknadsdomstolen dock även i annat fall omedelbart meddela beslut enligt 21 § samma lag, om synnerliga skäl föreligger.

När marknadsdomstolen prövar fråga om åtgärd enligt 58 eller 76 § konkurrenslagen (1992:000) skall den som åtgärden avser beredas tillfälle yttra sig. Detta gäller dock inte, om det kan befaras att genomförandet av beslutet skulle avsevärt försvåras därigenom.

15 a §

Marknadsdomstolen kan till särskild prövning ta upp

Marknadsdomstolen kan till särskild prövning ta upp

1. i *ärende* som avser prövning enligt *2* § konkurrenslagen (1982: 729) frågan huruvida *näringsidkare föranleder skadlig verkan av en* konkurrensbegränsning,

2. i *ärende* som avser prövning enligt 6-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen (1988:1604) frågan huruvida en vara eller en tjänst medför särskild risk för skada på person eller egendom.

1. i *mål* som avser prövning enligt *13* § konkurrenslagen (*1992:000*) frågan huruvida *det föreligger en skadlig* konkurrensbegränsning,

2. i *mål* som avser prövning enligt 6-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen (1988:1604) frågan huruvida en vara eller en tjänst medför särskild risk för skada på person eller egendom.

16 §

Bestämmelserna i 5 kap. rättegångsbalken om offentlighet vid domstol äger motsvarande tillämpning vid marknadsdomstolen.

Utöver vad som följer av första stycket kan domstolen förordna att sammanträde för handläggning av *konkurrensbegränsningsärende* skall hållas inom stängda dörrar, om det kan *antagas* att förhandlingsarbetet i *ärendet* skulle försvåras till följd av offentligheten.

Utöver vad som följer av första stycket kan domsto-len förordna att sammanträde *i konkurrensmål* skall hållas inom stängda dörrar, om det kan *antas* att för-handlingsarbetet i *målet* skulle försvåras till följd av offentligheten.

17 §

Vid marknadsdomstolens sammanträden föres protokoll.

Då marknadsdomstolen handlägger en fråga enligt konkurrenslagen (1992:000) vid sammanträde med parterna skall, om inte domstolens avgörande avkunnas vid sammanträdet, parterna underrättas om tiden och sättet för meddelande av dom eller beslut.

18 §

Marknadsdomstolen kan vid vite förelägga part eller annan, som kan *antagas* ha upplysning att lämna

Marknadsdomstolen kan vid vite förelägga part eller annan, som kan *antas* ha upplysning att lämna som

som är av betydelse i *ärendet*, att inställa sig personligen inför domstolen. Domstolen kan besluta att den som ej är part skall höras som vittne. Därvid äger 36 kap. 3, 5 och 6 §§, 10 § andra stycket, 11 §, 13 § första stycket och 14 § rättegångsbalken motsvarande tillämpning. Vägrar vittne utan giltigt skäl att avlägga ed eller att avge vittnesmål eller besvara fråga, får domstolen vid vite förelägga vittnet att fullgöra sin skyldighet.

Part eller den som medverkar enligt 13 a § kan även föreläggas vid vite att tillhandahålla domstolen handling, varuprov och liknande som kan ha betydelse i *ärendet*. Detta innebär dock ej skyldighet att röja *yrkeshemlighet* av teknisk natur.

är av betydelse i *målet*, att inställa sig personligen inför domstolen. Domstolen kan besluta att den som ej är part skall höras som vittne. Därvid äger 36 kap. 3, 5 och 6 §§, 10 § andra stycket, 11 §, 13 § första stycket och 14 § rättegångsbalken motsvarande tillämpning. Vägrar vittne utan giltigt skäl att avlägga ed eller att avge vittnesmål eller besvara fråga, får domstolen vid vite förelägga vittnet att fullgöra sin skyldighet.

Part eller den som medverkar enligt 13 a § kan även föreläggas vid vite att tillhandahålla domstolen handling, varuprov och liknande som kan ha betydelse i *målet*. Detta innebär dock ej skyldighet att röja *företagshemlighet* av teknisk natur.

I fråga om vite som avse i denna paragraf gäller 9 kap. 8 § rättegångsbalken.

Den som ej är part och inte heller medverkar enligt 13 a § och som efter kallelse av marknadsdomstolen inställt sig inför domstolen har rätt till ersättning enligt vad i rättegångsbalken är föreskrivet om ersättning till vittne eller sakkunnig. I *ärende* vari *ombudsman* för talan tillämpas bestämmelserna för mål om allmänt åtal och i *annat ärende* bestämmelserna för mål vari förlikning är tillåten. Skall ersättning utges av parterna en för båda för en, skall domstolen slutligt fördela kostnaden mellan dem med hälften å vardera.

Den som ej är part och inte heller medverkar enligt 13 a § och som efter kallelse av marknadsdomstolen inställt sig inför domstolen har rätt till ersättning enligt vad i rättegångsbalken är föreskrivet om ersättning till vittne eller sakkunnig. I *mål* vari *konkurrensverket eller konsumentombudsmannen* för talan tillämpas bestämmelserna för mål om allmänt åtal och i *mål med annan sökande* bestämmelserna för mål vari förlikning är tillåten. Skall ersättning utges av parterna en för båda och båda för en, skall domstolen slutligt fördela kostnaden mellan dem med hälften å vardera.

19 §

I marknadsdomstolens *beslut* varigenom *ärende* eller sådan fråga som avses i 15 a § avgörs anges de skäl på vilka *beslutet* grundas. *Beslut* som nu nämnts och beslut som avses i 15 § andra stycket sänds till parterna, till den som medverkar enligt 13 a § och till sådan myndighet som avses i 4 § produktsäkerhetslagen (1988: 1604) samma dag som det meddelas.

I marknadsdomstolens *dom* varigenom *mål* eller sådan fråga som avses i 15 a § avgörs anges de skäl på vilka *domen* grundas. *Dom* som nu nämnts och beslut som avses i 15 § andra stycket sänds till parterna, till den som medverkar enligt 13 a § och till sådan myndighet som avses i 4 § produktsäkerhetslagen (1988:-1604) samma dag som det meddelas.

20 §

Skall ansökan, kallelse eller föreläggande tillställas part eller annan, sker det genom delgivning. Detsamma gäller beslut som sänds enligt 19 §. Annan handling får tillställas part eller annan genom delgivning, om det anses erforderligt.

Delgivning av beslut av marknadsdomstolen, vilket innefattar vitesföreläggande enligt konkurrenslagen (*1982:729*), marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare eller produktsäkerhetslagen (1988:1604), får inte ske enligt 12 § delgivningslagen (1970:428), om det inte finns anledning att anta att den sökte har avvikit eller på annat sätt håller sig undan.

Skall ansökan, kallelse eller föreläggande tillställas part eller annan, sker det genom delgivning. Detsamma gäller *dom eller* beslut som sänds enligt 19 §. Annan handling får tillställas part eller annan genom delgivning, om det anses erforderligt.

Delgivning av *dom eller* beslut av marknadsdomstolen, vilket innefattar vitesföreläggande enligt konkurrenslagen (*1992:000*), marknadsföringslagen (1975: 1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare eller produktsäkerhetslagen (1988: 1604), får inte ske enligt 12 § delgivningslagen)1970: 428), om det inte finns anledning att anta att den sökte har avvikit eller på annat sätt håller sig undan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

5. Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

Härigenom föreskrivs att 14 kap. 3 § aktiebolagslagen (1975:1385) skall ha följande lydelse.

14 kap. 3 §

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
När avtal om fusion godkänts av bolagsstämman skall det anmälas av bolaget för registrering. Om det ej skett inom fyra månader från bolagsstämmans beslut eller om registreringsmyndigheten genom lagakraftträdande beslut avskrivit sådan anmälan eller vägrat registrering av avtalet, är frågan om fusion förfallen.	
Hinder mot registrering av avtal om fusion enligt 2 § möter 1. om fusionen förbjudits *enligt konkurrenslagen (1982:729) eller om näringsfrihetsombudsmannen inte beslutat lämna fusionen utan åtgärd enligt 20 § första stycket konkurrenslagen* eller	Hinder mot registrering av avtal om fusion enligt 2 § möter 1. om fusionen förbjudits enligt konkurrenslagen *(1992:000) eller om prövning av fusionen pågår enligt samma lag* eller
2. om ej yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor av vilket framgår att aktiekapitalet i det övertagande bolaget inte överstiger de överlåtande bolagens sammanlagda verkliga värde för det övertagande bolaget.	

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

6. Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 5 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar skall ha följande lydelse.

12 kap. 5 §

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
När fusionsavtal har slutligt godkänts av föreningsstämman skall det anmälas av föreningen för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från stämmans beslut eller om registreringsmyndigheten genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av avtalet, har frågan om fusion fallit.	
Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt *konkurrenslagen (1982:729) eller om näringsfrihetsombudsmannen inte har beslutat att lämna fusionen utan åtgärd enligt 20 § första stycket konkurrenslagen.*	Hinder mot regist-rering möter, om fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen *(1992:000) eller om prövning av fusionen pågår enligt samma lag.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

7. Förslag till lag om ändring i bankaktiebolagslagen (1987:618)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 3 § bankaktiebolagslagen (1987:618) skall ha följande lydelse.

11 kap. 3 §

När fusionsavtalet har godkänts av bolagsstämman skall det anmälas av det överlåtande bankaktiebolaget för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från stämmans beslut eller om bankinspektionen genom lagakraftvunnet beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av avtalet, har frågan om fusion fallit.

Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits *enligt konkurrenslagen (1982:729) eller om näringsfrihetsombudsmannen inte har beslutat att lämna fusionen utan åtgärd enligt 20 § första stycket konkurrenslagen.*

Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen *(1992:000) eller om prövning av fusionen pågår enligt samma lag.*

För registrering av ett fusionsavtal enligt 2 § krävs vidare att ett yttrande företes från en aukoriserad revisor, av vilket framgår att aktiekapitalet i det övertagande bolaget inte överstiger de överlåtande bolagens sammanlagda verkliga värde för det övertagande bolaget.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

8. Förslag till lag om ändring i sparbankslagen (1987: 619)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 4 § sparbankslagen (1987:619) skall ha följande lydelse.

7 kap. 4 §

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
När fusionsavtalet har godkänts av sparbanksstämman skall det anmälas av den överlåtande sparbanken för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från stämmans beslut eller om bankinspektionen genom lagakraftvunnet beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av avtalet, har frågan om fusion fallit.	
Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt *konkurrenslagen (1982:729) eller om näringsfrihetsombudsmannen inte har beslutat att lämna fusionen utan åtgärd enligt 20 § första stycket konkurrenslagen.*	Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen *(1992:000) eller om prövning av fusionen pågår enligt samma lag.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

9. Förslag till lag om ändring i föreningsbankslagen (1987:620)

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 4 § föreningsbankslagen (1987:620) skall ha följande lydelse.

10 kap. 4 §

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
När fusionsavtalet har godkänts av föreningsbanksstämman skall det anmälas av den överlåtande föreningsbanken för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från stämmans beslut eller om bankinspektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av avtalet, har frågan om fusion fallit.	
Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt *konkurrenslagen (1982:729) eller om näringsfrihetsombudsmannen inte har beslutat att lämna fusionen utan åtgärd enligt 20 § första stycket konkurrenslagen.*	Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen *(1992:000) eller om prövning av fusionen pågår enligt samma lag.*
Om fusionsavtalet har godkänts av fullmäktige, skall registreringsanmälan innehålla försäkran av styrelsen att underrättelse som avses i 7 kap. 12 § fjärde stycket skett.	

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1992.

Förteckning över de remissinstanser som har yttrat sig över betänkandet (SOU 1991:59) Konkurrens för ökad välfärd

Efter remiss har yttranden över konkurrenskommitténs betänkande avgetts av Högsta domstolen, Svea Hovrätt, Kammarrätten i Göteborg, Stockholms tingsrätt, Kommerskollegium, Statens järnvägar, Banverket, Postverket, Televerket, Riksgäldskontoret, Finansinspektionen, Konjunkturinstitutet, Jordbruksverket, Statens livsmedelsverk, Statens råd för byggnadsforskning, Boverket, Byggnadsstyrelsen, Länsbostadsnämnden i Stockholms län, Länsbostadsnämnden i Älvsborgs län, Länsbostadsnämnden i Västerbottens län, Närings- och teknikutvecklingsverket, Marknadsdomstolen, Näringsfrihetsombudsmannen, Statens pris- och konkurrensverk, Konsumentverket, Statistiska centralbyrån, Riksrevisionsverket, Statskonstoret, Länsstyrelsen i Jönköpings län, Länsstyrelsen i Hallands län, Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Länsstyrelsen i Älvsborgs län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Kemikalieinspektionen, Svenska kommunförbundet, Malmö kommun, Göteborgs kommun, Stockholms kommun,- Linköpings kommun, Östersunds kommun, Landstingsförbundet, Landstinget i Södermanlands län, Landstinget i Västernorrlands län, Sveriges industriförbund, Grossistförbundet Svensk Handel, Sveriges köpmannaförbund, Kooperativa förbundet, Kooperativa institutet, Dagligvaruleverantörers förbund, Företagarnas riksorganisation, Svenska Handelskammarförbundet, Lantbrukarnas riksförbund, Sveriges Försäkringsförbund, Svenska bankföreningen, Sparbanksgruppen AB, Svenska arbetsgivareföreningen, Arla ekonomisk förening, Dagab AB, ICA Förbundet, Företagsekonomiska institutionen vid universitetet i Stockholm, Nationalekonomiska institutionen vid universitetet i Uppsala, Juridiska fakulteten vid universitetet i Lund, Juridiska fakulteten vid universitetet i Uppsala, Konsumentvägledarnas förening, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation.

Härutöver har skrivelser inkommit från Sveriges Livsmedelshandlareförbund, Konsumentberedningen, Hyresgästernas Riksförbund, Sveriges Livsmedelsindustriförbund, Svenska Bokhandlareföreningen, Svenska Taxiförbundet, Sveriges Fastighetsägareförbund, Sveriges Priskontorschefers Förening, Länsstyrelsen i Blekinge län och Svenska Petroleum Institutet.

Sammanställning av remissyttranden över delar av betänkandet (SOU 1991:59) Konkurrens för ökad välfärd

Förbud (kap 10)
Prissamarbete (10.2

I huvudsak positiva till kommitténs förslag ställer sig åtta remissinstanser, nämligen Kommerskollegium, Konjunkturinstitutet, Jordbruksverket,- Näringsfrihetsombudsmannen (NO), Statens pris- och konkurrensverk (SPK), Konsumentverket, Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och Konsumentberedningen.

Enligt NO bör förbud tillgripas i stället för en prövning enligt missbruksprincipen i fall då beteendet är generellt sett skadligt, vanligt förekommande, innefattar skadlighet som är svår att belägga i det enskilda fallet, medför skada som kan vara mycket stor och är attraktivt för inblandade företag. Prissamverkan uppfyller enligt NO dessa förutsättningar.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anser att kommittén hade kunnat gå längre på förbudslinjen.

Kammarrätten i Göteborg är tveksam till om det är motiverat att införa förbud mot priskarteller. Från rättssäkerhetssynpunkt är enligt Kammarrätten en ändrad missbruksbestämmelse att föredra.

Marknadsdomstolen och Televerket anser att det inte finns övertygande sakskäl för ett så vittgående förbud som kommittén föreslår. Internationella jämförelser medför dock att Marknadsdomstolen inte vill helt avstyrka förslaget. Sveriges industriförbud är inte principiellt motståndare till att nya förbud införs under förutsättning att förbuden endast träffar generellt skadliga beteenden samt att reglerna är konkurrensneutrala, tydliga och förutsebara. Det föreslagna förbudet uppfyller enligt förbundet inte dessa krav och förbundet avstyrker därför att det läggs till grund för lagstiftning i föreliggande skick.

Helt avvisande till förslaget ställer sig följande 13 remissinstanser: Riksrevisionsverket, Grossistförbundet Svenska Handel, Sveriges köpmannaförbund, Kooperativa förbundet, Kooperativa institutet, Dagligvaruleverantörers förbund, Företagarnas riksorganisation, LRF, Dagab AB, ICA Förbundet, Sveriges livsmedelshandlareförbund, Sveriges livsmedelsindustriförbund och Svenska bokhandlareföreningen.

I huvudsak följande skäl anförs för avstyrkande: Tillräckliga motiv finns inte för förbud. Missbruksprincipen är tillräcklig. Förbudet är otydligt och dess tillämpning är oförutsebar. Det är inte heller konkurrensneutralt och såvitt avser cirkaprislistor träffar det även samarbete som är positivt för konkurrensen.

Marknadsdelningskarteller (10.3)

De remissinstanser som tillstyrker förslaget om förbud mot prissamarbete tillstyrker även förslaget såvitt avser marknadsdelningskarteller. Härtill kommer Kammarrätten i Göteborg och Marknadsdomstolen som anser att förbud mot marknadsdelningskartellen är lättare att acceptera än förbud mot prissamarbete. Enligt Marknadsdomstolen bör dock bestämmelsen klargöras i vissa hänseenden.

Televerket ifrågasätter behovet av förbud.

Negativa till förslaget är följande 10 remissinstanser: Riksrevisionsverket, Sveriges industriförbund, Grossistförbundet Svensk Handel, Kooperativa förbundet, Kooperativa institutet, Dagligvaruleverantörers förbund, Företagarnas riksorganisation, Svenska handelskammarförbundet, Lantbrukarnas riksförbund (LRF) och Sveriges Livsmedelsindustriförbund. I huvudsak framför de att förbudet inte bara träffar generellt skadliga beteenden, att det inte är konkurrensneutralt samt att det är otydligt och oförutsebart.

Anbudskartellförbudet (10.4)

Förslaget i denna del berörs endast av 8 remissinstanser. Ingen av dessa har något att invända mot ett fortsatt anbudskartellförbud. Kritik riktas emellertid mot de föreslagna undantagen. NO anser att konsortieundantaget är onödigt, att undantaget i fall då konsortiebildningen godtagits av beställaren inte omformuleras och att undantaget för underleverantörssituationer är överflödigt. Sistnämnda uppfattning delas av SPK, som också anser att konsortieundantaget bör omformuleras. Enligt Sveriges industriförbund har konsortieundantaget getts en för snäv utformning. Synpunkter på undantagen framförs också av Televerket, Marknadsdomstolen, Svenska handelskammarförbundet och LRF.

Bruttoprisförbudet (10.5)

Förslaget tillstyrks av det fåtal remissinstanser som har yttrat sig i frågan, nämligen NO, Marknadsdomstolen, Dagligvaruleverantörers förbund och LRF. Svenska Bankföreningen påpekar att det inte är nödvändigt att utvidga förbudet till finansiell leasing.

Förbudens omfattning och avgränsning (10.6)
Väsentlig del av marknaden (10.6.2)

Konjunkturinstitutet, Marknadsdomstolen, NO och Konsumentverket har inget att invända mot förslaget, men framhåller att gränsdragningen måste göras tydlig. Enligt NO bör procenttalet anges i lag. Svenska kommunförbundet och Linköpings kommun tillstyrker förslaget.

SPK avstyrker det föreslagna generella undantaget och förordar i stället att Konkurrensverket får meddela gruppundantag.

Enligt Sveriges industriförbund behövs det föreslagna undantaget. Förbundet anser dock att förslaget är för oklart och att procentgränsen bör sättas betydligt högre. Liknande synpunkter framförs av Grossistförbundet Svensk Handel. Även Sveriges köpmannaförbund, Dagligvaruleverantörers förbund, Svenska handelskammarförbundet, LRF, Dagab AB, ICA Förbundet,- Sveriges livsmedelsindustriförbund och Svenska bokhandlareföreningen anser att förslaget i sin utformning är oklart. Flertalet av dessa remissinstanser anser att gränsen 20 procent är för låg. Ett par instanser framhåller att undantaget inte blir konkurensneutralt.

Småföretagsundantaget (10.6.3)

Det bör påpekas att vissa av de remissinstanser som tillstyrker förslaget gör detta under förutsättning att deras motstånd mot förbudslinjen inte vinner gehör.

Förslaget tillstyrks i huvudsak av Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Marknadsdomstolen, Länsstyrelserna i Jämtlands och Västerbottens län, Sveriges industriförbund, Grossistförbundet Svensk Handel, Företagarnas riksorganisation, Svenska bankföreningen, Sveriges livsmedelsindustriförbund, Motorbranschens riksförbund, Svenska bokhandlareföreningen och Svenska Taxiförbundet. Marknadsdomstolen ifrågasätter dock undantagets utformning.

Svenska Handelskammarförbundet och LRF synes inte ha några invändningar mot förslaget i och för sig, men påtalar lagtekniska brister respektive oklarhet hos förslaget.

Förslaget avstyrks av Kommerskollegium och Konjunkturinstitutet som anser att det är tillräckligt med möjligheten till dispens.

NO avstyrker förslaget i den utformning som det har fått och ifrågasätter som alternativ en lösning med gruppundantag. Även SPK förordar gruppundantag.

Kooperativt undantag (10.6.4)

Förslaget tillstyrks av NUTEK, Länsstyrelsen i Hallands län och Landsorganisationen i Sverige (LO).

Kommerskollegium, Konjunkturinstitutet, Marknadsdomstolen, NO och SPK avstyrkder förslaget och hänvisar till dispensmöjligheten. Som skäl för kritiken anförs främst att den föreslagna regeln är oklar och icke konkurrensneutral.

Även följande remissinstanser avvisar förslaget under åberopande av att det inte är konkurrensneutralt: Grossistförbundet Svensk Handel, Sveriges köpmannaförbund, Företagarnas riksorganisation, Svenska handelskammarförbundet, Svenska bankföreningen, Dagab AB och Sveriges livsmedelsindustriförbund.

Kooperativa förbundet och Kooperativa institutet är kritiska mot behandlingen av kooperativa frågor i betänkandet och avvisar förslagen. LRF anser att undantaget bör finnas, men att det som har föreslagits är för oklart och för snävt.

Den särskilda jordbrukslagen (10.6.7)

Marknadsdomstolen, NO och SPK tillstyrker förslaget, men Marknadsdomstolen och NO påtalar att det föreslagna priskartellförbudet inte är tillräckligt som ersättning för lagen utan en viss justering.

Enligt LRF innebär förslaget en allvarlig diskriminering av de lantbrukskooperativa företagen.

Dispenser (10.7)

De remissinstanser som har yttrat sig över förslaget instämmer i att dispensmöjligheter måste finnas. NO framhåller att möjligheten måste användas med stor återhållsamhet medan Sveriges industriförbund, Grossistförbundet Svensk Handel, Sveriges köpmannaförbund och Sveriges livsmedelshandlareförund anser att dispensmöjligheten bör ges en vid tillämpning.

LO anser att reglerna behöver granskas ytterligare med sikte på att de skall ge större förutsebarhet.

Tillfälliga prisnedsättningar (10.8)

Förslaget till komplettering av prisinformationslagen tillstyrks av NO, Konsumentverket, Göteborgs kommun, Konsumentvägledarnasvägledarnas

förening, LO och Konsumentberedningen. Dagab AB synes inte ha något att invända mot förslaget.

Förslaget avstyrks av Marknadsdomstolen, Televerket, länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Sveriges industriförbund, Grossistförbundet Svensk Handel, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges livsmedelshandlareförbund, ICA Förbundet, Dagligvaruleverantörers förbund, Svenska handelskammareförbundet och TCO.

Bl.a. Marknadsdomstolen anför att problemet bör kunna angripas med stöd av marknadsföringslagen.

Enligt Sveriges industriförbund och flertalet av handelns organisationer bör prisinformationslagen upphävas.

En ny missbruksbestämmelse (11.1)

Förslaget tillstyrks i huvudsak av Kammarrätten i Göteborg, Televerket, Konjunkturinstitutet, NO, SPK, Statskontoret, LO och TCO.

Marknadsdomstolen har invändningar mot att begreppet "från allmän synpunkt" avses bli så begränsat att en helhetsbedömning förhindras. Marknadsdomstolen ifrågasätter också om det finns tillräckliga skäl att utmönstra begreppet "skadlig verkan". NO framhåller när det gäller frågan om vad ett företag får åberopa till försvar för en konkurrensbegränsning att man i förhållande till förslaget måste ge ett vidgat utrymme för hänsynstagande till vissa allmänna intressen. Eftersom begreppet "från allmän synpunkt" kan inbjuda till politiska avvägningar bör det enligt NO ersättas av mera preciserade omständigheter.

SPK avstyrker 13 § 2. i förslaget.

Förslaget avstyrks av Sveriges industriförbund, Grossistförbundet Svensk Handel, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges Livsmedelshandlareförbund, Företagarnas riksorganisation, Svenska handelskammareförbundet, LRF och ICA Förbundet. Enligt flertalet av dessa remissinstanser saknas anledning att ändra den gällande generalklausulen. Förslaget anses medföra en oacceptabel brist på förutsebarhet.

Missbruk av dominerande ställning (11.2)

Förslaget tillstyrks av Televerket, Marknadsdomstolen, Konjunkturinstitutet, NO och SPK även om några har vissa lagtekniska invändningar och synpunkter på detaljer.

Förslaget att det skall finnas en särskild bestämmelse om missbruk av dominerande ställning godtas också av Sveriges industriförbund, Sveriges

köpmannaförbund, Dagligvaruleverantörers förbund, Svenska handelskammarförbundet, LRF, Dagab AB, ICA Förbundet, Sveriges livsmedelshandlareförbund, Konsumentberedningen och Svenska Taxiförbundet.

Invändningar av olika slag framförs dock mot utformningen av förslaget. Enligt bl.a. Sveriges industriförbund bör klart besked ges beträffande fördelningen av bevisbördan, rekvisitet "missbruk" förtydligas och relationen till den allmänna missbruksbestämmelsen klargöras. ICA Förbundet och Sveriges livsmedelshandlareförbund är kritiska mot betänkandets hållning till inköpssamverkan. Enligt Konsumentberedningen borde frågor om förslagets konkurrensneutralitet mellan blocken ha behandlats närmare.

Sanktionssystemet (13)

Förslaget tillstyrks av NO, SPK, Kammarrätten i Göteborg, Konsumentverket, Svenska kommunförbundet, Linköpings kommun och LO.

Marknadsdomstolen har i princip ingen invändning mot ett system med sanktionsavgifter, men anser att frågan kräver ytterligare överväganden med hänsyn till kraven på tydlighet och förutsebarhet. Liknande synpunkter framförs av Kooperativa förbundet.

Enligt Stockholms tingsrätt, Televerket, Sveriges industriförbund, Grossistförbundet Svensk Hanbdel, LRF och Svenska handelskammarförbundet måste, för att en sanktionsavgift skall införas, krävas uppsåt eller oaktsamhet. Som stöd härför anförs dels EG:s regler, dels oklarheten hos förbudsbestämmelserna.

Förslaget angående santionsavgifter avstyrks av Sveriges köpmannaförbund, ICA Förbundet och Företagarnas riksorganisation. De anför som skäl främst att förbudsreglerna är oklara.

Televerket, Grossistförbundet Svensk Handel, Sveriges köpmannaförbund och ICA Förbundet har invändningar mot avgiftens storlek.

Det processuella förfarandet (14)

Förslaget att överprövning skall ske hos Högsta domstolen tillstyrks av Televerket, Sveriges köpmannaförbund och ICA Förbundet. Förutsättningen härför är dock enligt de sistnämnda instanserna att prövningstillstånd inte skall krävas.

Övriga remissinstanser som uttalar sig i frågan motsätter sig att Högsta domstolen skall vara prövningsinstans. Varierande alternativa förslag framställs. Enligt Högsta domstolen och NO skall tingsrätterna kunna vara första instans vid prövning av konkurrensskadeavgift med Marknadsdomsto-

len som sista instans. Stockholms tingsrätt förordar i stället Svea hovrätt som sista instans. Svea hovrätt anser att prövningen skulle kunna ske hos en enda tingsrätt och en enda hovrätt. Även Konsumentverket förordar en specialsammansatt tingsrätt som första instans. SPK föreslår att Regeringsrätten skall vara sista instans i stället för Högsta domstolen. Sveriges industriförbund föreslår att prövningen sker hos de allmänna domstolarna.

Marknadsdomstolen föreslår i första hand att brott mot förbuden skall beivras enligt generalklarusulen. Kammarrätten i Göteborg, Svenska handelskammarförbundet och LRF anser att frågan behöver utredas ytterligare.

När det gäller skadestånd anser de remissinstanser som har yttrat sig, bl.a. Högsta domstolen, Svea hovrätt, Marknadsdomstolen, SPK, Konsumentverket och Sveriges industriförbund, att prövningen skall ske hos de allmänna domstolarna.

Någon invändning mot att mål enligt generalklausulen prövas av marknadsdomstolen framförs inte.

Skadestånd m.m. (15)

Förslaget tillstyrks av Stockholms tingsrätt, Marknadsdomstolen, NO och Konsumentverket. Enligt NO bör skadestånd kunna utgå även i generalklausulfallen.

Televerket ställer sig tveksamt till förslaget.

Sveriges industriförbund motsätter sig förslaget. Som skäl härför anges dels att de föreslagna förbudsreglerna är bristfälliga, dels att förslaget i vissa hänseenden strider mot traditionerna i svensk rätt.

Förslag i betänkandet (SOU 1991:104) Konkurrensen inom den kommunala sektorn till tillägg till förslaget om en ny konkurrenslag i betänkandet (SOU 1991:59)

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	57 § andra stycket
	Om det behövs för utredning enligt denna lag, får konkurrensverket ålägga den som bedriver offentlig näringsverksamhet att på ett rättvisande sätt redovisa kostnader och intäkter för verksamheten.

Sammanfattning av promemorian (Ds 1992:18)

Ny konkurrenslag

Denna promemoria, som upprättats i Näringsdepartementet, innehåller förslag som bygger vidare på och delvis ersätter det förslag till ny konkurrenslag som konkurrenskommittén presenterade i det redan remissbehandlade betänkandet (SOU 1991:59) Konkurrens för ökad välfärd.

Lagförslaget i promemorian är inte komplett, utan innehåller huvudsakligen förslag i sådana delar som väsentligen avviker från konkurrenskommitténs förslag och som därför bör föranleda en ny remissbehandling. När det gäller de materiella konkurrensreglerna innehåller promemorian inga nya förslag när det gäller kontroll av företagsförvärv och uppbrytning av företag.

Promemorieförslaget innebär att konkurrensreglerna i en ny svensk konkurrenslag utformas på i princip samma sätt som EG:s konkurrensregler i Romfördragets artiklar 85 och 86. Konkurrensreglerna för de rent svenska förhållandena får därmed i princip samma utformning som de konkurrensregler för handeln mellan Sverige och ett EFTA- eller EG-land som kommer att ingå i en planerad EES-lag.

Förslaget innehåller ett förbud mot avtal mellan företag, beslut av företagssammanslutningar och samordnade förfaranden som har till syfte eller resultat att konkurrensen på den svenska marknaden hindras, inskränks eller snedvrids på ett märkbart sätt. Från detta förbud skall undantag kunna ges, dels i enskilda fall genom beslut av konkurrensmyndigheten, dels för grupper av avtal och samordnade förfaranden enligt särskilda föreskrifter.

Avtal eller avtalsvillkor liksom beslut som är förbjudna skall vara ogiltiga.

Förslaget innehåller vidare ett förbud mot varje missbruk från ett eller flera företags sida av en dominerande ställning på marknaden.

Gemensamt för de båda förbuden är enligt förslaget att en överträdelse skall kunna medföra skadeståndsskyldighet samt kunna föranleda konkurrensrättsliga ingripanden i form av dels åläggande vid vite att upphöra med pågående överträdelse, dels åläggande att utge konkurrensskadeavgift för en redan begången överträdelse. Det skall finnas möjlighet för ett företag att efter ansökan hos konkurrensmyndigheten erhålla en förklaring om att förbuden inte är tillämpliga (icke-ingripandebesked).

Promemorian innehåller vidare förslag när det gäller tillämpande organ som ersätter konkurrenskommitténs motsvarande förslag.

Konkurrensmyndigheten får besluta om åläggande vid vite att upphöra med överträdelser av förbuden. Stockholms tingsrätt skall som första instans pröva mål om konkurrensskadeavgift.

Marknadsdomstolen skall pröva överklagade avgöranden i fråga om undantag, icke-ingripandebesked, åläggande och konkurrensskadeavgift. Marknadsdomstolens dom eller beslut i mål enligt lagen skall inte kunna överklagas.

Mål om utdömande av vite som förelagts med stöd av lagen skall prövas av allmän domstol.

Någon inskränkning i de allmänna domstolarnas behörighet att pröva talan i civilrättsliga frågor görs inte.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1993. Särskilda övergångsbestämmelser föreslås.

Lagförslag i promemorian (Ds 1992:18) Ny konkurrenslag

Förslag till
Konkurrenslag

Härigenom föreskrivs följande

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag har till ändamål att skapa utrymme för och upprätthålla en effektiv konkurrens i fråga om produktion av och handel med varor, tjänster och andra nyttigheter.

2 § Denna lag tillämpas inte på överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetstagare angående arbetslön eller andra arbetsvillkor.

3 § I denna lag avses med företag också en sammanslutning av företag.

Vad som i lagen sägs om avtal skall tillämpas också på
1. beslut av en sammanslutning av företag, och
2. samordnade förfaranden av företag.

Förbjudna konkurrensbegränsningar

Konkurrensbegränsande samarbete mellan företag

4 § Om något annat inte följer av beslut enligt 6 § eller föreskrifter enligt 11 §, är avtal mellan företag som har till syfte eller resultat att konkurrensen på den svenska marknaden hindras, inskränks eller snedvrids på ett märkbart sätt förbjudna.

Första stycket gäller särskilt sådana avtal som innebär att
1. inköps- eller försäljningspriser eller andra affärsvillkor direkt eller indirekt fastställs,
2. produktion, marknader, teknisk utveckling eller investeringar begränsas eller kontrolleras,
3. marknader eller inköpskällor delas upp,
4. olika villkor tillämpas för likvärdiga transaktioner med handelspartners, varigenom dessa får en konkurrensnackdel, eller
5. det ställs som villkor för avtal att den andra parten åtar sig ytterligare förpliktelser som varken till sin natur eller enligt handelsbruk har något samband med föremålet för avtalet.

5 § Avtal eller avtalsvillkor som är förbjudna enligt 4 § är ogiltiga.

Beslut om undantag

6 § Konkurrensverket får besluta om undantag från förbudet i 4 § för avtal som
1. bidrar till att förbättra produktionen eller distributionen eller till att främja tekniskt eller ekonomiskt framåtskridande,

2. tillförsäkrar konsumenterna en skälig andel av den vinst som därigenom uppnås,
3. bara ålägger de berörda företagen begränsningar som är nödvändiga för att uppnå målet i 1, och
4. inte ger de berörda företagen möjlighet att sätta konkurrensen ur spel för en väsentlig del av nyttigheterna i fråga.

7 § Ett företag som vill att undantag enligt 6 § skall beviljas skall anmäla avtalet till konkurrensverket.

Innan en anmälan har gjorts, kan konkurrensverket inte besluta om undantag.

8 § I ett beslut om undantag enligt 6 § skall det anges från vilken tidpunkt beslutet gäller. Denna tidpunkt får inte sättas tidigare än tidpunkten för anmälan.

Beslutet skall gälla för en bestämd tid och får förenas med villkor och åläggande.

9 § Ett beslut om undantag enligt 6 § får förnyas om villkoren i 6 § fortfarande är uppfyllda.

Återkallelse eller ändring av beslut om undantag

10 § Konkurrensverket får återkalla eller ändra ett beslut om undantag, om
1. de omständigheter som låg till grund för beslutet har förändrats i något väsentligt avseende,
2. de som beslutet gäller bryter mot något villkor eller åläggande som har förenats med beslutet,
3. beslutet grundades på oriktiga eller vilseledande uppgifter, eller
4. de som beslutet gäller missbrukar undantaget.

I de fall som avses i första stycket 2-4 får beslutet återkallas med retroaktiv verkan.

Gruppundantag

11 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva om undantag från förbudet i 4 § för grupper av avtal som uppfyller villkoren i 6 § (gruppundantag).

Så länge ett gruppundantag gäller behöver ett avtal som uppfyller villkoren i gruppundantaget inte anmälas enligt 7 § för att beviljas undantag. Sådana avtal får dock anmälas.

12 § Konkurrensverket får beträffande ett avtal för vilket gruppundantag gäller återkalla undantaget, om avtalet har följder som är oförenliga med 6 §.

Missbruk av dominerande ställning

13 § Missbruk från ett eller flera företags sida av en dominerande ställning på den svenska marknaden är förbjudet.

Sådant missbruk kan särskilt bestå i att
1. direkt eller indirekt påtvinga någon oskäliga inköps- eller försäljningspriser eller andra oskäliga affärsvillkor,
2. begränsa produktion, marknader eller teknisk utveckling till nackdel för konsumenterna,
3. tillämpa olika villkor för likvärdiga transaktioner med handelspartners, varigenom dessa får en konkurrensnackdel, eller
4. ställa som villkor för avtal att den andra parten åtar sig ytterligare förpliktelser som varken till sin natur eller enligt handelsbruk har något samband med föremålet för avtalet.

Icke-ingripandebesked

14 § Konkurrensverket kan efter ansökan av ett företag förklara att ett avtal eller förfarande, enligt för verket tillgängliga uppgifter, inte omfattas av något av förbuden i 4 eller 13 § och att det därför inte finns anledning för verket att ingripa enligt denna lag (icke-ingripandebesked).

15 § Ett beslut om icke-ingripandebesked utgör hinder för konkurrensverket att besluta om åläggande enligt 16 § första stycket eller föra talan om konkurrensskadeavgift enligt 21 §.

Konkurrensverket får dock återkalla beslutet, om
1. de omständigheter som låg till grund för beslutet har förändrats i något väsentligt avseende,
2. beslutet grundades på oriktiga eller vilseledande uppgifter, eller
3. marknadsdomstolen ändrar rättstillämpningen så, att avtalet eller förfarandet som omfattas av beslutet faller under förbuden i 4 eller 13 §.

Åtgärder mot förbjudna konkurrensbegränsningar

16 § Konkurrensverket får ålägga ett företag att upphöra med överträdelser av förbuden i 4 eller 13 §. Åläggandet får förenas med vite.

Om konkurrensverket i ett visst fall beslutar att inte meddela ett åläggande enligt första stycket, får marknadsdomstolen göra det på ansökan av ett företag som berörs av överträdelsen.

17 § Ett åläggande enligt 16 § gäller omedelbart, om något annat inte bestäms.

18 § Om det finns synnerliga skäl för det, får åläggande enligt 16 § meddelas för tiden till dess frågan slutligt har avgjorts.

Undantag meddelade av marknadsdomstolen

19 § När marknadsdomstolen prövar frågor om åläggande enligt 16 §, får domstolen beträffande ett avtal som uppfyller både 4 och 6 §§ på yrkande av part besluta om undantag enligt 6 §. Därvid tillämpas 8 §. I fråga om avtal som inte har anmälts enligt 7 § får tidpunkten från vilken beslutet skall gälla inte sättas tidigare än tidpunkten för beslutet.

20 § Konkurrensverket får förnya, återkalla eller ändra ett beslut enligt 19 §. Därvid tillämpas 9 och 10 §§.

Konkurrensskadeavgift

21 § Tingsrätten får på ansökan av konkurrensverket besluta att ett företag skall betala en särskild avgift (konkurrensskadeavgift), om företaget eller någon som handlar på företagets vägnar uppsåtligen eller av oaktsamhet har
1. överträtt förbuden i 4 eller 13 §, eller
2. åsidosatt ett villkor eller åläggande som har beslutats med stöd av 8 § andra stycket.

Avgiften tillfaller staten.

22 § Konkurrensskadeavgift skall fastställas till lägst fem tusen kronor och högst fem miljoner kronor eller tio procent av företagets årsomsättning enligt det bokslut som senast har fastställts vid tidpunkten då talan väcks, vilketdera som är högst.

Riktas talan mot flera företag skall avgiften fastställas särskilt för vart och ett av dem.

23 § När konkurrensskadeavgift fastställs skall särskild hänsyn tas till hur allvarlig överträdelsen är och hur länge den har pågått.

I ringa fall får företaget befrias från avgiften.

24 § Konkurrensskadeavgift enligt 21 § första stycket 1 får inte påföras för åtgärder som har vidtagits
1. efter anmälan enligt 7 § eller ansökan enligt 14 § och före det beslutet med anledning av anmälan eller ansökan vann laga kraft, om åtgärderna ligger inom ramen för den verksamhet som beskrivs i anmälan eller ansökan, eller
2. under tid då icke-ingripandebesked har gällt, om inte icke-ingripandebeskedet har återkallats med stöd av 15 § andra stycket 2.

Vad som sägs i första stycket 1 gäller dock inte om konkurrensverket inom en månad från det anmälan eller ansökan har gjorts förklarar att verket anser att 4 § är tillämplig och att det inte finns skäl att tillämpa 6 § eller att 13 § är tillämplig. Ett sådant beslut får meddelas bara om det är uppenbart att undantag eller icke-ingripandebesked inte kan beviljas.

25 § Till säkerställande av anspråk på konkurrensskadeavgift får tingsrätten besluta om kvarstad. Därvid gäller i tilllämpliga delar vad i 15 kap. rättegångsbalken är föreskrivet om kvarstad för fordran.

26 § Konkurrensskadeavgift får inte påföras, om inte ansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från det överträdelsen upphörde.

En påförd konkurrensskadeavgift bortfaller när fem år har gått från det domen vann laga kraft.

Skadestånd

27 § Om ett företag uppsåtligen eller av oaktsamhet överträder förbuden i 4 eller 13 §, skall företaget ersätta den skada som därigenom uppkommer för annat företag eller avtalspart.

Rätt till sådan ersättning är förlorad, om talan inte väcks inom fem år från det skadan uppkom.

Företagsförvärv
(28-43 §§)

Handläggningen m.m.

Utdömande av vite

44 § Talan om utdömande av viten som förelagts med stöd av denna lag förs vid tingsrätt av konkurrensverket. I fråga om vite som domstol har förelagt på talan av ett företag får talan om utdömande föras även av företaget.

Handläggningen vid konkurrensverket

45 § Så snart en anmälan enligt 7 § eller en ansökan enligt 14 § som rör ett avtal har kommit in till konkurrensverket skall verket bereda de parter i avtalet som inte är anmälare eller sökande tillfälle att yttra sig över anmälan eller ansökan.

46 § Följande beslut av konkurrensverket får överklagas hos marknadsdomstolen:
1. beslut i fråga om undantag enligt 6, 9, 10, 12 och 20 §§,
2. beslut i fråga om icke-ingripandebesked enligt 14 och 15 §§,
3. beslut om åläggande enligt 16 § första stycket, och
4. beslut i fråga om åläggande enligt 18 §.

Konkurrensverkets beslut enligt 24 § andra stycket får bara överklagas i samband med överklagande av det beslut varigenom verket slutligt avgör ärendet.

Konkurrensverkets övriga beslut enligt denna lag får inte överklagas.

Rättegångsbestämmelser i mål om konkurrensskadeavgift

47 § Stockholms tingsrätt prövar frågor om påförande av konkurrensskadeavgift enligt 21 §.

Frågor om kvarstad innan talan har väckts prövas också av Stockholms tingsrätt.

48 § Talan mot tingsrättens dom eller beslut i mål som avses i 47 § förs hos marknadsdomstolen.

49 § Om något annat inte följer av denna lag gäller i fråga om rättegången i mål som avses i 47 och 48 §§ i tillämpliga delar vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om tvistemål vari förlikning inte är tillåten.

Vad som i 49, 50 och 52 kap. rättegångsbalken sägs om hovrätt skall därvid i stället gälla marknadsdomstolen.

50 § Beträffande konkurrensverket gäller i mål som avses i 47 och 48 §§ i stället för bestämmelserna i rättegångsbalken om föreläggande för part och parts utevaro i tvistemål vad som är föreskrivet för åklagare.

Särskilt om företagsförvärv
(51-55 §§)

Uppgiftsskyldighet och tvångsmedel
(56-84 §§)

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1993.

2. —

3. I fråga om avtal som föreligger när denna lag träder i kraft och beträffande vilka parterna inom sex månader från ikraftträdandet anmäler för undantag enligt 6 § eller ansöker om icke-ingripandebesked enligt 14 § gäller följande:
1. 5 och 16 §§ skall inte tillämpas förrän två månader efter den dag då konkurrensverket meddelat beslut med anledning av anmälan eller ansökan,
2. konkurrensskadeavgift enligt 21 § eller skadestånd enligt 27 § för överträdelser av förbudet i 4 § får inte påföras eller utgå för åtgärder som har vidtagits före den tidpunkt som anges i 1, om åtgärderna ligger inom ramen för den verksamhet som beskrivs i anmälan eller ansökan.

4. I fråga om avtal eller förfaranden som föreligger när denna lag träder i kraft och som är förbjudna enligt 4 eller 13 § skall förbuden i 4 eller 13 § inte gälla, om avtalen eller förfarandena inom sex månader från lagens ikraftträdande
1. ändras på sådant sätt att de uppfyller villkoren för gruppundantag som beslutats med stöd av 11 §,
2. ändras på sådant sätt att de inte längre omfattas av 4 eller 13 §, eller
3. upphör att tillämpas.

Vad som sägs i första stycket 1 utgör dock inte hinder för konkurrensverket att återkalla undantaget för ett avtal enligt 12 §.

Sammanställning av remissyttranden över promemorian

(Ds1992:18) Ny konkurrenslag

1. Remissinstanserna

Domstolsverket, Kommerskollegium, Statens jordbruksverk, Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Affärsverket Svenska Kraftnät, Patent- och registreringsverket (PRV), Statskontoret, Riksrevisionsverket (RRV), Marknadsdomstolen, Näringsfrihetsombudsmannen (NO), Statens pris- och konkurrensverk (SPK), Svea hovrätt, Stockholms tingsrätt, Kammarrätten i Göteborg, Sydsvenska handelskammaren, Svenska handelskammarförbundet, Stockholms universitet - juridiska fakultetsnämnden, Uppsala universitet - juridiska fakultetsstyrelsen, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Grossistförbundet Svensk Handel, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges industriförbund, Företagarnas riksorganisation, Kooperativa förbundet (KF), Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Svenska kraftverksföreningen, Sveriges försäkringsförbund, Svenska bankföreningen, Dagab AB, Dagligvaruleverantörers förbund, ICA förbundet, Kooperativa institutet (Koopi), Motorbranschens riksförbund (MRF), Svenska franchise föreningen, Svenska taxiförbundet, Svenska åkeriförbundet, Sveriges marknadsförbund, Sveriges livsmedelshandlareförbund.

Svenska bankföreningen har anslutit sig till de synpunkter som framförts av Sveriges industriförbund.

Svenska åkeriförbundet har utöver eget yttrande instämt i Företagarnas riksorganisations yttrande.

2. Konkurrensbegränsande samarbete mellan företag och missbruk av dominerande ställning

En stor majoritet av remissinstanserna är positiva till förslaget att EG:s materiella konkurrensregler står som förebild för en ny svensk konkurrenslag.

Flera remissinstanser från näringslivet är dock negativa till att de materiella reglerna förenas med ett administrativt förfarande av samma slag som EG:s. Några instanser, t.ex. Lantbrukarnas riksförbund, anser att anpassningen till EG:s regler inte bör ske före ett EG-medlemskap.

Svea hovrätt, Kooperativa förbundet, Lantbrukarnas riksförbund, Kooperativa institutet och Svenska taxiförbundet är negativa eller tveksamma till förslaget. Sveriges köpmannaförbund anser sig inte kunna ta ställning till förslaget utan preciseringar i detta.

Domstolsverket lämnar promemorians förslag i huvudsak utan erinran.

Kommerskollegium har inget att invända mot att man i förslaget till ny konkurrenslag tar steget fullt ut och anpassar den svenska konkurrenslagstiftningen till EG:s konkurrensregler.

Statens jordbruksverk tillstyrker förslaget.

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK): NUTEK har i sitt tidigare yttrande över konkurrenskommitténs betänkande framhållit att konkurrens i sig inte bör uppfattas som ett självändamål utan endast som ett medel som under vissa förutsättningar leder till en effektiv allokering av tillgängliga resurser. Från dessa principiella utgångspunkter och under ideala förhållanden ter sig enligt verkets mening den s.k. missbrukslinjen vara att föredra framför den nu föreslagna s.k. förbudslinjen. I den praktiska tillämpningen blir dock sannolikt skillnaderna mellan dessa båda ansatser av mindre betydelse. Det viktiga är enligt NUTEK:s uppfattning att varje interventionistisk konkurrenspolitik måste bedrivas med stor urskiljning och omdöme för att inte komma att motverka sitt syftemål.

Enligt artikel 56 skall ärenden som enligt omsättningskriteriet skall handläggas av ESA-EFTA Surveillance Authority, men som berör handeln mellan EG-länder handläggas av EG-kommissionen. NUTEK vill i detta sammanhang fästa uppmärksamhet på att EG tenderar att i praxis ge det s.k. samhandelskriteriet en mycket vidsträckt tolkning. Enligt konkurrenskommitténs uppfattning har således EG-domstolen uttalat att det s.k. samhandelskriteriet är uppfyllt om handeln påverkas indirekt eller potentiellt. Det finns alltså inget krav på faktiskt påvisbara effekter utan det räcker med att handeln i framtiden kan påverkas. Vidare innebär detta att en konkurrensbegränsning kan påverka samhandeln även om de involverade företagen är belägna inom samma land. I det fall denna vidsträckta praxis skulle tillämpas också inom ramen för EES-avtalet, skulle en betydande oklarhet, en gråzon, uppstå beträffande konkurrensförutsättningarna i svenskt näringsliv.

Då EG-rätten i princip har företräde framför nationell lagstiftning skulle en sådan tolkning medföra en betydande ovisshet hos svenska företag om vilket rättssystem som vore det tillämpliga i varje enskilt fall. Ovissheten kan i sig antas bidra till ökade kostnader för företag och i sista hand konsumenterna. Förhållandet med parallella normsystem som nu i stora delar kommer att röra svenska företag och marknader karaktäriseras av konkurrenskommittén som ett besvärligt problem. NUTEK delar denna uppfattning.

Likväl kan man konstatera att kommittén i sitt förslag inte lämnar någon systematisk analys av i vilka avseenden förslaget avviker från EG:s kon-

kurrensrätt eller förhåller sig till denna rätt. Även promemorian brister i detta hänseende.

Således anförs som ett av motiven till det nya förslaget att kommitténs förslag medför stor osäkerhet om förbudens räckvidd. Enligt NUTEK:s uppfattning är den osäkerhet som en tillämpning av EG:s rättsregler i dels EES-sammanhang och dels det nationella sammanhanget även den betydan de.

Parallella lagstiftningar skapar osäkerhet och kostnader för aktörerna på marknaderna och övervägande skäl talar därför för att promemorians förslag bör genomföras.

Affärsverket Svenska Kraftnät: Svenska Kraftnät tillstyrker förslagen om en ny konkurrenslag. Vi anser att den svenska konkurrenslagen behöver stärkas och anpassas till vad som finns inom EG. Förslagen kan få stor betydelse för elmarknaden.

Patent- och registreringsverket (PRV): PRV har utifrån de intressen verket har att tillvarata inga synpunkter på förslaget. Verket vill dock gärna framhålla att det torde vara lämpligt att i detta lagstiftningsärende ta upp konkurrensbestämmelserna utanför EES' huvudavtal för att härigenom få en bättre överblick av rättsområdet.

Statskontoret: Oavsett EES-avtalet och om Sverige blir medlem i EG eller ej, bör det enligt Statskontorets mening vara en fördel att nu få en konkurrenslagstiftning som liknar den som våra viktigaste handelspartners och konkurrentländer har. I detta perspektiv är det motiverat att ta de ytterligare steg för utvecklingen av konkurrensrätten som anvisas i promemorian.

Förbudsmodellen lägger det primära ansvaret för de konkurrensrättsliga överväganden som lagstiftningen kräver där det hör hemma, dvs. hos företagen. Klara regler för vad som är tillåtet respektive förbjudet ökar förutsebarheten och därmed rättssäkerheten. Av dessa skäl bedömer Statskontoret att effektiviteten i konkurrensvården bör öka väsentligt vid en övergång till förbudsprincipen, förutsatt att tillsyn och dispensordning fungerar. Sverige kan därvid dra nytta av de erfarenheter som gjorts av konkurrensbegränsningars effekter inom EG:s större marknad och framför allt av hur tillämpningen fungerar. Förbudsprincipen med kompletterande dispensmöjligheter kräver ett mer reglerat förfarande än den relativt fria, förhandlingsinriktade prövning som hittills har varit utmärkande för tillämpningen av de svenska konkurrensreglerna.

I promemorian antyds att det kan vara möjligt att åstadkomma ett "administrativt smidigare" system genom att konkurrensverket ger ut allmänna råd eller riktlinjer för att informera företagen om konkurrenslagens tillämpning.

Allmänna råd är inte rättsregler. Alltför stor tilltro till en myndighets allmänna råd kan därför vara till nackdel för rättssäkerheten. Det finns enligt Statskontorets mening också en risk för bindningar, som för framtiden kan försvåra myndighetens arbete.

Marknadsdomstolen: Marknadsdomstolen tillstyrker i allt väsentligt förslagen i promemorian. Skälen för att i möjlig mån harmonisera en ny konkurrenslag med EG:s, EES- och ESA-avtalens samt den föreslagna svenska EES-lagens konkurrensregler är tungt vägande. Visserligen kan ifrågasättas om EG:s konkurrensregler i sak är den bästa förebilden i alla avseenden. De har dock visat sig ha stor genomslagskraft och kan väntas bli en bestående grundval för konkurrensrätten i Europa. Som anförts i promemorian kommer de i framtiden under alla förhållanden att i hög grad ha betydelse för det svenska näringslivet. Mot denna bakgrund är enligt marknadsdomstolens mening argumenten för att utforma en ny svensk konkurrenslag enligt det nu framlagda förslaget övertygande.

Förslaget innebär att konkurrenslagen skall bygga på förbudsprincipen i stället för som nu missbruksprincipen. Detta kan sägas vara en principiellt genomgripande omläggning. I praktiken är dock förändringarna mindre dramatiska. Även om vissa konkurrensbegränsningar kommer att bedömas annorlunda i det nya systemet, bygger systemen i väsentliga avseenden på liknande grund. Sakbedömningarna i rättstillämpningen enligt de båda systemen skiljer sig därför knappas på något avgörande sätt.

Näringsfrihetsombudsmannen (NO): NO ser positivt på förslaget till ny konkurrenslag i de delar som presenteras i departementspromemorian. En rad starka sakskäl talar för en övergång till likalydande regler och samma grundläggande förbud mot konkurrensbegränsningar som inom EG.

För såväl företagen som för de tillämpande myndigheterna måste det betraktas som fördelaktigt att de två regelsystem som kommer att gälla parallellt får samma utformning. Principerna för bedömningen av skilda konkurrensbegränsningar bör vara de samma oavsett om en konkurrensbegränsning har samhandelseffekt eller ej.

I ett ingångsskede kan denna kontrollstationsfunktion komma att innebära att en relativt stor mängd av de då redan existerande avtalen kan komma under prövning under förutsättning att avtalsparterna vill ha dem kvar. Att så kan bli fallet kan dock inte tolkas som att systemet medför en onödig byråkrati. Kontrollsystemet är välmotiverat från samhällsekonomiska ut-

gångspunkter genom att många avtal som bör förbjudas tidigt kommer in för granskning.

Det påpekas i promemorian, att tillämpningen inte kan bli helt överensstämmande med EG-rätten. Vid den svenska rättstillämpningen bör dock sådana aspekter som i det enskilda fallet inte har relevans för nationella svenska förhållanden kunna i huvudsak sållas bort. En sådan faktor är den strävan mot integration mellan EG-länderna som har betydelse också för tillämpningen av EG:s konkurrensregler. Något motsvarande behov av integration inom Sverige finns ju knappast. EG-rätten bör ses som ett konkurrensrättsligt system som till väsentliga delar överensstämmer med motsvarande system i de stora västliga marknadsekonomierna. Det förhållandet att EG-rätten avser samhandel mellan EG:s medlemsstater skall inte uppfattas så att den inte passar för att hantera konkurrensen inom ett land. Såsom nämnts ovan har också flera länder under senare år valt att införa nationell konkurrenslagstiftning av liknande slag som EG:s konkurrensregler. Däremot kan man säga att i den mån integrationssträvanden inom EG kommit att påverka konkurrensrätten så har syftet varit att specifikt säkerställa att inte handeln över gränserna mellan medlemsstaterna försvåras jämfört med handeln inom länderna. Eftersom Sverige avser att överta EG-rättens konkurrensregler endast för tillämpning nationellt bör därför den EG-praxis som förestavas av integrationssträvandena troligen normalt inte bli aktuell vid den svenska rättstillämpningen. Den i promemorian påvisade tolkningssvårigheten borde därför inte medföra några större problem.

Vid tolkningen av EG:s rättspraxis måste vidare beaktas att de konkurrensbegränsningar som prövats har haft EG-dimension, eller i vart fall märkbar effekt på samhandeln och på konkurrensen på en väsentlig del av EG-marknaden (i engelska versionen "a substantial part" vilket mer antyder att den geografiskt relevanta marknaden i fråga måste vara av någorlunda betydelse). För att uppnå en effektiv konkurrens på den svenska marknaden måste självfallet reglerna tillämpas utifrån en svensk dimension. Vad som är märkbar effekt får således prövas utifrån konkurrenssituationen på den svenska marknaden.

I promemorian anförs att konkurrensbegränsningskriteriet i sista hand förutsätter ett konkurrenstest. Vilka avtal som kan anses ha till syfte eller resultat att konkurrensen på marknaden hindras, inskränks eller snedvrids på ett märkbart sätt får hanteras med utgångspunkt i de erfarenheter och den praxis som finns inom EG. NO vill bara påpeka att promemorians uttalande, såsom NO uppfattat detta, ej är helt konformt med EG:s tillämpning. Vad man vid denna prövning främst synes beakta är storleken på de samarbetande företagens marknadsandel. Är denna i någon mening signifikant torde samarbetet ofta anses hamna inom ramen för förbudet. Ett

egentligt konkurrenstest där måttstocken är en effektiv konkurrens görs i stället vid prövningen om undantag från förbudet skall beviljas.

Statens pris- och konkurrensverk (SPK): SPK:s grundläggande syn på behovet av en skärpt konkurrenslagstiftning ligger fast. Enligt verkets uppfattning innebär det i departementspromemorian redovisade lagförslaget väsentliga förbättringar på en rad punkter jämfört med konkurrenskommitténs förslag till ny konkurrenslag.

Enligt SPK:s mening bör det konkurrensfrämjande systemet präglas av ett legalistiskt synsätt. Med ett legalistiskt synsätt avses här ett system som präglas av långsiktighet, kända och objektiva regler, en stark integritet hos de regeltillämpande organen och möjlighet att överklaga beslut till domstol som högsta instans. Departementspromemorians förslag innebär en över gång till en konkurrenslagstiftning som helt bygger på förbudsprincipen - bortsett från reglerna om förvärvskontroll, som inte behandlas i promemorian. En renodlad förbudslagstiftning tillgodoser de här berörda kraven på ett betydligt bättre sätt än konkurenskommitténs utvidgade förbud inom ramen för ett blandat system.

Det är uppenbart att prövningen enligt den föreslagna förbudslagstiftningen skall bygga på ett renodlat konkurrenstest. SPK vill i detta sammanhang understryka vikten av att också bestämmelserna om förvärvskontroll i den nya lagen utformas på ett sådant sätt att det inte uppstår någon tvekan om att prövningen skall baseras på ett rent konkurrenstest.

En enligt SPK:s mening väsentlig fördel med att införa en konkurrenslagstiftning som mycket nära ansluter till EG:s torde dock ligga i att det svenska näringslivet slipper anpassa sig till två skilda regelverk. Konkurrensrätten inom EG, med den omfattande rättspraxis som utvecklats genom åren är utan tvekan komplicerad. De svenska företagen kommer både genom den faktiska ekonomiska integrationen och genom konkurrensreglernas vidgade räckvidd till följd av EES-avtalet att ha anledning att noggrant uppmärksamma om deras ekonomiska dispositioner kan stå i strid med de europeiska konkurrensreglerna. Att tvingas beakta två skilda regelverk - EG- och EES-reglerna respektive en avvikande nationell lagstiftning - skulle givetvis vara besvärande och innebära en onödig börda för de ekonomiska operatörerna. SPK tillstyrker inte minst mot denna bakgrund att den nya svenska konkurrenslagen utformas efter mönster av EG:s konkurrensbestämmelser.

Svea hovrätt: Hovrätten delar uppfattningen att vissa fördelar står att vinna för svenskt näringsliv om de nationella reglerna harmoniseras med Romfördragets bestämmelser. Enligt hovrättens mening finns det emellertid också en hel del omständigheter som talar emot en sådan lösning. Det är

långt ifrån självklart att verkningarna av Romfördragets materiella bestämmelser blir desamma när dessa skall tillämpas som svensk nationell lag. Det är inte heller säkert att de kan tillämpas på samma sätt. De vinster som ligger i en harmonisering av reglerna kan därför i praktiken till stor del gå förlorade.

1. Det finns till en början anledning understryka att art. 85 och 86 i Romfördraget riktar sig enbart mot förfaranden som är ägnade att påverka handeln mellan EG:s medlemsstater. När detta s.k. samhandelskriterium faller bort kan verkningarna i betydelsefulla avseenden bli annorlunda.

2. Det är också viktigt att hålla i minnet att regler som tillämpas på en mycket stor marknad som EG-marknaden inte får samma verkan då de skall användas på en mycket liten, starkt import- och exportberoende marknad som den svenska. Detta gäller i synnerhet beträffande de föreslagna reglerna om missbruk av marknadsdominans som svarar mot art. 86 i Romfördraget.

3. Tolkningen och tillämpningen av Romfördragets regler har i EG skett utifrån en integrationsrättslig synpunkt som kommer sig av att de utgör en del i ett gemenskapssystem som syftar till att eliminera handelshinder och skapa en enhetlig gemensam marknad där fri konkurrens skall råda och som innebär långtgående ambitioner att skapa en politisk union. Detta påpekas i och för sig i promemorian. Där framhålls också helt riktigt att EG-domstolens avgöranden är starkt influerade av Romfördragets grundläggande principer och mål. Det kan tilläggas att detsamma torde gälla kommissionens tillämpning av reglerna. De omständigheter som anförts nu är av stor vikt då det gäller att bedöma betydelsen av vad som sägs i promemorian om att det redan vid ikraftträdandet av de nya reglerna kommer att finnas tillgång till en omfattande rättspraxis av stor betydelse för att bestämma förbudens räckvidd.

Ytterligare ett par omständigheter bör framhållas i detta sammanhang.

Romfördraget bygger på långtgående förbudsregler kombinerade med ett omfattande system av dispenser i form av gruppundantag, individuella dispenser, anmälningsplikt och icke-ingripandebesked. Samma system föreslås nu för svensk del. Detta system är i många avseenden byråkratiskt och tungrott. I promemorian antyds att denna nackdel skulle kunna undvikas genom att konkurrensverket tillämpar samma informella handläggningsformer som EG-kommissionen. Det bör då framhållas att EG-kommissionens handläggning av konkurrensärenden till stor del torde präglas av att det berörda generaldirektoratet i kommissionens sekretariat har utomordentligt begränsade resurser i förhållande till sina arbetsuppgifter. För svensk del kan emellertid förvaltningslagen och svensk förvaltningstradition komma att lägga hinder i vägen för en motsvarande informell handläggning. Det torde också förhålla sig så att åtskilliga ärenden inför EG-kommissionen kan avskrivas därför att de anmälda förfarandena på

grund av EG-marknadens storlek kan bedömas vara av förhållandevis marginell betydelse.

Nackdelarna med ett så omfattande och tungrott dispenssystem är enligt hovrättens mening en faktor som klart talar emot den i promemorian föreslagna lösningen.

Att fördelarna med den föreslagna samordningen mellan EG-reglerna och den svenska lagstiftningen inte är så uppenbara som promemorian låter antyda, bevisas kanske främst av att bara några få av EG-länderna valt att helt samordna sina nationella regler med Romfördragets bestämmelser trots att dessa varit i kraft i snart 30 år.

Mot den nu skisserade bakgrunden är det enligt hovrättens mening en betydelsefull brist att promemorian inte innehåller ens ett försök till närmare analys av vilka verkningar som de föreslagna reglerna kan väntas få om de införs som svensk lag.

Kammarrätten i Göteborg: Kammarrätten tillstyrker att konkurrenslagen utformas som en generell förbudslag med möjlighet att i administrativ väg medge undantag från förbuden.

Svenska handelskammarförbundet: Även om handelskammarförbundet anser att det borde ha varit möjligt att bygga den framtida konkurrenslagstiftningen på nuvarande svenska system, kan handelskammarförbundet acceptera huvuddragen i förslaget.

Samtidigt måste understrykas att EG:s system utarbetats för en multinationell marknad och att det aldrig varit avsett för nationella marknader.

Enligt handelskammarförbundets uppfattning beaktar förslaget, som i huvudsak är en kopia av EG:s regler, inte tillräckligt de problem som ett genomförande kan skapa, särskilt i ett inledningsskede.

Stockholms universitet - juridiska fakultetsnämnden:

Förhållandet till EG-rätten: Departementspromemorian föreslår att den nya svenska konkurrenslagen görs nästan helt lik EG:s regelsystem på området. Fakultetsnämnden delar uppfattningen att det finns anledning att gå längre i EG-anpassning än vad som skedde i utredningsbetänkandet men menar att denna ambition drivits för långt i promemorian.

I promemorian sägs allmänt att målsättningen med det nya förslaget är att "uppnå materiell rättslikhet med Romfördragets (konkurrens-) regler och därmed också med den kommande svenska EES-lagen" (s. 33). ------ Om nu målsättningen med EG är en omfattande integration, på vad sätt skiljer

sig detta från situationen i Sverige, alternativt situationen i ett eventuellt EES? Med beaktande av att Sverige redan är ett politiskt homogent territorium (vilket EG syftar till) borde ju samma tolkningsprinciper vara gällande här som inom EG. Inte kan väl Sverige tolerera handelshinder mellan olika delar av landet? Inom EES skulle förhållandet vara tvärtom eftersom detta inte har lika långtgående syften som EG, eller för den delen Sverige. Promemorian synes dock knappast bygga på den meningen.
Tvärtom ger promemorian intryck av att de delar av EG-domstolens praxis som är influerade av "integrationstankarna", inte skall få genomslag i svensk praxis. Om det är på det nu beskrivna sättet, är det fakultetsnämndens uppfattning att målsättningen med den nya svenska konkurrenslagen borde ha presenterats bättre. Det kan inte anses tillfyllest att mer eller mindre explicit exkludera grundbulten i det system man söker efterlikna utan att ersätta den med något annat. De motiv som givits för lagförslaget i dess helhet och särskilt dess 1 §, kan inte anses tillräckliga för detta syfte.

Det faktum att vissa EG-länder i sin nationella konkurrenslag har infört motsvarigheter till art 85 och 86 i Romfördraget innebär ingalunda att dessa länders konkurrenslagstiftning i sin helhet överensstämmer med EG-rätten. Sålunda har fransk rätt en direkt motsvarighet till art 85 men saknar det i EG därtill knutna anmälningsförfarandet och ordningen med gruppundantag. Fransk rätt har också som nedan skall beröras, särskilda regler om säljvägran m.m.

Mot bakgrund av det sagda tillstyrker faktultetsnämnden att konkurrenslagen anpassas närmare till EG-rätten men vill framhålla att en total rättslikhet i förhållande till EG:s konkurrensrätt varken är möjlig eller önskvärd.

Förbudet mot konkurrenbegränsande avtal
I promemorian föreslås att Sverige genom lagförslagets 4-6 §§ tar över art 85 i Romfördraget. Detta har i EG-perspektivet vissa klara fördelar. Det är dock svårt att se att rättsläget skulle bli tydligare jämfört med betänkandets preciserade förbudsbestämmelser. Vad som utöver de i betänkandet föreslagna förbuden ytterligare faller in under förbudsområdet i promemorieförslaget synes främst vara bojkottaktioner och vertikala avtal såsom exklusivavtal och preciserade selektiva säljsystem. Å andra sidan sträcker sig nu gällande och i betänkandet föreslagna förbud mot bruttoprissättning och anbudskarteller i vissa hänseenden längre än det nu föreslagna förbudsområdet.

Den uppmärksammade frågan om tillåtligheten av horisontella cirkaprislistor i främst detaljhandeln föreslås nu löst inom ramen för individuell dispens och gruppundantag i stället för den i betänkandet tänkta ordningen med på förbudsbestämmelserna byggda särskilda föreskrifter. Detta framstår som en fördel, då en mer nyanserad bedömning synes möjlig. Allmänt är det nämndens uppfattning att cirkaprislistor av traditionell typ spelat ut sin roll. Systemet är föga förenligt med grundsynen på konkurrensen så-

som marknadens regulator och har över åren i praktiken haft en nära anknytning till samhällets prisreglerande ingrepp och därtill knuten förhandlingsverksamhet.

Uppsala universitet - juridiska fakultetsstyrelsen: Fakultetsstyrelsen hälsar med tillfredsställelse den allmänna utformning som lagförslaget fått. Alldeles oavsett frågan om Sverige kommer eller inte kommer att ansluta sig till EG synes det finnas anledning att för svenskt vidkommande ansluta till den utveckling som skett inom EG på konkurrensrättens område, eftersom det för företagen bör vara till fördel att samma regelmassa är tillämplig vare sig frågan är om nationell eller EG-internationell handel. Genom att reglerna anknyter till EG-rätten kan svensk rättsutveckling därtill ske i nära anknytning till den rättsutveckling som sker inom andra likartade rättssystem, vilket fakultetsstyrelsen anser vara ett värde i sig.

Svenska kommunförbundet: Det är styrelsens mening att konkurrensrätten måste avspegla synsättet att en väl fungerande konkurrens är ett viktigt medel för att uppnå väsentliga samhällsekonomiska mål. Konkurrens får inte vara ett mål i sig. En alltför legalistisk syn på konkurrensfrågorna kan skymma de samhällsekonomiska målen.

Promemorians förslag ger möjligheter till vidare samhällsekonomiska hänsynstaganden, men tillämpningen vid Konkurrensverk och berörda domstolar blir i sista hand avgörande för konkurrensvårdens inriktning.

Kommunal verksamhet bedrivs till en del av entreprenörer. En stark ökning av denna driftsform kan förväntas. Genom möjligheter till anbudskonkurrens är det i princip möjligt att åstadkomma en kostandseffektivt driven produktion. Förutsättningen för detta är dock att anbudsförfarandet fungerar. Enligt styrelsens uppfattning är det därför av största vikt att en sträng rättspraxis upprätthålls vad gäller synen på anbudskarteller. Förbudsbestämmelsen i promemorians förslag kan möjligen uppfattas som en svagare skrivning än 14 § konkurrenslagen. Det finns enligt styrelsens uppfattning skäl för att i en kommande proposition särskilt betona en bibehållen uppfattning på området.

Landstingsförbundet: En svensk konkurrenslagstiftning enligt EG:s modell torde bidra till att konkurrensen på den svenska marknaden förbättras och leda till samhällsekonomiska vinster.

Styrelsen har inga erinringar mot det föreliggande förslaget till ny konkurrenslag.

Grossistförbundet Svenska Handel: Det kan visserligen hävdas att Sverige i sin nationella konkurrenslagstiftning inte behöver överta EG:s regelverk - det senare är tillämpligt endast när det gäller den gränsöverskridande handeln. Samtidigt har det klara fördelar att i ett längre perspektiv efter-

sträva en enhetlig lagstiftning i stället för två parallella regelverk - ett för internhandeln och ett annat för handeln med övriga EG- och EFTA-länder.

Inriktningen i promemorian med en direkt översättning av Romfördragets regler till svensk lag ter sig därför i materiellt hänseende mera tilltalande än den "hemsnickrade" lösning som Konkurrenskommittén föreslog.

Eftersom EG:s praxis skall bli vägledande måste denna bli lättillgänglig för de svenska företagen. Detta är ett från rättssäkerhetssynpunkt rimligt krav.

Vi finner det angeläget att det administrativa förfarandet så långt möjligt förenklas. Ingen är betjänt av en konkurrenslagstiftning som leder till en massa onödig pappersexercis.

För att undvika en snedvridning av konkurrensförhållandet mellan svenska företag och de i utlandet verksamma vill förbundet betona vikten av att även tillämpningen av den nya lagen sker på motsvarande sätt som i övriga länder med samma lagstiftning.

Förbundet har stor förståelse för att Konkurrensverkets ärendemängd i vart fall initialt blir stor. Mot bakgrund av att det för företagen är högst väsentligt med korta handläggningstider vill förbundet dock föreslå att det införs en bestämmelse med innebörd att beslut måste fattas senast tre månader efter anmälan eller ansökan lämnades in till verket.

För att åstadkomma en snabb ärendehandläggning och samtidigt skapa garantier för att rättssäkerheten bibehålls, ser förbundet det vidare som väsentligt att den nya myndigheten tilldelas medel för att kunna anställa ett tillräckligt antal kvalificerade jurister.

Förbundet ställer sig tveksamt till förslaget att Konkurrensverket får fungera som regelutformare, utredare, åklagare och, i vissa fall, domare. Det bör övervägas om uppgiften att besluta om tvingande sanktioner bör förbehållas domstol.

Sveriges köpmannaförbund: Köpmannaförbundet anser att en bättre tillämpning av nuvarande konkurrenslag möjliggör den effektiva konkurrens som främjar effektiviteten i näringslivet, men kan också se det rationella i att svenska konkurrensregler på sikt utformas i samklang med EG:s konkurrensregler.

Det föreliggande lagförslaget saknar emellertid motiv till att Sverige i princip som första land skall införa EG:s lagstiftning som nationell rätt. Förslaget ger inte heller någon vägledning i hur EG:s regler, som avser den gränsöverskridande handeln, skall anpassas till svenska förhållanden,

vilka effekter man önskar uppnå i Sverige, vilka principer som kommer att gälla för undantag och icke-ingripandebesked samt i övrigt vilka konsekvenser det nya lagförslaget för med sig. Ingen diskussion förs heller om hur man skall lösa problemet med ojämlik konkurrens mellan flerfilialföretag och fristående företag i samverkan.

Utan dessa preciseringar kan man inte ta ställning till förslaget om ny konkurrenslag.

När en utförligare beskrivning av lagförslaget görs måste man ha i åtanke de särskilda förhållanden som råder i Sverige genom de många frivilliga samverkansgrupperingar som finns mellan små och medelstora företag för att uppnå en effektiv konkurrens mot flerfilialföretag, kooperativa företag och utländska kedjeföretag. Det torde också vara främst mindre och medelstora företag som drabbas av kostnadsökningar och andra fördyringar när det frivilliga samarbetet ifrågasätts. Detta står helt i strid med regeringens uttalade satsning på denna företagskategori.

Förslaget innebär också att konkurrensverket får stor makt genom att verket dels föreslås utarbeta tillämpningsföreskrifter för enskilda undantag och gruppundantag, dels bevilja undantag vid prövning av ansökningar om undantag och icke-ingripandebesked och dels besluta om förbud. Att verket får denna dubbla roll av att både utforma reglerna och tillämpa dem samt fungera som åklagare när brott mot förbuden befaras är allvarligt från rättssäkerhetssynpunkt.

Det är i det sammanhanget väsentligt att byråkratin kring en ny lagstiftning minimeras. Erfarenheterna från EG vad gäller tidsutdräkten vid prövning av undantag inger oro. Osäkerhet under en längre tid kommer att dämpa viljan till enskilda företagsinitiativ och hindra ett kommersiellt handlande som driver ekonomin framåt. Ett sådant system kan inte accepteras. Man måste kunna kräva snabba besked, enkel hantering och minimerad osäkerhet. För att motsvara detta anser vi att en rimlig handläggningstid vid konkurrensverket är ca tre månader från tidpunkten för ansökan om undantag eller icke-ingripandebesked.

Sveriges industriförbund: I promemorian kommer inte tydligt fram att EG:s konkurrensrätt utgör ett komplicerat och svåröverskådligt regelverk med ett flertal normskikt och att det därför i och för sig kan betvivlas om EG:s konkurrensregler är den bästa lagstiftningsmodellen. Mot bakgrund av de påtagliga fördelarna av en principiell överensstämmelse mellan den svenska lagen samt EG:s och EES-avtalets konkurrensregler, särskilt på sikt, accepterar Industriförbundet den nu föreslagna modellen såvitt gäller det materiella innehållet.

Däremot motsätter sig förbundet förslaget att införa ett administrativt förfarande i den svenska lagen av samma slag som EG:s. En EG-modell i den här delen kommer att leda till en oacceptabel ärendeanhopning och byråkratisering hos konkurensmyndigheten med åtföljande ineffektivitet i handläggningen.

Konkurrenslagen skiljer sig inte från andra regleringar i så motto att det lätt uppstår oönskade bieffekter, om den ges en rigid och långtgående utformning. Industriförbundet vill därför understryka att lagen inte får utvecklas till ett instrument för staten att mer allmänt styra företagens ageranden på marknaden. Det finns inte heller något belägg för att rigorösa förbud automatiskt leder till förbättrad konkurrens.

Förbundet vidhåller sin uppfattning att påståendena om att den nu gällande konkurrenslagen skulle vara otillräcklig och tandlös är starkt överdrivna. Detta hindrar givetvis inte att det kan finnas andra skäl att övergå till en EG-orienterad lagstiftning.

Erfarenheterna från EG-kommissionens stora ärendebalanser talar starkt för att alla förslag bör prövas som kan bidra till att näringslivets legitima behov av en effektiv och snabb behandling hos konkurrensverket uppfylls. Detta uppnås bäst om ärendemängderna till konkurrensverket hålls nere. Gruppundantagsförordningar är - som berörts ovan - ett sätt men det finns flera. Mot den här bakgrunden har Industriförbundet följande förslag till ändringar av den administrativa ordningen.

Sambandet mellan individuella undantag och sanktionsavgifter

EG-modellan innebär (24 § lagförslaget) att sanktionsavgift kan påföras för tiden före ansökan, inte bara när undantag vägras utan också när undantag medges. Innebörden är alltså att företaget, samtidigt som det får besked om att förfarandet har övervägande positiva effekter och alltså är förtjänt av ett individuellt undantag, ställs inför risken att påföras avgift för den tid som förfarandet pågick utan att vara anmält. Motivet bakom EG-regeln är svårförståelig. Den rättspolitiska grunden verkar obefintlig för att "straffa" ett företag med sanktionsavgift bara för att ansökan dröjt när prövningen i sak visat att villkoren för undantag är uppfyllda.

Lika orimligt är det om ogiltigheten eller skadeståndssanktionen kan aktualiseras för det aktuella tidsintervallet. Industriförbundet har inte lyckats utröna hur lagförslaget skall tolkas i sistnämnda hänseenden, men utgår från att sanktionerna inte slår till. Eftersom oklarhet råder bör lagen förtydligas på dessa punkter.

En allvarlig konsekvens av reglen i 24 § är att den driver många företag att för säkerhets skull omedelbart anmäla när ett avtal har ingåtts för att

inte exponera sig för risken att bli påförda avgift. Vårt förslag är att om ett individuellt undantag meddelas så skall avgift aldrig kunna aktualiseras för den gångna tid som det konkurrensbegränsande avtalet existerat utan att vara anmält. Detta föranleder ändringar i bl.a. 24 § lagförslaget.

Individuellta undantag i allmän domstol

Enligt promemorian (6,7 och 19 §§ lagförslaget) kan individuella undantag från förbudet mot konkurrensbegränsande avtal endast meddelas av konkurrensverket eller efter överklagande av marknadsdomstolen. Förslaget innebär att den som vill freda sig mot ett yrkande om skadestånd eller ogiltighet i allmän domstol med hänvisning till att förfarandet är undantaget från kartellförbudet måste vända sig till konkurrensverket med ansökan om individuellt undantag.

Frågan är inte närmare berörd i promemorian men erfarenheter från EG är att prövningen i allmän domstol brukar invänta EG-kommissionens ställningstagande. Detta är en otymplig ordning. Betydligt enklare vore om allmän domstol inom ramen för en civilprocess, där ett agerande ifrågasatts strida mot kartellförbudet, själv kunde ta ställning i undantagsfrågan. Att det också går att ta upp undantagsfrågan i allmän domstol när ett eventuellt problem uppstår har både praktiskt och psykologiskt värde och skulle bidra till att reducera antalet onödiga ansökningar till konkurrensmyndigheten. Industriförbundet anser att lagförslaget bör ändras så att allmän domstol i ifrågavarande fall skall kunna pröva ansökan om undantag. Lagtexten i 6 och 7 §§ lagförslaget bör ändras i enlighet härmed. För att dessutom markera att undantagsbestämmelsen har ett självständigt värde vid sidan om prövningen om undantag hos myndigheter och domstolar bör 6 § ges en annorlunda utformning. Ingressen i 6 § bör lyda: "Undantag från förbudet i 4 § gäller för avtal som".

Införande av tidsfrister

En väsentlig brist i promemorian är att den inte alls tar upp frågan om införande av bestämda frister för hur lång tid ett ärende får ta. Behovet av tidsgränser för konkurrensrättsliga ärenden har aktualiserats alltmer på sistone. Näringslivet har ett legitimt intresse att få besked inom rimlig tid.

Även för andra typer av ärenden än företagsförvärv är det fundamentalt att behandlingen sker snabbt och effektivt. Inom EG-kommissionen har man fått upp ögonen för detta. I ett aktuellt utkast till tillkännagivande om prövningen av joint ventures enligt art. 85 Romfördraget finns förslag om att ett ärende skall behandlas inom högst fem månader.

Också den föreslagna svenska konkurrenslagen bör säkerställa att handläggningen sker skyndsamt och hålls inom rimliga gränser. Särskilt an-

geläget med snabb behandling är det beträffande samarbetsformer, där parterna i likhet med vad som är fallet vid förvärv satsat stora resurser och kapital.

I EG:s modell finns systemet med s.k. "opposition procedure" som innebär att om myndigheten inte hör av sig inom viss tid efter att ett avtal anmälts anses avtalet som godkänt. Industriförbundet anser att en liknande modell bör införas i den svenska lagen. Systemet bör dock göras generellt för alla typer av ärenden utom beträffande förvärvskontrollen som följer särskilda regler. Den tid som konkurrensverket måste svara inom bör sättas till högst tre månader. Om företaget medger en förlängning bör dock tiden kunna utsträckas.

Företagarnas riksorganisation: Organisationen är positiv till att de svenska materiella konkurrensreglerna harmoniseras enligt EG:s regler. Organisationen tar emellertid avstånd från att det i promemorian föreslagna administrativa förfarandet införs. Med hänsyn härtill avstyrkes förslaget som helhet i avvaktan på att en analys sker över huruvida en anpassning kan ske av regelverket med förfaranden och handläggningsformer som är lämpade för svenska förhållanden och de mindre företagen.

De föreslagna reglerna innebär att det mindre företaget kan få skadestånd om ett större företag överträder förbuden vilket är ett steg i rätt riktning mot ökad konkurrens: Företagarnas riksorganisation anser det positivt att reglerna är samordnade med de materiella konkurrensreglerna inom EG.

Kooperativa förbundet (KF): Sammanfattningsvis avstyrker KF att föreliggande lagförslag antas i nu föreliggande utformning. Bl.a. bör förslaget förtydligas och ändras så att det klart framgår, att de konsumentkooperativa företagens nuvarande verksamhetsformer inte ifrågasätts av lagstiftaren. Vidare bör formerna för tillämningen samt myndighetsorganisationen övervägas mer grundligt och sannolikt också förändras. Slutligen hemställer KF att erforderlig tid tas för att utreda hela lagförslaget och dess effekter mer grundligt än vad som blir möjligt med den nu föreslagna tidsplanen. Inte minst viktigt är detta eftersom lagförslaget sannolikt kommer att leda till att kostnadsbesparande åtgärder och rationaliseringseffekter inom näringslivet kan komma att motverkas med det lagda lagförslaget.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF): Det saknas enligt LRF:s mening tillräckliga skäl för Sverige att innan Sverige är medlem i EG och innan, eventuellt, harmonisering beslutats, på nationell basis införa EG:s konkurrensregler. Den föreslagna konkurrenslagen skapar, om den genomföres, ett markant underläge för svenska företag gentemot utländska. De svenska lantbrukskooperativa livsmedelsföretagen befinner sig nu i ett mycket sårbart övergångsskede, vilket gör att lagen skulle drabba dem extra hårt.

LRF vidhåller tidigare framfört krav på att kooperativa federationer skall jämställas med koncerner i konkurrenshänseende. Frågan om "ekonomiska enheter", som skall ses i samband härmed, är otillräckligt belyst. Den måste, såvitt avser bl.a. lantbrukskooperationen, bli föremål för särskild utredning och analys innan lagstiftningsarbetet i detta avseende avslutas.

Gemensam finansiering av exportförluster uppkomna av tillfälliga överskott har förbjudits i den särskilda jordbrukskonkurrenslagen och i konkurrenskommitténs förslag. Sådan finansiering faller också under departementets förbudsförslag. LRF anser frågan vara av största vikt. Gemensam finansiering måste möjliggöras.

LRF anser att lika villkor måste råda i en konkurrenssituation. Importen av livsmedel till Sverige har ökat väsentligt under de senaste åren. EG:s exportbidrag medför här ett gynnande av företag inom EG på bekostnad av svenska företag. Svenska företag får då enligt LRF:s mening inte missgynnas av svensk lagstiftning, vilket skulle bli fallet om departementsförslaget genomföres.

Med departementsförslaget uppkommer rättsosäkerhet och tröghet med negativa kommersiella effekter. Det är en stor nackdel att inte hela lagförslaget såvitt avser administration och undantagsregler m.m. är tillgängligt för bedömning på en gång.

Det föreslagna administrativa systemet innebär att konkurrensverket uppträder som utredare, åklagare och i några situationer även som domare. Detta överensstämmer ej med allmänna, i Sverige vedertagna rättssäkerhetsprinciper. Systemet måste därför bli föremål för en omfattande revision om förslaget genomföres.

Sveriges försäkringsförbund: Försäkringsförbundet kan godta förslaget om en konkurrenslagstiftning som bygger på förbudsprincipen om lagen också ger utrymme för de förordade undantagen.

När det gäller möjligheten till gruppundantag är denna redan aktuell på försäkringsområdet med hänsyn till det bemyndigande som kommissionen fått genom rådsförordningen (1534/91) och promemorians förslag att den svenska konkurrenslagstiftningen också nationellt skall ansluta till EG-rätten. Förbundet förutsätter därför att motsvarande undantagsregler införs i den svenska lagen.

Dagab AB: Dagab stöder grundtanken i förslaget, nämligen att en effektiv konkurrens främjar effektiviteten i näringslivet.

Dagab anser att förslagen i promemorian ofta saknar motiveringar och konsekvensanalys.

Skyndsamheten i genomförandet av en ny konkurrenslagstiftning är oförklarlig. EG-harmonisering är eftersträvansvärd men det finns inga motiv till att Sverige skall ligga först.

Förbuds- i stället för missbruksprincipen medför stora förändringar i konkurrensförutsättningarna för svenskt näringsliv.

Lång övergångstid och framskjutet genomförande måste ligga till grund för alla beslut.

Förslaget till rättsordning kring den nya lagstiftningen kan skapa alltför stark dominans för det nya Konkurrensverket. Marknadsdomstolens förslag måste kunna överklagas.

Snabba förhandsbesked är oundgängligen nödvändiga beträffande nya konkurrensåtgärder, som kan tänkas falla under eventuella förbudsbestämmelser.

Dagligvaruleverantörers förbund (DLF): DLF har en positiv grundinställning till en harmonisering av den svenska konkurrenslagstiftningen till EG:s konkurrensregler. DLF anser dock att en direkt harmonisering till EG:s regler först kan ske då företagen i Sverige kan agera på samma villkor som företag inom EG-marknaden.

En grundförutsättning vid utformningen av svenska konkurrensregler är att de svenska företagen ges samma villkor och möjligheter att konkurrera som de europeiska företagen. En direkt harmonisering till EG:s konkurrenslagstiftning torde således vara motiverad först när Sverige är medlem i EG. Under tiden är det viktigt att de svenska företagen ges möjlighet att utvecklas för att möta den ökade konkurrensen. Dessutom måste företagen kunna verka i en, ur rättssynpunkt säker miljö.

Förslaget innebär att Konkurrensverket kommer att ges en central och ansvarsfull roll vad beträffar konkurrens- och marknadsstrukturen i Sverige om lagförslaget genomförs.

DLF finner anledning att ifrågasätta huruvida förslaget innebär risker för ökad byråkratisering och långa handläggningstider.

Vi finner det önskvärt att ytterligare överväga Konkurrensverkets ansvar och resurser om lagförslaget genomförs. Det måste vara angeläget att skapa en situation som inte onödigtvis leder till osäkerhet i företagens agerande, och dessutom riskerar för långa väntetider.

ICA förbundet: I promemorian betonas behovet av en snabb och total EG-anpassning av den svenska konkurrenslagen. ICA-handlarna kan förstå att det på längre sikt krävs en harmonisering. Vi noterar emellertid också att

flertalet medlemsstater i EG ännu så länge har valt att utnyttja den möjlighet som finns att bibehålla en nationell konkurrenslagstiftning som är utformad med hänsyn till landets specifika förhållanden. Därigenom skapar man förutsättningar för en gradvis harmonisering av lagstiftningen inom EG och näringslivet ges rimliga övergångstider från en uppsättning spelregler till en ny. Promemorian innehåller ingen övertygande argumentation för att det just i Sverige måste ske en så abrupt övergång.

Missbruk av dominerande ställning

Vi noterar med tillfredsställelse att kraven på när en dominerande ställning föreligger har höjts i förhållande till konkurrenskommitténs förslag. Vidare noterar vi att promemorian inte längre riktar några angrepp mot ICA-handlarnas påstådda krav på köptrohet, ej heller mot hembudsskyldigheten i ICA-avtalet. Vi utgår från att detta indikerar en mera insiktsfull syn på dessa frågor och hoppas detta kommer till uttryck i kommande proposition. Istället för att upprepa tidigare framförda synpunkter, hänvisar vi därför till vårt yttrande 7/11 1991.

Rejäl övergångstid krävs för avveckling av rekommenderade cirkapriser

Förslaget om förbud mot konkurrensbegränsande avtal mellan företag träffar inom ICA-verksamheten såväl cirkaprisinformationen till ICA-handlarna som gemensamma kampanjpriser, exempelvis ICA-handlarnas gemensamma veckoutbud i flygblad och annonser. Konkurrensverket får dock besluta om undantag för avtal som uppfyller vissa villkor.

ICA-handlarnas prisservice innebär att de ICA-handlare som så önskar får cirkapriser på hyllkantsetiketter tillsammans med varuleveranserna från ICA Partihandel. En praktisk arbetsfördelning, som ger ICA-handlarna samma kostnadsfördelar som stora, integrerade konkurrenter. Prisservicen ger endast rekommenderade priser och handlaren har full frihet att avvika från dem.

Sedan de statliga prisregleringarna upphört och konkurrensen skärpts, har allt flera ICA-handlare utnyttjat möjligheten till en egen prissättning. I stället för att ta på sig merkostnaden för att själva trycka butiksindividuella hyllkantsetiketter, har därför fler och fler ICA-handlare valt att utnyttja tjänsten Individuell Pris Service (IPS). Med IPS bestämmer den enskilde handlaren själv konsumentpriserna i sin butik, men utnyttjar det gemensamägda partihandelsföretagets dataresurser för en rationell och kostnadsbesparande administration av prissättning och produktion av hyllkantsetiketter. En utförligare beskrivning av IPS:s omfattning och effekter finns i vårt yttrande 7/11 1991.

Hittills har IPS inte varit tillgängligt i alla delar av Sverige. Anledningen till detta är att datasystemen i vissa regioner inte är byggda för att klara

IPS. Som en följd av vår stora omorganisation 1990, bygger vi nu helt nya datasystem i alla delar av verksamheten. De blir klara 1993. Då kommer varje ICA-handlare i Sverige att successivt få tillgång till IPS.

Den sammantagna effekten av marknadsutvecklingen och nya datasystem gör att bruket av rekommenderade cirkapriser för ICA-handlarnas del efter hand kan avvecklas. Detta kan dock inte ske förrän nya datasystem är färdigbyggda, testade och införda. Dessutom krävs betydande utbildningsinsatser. För en så pass omfattande förändring av arbetsrutinerna i tusentals butiker är 2-3 år en nödvändig omställningstid. Att förbjuda ICA-handlarnas prisservice med kortare varsel än så, skulle innebära oöverstigliga svårigheter för det stora antal mindre och medelstora ICA-butiker som fortfarande står för den dominerande delen av närservicen i landets kommuner.

ICA-handlarna anser således att ett förbud mot rekommenderade cirkapriser kan träda i kraft först efter en övergångstid på 2-3 år räknat från lagens ikraftträdande. Eftersom en snabbare avveckling skulle slå synnerligen hårt, särskilt mot små och medelstora butiker, bör det i motivtexten till ny konkurrenslag klart uttalas som regeringens avsikt att medge en sådan övergångstid.

Kooperativa institutet (Koopi): Enligt Koopi är det inte nödvändigt att så exakt försöka kopiera EG:s reglering på konkurrenslagstiftningens område när annan lagstiftning som också påverkar konkurrenslagstiftningen inte är densamma. Exempelvis så har EG-kommissionen presenterat ett förslag om kooperativ stadga som gör det möjligt att skapa s.k. Europa-kooperativ och därmed utveckla samarbete mellan kooperativ i olika länder. Enligt Koopi bör utgångspunkten därför vara att skapa en nationell konkurrenslagstiftning som är anpassad till nationella förhållanden, självfallet under hänsynstagande till transnationella situationer. För EG:s del har den nationella konkurrenslagstiftningen mindre betydelse eftersom EG:s regler alltid tar över när de är tillämpliga.

Koopi anser sålunda att promemorians förslag behöver ändras på en del punkter.

Koopi vidhåller att det inte påvistats tillräckliga principiella motiv för att den nuvarande missbruksbestämmelsen skall ersättas av förbudsbestämmelser. Nuvarande förhandlingsprincip tillgodoser mer än väl svenska behov av att kunna beivra övertramp mot konkurrensreglerna. Dessutom ges som mycket riktigt påpekas i promemorian en automatisk anslutning till EG rätten i samhandelssituationerna genom EES-avtalet och ett eventuellt framtida svenskt medlemskap.

I övrigt är det som konkurrenskommittén påvisat ändrad reglering på andra områden som är väsentliga för effektiv marknad och konkurrens.

Motorbranschens riksförbund (MRF): MRF godtar promemoriaförslaget under förutsättning att det kompletteras med gruppundantag av minst den omfattning som gäller inom EG.

Svenska taxiförbundet: Förbundets bedömning är att det primärt är beställningscentralerna som kan komma att träffas av förbudet i 4 § och förslagen till olika typer av undantag. Det har varit en speciell uppgift för Svenska taxiförbundet att inför och efter Taxis avreglering förklara beställningscentralernas (BC:s) funktion och berättigande. Beställningscentralerna är självständiga juridiska personer som emanerar från de tidigare taxiföreningarna (vanligen ekonomiska föreningar).

BC:n är aktören på marknaden. Genom centralen kan kommuner och företag erbjudas en flexibel och betydande transportapparat. Det är också genom konkurrerande beställningscentraler som den effektivaste konkurrensen sker.

Numera är BC:n i regel aktiebolag som inom sig organiserar avtalsteckning med offentliga och privata företag/organisationer, fördelning av taxitransporter genom kommunikationsradio/datahjälpmedel samt administration för gemensam fakturering m.m. För utförandet av transporterna finns transportöravtal med olika taxiföretag. I dessa finns produktionsmedel i form av taxifordon samt anställda förare och/eller taxiägaren som arbetskraft.

BC:s fördelar på marknaden är av stordriftskaraktär. Genom att BC:n tar emot och fördelar beställningar behöver kunden endast ringa ett telefonnummer för att få en ledig bil, ja även närmaste bil. Taxiföretagen optimerar sitt resursutnyttjande genom att köra så lite som möjligt utan betalande kund i bilen samt genom att på ett effektivt sätt i övrigt få transportuppdrag genom centralen. Genom BC:s kan taxiföretagen få slagkraftig marknadsföring och rationell fakturering.

Eftersom det är beställningscentralen som är aktören på marknaden finns naturligt nog gemensam prissättning samt produktionsplanering, vilket formuleras i ovan nämnda transportöravtal. Detta naturliga sätt att bedriva taxiverksamhet innehåller därför element som kan falla under det föreslagna förbudet i 4 §.

Nivåfråga

Eftersom centralen generellt är aktören på marknaden (och normalt inte de enskilda taxiföretagen) uppkommer en nivåfråga när det gäller synen på konkurrensen. Är det centralen som betraktas och bedöms eller är det samarbetet mellan de enskilda taxiföretagen ?

Inom taxinäringen kan man beträffande beställningscentraler tala om en viss målkonflikt mellan stordriftsfördelar som marknaden efterfrågar och den samordning som förutsätts och som kan betraktas som konkurrenshäm-

mande vad gäller relationerna mellan transportörerna inom samma BC. Konkurrensens syfte är bl.a. att optimera effektiviteten på marknaden. Det talar för att perspektivet bör läggas mer på beställningscentralen som aktör på marknaden än på konkurrensbegränsande inslag i samarbetet mellan taxiföretagen.

Företagsformen
Åt samma håll pekar det förhållandet, att ett antal samverkande småföretag inom en och samma BC rimligen borde få samma möjligheter att utnyttja stordriftrsfördelar på marknaden som det stora företaget. Det senare kan mycket väl ha lika många bilar respektive förare som i det förstnämnda exemplet utan att någonsin bli utsatt ens för misstankar om konkurrenshämmande verksamhet.

Sveriges marknadsförbund: **Till gagn att ha samma konkurrenslagstiftning som våra största handelspartners vare sig vi står utanför eller innanför EG**
Med de föreslagna lagreglerna bringas den svenska konkurensrätten snabbt till en anpassning till konkurenssystemen inom EG, vilket blir till gagn den dag Sveriges ansökan om medlemskap beviljas. Vare sig en anslutning sker snart eller senare är det emellertid av vikt för svenskt näringsliv att i en så avgörande fråga för utvecklingen som konkurensen ha med EG överensstämmande regler. Ju längre tid företagen hunnit arbeta med de nya konkurrensreglerna desto bättre. Det gör ett snabbt ikraftträdande angeläget. Skulle vi av någon grund komma att stå utanför Gemenskapen, bör en anpassning av konkurrenssystemen under alla förhållanden vara till gagn vid handeln mellan Sverige och länderna i Gemenskapen. Det gäller inte minst för små och medelstora företag.

Problemen för företagen med dessa stora och snabba förändringar
Utan tvekan kommer den korta tid som står till buds innan lagen träder i kraft att bereda svårigheter.

Det tilltänkta Konkurrensverket kommer i förstone att få en utomordentligt tung arbetsbörda. Efter något år lär dock situationen ha normaliserats.

För företagen är förhållandena allvarligare. I det svenska systemet ingår ett otal överenskommelser, vars syften visserligen kan vara samhällsgagneliga men som de facto hämmar konkurrensen. Så gott som inom alla näringslivets områden finns sådana överenskommelser. I det klimatet har företagen lärt sig arbeta. Den mentala ändringen som de nya reglerna nödvändiggör kan ta tid. EG-kommissionen agerar med skärpa mot den typen av överenskommelser, som innebär informationsutbyte om verksamhet, anbudsvillkor och priser. Kommissionen hävdar betydelsen för konkurrensen av hemlighållandet av villkoren i anbud och andra försäljningsvillkor.

Sveriges livsmedelshandlareförbund: Vi tillstyrker att lagstiftning införs som ytterligare stärker konkurrensen i Sverige.

Vi kan godta att denna byggs upp efter modell av EG:s konkurrensregler.

Lagen måste vara förutsebar, enkel och konkurrensneutral, vilket kräver kompletteringar och förtydliganden på flera punkter.

En stark princip i svensk rättsskipning är att hålla isär utredande/föreskrivande, åklagande och dömande funktioner. Skälen för detta behöver säkert inte här utvecklas mera principiellt.

Den förordade organisationen för tillämpningen av lagen avviker kraftigt från denna princip. Rent praktiskt innebär förslaget ju bl.a. att samma myndighet som kan ha formulerat ett beslut i en dispensfråga eller i ett icke-ingripandeärende också slutgiltigt avgör om berört företag har hållit sig inom beslutets ramar och fattar beslut om vitesföreläggande.

Vi anser att starka skäl talar för att man väljer en annan ordning. Lämpligt kan vara att konkurrensverket får fatta tvingande beslut om dispenser och icke-ingripandebesked och om sin bedömning av när ett förfarande är förbjudet. Slutligt beslut om sanktioner mot förbjudna konkurrensbegränsningar skulle liksom hittills behandlas av marknadsdomstolen. För beslut i de senare fallen bör en överklagandemöjlighet tillskapas.

Den kombinerade effekten av de skärpta sanktionerna och den ändrade bevisbördan bör skapa rimliga garantier för att en sådan ordning inte kommer att leda till en ohanterlig arbetsbelastning i domstolen, därest detta skulle vara ett avgörande skäl för den i förslaget förordade lösningen.

3. Undantag från förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete.

En majoritet av remissinstanserna godtar förslaget i allt väsentligt eller lämnar det utan erinran.

Några remissinstanser anser att lagen från början borde varit kompletterad med gruppundantag.

Några instanser, framför allt Dagab AB, Sveriges livsmedelshandlareförbund och ICA förbundet, anser att tillfälliga priskampanjer i organiserad samverkan mellan enskilda köpmän bör vara undantagna från förbudsreglerna. Lantbrukarnas riksförbund anser att jordbrukets primärföreningar bör undantas från förbudsreglerna.

När det gäller gruppundantagen anser Sveriges industriförbund och Lantbrukarnas riksförbund att dessa bör beslutas av regeringen.

Statskontoret anser att gruppundantagen bör ha lagform. Marknadsdomstolen anser att frågan huruvida bestämmelser om gruppundantag kan vara

verkställighetsföreskrifter i regeringsformens mening bör prövas ytterligare.

Statens jordbruksverk: anför att några särskilda undantag beträffande samarbete inom en koncern eller en primärförening inom lantbrukskooperationen inte görs: Sådant samarbete är förbjudet enligt promemorieförslaget om det hämmar konkurrensen på ett märkbart sätt. Har samarbetet positiva effekter som överstiger de negativa kan undantag från förbudet erhållas. Enligt verket är en sådan reglering positiv eftersom den konkurrensvårdande myndigheten härigenom ges möjlighet till nödvändig flexibilitet i EG-anpassningen.

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK): har tidigare förordat att de s.k. småföretagar- och kooperativa undantagen skulle rymmas i den nya konkurrenslagstiftningen. De syften som verket härigenom velat främja förefaller emellertid beaktade i det nya förslaget bl.a. genom märkbarhetskriteriet.

Statskontoret: Som framhållits ovan är det en stor fördel att kunna använda EG:s erfarenheter för utformningen av en ny konkurrenslagstiftning. Gruppundantagen är generella normer som rimligen avses ha bestående karaktär och som torde ha betydande allmänpolitiskt intresse. Några särskilda behov av att snabbt och "smidigt" besluta om nya gruppundantag har vi svårt att se. Snarare förhåller det sig så att behovet av öppen diskussion och information ökar med den nya konkurrenslagen eftersom den, med hänsyn till sina syften och sitt innehåll, kommer att i väsentligt högre grad påverka förhållandena i både näringslivet och den offentliga sektorn än den hittillsvarande konkurrenslagen har gjort. Företagen har därför ett berättigat intresse av att kunna förutse förbudens omfattning och innehåll. Riksdagsbeslut i fråga om gruppundantagen avspeglar den betydelse som konkurrenslagen avses få.

Statskontoret anser därför att gruppundantagen bör utredas och beredas som lagstiftningsärenden så att de kan bli föremål för allmän debatt och beslutas av riksdagen. Det bör vara en uppgift för konkurrensverket att ta initiativ till utveckling och "underhåll" av gruppundantagen, när erfarenheter från rättsutvecklingen inom EG och från marknadsdomstolens praxis ger anledning till förändringar.

Den föreslagna konkurrenslagen är inriktad på företag som bedriver ekonomisk eller kommersiell verksamhet. Det innebär att förvaltningsmyndigheters resultatsenheter som bedriver sådan verksamhet är företag enligt konkurrenslagen; språkbruket är nytt.

Marknadsdomstolen: I likhet med vad som föreslagits i Utrikesdepartementets promemoria om EES-avtalets införlivande m.m. (Ds 1992:14 sid. 80) föreslås (sid. 39 och lagförslagets 11 §) att s.k. gruppundantag skall få föreskrivas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Från

praktiska synpunkter är detta en lämplig lösning. Ännu bättre från sådana synpunkter skulle vara att förordningarna utfärdades i samma ordning som gäller för individuella undantag, såsom sker i EG. Frågan är dock - som framhållits i marknadsdomstolens yttrande över EES-promemorian - om förordningarna kan anses vara verkställighetsföreskrifter i regeringsformens mening. Det bör uppmärksammas att föreskrifter om gruppundantag har väsentliga civilrättsliga verkningar på avtal mellan enskilda rättssubjekt. Det kan hävdas att dessa föreskrifter - med den utformning 8 kap. 2 § regeringsformen har - kräver lagform. I samband med godkännande av avtalet mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart har godtagits att gruppundantag meddelas i förordningsform (prop. 1991/92:29, TU4). Frågan.bör dock enligt marknadsdomstolens mening prövas ytterligare, så att det om möjligt undviks att tveksamhet uppstår om den valda lösningens grundlagsenlighet.

Näringsfrihetsombudsmamnnen (NO): NO delar uppfattningen att det bör finnas möjlighet att utfärda gruppundantag. Utgångspunkten bör därvid vara att tillämpningen av lagen blir så konform som möjligt med EG-rätten. Därmed är inte sagt att gruppundantag som skall gälla på nationell nivå i alla delar behöver eller skall ha samma utformning som de gruppundantag som gäller i det övernationella systemet.

På sidan 54 i promemorian uppges att samarbete i en jordbrukskooperativ förening är förbjudet enligt promemorieförslaget, om det hämmar konkurrensen på ett märkbart sätt. Har samarbetet emellertid positiva effekter som överstiger de negativa effekter som samarbetet innebär för konkurrensen kan undantag från förbudet erhållas.

Inom EG-rätten undantas jordbruksområdet, såvitt avser samarbete som är en följd av den gemensamma jordbrukspolitiken, från konkurrensreglernas tillämpningsområde. Enligt departementspromemorians förslag skall de nationella konkurrensreglerna tillämpas fullt ut på jordbruksområdet. NO ifrågasätter om det är lämpligt att de svenska nationella konkurrensreglerna på detta område ges en större räckvidd än motsvarande EG-regler. Det är tveksamt om gruppundantagsmöjligheten på detta område kan användas på ett sätt som ger önskad effekt.

I andra branscher där samverkan mellan småföretag kan vara fördelaktigt från konkurrenssynpunkt torde lagens undantagsmöjligheter vara tillräckliga. För att underlätta den administrativa handläggningen kan det här vara lämpligt att utfärda gruppundantag. NO hänvisar vidare till vad NO anförde i sitt yttrande över konkurrenskommitténs betänkande (s 34 ff).

Statens pris- och konkurrensverk (SPK): Verket kan med tillfredsställelse konstatera att det i departementspromemorian redovisade förslaget just bygger på en ordning med gruppundantag. I linje med vad som ovan anförts om värdet med ett närmande till EG:s konkurrensregler anser SPK att de gruppundantag från de svenska bestämmelserna som kommer att med-

ges så nära som möjligt bör överensstämma med EG:s gruppundantag. SPK förutser dock att en total överensstämmelse inte kan uppnås, bl.a. på grund av EG-reglernas övernationella karaktär, Romfördragets särskilda syften, EG:s behov av att ta hänsyn till andra gemensamma politikområden samt, inte minst, skillnaderna mellan den svenska och den gemensamma marknaden. Det är angeläget att snarast påbörja de analyser som är nödvändiga som underlag för de svenska gruppundantagen, så att utformningen av dessa regler blir kända för företagen i god tid innan en ny lag träder i kraft.

Svea hovrätt: Som tidigare nämnts är förbudsreglerna i Romfördragets art. 85 och 86, som nu föreslås överförda till svensk rätt, mycket omfattande och måste kompletteras med undantag av olika slag. Den valda lagstiftningstekniken innebär därför att reglernas verkningar i stor utsträckning bestäms av dessa undantag. Det sagda innebär att det överlåts åt regeringen och de rättstillämpande organen att bestämma regleringens verkliga innehåll i en utsträckning som inte tidigare varit vanlig i vårt land.

Verkan av Romfördragets regler är ingripande på immaterialrättens område. I EG har uppstått en betydande spänning mellan Romfördragets konkurrensbestämmelser å ena sidan och immaterialrättens regler om ensamrätt å andra sidan, främst ifråga om patent- och varumärkesrättigheter. För den industriella äganderättens del har dessa problem angripits genom de i promemorian omnämnda gruppundantagen för patentlicensavtal och för avtal om överförande av know-how.

Bortsett från ovanstående allmänna kommentarer är det enligt hovrättens mening inte meningsfullt att yttra sig om förhållandet mellan den föreslagna lagstiftningen och de immaterialrättsliga bestämmelserna utan att veta vilka gruppundantag som kommer att utfärdas. I sammanhanget kan det dock finnas skäl att påpeka att de nyssnämnda gruppundantagen i EG är mycket omfattande och detaljerade; dessutom skiljer de sig ifråga om systematik och uppbyggnad högst väsentligt från svensk tradition när det gäller utformningen av författningstext.

Det är också viktigt att framhålla att promemorian inte behandlar frågan om hur man skall lösa konflikter mellan de nya konkurrensreglerna och de immaterialrättsliga lagarna om ensamrätt. För EG-ländernas del är detta problem löst genom den av EG-domstolen fastställda principen att EG-lagstiftning har företräde framför nationell lag. Men för svensk del kommer frågan om förhållandet mellan den nya konkurrenslagen och immaterialrättens bestämmelser att lämnas öppen, möjligen med undantag för upphovsrätten som skyddas av en särskild bestämmelse i regeringsformen.

Stockholms universitet - juridiska fakultetsnämnden: En grundtanke i det förslag som presenteras i promemorian är att det är en fördel för svenska företag att samma regler gäller i Sverige som inom EG och EES-området. Det förhållandet att nationella svenska regler har samma lydelse som EG:s

regler behöver emellertid inte medföra att tillämpningen blir densamma. Inom EG har i många situationer det eller de inblandade företagens absoluta eller relativa storlek avgörande betydelse för om en viss åtgärd är acceptabel eller inte. Exempelvis torde en konkurrensbegränsning som på grund av sin omfattning bedöms som bagatellartad inom EG kunna ha betydande negativa effekter inom Sverige.

Vidare bör påpekas att de faktiska förhållandena kan vara helt olika i Sverige och andra EG/EES-länder. Exempelvis torde det inte vara så ovanligt förekommande att ett företag har en marknadsdominerande ställning i Sverige men inte i övriga EG/EES-länder. Samma typ av förfarande kan då strida mot 13 § i den föreslagna konkurrenslagen men ligga utanför tillämpningsområdet för art. 54 i EES-avtalet och art. 86 i Romfördraget.

Av det anförda kan två slutsatser dras. För det första bör inte fördelarna med att den svenska lagstiftningen är uppbyggd på motsvarande sätt som EG:s överdrivas. För det andra kan inte de föreskrifter som skall komplettera den föreslagna konkurrenslagen kopieras från EG-rätten utan dessa föreskrifter måste anpassas till svenska förhållanden. Detta gäller bl.a. undantag för bagatellkarteller och, vilket är det viktigaste, de tilltänkta gruppundantagen. Det är t.ex. inte rimligt att ha samma gränser för när specialiseringsavtal kan åtnjuta gruppundantag i svensk rätt som inom EG-rätten.

Det kan tilläggas att vissa förekommande eller föreslagna gruppundantag inom EG av mer branschinriktad karaktär ingalunda synes behöva ges någon motsvarighet i Sverige.

Grossistförbundet Svensk Handel: De gruppundantag som i första hand regeringen skall besluta om är av stor betydelse för näringslivet. Även om EG:s gruppundantag kommer att vara vägledande är det mycket väsentligt att vid beslut om nationella gruppundantag en anpassning till svenska förhållanden görs. Det torde således inte vara möjligt att okritiskt göra en direkt överflyttning av EG:s gruppundantag till den svenska marknaden.

Eftersom gruppundantagen kommer att utgöra en väsentlig precisering av lagstiftningen och därmed vara av stor betydelse för företagen hade det varit önskvärt att yttra sig över dessa. Grossistförbundet Svensk Handel förutsätter emellertid att undantagen utformas efter hörande av näringslivet och att lagstiftningen inte sätts i kraft förrän det har fastställts vilka undantag som bör gälla.

Sveriges köpmannaförbund: Det är också möjligheten till samarbete i frivilliga kedjor som har bidragit till en levande och allsidig företagsstruktur inom svensk detaljhandel med ett stort inslag av egenföretagande.

Det är således mycket viktigt att en kommande lagstiftning ger möjlighet för dessa mindre företag att kunna fortsätta sitt samarbete och utgöra en

viktig konkurrensfaktor på marknaden mot de helintegrerade kedjeföretagen, de kooperativa företagen och franchiseföretagen. Det presenterade förslaget till ny konkurrenslag saknar emellertid vägledning till företagen i detta avseende.

Det är emellertid Förbundets uppfattning att många av de ovan nämnda frivilliga kedjornas verksamhet uppfyller kraven på undantag i § 6 genom att förbättra distributionen och främja ekonomiskt framåtskridande, samtidigt som konsumenterna tillförsäkras en skälig andel av den vinst som därigenom uppnås genom att företagen kan hålla konkurrenskraftiga priser samt ålägger företagen endast nödvändiga begränsningar för nyttigheterna i fråga.

Genom att kunna samarbeta på frivillig väg upprätthåller man också ett flexibelt näringsliv, som snabbt kan anpassa sig till förändrade förhållanden på marknaden. Om sådant samarbete förbjuds tvingas de mindre företagen att knyta sig samman i fastare koncernförhålanden och man får då en stelare struktur på marknaden med åtföljande minskad priskonkurrens. Man försvårar också för nya företag att komma in på marknaden, vilket allvarligt kan påverka viljan till nyetableringar.

Det är därför nödvändigt att det presenterade förslaget kompletteras med preciseringar om vilka typer av enskilda undantag och gruppundantag som kan komma att gälla. Ytterligare preciseringar måste därefter också göras av konkurrensverket innan en ny lag träder i kraft så att företagen vet vilka spelregler som gäller på marknaden och hinner göra nödvändiga anpassningar. Annars finns risk för att det kommersiella livet försenas och förhindras med allvarliga effektivitetsförluster som följd. Genom snabba och klara besked från konkurrensverket kan man också undvika de kostnadsökningar, och därmed höjda priser, som de företag drabbas av som måste ansöka om undantag.

Det torde dessutom oftast vara de mindre fristående företagen, vars frivilliga samarbete kommer att ifrågsättas, som drbbas av kostnadsökningarna och fördyringarna. Detta står helt i strid med regeringens satsning på just denna företagskategori.

Ett annat sätt att minska den ojämlika konkurrensen mellan å ena sidan fristående företag i samverkan och å andra sidan kedje- och franchiseföretag samt kooperativa företag är att konkurrensverket fastställer undantag med stor räckvidd. Även sådana besked bör föreligga i god tid innan en ny lag träder i kraft.

Eftersom bevisbördan i förslaget läggs på företagen så lägger man tveklöst också mer arbete och mer kostnader på dessa företag. Detta kan vara motiverat om effektiviteten i ekonomin sammantaget vinner på ett sådant förfarande. Detta övergripande syfte måste dock vara väl förklarat för och

väl förstått av företagen själva. De måste agera solidariskt med systemet, annars lär man aldrig uppnå den samhällsekonomiska effektiviteten. Detta förtroende är inte minst viktigt då samhället samtidigt deklarerar regelförenklingar, minskad byråkrati, ökad rättssäkerhet och satsning på småföretagen.

Genom att bevisbördan läggs på företagen införs emellertid en ny rättsprincip i Sverige med omvänd bevisbörda i förhållande till nuvarande rättstillämpning. Enligt hittillsvarande svensk rättstradition är det åklagarens uppgift att bevisa att någon är skyldig till ett brott och inte den anklagades att bevisa att han är oskyldig. Om man vill införa en sådan ny princip måste det finnas mycket starka skäl härför.

Om man trots allt beslutar om en ny rättsprincip bör man medge smidiga övergångsregler. Konkurrensverket kan förslagsvis tillämpa lagens materiella innehåll på det befintliga samarbete som redan bedrivs mellan företag, men självt ha bevisbördan för att denna samverkan är förbjuden genom att visa att den inte uppfyller kriterierna för att beviljas undantag. Eftersom denna samverkan är förenlig med nu gällande lagstiftning är det skäligt att låta Konkurrensverket bevisa att den är förbjuden enligt den föreslagna nya lagstiftningen. Ett sådant tillvägagångssätt skulle kunna tillämpas fram till den tidpunkt då Sverige blir medlem i EG.

Sveriges industriförbund: Industriförbundet godtar den huvudinriktning vad gäller utformning av gruppundantag som promemorian förordar. Rättssäkerhetsskäl, näringslivets behov av förutsebarhet samt erfarenheterna från EG talar starkt för att lagen redan från början bör vara kompletterad med ett tillräckligt antal gruppundantag. Gruppundantag minskar byråkratin hos konkurrensmyndigheten genom att en stor mängd avtal inte behöver anmälas. Särskilt i lagens inledningsskede då ärendetillströmningen blir speciellt hög är det viktigt att ta tillvara alla möjligheter att få systemet att fungera. Även med gruppundantag blir belastningen betydande med tanke på alla ansökningar om icke-ingripandebesked och individuella undantag som kan förutses.

Enligt Industriförbundet bör gruppundantag alltid beslutas av regeringen. Öppningen som lämnas i promemorian att överlåta detta åt myndighet som regeringen bestämmer bör inte finnas. En närliggande fråga gäller möjligheten för Konkurrensverket att ge allmänna råd och riktlinjer. Detta alternativ bör enligt förbundet utnyttjas med restriktivitet med tanke på oklarheten om rådens och riktlinjernas rättsliga ställning.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF): Gruppundantagsförordningar bör beslutas av regeringen, ej av Konkurrensverket.

Det föreslagna förbudssystemet innebär bl.a. att det samarbete som finns i form av stadgar och föreningsbeslut inom ekonomiska föreningar blir

förbjudet om det hämmar konkurrensen på ett märkbart sätt. Vad detta innebär i praktiken är i hög grad ovisst. LRF anser det helt nödvändigt med undantagsregler för primärföreningarnas interna förhållanden om förslaget genomförs. Kommitté-förslaget innehöll här ett generellt undantag.

Svenska kraftverksföreningen: Föreningen finner dock anledning att i anslutning till nu framlagt förslag i promemorian om beslut om undantag (§ 6) från förbudet för avtal mellan producenter påpeka att den produktionsoptimering som de större kraftföretagen bedriver inom ramen för det s.k. samkörningsavtalet är ett bra exempel på ett avtal som skall undantas enligt denna paragraf om förslaget genomförs.

Produktionsoptimeringen och den resulterande handeln med el mellan elproducenterna finns beskriven i NUTEK:s utredning Elmarknad i förändring (NUTEK B 1991:6). Innebörden är att de kraftstationer som har de lägsta rörliga kostnaderna skall utnyttjas oavsett ägare. Detta samarbete minskar produktionskostnaderna vilket kommer elkunderna till del genom lägre priser. Det viktiga i detta sammanhang är att samordningen av den momentana elproduktionen - el kan inte lagras - inte hindrar, inskränker eller snedvrider konkurrensen om elkunderna på elmarknaden.

Samkörningsavtalet bidrar till att förbilliga produktionen och tillförsäkrar konsumenten en skälig andel av vinsten av den totalt sett lägre produktionskostnaden. Avtalet ålägger inte företagen några konkurrensbegränsningar samt ger inte de berörda företagen möjlighet att sätta konkurrensen på elmarknaden ur spel. Detta betyder att avtalet uppfyller de villkor som preciseras i § 6 i förslaget till ny konkurrenslag och i artikel 53 i EES-avtalet.

Dagab AB: En avgörande fråga för Dagab och andra delar av svensk detalj-handel är hur tillämpningen av förbudet mot samarbete mellan företag skall tolkas. En utgångspunkt för vår bedömning är att neutralitet i lagstiftningen skall råda mellan olika företagsformer och frivilliga eller helintegrerade koncernformer. Det är mycket angeläget, precis som regeringen gör på andra områden, att stödja småföretagande. Inom handeln är det utomordentligt vanligt att många företag har ett fåtal anställda. För att dessa enskilda köpmän effektivt skall kunna konkurrera med de stora helintegrerade kedjeföretagen arrangerar de ofta typer av frivilligt samarbete, som vid en bokstavstolkning av den föreslagna lagstiftningen omedelbart skulle förbjudas, dvs. inte skulle kunna genomföras.

Vi vill med kraft hävda att prissamarbete vid olika typer av tillfälliga kampanjer för ett begränsat antal produkter måste kunna genomföras. Detta gäller inte bara dagligvaruhandeln, där de uppenbara exemplen är ICA och Vivo, utan också inom fackhandeln. Annars tvingas handeln till en kraftig omstrukturering, där stordriftsfördelarna, som kommer konsu-

menten till godo i marknadsföring och inköpssamarbete, bara skulle kunna genomföras i koncernföretag och ej i frivillig samverkan.

Detta kan aldrig vara lagstiftarens syfte. Det talas visserligen om gruppundantag, men det föreligger stora svårigheter att se hur man skall medge dessa undantag.

ICA förbundet: Det föreslagna förbudet mot prissamverkan får sina allvarligaste konsekvenser när det gäller gemensamma priskampanjer, genomförda i samverkan mellan enskilda företag. För ICA-handlarnas del träffas de gemensamma säljprogrammen. Vi vill inte tro att det är regeringens avsikt att förbudsbelägga sådana tillfälliga kampanjer ensidigt för samverkande grupper, medan integrerade konkurrenter får fortsätta som förut. Det skulle innebära att t.ex. ICA-handlarnas gemensamma kampanjer i Stockholmsområdet förbjöds, medan Konsum Stockholm kan fortsätta som förut. Istället för åsyftad höjning av konkurrenstrycket skulle det sänkas och skapa en andningspaus för ICA-handlarnas integrerade konkurrenter. **Här är den bristande konkurrensneutraliteten än mer framträdande än i konkurrenskommitténs förslag.**

För att säkerställa forsatt högt konkurrenstryck i dagligvaruhandeln, krävs att man i det kommande lagförslagets motivtext klart och tydligt anger att tillfälliga priskampanjer genomförda i organiserad samverkan mellan enskilda köpmän - av konsumenterna klart identifierade som en samverkande grupp - regelmässigt ska kvalificera för undantag från förbudsreglerna. Eftersom detta är en för konkurrensneutraliteten så viktig fråga, räcker det inte att överlåta den bedömningen till konkurrensverket, utan här krävs entydiga uttalanden från lagstiftaren, för att ingen tvekan ska råda om den politiska viljan.

ICA-handlarna anser också att ett generellt undantag för deras gemensamma priskampanjer har klart stöd i den föreslagna lagtexten:

1. **Kampanjen bidrar till att förbättra (effektivisera) distributionen**
Genom att alla ICA-handlare i ett område samverkar om ett gemensamt flygblad eller en gemensam annons sänks kostnaden per butik dramatiskt, jämfört med om varje butik skulle betala ett eget flygblad eller en egen annons. Dessutom är det bara genom samverkan man kan nå samma omfång och format som stora, integrerade konkurrenter. Utan samverkan skulle inte mindre butikers små annonser ha några som helst möjligheter att nå samma uppmärksamhetsvärde som storföretagens helsidesannonser. Införandet av TV-reklam gör dessa storleksfördelar än tydligare.

2. **Konsumenterna tillförsäkras en skälig andel av den vinst som uppnås med tillfälliga, gemensamma kampanjer**
Utomlands är det i regel integrerade filialföretag som drivit utvecklingen inom dagligvaruhandeln. Ett viktigt skäl till detta är att man kunnat garantera fabrikanterna att deras produkter finns i samtliga butiker och

ges en 100 %-ig uppföljning vid kampanjtillfällen. Som "belöning" har man fått lägre inköpspriser. Samma möjlighet får ICA-handlarna vid genomförandet av gemensamma kampanjer. Integrationen i en samverkansgrupp som ICA är av lösare slag och därför kan inte det köpmannaägda partihandelsföretaget ge fabrikanterna samma garantier när det gäller ordinarie försäljning, eftersom varje ICA-handlare bestämmer sitt sortiment själv. Det är genom kraftfulla satsningar på gemensamma kampanjer som ICA-handlarna kan utnyttja sin samlade inköps- kraft maximalt och förhandla fram extra låga, tillfälliga inköpspriser. Dessa prissänkningar går via ICA-handlarnas gemensamma kampanjer vidare till konsumenterna.

3. Tillfälliga kampanjer ålägger de berörda företagen bara begränsningar som är nödvändiga för att uppnå målet i 1

Som vi framfört i föregående avsnitt om ICA-handlarnas prisservice och övergången till IPS, tror vi att det är möjligt att efter en övergångstid avveckla rekommenderade cirkapriser. Undantaget kan således begränsas att avse tillfälliga, gemensamma priskampanjer.

4. Tillfälliga kampanjer ger inte "de berörda företagen möjlighet att sätta konkurrensen ur spel för en väsentlig del av nyttigheterna i fråga."

Det finns två skäl till detta: dels avser kampanjerna bara en mindre del av den normala daglivarubutikens sortiment, dels gäller kampanjpriserna definitionsmässigt bara under en begränsad tidsperiod.

ICA-handlarna är övertygade om att det går att skriva stabila, enkla och förutsägbara regler som beskriver undantagsberättigade kampanjer. Man skulle exempelvis kunna definiera kampanjer som "för flera samverkande enskilda butiker gemensamt utbud av varor och priser, som marknadsförs i flygblad, annons, TV eller radio under en begränsad tidsperiod." Undantaget skulle då gälla bara de varor och priser som ingår i flygbladet, annonsen etc och bara under den begränsade tid som anges i reklamen. **Det vore en stor fördel om man redan från den nya lagens ikraftträdande medgav ett generellt gruppundantag för tidsbegränsade kampanjer i linje med ovanstående eller åtminstone i motivtexten skrev in klara uttalanden med den innebörden.**

Kooperativa institutet (Koopi): Det är bra att departementet tagit fasta på Koopis och andras kritik när man i promemorians förslag har en bättre balans mellan förbud och undantag. Det är centralt att i konkurrenslagstiftningen erkänna att samverkan och rationaliseringar oftast ger en effektivitetsvinst som kommer konsumenten till godo under förutsättning att konkurrensen på marknaden ändå består. I konsekvens härmed borde dock promemorian konkretisera undantagen direkt med stöd av omfattande svensk praxis och undantag i EG:s konkurrensrätt. En kommande lag bör enligt Koopis förmenande öppet utgå från nuvarande läge i Sverige och i EG i stället för att "börja om från början". Detta kan lämpligen ske i specialmotiveringen genom angivande av de undantag som inledningsvis

skall komma att gälla. Koopi anser det nödvändigt att i eller i samband med kommande proposition formulera de undantag som bör gälla.

Det är i och för sig välbetänkt att betänkandets förslag till undantagsparagraf ersatts av en mer grundlig och komplett bedömning. Men det är högst otillfredsställande för konsumentkooperationens del att behöva invänta ett administrativt förfarande för att få ett erkännande om dess samverkansformer är effektivitetsbefrämjande - en verksamhet som i sin grund bygger på ökad konkurrens och som existerat länge och är väl känd av lagstiftaren.

Det är viktigt att den kooperativa verksamhetsformen bereds en ärlig plats vid sidan av andra associationsformer. Detta är inte minst viktigt i nuvarande ekonomiska läge när många friställs och snabbt behöver komma in i nytt arbete vilket ofta kan bestå i nyföretagande i kooperativ form. Bl.a. är det numera vanligt att kooperativ bedriver offentligt finansierad verksamhet på entreprenad. Dessa nya kooperativ kan inte förbjuda samarbeta för att effektivisera sin verksamhet och förbättra sitt konkurrensläge gentemot större aktibolag eller offentlig verksamhet. Det är sålunda viktigt att konkurrenslagstiftningen på något sätt erkänner den federativa samarbetsformen utan att för den skull medge inslag av skadlig konkurrensbegränsning. Det är utvecklingsmässigt hämmande för företagsamheten i allmänhet och för kooperationen i synnerhet att självklar samverkan skall behöva godkännas ett administrativt förfarande.

Motorbranschens riksförbund (MRF): MRF anser att om en förbudslagstiftning skall införas är promemorieförslaget klart att föredra framför konkurrenskommitténs tidigare framlagda förslag. Anledningen till detta är den betydligt större grad av förutsebarhet som promemorieförslaget innebär. Detta måste dock kompletteras med gruppundantag av minst samma omfattning som EG:s. Vidare bör den nya lagen av rättssäkerhetsskäl kompletteras med konkurrensmyndighetens råd och anvisningar beträffande viktiga punkter.

Systemet med gruppundantag kompletterat med skriftliga anvisningar från konkurrensmyndigheten är också viktigt för att i största möjliga utsträckning minska de negativa effekterna av den ökade byråkrati som med all sannolikhet blir följden av den föreslagna lagstiftninen.

Svenska franchise föreningen: Sammanfattning: Föreningen vill att gruppundantaget för franchising, EG:s Regulation 4087/88, på lämpligt sätt införlivas med svensk lagstiftning i oförändrat skick.

Skäl: Franchising är en metod för marknadsföring av varor och tjänster som är synnerligen väl lämpad för gränsöverskridande handel, både export och import. För att den ska kunna utveckla sin fulla styrka krävs dock att metoden inte möter legala hinder (utöver den givna hänsyn till gällande

rätt som all handel ska visa). Det är av detta skäl som EG beviljat det nämnda gruppundantaget. EG har i präambeln till förordningen bl.a. uttalat att "Franchise agreements...normally improve the distribution of goods and/or the provision of services... particularly in the case of small and medium-sized undertakings... As a rule, franchise agreements also allow consumers and other end users a fair share of the resulting benefit...the favourable effect of franchising on interbrand competition and the fact that consumers are free to deal with any franchisee in the network guarantees that a reasonble part of the resulting benefits will be passed on to the consumers." (Detta är alltså EG:s officiella uppfattning, inte vår tolkning av densamma.)

Svenska myndigheter torde inte ha andra erfarenheter än dem som EG bygger dessa åsikter på. Det finns anledning att aktivt stödja franchising om man är intresserad av (framför allt mellanmärkes-) konkurrens, och det finns alla skäl att se till att svenska regler inte skiljer sig från vad som gäller inom EG om man vill främja den konkurrens som kan erbjudas genom import av system från andra länder (inte bara EG utan också till exempel USA och Kanada). Samtidigt gynnas för övrigt indirekt också export av svenska franchisesystem.

Visserligen kan det sägas att den som vill arbeta vidare med sitt franchisesystem har möjlighet att begära undantag. Detta framstår dock som en ovig metod. Samma metod har som bekant alltid funnits inom EG men man har där på goda grunder kommit fram till att det måste vara bättre med ett gruppundantag. Visserligen har franchising (ännu) inte samma spridning i Sverige som inom EG. Det handlar dock redan nu om 200-250 system som skulle kunna komma ifråga för en undantagsprövning. Att tvinga alla dessa att söka individuella undantag verkar vara ett onödigt krångligt sätt att hålla dem i lång ovisshet (och därmed skada deras konkurrensförmåga). Det föreslagna snabba ikraftträdandet understryker ytterligare vikten av att gruppundantaget finns med från början.

Sveriges livsmedelshandlareförbund: En annan form av samverkan, som tycks omfattas av det principiella förbudet i 4 §, är de gemensamma, tillfälliga kampanjer som utgör en av hörnstenarna i t.ex. ICA:s och VIVO:s konkurrensmedel på marknaden. Det är genom sådan samverkan som enskilt ägda, vanligtvis enbutiksföretag över huvud taget kan nå ut med sina erbjudanden på ett slagkraftigt sätt i konkurrens med t.ex. konsumentkooperationen eller andra mångfilialföretag.

Det är uppenbart att ett förbud mot sådan samverkan kommer att leda till att färre aktörer skall upprätthålla konkurrensen, vilket endast kan leda till sänkt konkurrenstryck.

Lagförslagets 6 § innehåller en regel som i princip får antas kunna hantera denna fråga. Där anges ju att undantag från förbud kan meddelas för förfa-

randen som befrämjar distributionen om värdet av detta kommer kunderna till del.

Vi anser för vår del att tillfälliga gemensamma kampanjer av nu beskrivet slag väl uppfyller dessa krav. Även i övrigt uppfylls de kriterier som anges i 6 §. Detta får dock inte det uttryckliga stöd i motivuttalandena som är påkallat. Det är desto allvarligare som konkurrenskommittén för sin del närmast tycks ha gjort värderingen att dessa samarbetsformer skulle vara till skada för konkurrensen.

Med hänsyn till frågans utomordentliga vikt, inte bara för berörda företag utan för hela konkurrenssituationen inom en av våra viktigaste nationella marknader, framstår det som nödvändigt att statsmakterna i samband med lagstiftningen klart uttalar att enskilda köpmän i samverkan och i konkurrens med andra starka grupper (såsom fallet är på dagligvaruområdet) tillåts ha gemensamma tillfälliga kampanjer.

4. Icke-ingripande besked

Endast ett fåtal remissinstanser har yttrat sig om förslaget. Flera anser att beteckningen icke-ingripande besked skall ersättas av beteckningen negativattest.

Näringsfrihetsombudsmannen (NO): NO anser att beteckningen icke-ingripandebesked skall ersättas av beteckningen negativattest. Negativattest är en inarbetad benämning som språkligt väl beskriver innehållet i 14 § förslaget. Icke-ingripandebesked är en språklig nyskapelse som inte bara är otymplig utan dessutom felaktigt leder tanken mer till sådana informella meddelanden från EG-kommissionen som går under benämningen "comfors letters" än till "negative clearance" som 14 § avhandlar. Vad det handlar om är att ett visst förfarande bedöms inte vara omfattat av förbudet.

NO vill härutöver påpeka svårigheterna med att utfärda s.k. "icke-ingripandebesked". Det torde många gånger vara svårt att i förväg bedöma om ett avtal som ännu ej tagits i bruk på marknaden får till resultat att konkurrensen hindras, inskränks eller snedvrids. Svårigheterna härvidlag, men framförallt den långa tid det i flera fall visat sig ta för kommissionen att utfärda "negative clearence", har hos EG-kommissionen framtvingat ett behov av att meddela "comfort letters". NO föreställer sig att det också i Sverige kommer att bli praktiskt nödvändigt att utfärda någon form av motsvarighet till "comfort letters" för att därigenom kunna ge näringslivet mer snabba besked om att konkurrensverket under de i ärendet för verket kända omständigheterna bedömer att verket saknar grund för ingripande.

Statens pris- och konkurrensverk (SPK): SPK vill avslutningsvis ta upp en terminologifråga. Lagförslaget innehåller bl.a. bestämmelser om det förfarande som på engelska benämns "negative clearance". Det sedan länge etablerade uttrycket på svenska för detta förfarande är "negativattest".

Samma benämning är för övrigt det officiella danska ordet i de EG-rättsakter där benämningen förekommer. I det pågående arbetet med en ny officiell översättning till svenska av de rättsakter som är relevanta för EES-avtalet är en av grundprinciperna att ett enhetligt nordiskt språkbruk bör eftersträvas. I departementspromemorian har emellertid det förfarande som här avses betecknats med den språkliga nybildningen "icke-ingripandebesked". SPK vill allvarligt avråda från användningen av detta ord. Lagtexten bör i stället använda den redan etablerade terminologin.

Kammarrätten i Göteborg: Kammarrätten har tidigare förordat begreppet förhandsbesked. Även termen "fribrev" synes vara att föredra framför den i promemorian föreslagna termen.

Svenska handelskammarförbundet: En av de största nackdelarna med EG:s system är de långa väntetiderna för undantagsärenden m.m., som skapar betydande osäkerhet för företagen.

Mot denna bakgrund anser handelskammarförbundet att det bl.a. bör föreskrivas en viss längsta handläggningstid, förslagsvis sex månader från anmälnings- eller ansökningstidpunkten. Har beslut inte meddelats inom denna tid skall ansökan eller anmälan anses ha bifallits. Vidare bör undantag kunna medges tills vidare.

Sveriges marknadsförbund: Snabba och korrekta icke-ingripandebesked måste kunna ges av Konkurrensverket.

Effektiv marknadsföring kräver ett samordnat förfarande. En ensam handlare är inte stark utan samverkar i allmänhet med andra. T.ex. är priset ett av de viktigaste produktattributen och är alltså naturligt att kommunicera via annonser i dagspress. I storstäder kräver detta samordning.

Samordning får också ske när det gynnar konsumenterna, då ges s.k. icke-ingripandebesked alternativt gruppundantag. Många företag, organisationer och kedjor måste dock förändra sin struktur eller sin verksamhet.

Snabba och korrekta besked där av betydelse för dem. Vad som är tillåtet och inte samt gärna idéer till förändringar bör kunna tillhandahållas företagen på ett snabbt och säkert sätt.

Det är självfallet hämmande för företagen om de skulle hamna i en sits där ingen kan ge ett klart besked om vad som är lagligt och inte, motsvarande den som funnits inom delar av skatteområdet. Hämmas handelns effektivitet missgynnas automatiskt konsumenten.

5. Sanktioner mot överträdelser av förbuden

Flera remissinstanser som yttrat sig om förslaget är negativa och anser att en konkurrensskadeavgift enligt förslaget kan bli orimligt stor. Det är framförallt Sveriges industriförbund, Grossistförbundet Svensk Handel,

Sveriges köpmannaförbund och ICA förbundet. Sveriges livsmedelshandlareförbund och Dagab AB anser att avgiften bör kunna mildras när det gäller företag som har en låg vinst i förhållande till omsättningen.

Näringsfrihetsombudsmannen anser att strikt ansvar skall gälla för utdömande av konkurrensskadeavgift.

Näringsfrihetsombudsmannen (NO): Det är väsentligt att företag som bryter mot konkurrensreglerna kan dömas till kännbara påföljder. Benägenheten att följa konkurrensreglerna påverkas naturligtvis positivt av detta. Möjligheten att vid överträdelse av konkurrensreglerna ådöma ett företag en kraftig ekonomisk sanktion, som förslagets konkurrensskadeavgift innebär, torde verksamt bidra till att företagen väljer att inrätta sitt agerande efter vad konkurrensreglerna tillåter.

Enligt 21 § förslaget krävs för utdömande av konkurrensskadeavgift att ett företag eller någon som handlar på företagets vägnar uppsåtligen eller av oaktsamhet har antingen överträtt förbuden i 4 eller 13 § eller åsidosatt ett villkor eller åläggande som beslutats med stöd av 8 § andra stycket.

Konkurrenskommittén föreslog att företag skulle ha ett strikt ansvar för överträdelser av de då föreslagna förbuden. NO anser att ett strikt ansvar för överträdelser av nu föreslagna förbud torde vara den mest lämpliga ordningen. Erfarenheterna från EG-rätten tyder på att antalet mål rörande utdömande av konkurrensskadeavgift kommer att bli begränsat. Det kan också antas att dessa mål kommer att röra mera allvarliga överträdelser av konkurrensreglerna. Det kan dessutom ifrågasättas om inte förslaget i praktiken innebär ett strikt ansvar för företaget. I förslagets förbudsbestämmelser ges sådana anvisningar om vad som är ett oriktigt beteende att NO för sin del har svårt att se att ett handlande i strid med de föreslagna förbuden eller med ett av konkurrensverket meddelat åläggande skulle kunna förekomma utan uppsåt eller oaktsamhet i förhållande till de objektiva rekvisiten i 4 och 13 §§ hos någon som handlar på företagets vägnar.

I departementspromemorian anges att det ankommer på Konkurrensverket att i ett avgiftsmål precisera yrkandet till att avse ett bestämt belopp och att ange vilka omständigheter som åberopas till stöd för detta. Det anges vidare att det inte torde finnas något hinder mot att konkurrensverket höjer ett yrkat belopp om nya omständigheter av vikt kommer fram under processen samt att konkurensskadeavgift inte får bestämmas till högre belopp än vad som yrkats av konkurrensverket.

Med hänvisning till vad NO tidigare anfört om att rättegångsbalkens regler om rättegången i brottmål bör tillämpas i mål om konkurrensskadeavgift anser NO att det inte bör ankomma på konkurrensverket att yrka något bestämt belopp. Givetvis kan det många gånger vara lämpligt att konkurrensverket anger sin åsikt angående vilket belopp konkurrensskadeavgiften skall uppgå till innan saken överlämnas till domstolens prövning. Liksom

i brottmål skall inte domstolen vara bunden av konkurrensverkets förslag. Skulle domstolen vara bunden av verkets förslag skulle man där drivas till att regelmässigt föreslå en så hög avgift som möjligt.

NO delar uppfattningen i promemorian att vissa faktorer bör kunna beaktas i mildrande riktning vid bestämmandet av konkurrensskadeavgiften. För detta finns också processekonomiska och samhällsekonomiska skäl. Vissa av de faktorer som uppräknas i promemorian är dock enligt NO:s mening tveksamma. Det kan således ifrågasättas om ett företags ekonomi skall tillåtas påverka konkurrensskadeavgiftens storlek. Det kan också ifrågasättas huruvida det faktum att skadestånd utdömts för överträdelsen skall påverka bedömning. I de flesta fall torde frågan om konkurrensskadeavgift avgöras före frågan om skadestånd. Något skäl varför företag där ordningen mellan processerna varit annorlunda skall "tjäna" på detta genom att konkurrensskadeavgiften nedsätts till följd av tidigare ådömt skadestånd är svårt att finna. Frågan om skadestånd och frågan om konkurrensskadeavgift avgörs av skilda domstolar och i skild ordning. Enligt NO:s uppfattning bör därför frågan om konkurrensskadeavgiftens storlek avgöras utan hänsyn till huruvida skadestånd utdömts eller kan förväntas utdömas för samma konkurrensbegränsande beteende.

22 § förslaget lyder: Konkurrensskadeavgift skall fastställas till lägst fem tusen kronor och högst fem miljoner kronor eller tio procent av företagets årsomsättning enligt det bokslut som senast har fastställts vid tidpunkten då talan väcks, vilketdera som är högst.

Ordalydelsen överensstämmer inte helt med ordalydelsen i 15 art 2 p förordning 17/62. Till följd härav kan vissa missförstånd uppstå. Så kan bestämmelsen t.ex. uppfattas så att det högsta belopp som kan utdömas är fem miljoner kronor. Det framgår inte heller klart att man vad gäller avgift bestämt efter procent av företagets årsomsättning kan hamna på vilket belopp som helst upp till tio procent. För att undvika missförstånd föreslår NO att 22 § förslaget ges följande lydelse som enligt NO:s mening bättre överensstämmer med motsvarande regel inom EG-rätten: "Konkurrensskadeavgift skall fastställas till lägst fem tusen kronor och högst fem miljoner kronor eller till ett högre belopp dock ej överstigande tio procent av företagets årsomsättning enligt det bokslut som senast har fastställts vid tidpunkten då talan väcks".

Statens pris- och konkurrensverk (SPK): SPK tillstyrker förslaget om sanktionssystem och vill samtidigt understryka vikten av att förbudsreglerna och sanktionerna ses som en helhet. Det är därvid av särskild betydelse att konkurrensmyndigheten ges möjlighet att ingripa med vitesföreläggande. Att exempelvis införa de materiella bestämmelserna i enlighet med förslaget men avstå från att införa effektiva sanktioner skulle enligt SPK:s uppfattning vara en i det närmaste meningslös åtgärd som skulle ge helt fel signaler till företagen vad beträffar angelägenheten av att åstadkomma effektivare konkurrensförhållanden på den svenska marknaden.

Stockholms tingsrätt: Tingsrätten tillstyrker följaktligen förslaget att konkurrensskadeavgift skall kunna dömas ut endast om överträdelse av förbud eller åsidosättande av villkor eller åläggande skett uppsåtligen eller av oaktsamhet.

Kammarrätten i Göteborg: Enligt förslaget kan ett företag som bryter mot ett förbud dels drabbas av konkurrensskadeavgift och dels vid vite åläggas att upphöra med det förbjudna förfarandet. Frågan om avgift kan dömas ut samtidigt med vite diskuteras inte i promemorian. Det kan ifrågasättas om detta bör vara möjligt utom i det fall då avgiften avser tid före vitesföreläggandet.

Grossistförbundet Svensk Handel: Förslaget till sanktionssystem utgör en skärpning i förhållandet till nuvarande sanktioner. Förbundet noterar att uppsåt eller oaktsamhet krävs för att sanktionsavgift skall utgå, vilket är en förbättring i förhållande till konkurrenskommitténs förslag. Förbundet anser dock att såväl avgiftens storlek som "skadeståndssanktionens" utformning kan ifrågasättas. Att avgiften skall kunna sättas så högt som till 10 procent av årsomsättningen förefaller inte rimligt och förslaget saknar förebild i svensk rätt. Förbundet hänvisar i denna del också till yttrande över konkurrenskommitténs förslag. Förbundet anser också att regeln i 27 § promemorieförslaget, som inte har någon motsvarighet inom EG, kräver en mer ingående utredning. Det bör övervägas om reglerna om skadestånd, liksom i andra länder, bör utgöra en del av den civilrättsliga lagstiftningen.

Sveriges köpmannaförbund: De föreslagna påföljderna för brott mot konkurrenslagen i form av konkurrensskadeavgift och möjligheter till skadestånd är alltför stränga för den typ av överträdelser som kan förekomma i konkurrensärenden. Påföljderna är så stränga att de t.o.m. kan tvinga företag i konkurs vid brott mot konkurrensreglerna.

Det är också principiellt fel att för handelsföretagen bestämma konkurrensskadeavgiftens storlek med hänsyn till årsomsättningen, eftersom dessa företag i allmänhet har högre omsättning i förhållande till vinsten än andra företag.

De föreslagna reglerna uppfyller vidare inte kravet på rättssäkerhet, eftersom företagen inte entydigt i förväg kan bedöma om de riskerar att överträda ett förbud eller ej. Bl.a. ligger det stora svårigheter i att kunna bestämma den relevanta marknaden för ett eller flera företag eller produkter. Detta blir särskilt allvarligt för de stränga straff som förslaget innebär. Dessutom är gruppundantagen inte "heltäckande", utan risk finns för att ett enskilt förhållande av konkurrensverket kan bedömas ligga utanför gruppundantaget.

Det är mot denna bakgrund viktigt att företagen alltid har möjlighet att överklaga marknadsdomstolens beslut, även avseende ärenden som rör

konkurrensskadeavgift, till högsta domstolen utan att först vara tvungna att begära prövningstillstånd.

Sveriges industriförbund:

Domstolsbeslut om tvingande sanktioner

Enligt Industriförbundets uppfattning bör uppgiften att besluta om tvingande sanktioner enbart ankomma på domstol. Promemorian innebär att konkurrensmyndigheten får befogenhet att utreda, "åklaga" och själv besluta om tvingande förbud eller åläggande vid vite för att sätta stopp för ett förfarande som bedöms strida mot förbudet mot konkurrensbegränsande avtal eller förbudet mot missbruk av dominerande ställning. I förhållande till den gällande ordningen ges konkurrensmyndigheten väsentligt utvidgade befogenheter. I dag avslutas de flesta fall med en "frivillig" förhandlingslösning hos NO. NO kan också besluta om vitesförbud eller åläggande i fall som ej är av större vikt - 11 § konkurrenslagen - under den uttryckliga förutsättningen att förbudet godkänns av den det riktas mot.

Konkurrensmyndigheten bör kunna meddela icke-ingripande besked och individuella undantag resp. vägra meddela undantag och förklara att ett agerande innebär ett missbruk av dominerande ställning. Sistnämnda två fall är ett slags "fastställelsetalan" att ett visst förfarande enligt myndighetens mening strider mot förbuden. En motsvarighet till åläggande med motpartens goda minne - liknande 11 § KL - kan finnas kvar men resten av sanktionssystemet bör överlåtas åt domstol.

Genomförs förslaget rubbas allvarligt balansen mellan å ena sidan företrädaren för det allmänna och å den andra motparten/näringsidkaren. Med gällande lag har det funnits en möjlighet att på NO-stadiet få en allsidig analys av en ifrågasatt konkurrensbegränsning där båda sidor fått utrymme att komma till tals. Har NO inte vunnit gehör för sin linje har han kunnat gå vidare till marknadsdomstolen. Förslaget kan inte försvaras med att vitesåläggandet alltid kan överklagas. Möjligheten till överklagande kan av tids- eller kostnadsskäl ofta inte utnyttjas. Därmed kommer många gånger inte en prövning i högre instans till stånd, dvs. konkurensverket får i realiteten sista ordet.

Sanktionsavgifter

Några skäl för den kraftiga skärpningen av sanktionerna återfinns inte i promemorian. Industriförbundet har i sitt remissyttrande över Konkurrenskommitténs förslag inte ställt sig principiellt avvisande till att sanktionsavgifter införs på konkurrensrättens område. Som positivt jämfört med kommitténs betänkande noterar förbundet, att förslaget kräver uppsåt eller oaktsamhet för att sanktionsavgift skall kunna påföras.

Däremot är Industriförbundet bestämt emot att avgiften skall kunna sättas till ett så högt belopp som motsvarande tio procent av ett företags årsomsättning. Förslaget saknar motstycke i svensk rätt. Även inom EG är de extraordinära påföljdsnivåerna och den betydande skönsmässigheten vid

fastställande av bötesnivåerna i högsta grad ifrågasatta. Det är inte motiverat att konkurrensrättsliga överträdelser beivras på en nivå helt skild från andra områden. En rimligare utgångspunkt vore att konkurrensskadeavgifter kunde utdömas i samma intervaller som företagsbot i 36 § kap. brottsbalken. För detta talar också att varken konkurrenskommittén eller promemorian påvisat, att det skulle finnas några behov att skärpa sanktionerna.

Dagab AB: Det råder en orimlig balans för handelsföretagens del mellan de tänkta konkurrensskadeavgifterna och det förädlingsvärde som handelsledet åstadkommer. Handelns företag har stora omsättningar men små marginaler. Det vore därför rimligare att relatera konkurrensskadeavgiften till förädlingsvärdet snarare än till omsättningen som här blir ett trubbigt mått.

Med tanke på de stora belopp som kommer att utdömas antingen som vite och/eller konkurrensskadeavgifter måste någon form av förhandsbeskedsinstitution inrättas. Om dessutom besked från konkurrensverket tar lång tid, måste den enskilde näringsidkaren presumera att hans föreslagna eller tänkta åtgärder är genomförbara och således inte möjliga att förbjuda efter en viss tidsutdräkt.

ICA förbundet: Promemorians förslag att konkurrensskadeavgiften ska "fastställas till lägst fem tusen kronor och högst fem miljoner kronor eller tio procent av företagets årsomsättning..... vilketdera som är högst" är en betydande skärpning gentemot konkurrenskommitténs skrivning. Där talades om att bara när det är "påkallat av omständigheterna..." skulle avgiften kunna sättas högre än fem miljoner, dock max 10 procent av årsomsättningen.

Denna skärpning ger oss anledning att ånyo understryka vår åsikt att sanktionerna är orimligt stora, särskilt med hänsyn till lagförslagets kvarstående oklarheter och dåliga förutsägbarhet. Vidare att en omsättningsrelaterad sanktion är speciellt olämplig för handelsföretag, som har en mycket hög omsättning i förhållande till vinsten.

Dessutom anser vi att lagtext och/eller motiveringarna behöver förtydligas vad avser sanktioner. Vilka sanktioner drabbar ett företag, som fällts för missbruk av dominerande ställning? Ett vitesbelagt åläggande och en konkurrensskadeavgift? Eller utgår konkurrensskadeavgiften först när man inte rättat sig efter åläggandet?

Motorbranschens riksförbund (MRF): MRF anser slutligen att en konkurrensskadeavgift på maximalt tio procent av omsättningen är alldeles för hög med hänsyn till att många branscher arbetar med låga handelsmarginaler. Om dessutom en rätt till skadestånd införs kan den sammanlagda

summan av denna och konkurensskadeavgiften bli totalt orimlig. Förslaget måste därför omarbetas i denna del.

Sveriges livsmedelshandlareförbund: Konkurrensskadeavgifter på inemot 10 % av ett företags årsomsättning är helt oacceptabla för en bransch där nettovinsten ligger kring någon procent av omsättningen. Slutsatsen måste vara att minska sanktionerna avsevärt i sådana fall som nu behandlats.

6. Skadestånd

Endast ett fåtal remissinstanser har yttrat sig om förslaget.

Sveriges industriförbund framhåller att förslaget saknar motsvarighet inom EG-rätten och anser att skadeståndsregeln bör avgränsas till specifika situationer eller till ersättning enbart till utomstående skadelidanden. Grossistförbundet Svensk Handel och Sveriges köpmannaförbund ifrågasätter om inte reglerna om skadestånd bör utgöra del av den civilrättsliga lagstiftningen.

Näringsfrihetsombudsmannen (NO): Enligt departementspromemorian skall företag som uppsåtligen eller av oaktsamhet överträder förbuden i 4 § eller 13 § förslaget ersätta den skada som därigenom uppkommer för annat företag eller avtalspart.

För att den föreslagna bestämmelsen om konkurrensskadeavgift skall vara tillämplig krävs att företaget eller någon som handlar på företagets vägnar uppsåtligt eller oaktsamt överträtt förbudet i 4 eller 13 § alternativt åläggande enligt 8 § 2 st. Vad gäller skadestånd har det subjektiva rekvisitet skärpts genom att företaget måste uppsåtligt eller oaktsamt ha orsakat skada.

Ett företag kan givetvis varken handla uppsåtligt eller av oaktsamhet. Såvitt NO förstår innebär detta att det i den här aktuella bestämmelsen krävs uppsåt eller oaktsamhet hos den enskilde företagaren själv eller, om det är fråga om en juridisk person, hos person som intar en ledande ställning i denna. NO kan inte se något bärande skäl för denna - i promemorian inte kommenterade - skillnad mot vad som föreslås vad gäller konkurrensskadeavgift.

I konkurrenskommitténs förslag framhölls (del 2 sid 286) att ett av de viktigaste motiven till att införa ett skadeståndsinstitut är att enskilda näringsidkare skall få ekonomiska incitament att själva söka ingripa mot konkurrensbegränsande beteenden. Såsom NO framförde i sitt yttrande över konkurrenskommitténs betänkande torde denna eftersträvade effekt av skadestånd minska eller helt utebli utan särskilda bevisregler.

Såsom påpekats ovan har NO svårt att se att ett handlande i strid med de aktuella förbuden skulle kunna förekomma utan uppsåt om inte hos företaget så i vart fall hos någon som handlar på företagets vägnar. Om för-

slaget genomförs kan möjligheterna till skadestånd komma att reduceras betydligt genom svårigheterna att bestämma hos vem och på vilken nivå i företaget som det subjektiva rekvisitet skall tillämpas. Enligt NO:s mening bör därför övervägas att införa ett strikt skadeståndsansvar för skada som uppkommit genom överträdelser av förbuden i 4 § och 13 § förslaget. NO föreslår därför att 27 § förslaget ges följande lydelse: "Om ett företag överträder förbuden i 4 eller 13 §, skall företaget ersätta den skada som därigenom uppkommer för annat företag eller avtalspart".

En annan metod att stärka de enskilda företagens incitament är, såsom NO framförde i sitt yttrande över konkurrenskommitténs förslag (s 92), att införa dubbla eller tredubbla skadestånd efter amerikanskt mönster.

Svenska handelskammarförbundet: I den föreslagna lagstiftningen breddas området för skadestånd väsentligt. Handelskammarförbundet vill i detta sammanhang understryka vad konkurrenskommittén anfört beträffande försiktighet när frågan är om skadestånd på detta område.

Stockholms universitet - juridiska fakultetsnämnden: Förslaget till ny konkurrenslag innehåller regler om skadestånd. Fakultetsnämnden vill klart tillstyrka att dessa regler införs. De utgör en viktig förutsättning för att företagen skall vara intresserade av att själva föra mål enligt lagen och medverkar därigenom till att göra konkurrenslagen självgående. Nämnden vill dock peka på en viss inkonsekvens som förslaget för med sig.

I (Ds 1992:4) Offentlig upphandling och EES - ett lagförslag, har föreslagits att skadestånd för oriktig upphandling endast skall omfatta det negativa kontraktsintresset. I förslaget till ny konkurrenslag finns ingen sådan begränsning. Om och när det andra rättsmedelsdirektivet, 92/13/E-EC (avseende offentlig upphandling), blir gällande även i Sverige genom EES, kommer flera privaträttsliga bolag att vara bundna av upphandlingsreglerna och de däri givna skadeståndsreglerna. En situation kan då uppstå när ett upphandlande företag som bryter mot upphandlingsreglerna, även kan anses ha brutit mot konkurrensreglerna. Effekten kan då bli att samma förfarande grundar full skadeståndsskyldighet enligt konkurenslagen, men endast en begränsad skadeståndsskyldighet under lagen om offentlig upphandling, en föga tilltalande lösning. Det är fakultetsnämndens uppfattning att den i förslaget till ny konkurrenslag valda lösningen är den lämpligaste.

Grossistförbundet Svensk Handel: Det bör övervägas om reglerna om skadestånd, liksom i andra länder, bör utgöra del av den civilrättsliga lagstiftningen.

Sveriges köpmannaförbund: Reglerna om skadestånd bör liksom i andra länder utgöra en del av den civilrättsliga lagstiftningen och inte ingå i konkurrenslagen. Det föreslås ju också i lagförslaget att frågor om skadestånd skall tas upp i allmän domstol.

Sveriges industriförbund: Förslaget betyder en stark breddning av det område där skadestånd kan aktualiseras. Förslaget saknar en motsvarighet i EG-rätten och kräver enligt industriförbundet en ordentlig utredning. Varken konkurrens-kommitténs betänkande eller promemorian har beaktat denna fråga tillräckligt, varför en analys bör ske med inriktning på att avgränsa skadeståndsregeln t.ex. till specifika situationer eller till ersättning bara till utomstående skadelidanden och inte också omfatta krav avtalsparter emellan.

7. Tillämpande organ och instansordningen m.m.

En majoritet av remissinstanserna godtar förslaget eller lämnar det utan erinran.

Domstolsverket anser att frågorna om domstolsinstanser bör övervägas ytterligare med inriktning på att åstadkomma ett mer enhetligt system. Det finns enligt verket även anledning att avvakta de överväganden som för närvarande sker inom justitiedepartementet rörande domstolarnas framtida organisation.

Stockholms Universitet - juridiska fakultetsnämnden anser att en uppsplittrad instansordning av det slag som föreslås i promemorian inte är lämplig. Fakulteten föreslår att Stockholms tingsrätt skall vara första instans i alla mål enligt konkurrenslagen, att en till Svea hovrätt knuten Marknadsdomstol skall vara överinstans och - eventuellt - att Högsta domstolen skall vara sista instans.

Domstolsverket: För handläggningen av de rättsliga frågor som kan uppstå vid tillämpning av den nya konkurrenslagen anges olika lösningar.
Utan att kunna ta ställning till hur en slutlig lösning skall se ut anser DV att dessa frågor bör övervägas ytterligare med inriktning på att åstadkomma ett enhetligare system för prövningen. Det finns även anledning att avvakta de överväganden som för närvarande sker inom justitiedepartementet rörande domstolarnas framtida organisation m.m.

Delar av den nu föreslagna utformningen i fråga om domstolsprövningen är inte av sådan beskaffenhet att den bör läggas till grund för lagstiftning. Det framstår t.ex. som olämpligt att: 21 och 25 §§ ange "tingsrätten" som behörig domstol för att i 47 § förklara att därmed avses Stockholms tingsrätt.

Erfarenheterna från EG-domstolen och dess första instans visar att konkurrensmålen ofta blir synnerligen omfattande. Akter på mer än 10 000 sidor uppges inte vara ovanliga. Även om de mål som gäller enbart svenska förhållanden kanske inte når en sådan omfattning kan de ändå väntas ställa krav på stora resurser. Detta klarar inte domstolarna utan förstärkning.

Näringsfrihetsombudsmannen (NO): NO tillstyrker den i departementspromemorian föreslagna instansordningen. Den föreslagna ordningen ligger

väl i linje med vad NO anförde i sitt yttrande över konkurrenskommitténs betänkande (s 81 ff). Marknadsdomstolens centrala ställning som rättsskapande instans på konkurrensområdet bevaras genom förslaget, något som NO ser som en fördel. Även en annan viktig aspekt, snabbheten i förfarandet, torde väl kunna tillvaratas i den föreslagna instansordningen.

Enligt departementspromemorian är avsikten att rättegångsreglerna gällande indispositiva tvistemål skall användas i mål om utdömande av konkurrensskadeavgift såväl i tingsrätt som i marknadsdomstolen.

Rättegångsbalkens regler om tvistemål är enligt NO:s mening inte anpassade till mål av denna karaktär. Konkurrensskadeavgiftens nivå bestäms utifrån en prövning av hur allvarlig en överträdelse av konkurrensreglerna varit, dvs. i vilken omfattning ett beteende medfört skadliga effekter på konkurrensen. Det är inte för denna typ av mål som rättegångsbalkens regler om tvistemål är utarbetade. Prövningen liknar i stället den som sker i brottmål. Denna typ av prövning bör inte utföras av konkurrensverket redan före en huvudförhandling och på basis av skriftligt material. Prövningen bör istället ske efter huvudförhandling och grundas på vad som förekommit vid denna. Den slutliga prövningen bör också fullt ut ankomma på domstolen. Mot denna bakgrund anser NO att rättegångsbalkens regler om rättegången i brottmål bör tillämpas i mål om konkurrensskadeavgift.

Tilläggas kan: att mål om utdömande av vite, som kan uppkomma efter överträdelser av åläggande enligt 16 § förslaget, tillämpas rättegångsbalkens regler om åtal för brott för vilket svårare straff än böter inte är föreskrivet.
Det kan anses lämpligt att likartad rättegångsordning gäller även i mål om konkurrensskadeavgift.

Statens pris- och konkurrensverk (SPK): Den modell rörande tillämpande organ och instansordning som redovisas i promemorian torde enligt SPKs mening vara ändamålsenlig. Verket ser ett betydande värde i att samla sistainstansprövningen till Marknadsdomstolen, eftersom detta bör underlätta en sammanhängande praxisbildning på det konkurrensrättsliga området. De processuella bestämmelserna avseende förvärvsprövningen redovisas inte i departementspromemorian. SPK vill härvid erinra om vad verket anfört i sitt tidigare yttrande, nämligen att överprövningen av förvärvsärenden av flera skäl bör ske i domstol.

Svea hovrätt: Hovrätten bedömer det nu framlagda förslaget som fullt tillfredsställande.

Stockholms tingsrätt: Tingsrätten tillstyrker vidare förslaget att tingsrätten skall vara exklusivt forum i första instans i mål om påförande av konkurrensskadeavgift. I promemorian har bl.a. hänvisats till att valet av Stockholms tingsrätt skett med patentmålen som förebild. Tingsrätten vill dock

påpeka den skillnad som kommer att finnas att i målen om konkurrensskadeavgift särskilda sakkunniga inte kommer att ingå i rätten. Såvitt nu kan bedömas kommer inte heller sådana att behövas.

Uppenbarligen gör sig behovet av att i någon tingsrätt samla en betydande kompetens på konkurrensrättens område starkt gällande. I mål om påförande av konkurrensskadeavgift kommer, kan man anta, det att krävas kunskaper om EG-rätten på området och om företagsekonomiska sammanhang. Dessa omständigheter i förening med att konkurrensverket kommer att ligga i Stockholm och att antalet mål räknat per år inte torde komma att bli särskilt stort talar för att målen samlas till Stockholms tingsrätt. Samma skäl torde dock kunna anföras för en koncentration av mål om skadestånd på grund av överträdelse av något av förbuden i 4 eller 13 § eller om utdömande av vite som förelagts med stöd av konkurrenslagen. Tingsrätten vill påpeka att det i mål om utdömande av vite kan bli fråga om att bedöma huruvida ett visst förfarande, som i något eller några avseenden avviker från det förfarande som förbjudits, ändå innebär ett överträdande av det vitessanktionerade förbudet. Det kan därvid bli fråga om gränsdragningar mot förfaranden som enligt praxis inom EG-området är tillåtna. Också vid en bedömning av det utsatta vitets skälighet synes frågan om praxis inom EG kunna bli aktuell. Till det nu anförda kommer värdet av att frågor om konkurrensskadeavgift och skadestånd på grund av den åtgärd för vilken avgift yrkas kan handläggas gemensamt i första instans.

Tingsrätten vill med det ovan anförda peka på frågan om även målen om skadestånd och utdömande av vite bör koncentreras till tingsrätten i första och därmed till Svea hovrätt i andra instans. Tingsrätten vill dock inte gå så långt som till ett förordande härav. En möjlig lösning när det gäller skadeståndsmålen är att genom en särskild regel ge den näringsidkare som så önskar rätt att oavsett forumreglerna i övrigt föra talan om skadestånd vid Stockholms tingsrätt om här samtidigt förs en talan om konkurrensskadeavgift.

Kammarrätten i Göteborg: I avvaktan på att frågan om domstolsväsendets organisation får sin lösning godtar kammarrätten de föreslagna reglerna om tillämpande organ, instansordning m.m.

Stockholms universitet - juridiska fakultetsnämnden:
Bakom konkurrenskommitténs förslag i fråga om talerätt och instansordning låg två bärande tankegångar, nämligen
- att lagen så långt möjligt skulle vara självgående genom att ge företagen rätt och incitament att själva föra sin talan i domstol om överträdelser och
- att instansordningen skulle vara densamma oavsett vilken sanktion som yrkats, något som möjliggör en samlad prövning.

I båda dessa hänseenden innebär promemorians lagförslag annorlunda lösningar, något som enligt nämndens mening medför försämringar både

av företagens rättsställning och förutsättningarna för en effektiv tillämpning av lagen i domstolarna.

Regeln att företag endast får föra talan om vitesålägganden i det fall konkurrensverket beslutat att inte ingripa medför att vitessanktionen normalt inte står till förfogande när företag för talan. I de fall talan om avtalsvillkors ogiltighet inte är aktuell, t.ex. i fall som rör missbruk av domineranden ställning, torde för företagen endast återstå skadeståndstalan, något som ensamt ofta inte torde anses tillräckligt. Den faktiska situationen torde mycket ofta vara den att ett företag önskar kombinera en talan om vitesåläggande och om skadestånd. Situationen blir inte bättre av att företaget ifråga får räkna med att skadeståndstalan vilandeförklaras i avbidan på att talan om vitesåläggande blir prövad i ett helt annat förfarande.

Dessutom är regeln i den föreslagna 14 § andra stycket oklar. En praktiskt vanlig situation kan vara att konkurrensverket visserligen överväger vissa åtgärder mot ett företag men inte, eller i vart fall endast delvis, i det hänseende i vilket ett visst annat företag påkallar ett vitesåläggande. Nämnden utgår från att konkurrensverkets företrädesrätt endast avses gälla vid en huvudsaklig identitet mellan verkets åtgärder och vad det sistnämnda företaget påkallar.

Nämnden förordar emellertid att denna motsvarighet till nuvarande konkurrenslags s.k. subsidiära talerätt utgår. Företagen bör själva kunna föra talan även om vitesålägganden och förena en sådan talan med en ogiltighetstalan eller skadeståndstalan. Konkurrensverkets intressen bör anses tillräckligt tillgodosedda med föreskrifter om att domstolen skall underrätta verket om sådana stämningsansökningar i förening med att konkurrensverket ges interventionsrätt.

Instansordningen har nära samband med det nu sagda. En uppsplittrad instansordning av det slag som föreslås i promemorian ter sig ej lämplig. Konkurrenskommittén sökte lösa problemet genom att ge marknadsdomstolen generell behörighet. Vill man ej gå denna väg synes det lämpligast att låta alla mål enligt konkurrenslagen börja i Stockholms tingsrätt, eventuellt förstärkt med särskilt sakkunniga ledamöter - en ordning för vilken andra rättsområden erbjuder goda förebilder. Ett tvåinstanssystem tillämpas ju för övrigt inom EG i konkurrensmål. Överinstans skulle då lämpligen vara en till sammansättningen reformerad marknadsdomstol. Denna skulle med fördel kunna knytas till Svea hovrätt och kan ges formen av en specialavdelning, gärna med bibehållet namn, inom hovrättens ram. Härigenom kan en enhetlig processordning åstadkommas. Att det skulle finnas möjlighet till en, sannolikt sparsamt förekommande, sistainstansprövning i HD efter prövningstillstånd framstår inte som någon nackdel. I och för sig är det dock möjligt att låta marknadsdomstolen, liksom arbetsdomstolen vara slutinstans.

Resonemanget förutsätter att det korporativa inslaget i marknadsdomstolens sammansättning avskaffas, såsom konkurrenskommittén föreslagit. Detta bör genomföras under alla förhållanden. Den korporativa sammansättningen hänger från början nära samman med marknadsdomstolens, tidigare näringsfrihetsrådets, förhandlande uppgifter, och passar ej ett rent rättsligt förfarande byggt på förbudsprincipen och kraftigt verkande sanktioner.

Dagab AB: Beträffande frågan om tillämpande organ och instansordning vill Dagab endast anföra att det bör finnas möjligheter att överklaga marknadsdomstolens domar. Konkurrensverket får också rätt att vid vite ålägga företag att upphöra med överträdelser av förbuden. Konkurrensverkets beslut kan sedan överklagas hos marknadsdomstolen. Denna ställning ger konkurrensverket utomordentligt stor makt. Det finns också anledning att förmoda att tidsutdräkten vid ärendenas handläggning kan bli betydande. Det är därför angeläget att dels se till att processen i konkurrensverket blir snabb, dels att en bortre gräns för väntan på förhandsbesked införs, så att inte näringsverksamhet blir helt lamslagen därför att konkurrensverket har fått en omänsklig arbetsbörda. En annan väg skulle kunna vara att konkurrensverket i vissa typer av fall inte fick fatta beslut utan istället förde talan inför marknadsdomstolen, dvs. snarlikt nuvarande förfaringssätt.

Kooperativa Institutet (Koopi): Slutligen bifaller Koopi det tvåinstansförfarande som föreslås i promemorian och att Marknadsdomstolen behåller sin prejudicerande funktion inom konkurrensrätten samt att skadeståndsfrågor avgörs av allmän domstol. Dock tycks fördelningen av handläggningen av vitesmålen och konkurrensavgiftsmålen bli något märklig. I sak bör det väl rimligen röra sig om samma konkurrensbegränsning som skall prövas och därför bör också avgiftsfrågan och vitesfrågan avgöras av samma instanser.

8. Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Åtskilliga remissinstanser anser att tidpunkten för lagens ikraftträdande bör senareläggas. Det är bl.a. Sveriges industriförbund, Grossistförbundet Svensk Handel, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges livsmedelshadlareförbund, Dagab AB, Företagarnas riksorganisation, Svenska handelskammarförbundet och Lantbrukarnas riksförbund. De flesta av dessa anser att lagen bör träda i kraft den 1 januari 1994. De skäl som anförs för ett senare ikraftträdande är huvudsakligen att företagen för att anpassa sig till de nya reglerna behöver längre tid från tidpunkten för ett riksdagsbeslut och från det att gruppundantag utfärdas, samt att ärendeanhopningen hos konkurrensverket annars kommer att bli alltför omfattande i ett inledningsskede.

Åtskilliga remissinstanser anser vidare att det för anpassningen till de nya reglerna krävs längre tidsfrister i övergångsbestämmelserna.

För att ytterligare underlätta anpassningen kan man enligt Svenska Handelskammarförbundet skjuta förfarande- och sanktionsreglerna på framtiden och i stället under en övergångstid låta sanktionsreglerna i konkurrenslagen fortsätta att gälla. Liknande synpunkter framförs av ICA Förbundet.

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK): NUTEK ansluter sig här till promemorians resonemang men vill understryka att omorganisationen av de konkurrensvårdande myndigheterna samt kvardröjande oklarheter rörande när EES-avtalet kan komma att träda i kraft talar för att övergångsbestämmelserna bör vara mjukare och längre övergångstider bör övervägas i såväl företagens som myndigheternas intresse.

Marknadsdomstolen: De föreslagna förbuds- och undantagsreglerna har i åtskilliga avseenden oklar räckvidd och måste preciseras i rättstillämpningen. Som anförs i promemorian kan och bör EG:s praxis ge mycket ledning för reglernas tolkning och tillämpning. Stora krav kommer att ställas på det nya konkurrensverket vid tillämpningen av reglerna, särskilt i ett inledningsskede. Också marknadsdomstolens verksamhet kommer självfallet att påverkas. Det finns dock inte anledning anta att tolkningen av den föreslagna lagstiftningen skulle innebära allvarliga praktiska problem vare sig för berörda myndigheter eller för näringslivet. En förlängning av övergångstiderna är dock önskvärd för att underlätta anpassningen till det nya systemet.

Sydsvenska handelskammaren: Handelskammaren vill dock understryka vikten av att arbetet med inrättandet av den nya myndigheten Konkurrensverket forceras för att handläggning av framför allt övergångsärenden inte skall skapa problem för näringslivet.

Det är vidare av yttersta vikt att väntetiderna för behandling av undantagsärenden begränsas för att undanröja osäkerhet i näringslivet. En längsta handläggningstid av undantagsärenden bör därför stadfästas.

Det faktum att EG med begreppet marknad avser hela den inre marknaden, medan promemorian Ny konkurrenslag med marknad avser den svenska nationella marknaden befäster ytterligare vikten härav, eftersom detta faktum i sig kan förväntas leda till att undantag i vissa fall kan bli aktuella.

Kan detta inte lösas inom ramen för nuvarande tidsplanering bör ikraftträdandet av lagen uppskjutas för att säkerställa att den kan implementeras korrekt och problemfritt.

Svenska Handelskammarförbundet: Även för myndigheterna torde omställningstiden vara alltför knappt tilltagen, särskilt med hänsyn till att det nya konkurrensverket ännu inte ens bildats. Näringslivet har ett berättigat krav att konkurrensmyndigheten skall kunna fullgöra sina åligganden på ett tillfredsställande sätt, såväl beträffande ärendehanteringen som när det

gäller information om gällande bestämmelser och praxis. Risken är stor att konkurrensverket inte kommer att kunna uppfylla detta krav redan den 1 januari 1993.

De övergångsbestämmelser som föreslås är inte tillräckliga för att komma till rätta med problemen, bl.a. på grund av att de endast avser sådana avtal som träffats före lagens ikraftträdande och således inte tar hänsyn till avtal som träffas därefter. Vid ett ikraftträdande redan den 1 januari 1993 är det uppenbart att misstag kan begås på grund av bristande information eller annan liknande anledning.

En bättre lösning än den föreslagna är, enligt Handelskammarförbundets mening, att gruppundantagen och de viktigare tillkännagivandena, som bör beslutas efter samråd med näringslivet, presenteras runt årsskiftet 92/93 och att lagen träder i kraft exempelvis ett år därefter. Då skulle företag och myndigheter få bättre tid att anpassa sig till det nya systemet och ärendetillströmningen till Konkurrensverket, som i ett inledningsskede under alla förhållanden kommer att vara betydande, kunna minskas.

Handelskammarförbundet anser således att en senareläggning av ikraftträdandet är nödvändigt. För att ytterligare underlätta en anpassning till det nya systemet skulle i ett inledningsskede på några år enbart de materiella reglerna i den föreslagna lagstiftningen kunna införas, medan förfarande- och sanktionsreglerna skjuts på framtiden. I stället skulle nuvarande svenska förfaranderegler under motsvarande tid bli kvar. Detta skulle dels möjliggöra att EG:s materiella konkurrensregler kunde prövas i landet utan att den administrativa överbyggnad, som systemet i sin helhet förutsätter, behöver byggas upp, dels såsom nämnts, underlätta en smidig anpassning hos företagen och myndigheterna.

Grossistförbundet Svensk Handel: Lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1993, dvs. samtidigt som EES-avtalet planeras träda ikraft. Det är ännu osäkert exakt när EES-avtalet träder ikraft. Ett ikraftträdande av lagförslaget redan den 1 januari 1993 skulle betyda att endast ett par månader kommer att förflyta från beslut i riksdagen till ikraftträdandet. Tiden för näringslivet att förbereda sig blir då mycket kort, varför förbundet förordar att ikraftträdandet sätts till en tidpunkt som ligger ett år från såväl rikdagsbeslut som tillkännagivandet av gruppundantag.

Den nya lagen kommer att ställa nya krav på företagen och kommer att innebära en betydligt ökad arbetsbelastning hos företagen. Detta är besvärande framför allt för de små och medelstora företagen utan tillgång till egen expertis.

För att underlätta för dessa företag vill förbundet föreslå att den i övergångsbestämmelserna angivna fristen på två månader förlängs till 12 månader.

Sveriges köpmannaförbund: Mot bakgrund av ovanstående anser därför Köpmannaförbundet att om en ny lag av föreslagen typ, trots Förbundets invändningar på en rad väsentliga punkter, ändå införs bör den tidigast träda i kraft den 1 januari 1994. Därutöver måste långa övergångstider ges innan ett beslut om förbud mot ett visst förfarande skall träda i kraft. Ett ikraftträdande bör förslagsvis ske först efter ca 12 månader efter ett beslut, eftersom många avtal löper kalenderårsvis med flera månaders uppsägningstider.

Ett alternativ till att skjuta på tidpunkten för lagens ikraftträdande är att uppskjuta verkställigheten av de straff som föreslås tills den nya lagens synsätt har hunnit få genomslagskraft i samhället - förslagsvis 2-3 år.

När det gäller befintliga avtal som redan är i kraft när lagen börjar gälla måste också skäliga övergångstider ges för företagen att ansöka om undantag. Här anser vi att företagen bör ges en tidsram på ett år som skälig tid för ansökan och anpassning av gällande samarbetsavtal.

För att inte hindra nya initiativ och därmed tillväxten i ekonomin anser vi att konkurrensverket skall ge besked till företagen inom tre månader efter ansökan om undantag eller icke-ingripandebesked. Har inte besked lämnats inom denna tid skall undantag eller icke-ingripandebesked förutsättas ha beviljats. Liknande tidskrav finns redan i nuvarande konkurrenslag rörande förvärvsprövningen.
Sveriges industriförbund: Enligt förbundets uppfattning är den föreslagna övergångstiden om sex månader för kort och bör förlängas till minst tolv månader.

Som anförs i promemorian skall företagen under övergångsperioden bl.a. ha en möjlighet att korrigera förbjudna avtal eller upphöra att tillämpa dem. Särskilt ur denna synvinkel är en sexmånadersperiod för kort. Promemorian har underskattat den tid som kan krävas för att omförhandla avtal. Även allmänt bör en övergångstid som är betydligt längre än sex månader anses motiverd med tanke på den mycket genomgripande förändring av konkurrensrätten i Sverige som ett genomförande av förslaget kommer att innebära.

Propositionen kommer enligt planerna att behandlas under hösten 1992, vilket betyder att det blir högst en eller ett par månader från beslut i riksdagen till dess att lagen träder i kraft. Det ger en helt otillräcklig tid för näringslivet att förbereda sig även om det finns övergångsregler. Förbundet förordar därför att ikraftträdandet sätts till en tidpunkt som ligger ett år efter såväl riksdagens beslut som publicerandet av samtliga gruppundantag.

Företagarnas riksorganisation: Den tidpunkt som föreslås för ikraftträdande, nämligen vid årsskiftet, är i alla händelser en alldeles för kort tid för att företagen ska kunna anpassa sig till de nya reglerna och deras admini-

stration. Det torde dessutom vara en orimlighet för det tilltänkta konkurrensverket att kunna ge riktlinjer till ledning för företagen innan den föreslagna ikraftträdandetidpunkten.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF): Övergångsreglerna måste göras liberalare om förslaget genomföres.

Dagab AB: Som ovan sagts finner vi det anmärkningsvärt att man försöker forcera fram en lagstiftning till 1 januari 1993. Det är dessutom inte ens är klart att Sverige kommer att vara med i den inre marknaden genom ett EES-avtal från denna tidpunkt. Vi anser att Sverige inte bör gå i spetsen bland EG-nationerna för en lagstiftning, utan snarast se till att anpassningsmöjligheterna är så bra och stora som möjligt. En rimligare genomförandetidpunkt av en ny lagstiftning vore mot den bakgrunden den 1 januari 1994.

På samma sätt vill vi understryka att man kan inte bara kasta om affärsverksamhet med några månaders varsel. Vi anser att en lång övergångstid skall gälla, då alla tänkbara typer av undantagsprövningar kan genomföras. Kanske ända upp till 18 eller 24 månader.

ICA Förbundet: För att något dämpa effekterna av den planerade snabba övergången till en radikalt ändrad konkurrenslag, föreslås övergångsregler. Desa innebär att företagen ges sex månader från lagens ikraftträdande att inkomma med anmälan av avtal etc. för beviljande av undantag eller ansökan om icke-ingripandebesked. I sådana fall ska verkningarna av ett negativt besked inträda först två månader efter konkurrensverkets beslut.

Vi anser att dessa tidsramar är helt orealistiska. Avtalen som reglerar t.ex. samarbetet mellan fabrikanter, partihandel och butiker vid säljkampanjer träffas årsvis. Med hänsyn därtill bör verkningarna av ett beslut, i varje fall under ett övergångsskede, inträda först ett år efter konkurrensverkets beslut.

Mjukare övergång från nuvarande till ny lagstiftning.
I inledningen av detta yttrande ifrågasatte vi behovet av en så snabb och total EG-anpassning av den svenska konkurenslagen. I det nu föreliggande förslaget till ny konkurrenslag finns fortfarande betydande oklarheter om innebörden av olika regler, påföljder och definitioner. Förhoppningsvis kan en hel del klaras ut i kommande proposition, men sedan krävs också en rejäl anpassningstid för svenska företag, som först måste lära sig alla nya regler och sedan anpassa i vissa falla mångåriga arbetsmetoder till nya förutsättningar. Därför tror vi det skulle gagna introduktionen av och förståelsen för en ny konkurenslag om man kunde hitta en mjukare övergångsform.

Ett sätt att åstadkomma en mjukare övergång till en ny EG-anpassad konkurrenslag, skulle kunna vara att nu införa en lag med EG-rättens materi-

ella innebörd, men bibehålla nuvarande sanktionssystem och administrativa uppläggning till den dag Sverige inträder som medlem i EG. Med en sådan uppläggning skulle man även kunna undvika den anhopning av ärenden och därav följande långa handläggningstider och/eller ansvällning av byråkrati som annars riskeras.

Motorbranschens riksförbund (MRF): Vidare bör den föreslagna övergångstiden, dvs. den tid under vilken företagen har möjlighet att göra ändringar i nu tillåtna avtal, förlängas från sex månader till ett år från det lagstiftningen träder i kraft.

Svenska åkeriförbundet: Den korta tid som förutses mellan den nya lagens antagande i slutlig form och dess föreslagna ikraftträdande innebär en alltför kort respit för alla de mindre företagen för att hinna sätta sig in i dess nytänkande. Ett framskjutet ikraftträdande bör allvarligt övervägas.

Sveriges livsmedelshandlareförbund: Vårt förhållande till EG kräver inte ett snabbt genomförande av nya regler. Däremot krävs stora omställningar inom bl.a. handeln. Lagstiftningen bör därför träda ikraft först den 1 januari 1994.

Övergången från dagens system med central prisservice till främst mindre butiker kräver ytterligare något längre tid.

9. Synpunkter på lagförslagen

9.1 Förslaget till ny konkurrenslag

Domstolsverket: Vid ett eventuellt EES-avtal kommer det att finnas två näst intill identiska regelsystem för konkurrensfrågor, ett för handel mellan medlemsländer och ett för handel inom Sverige. I likhet med vad som beskrivits förekomma inom EG kommer säkerligen dessa båda system att vara samtidigt tillämpliga i åtskilliga fall. Inom EG förefaller det enligt promemorian att finnas en etablerad praxis i dessa frågor som går ut på att systemen i dessa fall kan och skall tillämpas parallellt men om besluten inte leder till samma resultat är i vissa fall beslut enligt de nationella reglerna inte giltiga. Om ett motsvarande resultat är avsett att åstadkommas vid tillämpning av konkurrenslagen och EES-lagen bör det anges i lagtext, lämpligen i konkurrenslagen.

1 §

Näringsfrihetsombudsmannen (NO): I 1 § departementspromemorian anges att lagen har till ändamål att skapa utrymme för och upprätthålla en effektiv konkurrens.

Enligt NO:s uppfattning bör orden "skapa utrymme för och upprätthålla" ersättas av orden "undanröja och motverka hinder för". Denna ordalydelse speglar enligt NO:s uppfattning bättre vad lagen syftar till.

Uppsala universitet - juridiska fakultetsstyrelsen: I specialmotiveringen till den föreslagna lagens 1 § sägs (på s 63) att "När riksdagen efter avvägning mellan olika allmänna intressen genom lag beslutat om offentliga regleringar som medför konkurrenshämmande verkningar kan däremot den situationen uppkomma att konkurrenslagen inte alls skall tillämpas. Företagen kan då vara rättsligt förpliktade att handla på visst sätt. Konkurrensbegränsande avtal
eller avtalsvillkor vilka sålunda inte ger uttryck för den fria partsviljan,
utan är en direkt och avsedd effekt av lagstiftning eller en ofrånkomlig följd
av denna, kan således inte angripas med stöd av denna lag". Enligt fakultetsstyrelsens mening bör det nu sagda ges status av och utformas som lagtext och införas som en ny 2 § i den föreslagna lagen.

3 §

Domstolsverket: Av specialmotiveringen till 3 § framgår att ordet företag avses ha en innebörd som avviker från normalt svenskt språkbruk. Det bör på något sätt framgå av lagtexten att uttrycket har en vidare innebörd än normalt, förslagsvis genom att ta in den definition som ges i specialmotiveringen. Detsamma gäller det centrala ordet avtal som också avses ha en mycket vid innebörd.

Stockholms tingsrätt: I 3 § i promemorieförslaget införs begreppet "företag". Enligt specialmotiveringen till den angivna paragrafen anges att "företag" väsentligen har samma innebörd som det sedan länge i svensk rätt använda begreppet "näringsidkare". Det har i specialmotiveringen inte anförts något som övertygar tingsrätten om det nödvändiga och lämpliga i att införa en för svensk rätt ny term som förefaller vara nästan synonym med det redan befintliga och väl inarbetade begreppet "näringsidkare".

Kammarrätten i Göteborg: Begreppet företag avses få en innebörd som enligt kammarrättens mening inte helt stämmer med vanligt språkbruk. I synnerhet vad gäller olika former av offentlig verksamhet borde det därför övervägas att i lagtexten ta med en definition av det slag som nu finns på s. 61 i promemorian.

Svenska kommunförbundet: I promemorians specialmotivering till lagförslaget sägs det att begreppet företag ska, precis som i EG-rätten, ges en vidsträckt tolkning. Begreppet ska omfatta i princip varje juridisk person eller fysisk person som driver verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur. För offentligrättsliga subjekt, som kommuner, är myndighetsutövningen undantagen. I förbundets yttrande över konkurrenskommitténs huvudbetänkande sägs det: "Om kommunerna i ökad utsträckning betraktas som näringsidkare ökar därmed den statliga kontrollen av kommunerna. Det är enligt Kommunförbundets uppfattning angeläget att Konkurrensverkets kontroll utformas så att den inte medför störningar i den lokala politiska processen". Det finns enligt styrelsens mening anledning att ytterligare understryka detta. Den kommunala självstyrelsen är lagfäst i regerings-

formen och i den nya kommunallagen. Kommunernas offentligrättsliga särställning och kommunalpolitiska styrning är, enligt styrelsens uppfattning, förhållanden som på ett tydligare sätt än hittills måste beaktas i konkurrensrätten.

4 §

Kommerskollegium: Kollegiet anser dock att tillämpningen av lagen som den framgår av motiven i promemorian i vissa avseenden är oklar. Det gäller bl.a. i fråga om förbjudna och därmed ogiltiga avtal som förutsätts kunna tillämpas under den tid konkurrensverket handlägger anmälan om undantag från förbudet. De vidtagna åtgärderna åtnjuter i regel immunitet mot konkurrensskadeavgift under handläggningstiden. Till oklarheten bidrar också språkbruket. Begäran om undantag från förbudet i 4 §, d.v.s. en regelrätt dispensansökan, benämns anmälan medan begäran om icke-ingripandebesked, dvs. en förklaring att ett visst förfarande inte strider mot lagen, benämns ansökan.

Näringsfrihetsombudsmannen (NO):

Immaterialrätt

Enligt departementspromemorian omfattas inte de immaterialrättsliga ensamrätterna som sådana av 4 § i förslaget. Om däremot ensamrätten överlåts eller upplåts till någon annan än rättighetsinnehavare, föreligger ett avtalsförhållande i paragrafens mening.

NO delar i stort bedömningen i promemorian av i vilken mån immaterialrättsliga ensamrätter omfattas av förbudet i 4 § förslaget men vill peka på att det möjligen kan visa sig problematiskt att vid rättstillämpningen använda EG-rätten till ledning för bedömningen av konkurrensbegränsande verkningar inom landet av visst rättsenligt utnyttjande av de immaterialrättsliga ensamrätterna.

Frågan i vilken omfattning avtal om upplåtelse eller överlåtelse av immaterialrättsliga ensamrätter skall anses ha till syfte eller effekt att konkurrensen på den svenska marknaden hindras, inskränks eller snedvrids på ett märkbart sätt påkallar i sig därför enligt NO:s mening en närmare belysning.

Avtalskriteriet.

Immaterialrätt.

I departementspromemorian anges att dess förslag formellt sett inte medger ingripanden mot konkurrensbegränsningar i fullt ut samma sträckning som konkurrenslagens missbruksbestämmelse. Detta anges gälla konkurrensbegränsande beteenden som inte har sin grund i avtal etc. och som vidtas av företag utan dominerande ställning. Det anges vidare att det dock kan antas att sådana fall är sällsynta och i allmänhet saknar betydelse för konkurrensen.

NO delar uppfattningen i promemorian att ovan angivet beteende som i dag kan prövas enligt 2 § KL i vissa fall faller utanför det föreslagna förbudsområdet. Avgörande är härvid tolkningen av avtalskriteriet i 4 § förslaget. EG-domstolen har givit motsvarande avtalskriterium i 85 art. Romfördraget en vid tolkning. Så t.ex. har EG-domstolen i flera fall ansett ett till synes ensidigt beslut av en leverantör att vägra att leverera till en viss återförsäljare vara resultatet av en underförstådd överenskommelse mellan leverantören och hans befintliga återförsäljare. På liknande sätt har EG-domstolen ansett att en leverantörs försäljningsstrategi kunnat ses som utgörande en av leverantörens återförsäljare underförstått accepterad del av deras avtalsrelation och att detta förhållande kan vara nog för att avtalskriteriet skall kunna anses uppfyllt. En förutsättning synes i båda situationerna vara att leverantören tillämpar ett distributionssystem som på något sätt begränsar en utanför systemet stående återförsäljares möjligheter att delta i detta. Hur långtgående dessa begränsningar skall vara för att en leveransvägran skall kunna anses grundad på en underförstådd överenskommelse är en rättstillämpningsfråga som inte kan besvaras generellt. En lika vid tolkning av avtalskriteriet i 4 § förslaget som den EG-domstolen hittills givit uttryck för skulle kunna innebära att skillnaden i bedömningen gentemot nu gällande rätt blir begränsad. Med hänsyn härtill anser inte heller NO att det nu finns något behov av en särreglering för att täcka in den del av 2 § konkurrenslagens *tillämpningsområde* som faller utanför förslaget.

4 § 2 st 3 p.

I departementspromemorian anges att en köptrohetsrabatt - ofta i form av årsbonus - kan innebära en premiering av köpare som tillgodoser hela eller större delen av sitt inköpsbehov hos ett företag. Rabatten - bonusen - sägs oftast inte vara prestationsanpassad och kan därför innebära en diskriminering när inte lika stora order ger lika stor rabatt.

Påståendet att köptrohetsrabatter oftast inte är prestationsanpassade är alltför långtgående. Uttalandet kan uppfattas så att prestationer från köparens sida bara kan ha kostnadsavlastande effekter för säljaren. Hänsyn måste dock också tas till prestationer som är intäktsskapande. Stora årsinköp är ofta intäktsskapande och kan ur företagsekonomisk synpunkt vara väl värda att premiera. En annan sak är huruvida det från konkurrensrättslig synpunkt skall accepteras att sådana intäktsskapande prestationer i det dynamiska perspektivet premieras i form av särskilda rabatter. Att dominerande företag tillämpar en sådan rabattgivning accepteras inte i EG-rätten såsom NO har uppfattat denna. Det är däremot oklart hur man ställer sig till intäktsskapande rabatter tillämpade av icke dominerande företag.

Svea hovrätt: Lagförslaget i 4 § första stycket bör hellre utformas enligt följande.

Om något annat inte följer av beslut enligt 6 § eller föreskrifter enligt 11 §, är avtal mellan företag förbjudna om de har till syfte att hindra,

inskränka eller snedvridna konkurrensen på den svenska marknaden på ett märkbart sätt eller om de ger ett sådant resultat.

Kammarrätten i Göteborg: Förslaget synes avvika från förebilden i Romfördraget på så sätt att villkoret "på ett märkbart sätt" inte återfinns i fördraget. Inom EG tycks den begränsning som ligger i nämnda villkor gälla enligt praxis, vilket kan vara en bättre lösning. Denna skillnad kan nämligen få en viss betydelse. En anbudskartell kan bli tillåten enligt förslaget, om de i kartellen ingående företagen inte tillsammans har en viss storlek eller marknadsandel. Kammarrätten är tveksam till om detta är en lyckad förändring.

I konkurrenskommitténs förslag fanns ett krav på information till mottagaren av anbud i de fall där en tillåten anbudskartell avgav anbud (kommitténs lagförslag 9 och 20 §§). Det bör övervägas att införa en sådan informationsskyldighet om nu föreliggande förslag genomförs.

Stockholms universitet - juridiska fakultetsnämnden:
Förhållandet till immaterialrätten
Enligt den nuvarande konkurrenslagen anses gälla att det normalt inte är möjligt att ingripa mot sådana konkurrensbegränsningar som ligger inom ramen för ensamrätten. Av promemorian framgår inte (jfr.s. 63 f.) huruvida denna princip är avsedd att vara tillämplig även enligt den föreslagna lagen. Enligt fakultetsnämnden framstår det emellertid som självklart att den nya lagen inte kan ges en sådan innebörd att den neutraliserar effekterna av immaterialrättslagstiftningen.

Vad gäller möjligheterna att med stöd av den föreslagna lagen kunna ingripa mot geografiska marknadsuppdelningar i patentlicensavtal synes vad som anförs i promemorian grunda sig på en missuppfattning. En exklusiv licens att tillverka en patentskyddad produkt ger inte i sig upphov till någon absolut marknadsuppdelning (jfr.s.64). Exklusiviteten innebär endast att licensgivaren varken har rätt att själv vara verksam inom det område som licensen avser eller att upplåta konkurrerande licenser avseende detta område. Däremot hindrar inte exklusiviteten eventuella andra licenstagare i andra områden från att sälja sina produkter till kunder inom den förste licenstagarens område. För att detta skall kunna hindras måste exklusivitetsklausulerna kompletteras med klausuler om absolut områdesskydd. Rena exklusivitetsklausuler anses inte heller konkurrensbegränsande inom EG (mål 258/78).

Säljvägran och liknande diskriminering
Nämnden delar inte den i promemorian uttryckta uppfattningen att lagförslaget endast marginellt skulle skilja sig från nuvarande ordning vad gäller möjligheterna att ingripa mot säljvägran och liknande diskriminering. Jämfört med dagens situation blir det, om lagförslaget genomförs, en betydande minskning av de rättsliga möjligheterna till ingripande på detta område. Dessa ingripanden har hittills i stor utsträckning riktats mot oligo-

polföretag och andra leverantörer av välkända märkesvaror, som i allmänhet inte torde ha en dominerande marknadsställning. Det är tveksamt om möjligheterna att ingripa mot sådan säljvägran, bakom vilken ligger avtal eller annat samordnat förfarande, t.ex. mellan leverantör och återförsäljare, kommer att få så stor betydelse. Leverantörer kommer nog i allmänhet att undvika dylika uppgörelser.

Vill man behålla nuvarande rättsläge erfordras att lagförslaget kompletteras. Detta bör ej ske genom bibehållande av nuvarande generalklausul. Ingår en sådan i den nya lagen uppnås inte den klarhet i gränsdragningen mellan tillåtet och otillåtet, varpå den föreslagna motsvarigheten till art. 85 bygger. Det rätta synes i så fall vara att komplettera lagförslaget med en särskild bestämmelse riktad mot säljvägran. Förebilder härtill finns utomlands. Sålunda innehåller den franska konkurrenslagen, som bygger på art. 85 och 86, en sådan särskild bestämmelse, som för övrigt har stor betydelse i praxis. En särskild bestämmelse i ämnet finns också i den tyska konkurrenslagen, dock begränsad till s.k. marknadsstarka företag. Vad gäller själva bedömningsprinciperna skulle man däremot i huvudsak kunna behålla skadlighetskriterierna i nuvarande generalklausul och därigenom knyta an till hittillsvarande praxis.

Med viss tvekan har dock nämnden stannat för att inte förorda en dylik komplettering. Härför talar främst två skäl. Det ena är att säljvägransärenden hittills upptagit en väl stor del av NO:s resurser och att mellanmärkeskonkurrensen torde böra pointeras starkare i förhållande till inommärkeskonkurrensen än vad fallet varit framför allt i NO:s interna praxis. Det andra är att Sveriges inlemmande i EG/EES-marknaden bör öppna för fler aktörer på marknaden och import av nya fabrikat och därigenom ge priskonkurrerande återförsäljare tillgång till nya intressanta alternativ. Det kan påpekas att parallellimport även av patent- och mönsterskyddade produkter i stor utsträckning blir möjlig.

Nämnden håller dock inte för osannolikt att det sedan några års erfarenheter av tillämpningen av den nya lagen föreligger kan bli aktuellt att komplettera densamma på här antytt sätt.

Dagab AB: En viktig paragraf i förslaget är paragraf 4, där olika typer av konkurrensbegränsande förbjudet samarbete mellan företag exemplifieras. Vi anser att prissamarbete av kampanjkaraktär för vissa typer av produkter oundgängligen måste vara tillåtet för företag i frivillig samverkan (se ovan), annars föreligger inte neutralitet mellan olika företags- eller associationsformer. Ett förbud strikt tillämpat beträffande detta prissamarbete av kampanjkaraktär skulle också leda till högre kostnader för företagen. Därmed också högre priser för konsumenterna och eventuellt i ett senare skede utslagning och försämrad närservice av butiker. Detta gäller inte bara dagligvaror utan också specialvaror. Vi anser det utomordentligt angeläget att man i lagstiftningsarbetet tar hänsyn till denna ståndpunkt. Nu föreligger det i promemorian inte annat än mycket svepande formuleringar och

svårigheten att tolka dessa beträffande möjligheterna till icke-ingripande besked eller undantag är utomordentligt små. Däremot anser vi det naturligt att cirkaprissamarbetet upphör. På den punkten har vi inga invändningar.

Dagligvaruleverantörers förbund (DLF):
Marknadsbegreppet
Avgörande för innebörden av förbuden i förslagets 4 § Förbud mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag och 13 § Förbud mot missbruk av dominerande ställning är begreppet relevant marknad.

Begreppet relevant marknad kommer att vara olika, beroende på vilket led i livsmedelskedjan, vilken delbransch eller till och med vilken företagskonstellation som avses i det enskilda fallet. Ett företag som har en marknadsdominerande ställning på den svenska marknaden kan vara förtjänt av en sådan ställning, till exempel på grund av en god marknadskännedom. Dessutom är de geografiska samt demografiska förhållandena i Sverige av sådan karaktär att en marknadsdominerande ställning ibland är en förutsättning för kostnadseffektivitet.

DLF anser att en bedömning av de producerande företagens storlek och deras påverkan på konkurrensen alltid måste göras utifrån det europeiska perspektivet. Risk finns annars att de svenska företagen hämmas i sin utveckling. Industrin måste få möjligheter att utveckla sina produkter, sin marknadsföring och sin konkurrenskraft så att de kan konkurrera såväl inom som utanför Sveriges gränser.

Förbud mot konkurrensbegränsande samarbete
Förslaget innebär ett förbud mot konkurrensbegränsande samarbete om det anses påverka konkurrensen på ett "märkbart sätt". Avgörande för detta är storleken på de samarbetande företagen och marknadsandelen för avtalsprodukterna. Någon nedre gräns beträffande marknadsandel anges inte, men enligt EG praxis torde avtal som omfattar mer än 5 % av den relevanta marknaden omfattas av förbudet, (det s.k. bagatellavtalet).

Enligt DLF:s uppfattning finns det en risk i att direkt "översätta" EG:s praxis till den nationella lagstiftningen. Detta mot bakgrund av att den svenska marknaden ur många aspekter skiljer sig från den europeiska marknaden, inte minst vad beträffar den svenska marknadens "litenhet". En marknadsandel på 5 % på den svenska marknaden kan naturligtvis inte jämföras med 5 % inom EG-marknaden.

Vidare innebär det s.k. bagatellavtalet att ett betydligt antal avtal som träffas av små och medelstora företag och som avser mer än 5 % av den totala marknaden skulle prövas av Konkurrensverket. Detta kan medföra en stor rättsosäkerhet för de svenska företagen. Dessutom är det förknippat med en omfattande administrativ hantering för såväl de enskilda företagen som för Konkurrensverket som skall pröva avtalen.

Förbud mot horisontell prissamverkan

Exempel på konkurrensbegränsande avtal, enligt förbudet i § 4, är avtal som innebär att inköps- eller försäljningspriser eller andra affärsvillkor direkt eller indirekt fastställs. Här ingår olika former av prisöverenskommelser, såsom horisontell och vertikal prissamverkan, rabatter och rekommendationer om pris. Förbudet omfattar bland annat cirkaprislistor.

Cirkaprislistor förekommer i många branscher, bland annat inom dagligvaruhandeln. Motivet att använda cirkaprislistor är bland annat att minska de administrativa kostnaderna som skulle kunna uppstå om varje butik själv skulle kalkylera fram priset på varje enskild artikel.

Cirkaprislistorna utgör, inom dagligvarubranschen, även en viktig del i leverantörernas och handelns gemensamma marknadsföringsåtgärder, det s.k. SA/VA-systemet. SA/VA-systemet innebär att distributören åtar sig att inkludera leverantörens vara i en veckoannons i dagspressen samt i direktreklam. Leverantören ersätter distributören genom ett fast annonsbidrag för deltagande i veckoannonsen samt i en rabatt för de varor som levereras till grossisten under hela kampanjperioden. Priset på den aktiverade varan sätts ned i butiken under kampanjperioden samt aktiveras genom t.ex. skyltning, exponering i butiken.

SA/VA-systemet är ett av flera konkurrensmedel som leverantören har att välja mellan. Vilket konkurrensmedel som leverantören väljer beror på vilket syfte man har med kampanjen. SA/VA-systemet väljs oftast då leverantören och butiken vill uppnå stora volymer. Är syftet med kampanjen att få så många konsumenter som möjligt att prova en ny produkt väljer företagen ofta rabattkuponger, medan TV-reklam används för varumärkesuppbyggnad.

Väljer företagen att genomföra en gemensam aktivitet med handeln enligt det s.k. SA/VA-systemet möjliggör cirkaprislistorna att annonsören/kedjan kan nå ut med ett och samma budskap i flera butiker. Detta är inte minst viktigt med tanke på att dagligvarubranschen kännetecknas av ovanligt hög omsättningshastighet. Dessutom är samverken mellan butik och leverantör oftast en nödvändighet om man vill nå ut med ett gemensamt budskap och samtidigt få ner kostnaderna för detta.

DLF anser som tidigare nämnts att det är viktigt att företagen ges en så stor frihet som möjligt att konkurrera, inte minst genom en mångfald av möjligheter att marknadsföra sina produkter. Ju fler marknadsföringsinstrument leverantören har att välja mellan, desto effektivare marknadsföringssystem och konkurrens.

Ekonomiska enheter

Konkurrenskommitténs förslag om undantag för småföretag och koncerner innebar en stor ojämlikhet i hur olika företagskonstellationer skulle omfattas av förbuden. DLF var i sitt remissvar mycket kritiskt till kommitténs

förslag då det innebar olika behandling av sammanslutningar av småföretag (frivilliga kedjor) och integrerade företag inom koncerner. Konsekvensen av förslaget innebar bland annat att frivilliga kedjor inom handeln skulle förbjudas att samverka med gemensam marknadsföring och prisrekommendationer för flera enheter medan de integrerade företagen skulle tillåtas att göra detta.

Promemorieförslaget innehåller inget förslag om undantag för koncerner. Istället avgörs frågan om företagen inom koncernen beslutsmässigt agerar oberoende av varandra eller inte. Företag inom koncerner betraktas som ekonomiska enheter, där företagsinterna transaktioner mellan moderbolag och dess dotterföretag inte anses konkurrensbegränsande om företagen bildar en ekonomisk enhet och dotterföretaget inte har någon verklig frihet. Det framhålls även att det för att betraktas som ekonomisk enhet inte är nödvändigt att det är frågan om en koncern.

DLF menar att det är av största vikt att konkurrensreglerna är konkurrensneutrala och att frågan kring ekonomiska enheter borde behandlas betydligt mer ingående än vad som har gjorts i promemorieförslaget. En viktig fråga i sammanhanget är t.ex. huruvida kooperativ samverkan är att betraktas som en ekonomisk enhet eller inte.

Svenska taxiförbundet: När man jämfört med nuvarande konkurrenslag, samtidigt skärper reglerna och "vänder bevisbördan" medför det risker för att alltför ytlig handläggning av undantagsärenden kan kullkasta vedertagna och väl fungerade affärsstrukturer.

Här är det också angeläget med en bred tolkning av vad som är "relevant marknad". Under den reglerade tiden var varje trafiktillstånd och därmed beställningscentral kopplad till ett trafikområde, oftast en kommun. Beställningscentralernas huvudsakliga verksamhetsområde är även idag förknippade med den egna kommunen. På många håll räknar man dock också

med returkörningar från lasarett eller regionsjukhus i länet. Begreppet "relevant marknad" bör därför hänföras till län snarare än kommun.

Sveriges livsmedelshandlareförbund: Förbuden gäller sålunda till en början först när konkurrensen påverkas på ett "märkbart sätt". Motivuttalandena tycks peka på att en sådan påverkan skulle uppstå redan vid den ungefärliga gräns på 5 % av den relevanta marknaden som utgör utgångspunkt för tillämpningen av EG-reglerna.

Enligt vår mening måste dock på de flesta nationella marknader betydligt högre marknadsandelar krävas för att konkurrensförhållandena skall kunna motivera lagstadgade förbud.

Vi vill också påpeka att den rättsosäkerhet som finns kring när ett förfarande blir förbjudet i princip inte påverkas av var man lägger nivån för när ett företag passerar gränsen mellan förbjudet och tillåtet. Detta är givetvis en nödvändig konsekvens av att man väljer förbudsprincipen i stället för missbruksprincipen.

För att både företag och myndigheter inte skall belastas med betungande och meningslöst arbete med dispensansökningar och ansökningar om s.k. icke-ingripandebesked krävs därför någon form av vägledning, som därtill måste klargöra att den 5 %-gräns som vunnit viss hävd inom EG inte utgör en relevant gräns för tillämpningen av vår inhemska lagstiftning.

Vidare får det förutsättas att Konkurrensverket - eventuellt i anslutning till enskilda ärenden - publicerar någon form av mera generella meddelanden om sin värdering av olika konkurrensförhållanden på olika marknader.

Huruvida en berörd näringsidkare vågar förlita sig på sådana icke bindande besked kan vara svårt att förutse. En tydlig markering i förarbetena om att sanktioner inte skall utdömas i klara gränsfall kan möjligen underlätta hanteringen av "oförargliga fall".

6 §

Näringsfrihetsombudsmannen (NO): Vad gäller beslut om undantag sägs i departementspromemorian att undantag inte kan beviljas, om det inte finns tillräcklig konkurrens på den relevanta marknaden från andra företag. Hänsyn skall därvid också tas till importkonkurrens. Företag med en dominerande ställning på marknaden torde mera sällan kunna uppfylla detta villkor. Villkoret sätter också en gräns för tillåtligheten av samarbete mellan mindre företag på så sätt att samarbetet inte får omfatta för stor del av marknaden.

NO delar den i promemorian framförda uppfattningen om bestämmelsens innebörd och vill understryka vikten av prövningen enligt denna. Det konkurrenstest som här skall genomföras har avgörande betydelse för

avgränsningen av lagens tillämpningsområde och tar sikte på konkurrenstryckets styrka (jfr. SOU 1991:59 del 2 s. 148).

Kammarrätten i Göteborg: I 2. anges som krav för undantag att konsumenterna tillförsäkras en skälig andel av vinsten. Bestämmelsen anger inte hur snart och hur direkt vinsten skall komma konsumenterna till godo och går därför att tolka mycket fritt. Detta synes dock inte vara avsikten.

Enligt kammarrättens mening borde 2. i stället innehålla ett mer allmänt krav om positiva samhällseffekter inom Sverige. Man kan tänka sig det fallet att undantag begärs för företag som befinner sig i en så dålig ekonomisk situation att det ekonomiska överskottet av verksamheten inom överskådlig tid kommer endast företaget och dess anställda till godo. Man kan också tänka sig att fördelarna för det allmänna begränsas till att exportmöjligheterna och sysselsättningen ökar eller till positiva miljöeffekter. Ett annat enligt kammarrättens mening godtagbart motiv för att medge undantag borde vara sociala skäl som exempelvis sysselsättningen i glesbygd eller en önskan att fördröja en pågående strukturrationalisering för att minska de negativa effekterna av en företagsnedläggning.

Dagab AB: Paragraf 6 berör de undantag som vi efterlyst. Dagab vill här bara understryka att de fyra punkterna inte ger några tydliga indikationer om ett ställningstagande. Vi tycker också att det är anmärkningsvärt att bevisbördan vid prövningen i enlighet med den här paragrafen helt ligger på de berörda företagen, eftersom den typ av samarbete som ofta kan vara aktuell gäller små företag och dessa har knappast resurser eller möjligheter att mera utförligt juridiskt motivera sitt agerande. Undantagsfrågorna behandlas också i paragraf 11.

Svenska taxiförbundet: Beträffande punkten 4 bör även latent/potentiell konkurrens räcka. De offentliga transporterna svarar i snitt för 50-60 % av TAXI:s intäkter. På TAXI-området finns därför på nästan alla håll en skarpare konkurrens vid olika anbudstillfällen än i den dagliga verksamheten på orten. Det kan handla om beställningscentraler på orten, i angränsande kommuner eller t.o.m. län, samt taxiföretag inom den egna BC:n. Även om inte den faktiska konkurrensen kan bekräftas genom t.ex. en konkurrerande BC, finns den där vid anbudstävlingarna och latent i övrigt. Den BC som finns på orten sedan tidigare vet att man inte kan uppträda som "monopolist" eftersom den positionen kan vara borta efter nästa upphandling.

8 §

Kammarrätten i Göteborg: Förslaget innehåller visserligen ingen bestämmelse om viss längsta giltighetstid men det borde vara möjligt att i vissa fall medge undantag som gäller tills annat beslutas. På så sätt torde onödiga omprövningar undvikas.

10 §

Näringsfrihetsombudsmannen (NO): I 10 § 3 p. förslaget stadgas att konkurrensverket får återkalla eller ändra ett beslut om undantag som grundats på oriktiga eller vilseledande uppgifter. Enligt departementspromemorian skall ofullständiga uppgifter anses innefattade i begreppet oriktiga uppgifter.

NO delar den uppfattning som framförs i promemorian att konkurrensverket självklart skall ha möjlighet att återkalla eller ändra ett beslut som grundats
på ofullständiga uppgifter. Ur rent språklig synvinkel kan det synas svårt att passa in denna situation under begreppet oriktiga uppgifter. För att undvika oklarhet på denna punkt anser NO att det är på sin plats att föra in ordet "ofullständiga" i lagtexten. NO föreslår därför att 10 § 3 p. förslaget ges följande lydelse: "3. beslutet grundades på ofullständiga, oriktiga eller vilseledande uppgifter, eller".

11 §

Näringsfrihetsombudsmannen (NO): Enligt departementspromemorian får gruppundantag inte gå utanför ramarna för vad som föreskrivs om undantag i 6 § förslaget, dvs. de avtal som generellt undantas måste uppfylla förutsättningarna i paragrafen.

Skrivningen ger intryck av att man för att meddela ett gruppundantag måste vara säker på att varje individuellt avtal som kan komma att omfattas av detta uppfyller kraven för meddelande av individuellt undantag i 6 § förslaget. Det är inte realistiskt att uppställa ett så långtgående krav.

Enligt NO:s uppfattning bör det räcka att en avtalstyp i betydande omfattning kan antas uppfylla bestämmelsen i 6 § förslaget för att ett gruppundantag skall få meddelas. En annan sak är att undantaget blir utan betydelse om ordalydelsen täcker in beteenden som inte omfattas av 4 § förslaget.

Svenska taxiförbundet: Med nuvarande skrivning kan beslut om gruppundantag inte överklagas, vare sig de fattas av Regeringen eller "den myndighet som regeringen bestämmer". Förbundet anser att ett avslag om ansökan om gruppundantag måste kunna överklagas.

11 och 12 §§

Kammarrätten i Göteborg: Det förefaller något egendomligt att konkurrensverket skall kunna återkalla ett undantag som medgivits av regeringen. Om det inte anses att konkurrensverket skall få meddela beslut om gruppundantag borde det i regeringens beslut om sådan undantag anges att konkurrensverket får meddela beslut som inskränker undantaget.

13 §

Näringsfrihetsombudsmannen (NO):

Dominerande ställning

På sid 83 i departementspromemorian lämnas en beskrivning av ett av de sätt på vilka man inom EG-rätten beskrivit begreppet dominerande ställning.

NO har ingenting att invända mot det sagda men vill ändå framhålla att man inom EG-rätten inte har någon entydig definition av begreppet dominerande ställning och att detta och andra begrepp inom EG-rätten ständigt utvecklas och förtydligas genom rättspraxis. Bedömningar huruvida ett företag har en dominerande ställning eller ej har EG-domstolen gjort i ett flertal fall.

13 § 2 st 1 p

På sidan 85 i departementspromemorian redogörs för olika metoder att bestämma om ett företag tar ut ett "oskäligt pris".

NO anser att det inte finns någon säker metod att avgöra vad som utgör ett oskäligt pris. Det är bland annat därför det är så viktigt att åstadkomma en effektiv konkurrens.

Inom EG gör man ändå i vissa fall sådana bedömningar. Det har bl a rört sig om situationer där ett och samma företag tillämpat starkt varierande priser vid sin försäljning till olika länder.

I departementspromemorian anges att till denna punkt även hör situationer där ett dominerande företag tillämpar priser som ligger under vad företaget normalt skulle behöva för kostnadstäckning och vinst, för att "slå ut" konkurrenter eller för att hindra eller försvåra för konkurrenter att komma in på marknaden.

Frågan vad som är att betrakta som underprissättning är liksom begreppet dominerande ställning inte enhetligt preciserat i EG-rätten. NO vill ändå kortfattat redogöra för hur EG-domstolen i sitt senaste avgörande angående underprissättning sett på denna fråga. Det gäller domstolens avgörande från juli 1991 i C-62/86: AKZO chemie BV/Kommissionen. I denna dom fann domstolen att priser som är lägre än den genomsnittliga rörliga kostnaden, och genom vilka ett dominerande företag försöker eliminera en konkurrent, fick anses utgöra ett missbruk av den dominerande ställningen. Domstolen uttalade vidare att priser som är lägre än den genomsnittliga totala kostnaden, d v s summan av de fasta och rörliga kostnaderna, men högre än den genomsnittliga rörliga kostnaden , också fick anses utgöra ett missbruk, när de utgjorde en del i en plan, som har till syfte att eliminera en konkurrent. Sådana priser kan nämligen, enligt domstolen, få bort företag från marknaden, som kanske är lika effektiva som det dominerande företaget, men som på grund av sin svagare ekonomiska ställning är ur stånd att motstå en sådan konkurrens.

13 § 2 st 3 p

NO hänvisar här till vad som tidigare anförts under 4 § 2 st 3 p.

Uppsala universitet - juridiska fakultetsstyrelsen: Av 13 § andra stycket framgår att missbruk av dominerande ställning "kan särskilt bestå i fyra olika typer av förfaranden". Motiven till denna lagtext innehåller påpekandet att uppräkningen inte är uttömmande utan bara utgör exempel på förfaranden, som typiskt sett ansetts kunna utgöra sådant missbruk som påverkar konkurrensen på ett negativt sätt. Skrivningen i lagtexten synes emellertid med den placering ordet "särskilt" fått ge intryck av att de fyra fall som nämns i punkterna 1-4 utgör huvudalternativ och att andra fall har en sekundär betydelse. Är detta inte avsikten synes ordet särskilt böra utgå.

Dagab AB: I paragraf 13 behandlas frågan om missbruk av dominerande ställning. Vi vill där endast ta upp en punkt nämligen nr. 3. Där sägs i kommentaren att en köptrohetsrabatt kanske i form av årsbonus kan innebära en premiering, som inte är neutral i sin konkurrenseffektverkan. Det är utomordentligt angeläget att man studerar den typen av differentierad prissättning och bonusgivning i ett helhetsperspektiv. Köplojalitet leder faktiskt till lägre kostnader hos det levererande företaget, eftersom man kan förvissa sig om större kvantiteter och därmed bättre planering än vid ad hoc order. Utgångspunkten för en bedömning beträffande eventuellt missbruk av dominerande ställning är således inte den enskilda orderstorleken utan den totala kvantiteten och det administrativa arbetet, som blir större eller mindre beroende på kundens tillvägagångssätt.

14 §

Uppsala universitet - juridiska fakultetsstyrelsen: Av 14 § framgår att konkurrensverket kan ge ett s k icke-ingripandebesked. Beslutet skall fattas på grundval av "enligt för verket tillgängliga uppgifter". Vad bestämmelsen i denna del synes sikta mot är att markera att beslutet i första hand skall grundas på de uppgifter som företaget lämnar i sin ansökan men att inget hindrar att verket även beaktar andra förhållanden som är kända. För övrigt sägs i motiven till paragrafen (s 88) att närmare föreskrifter som skall lämnas i en ansökan avses /komma att/ lämnas av regeringen eller konkurrensverket. Det torde emellertid stå i det sökande företagets intresse att självt lämna så fullständiga uppgifter att ett väl grundat beslut kan fattas - jfr. f. ö. 15 § 2 st - och det kan från den utgångspunkten ifrågasättas om inte den ovan citerade lagtexten borde kunna utformas exempelvis så, att förklaring om icke-ingripande kan göras" enligt uppgifter som lämnas av företaget eller som eljest är tillgängliga för verket".

15 §

Näringsfrihetsombudsmannen (NO): Med hänvisning till vad NO anfört vid 10 § 3 p förslaget anser NO att ordet "ofullständiga" skall tilläggas i 15 § 2 p förslaget.

Kammarrätten i Göteborg: Det är naturligt att det krävs speciella skäl för att ändra ett gynnande beslut men det kan ifrågasättas om särskilda villkor bör anges i lagen. Det är vidare inte självklart att konkurrensverket skall vara förhindrat att återkalla ett beslut som är oriktigt till följd av en rättslig felbedömning.

16 §

Näringsfrihetsombudsmannen (NO): Inledningen till 16 § förslaget lyder: Konkurrensverket får ålägga ett företag att upphöra med överträdelser av förbuden i 4 eller 13 §....

Enligt NOs uppfattning bör paragrafens inledning istället ha följande lydelse: Konkurrensverket får ålägga ett företag att upphöra med förfaranden som innebär överträdelser av förbuden i 4 eller 13 § ....

Enligt departementspromemorian är det konkurrensverket som skall besluta om åläggande för ett företag att upphöra med överträdelser av förbuden i 4 eller
13 §. Dessa ålägganden får förenas med vite om det anses behövligt. Något högsta belopp är inte föreskrivet för vitet. Möjlighet finns även att förelägga löpande vite.

Det nuvarande svenska systemet präglas sedan lång tid i många enskilda fall av en lång handläggningstid. Detta kan till stor del anses bero på att NO:s motparter väl vet att NO inte kan meddela egna tvingande beslut utan måste förhandla om frivilliga ändringar. Denna vetskap inbjuder till beteenden där motparterna söker dra ut på handläggningen, t.ex. genom att inte bidra till utredningen, eller medge så föga långtgående förändringar av de konkurrenshämmande beteendet som möjligt. NO kan visserligen föra ett ärende till marknadsdomstolen. Men även där råder en betydande väntetid. Handläggningstiden kan ofta bli ett år eller mer. Samtidigt har den som klagat till NO ofta ett starkt intresse av att snabbt få ändringar till stånd i det konkurrensbegränsande beteende som vederbörande menar sig lida av. Hänsyn måste även tas till de samhällsekonomiska och konsumentpolitiska förlusterna av att ett konkurrenshämmande beteende tillåts fortsätta en längre tid utan åtgärd. Mot denna bakgrund är det angeläget att en ordning införs som möjliggör snabbare ingripanden mot konkurrenshämmande beteenden. Den i departementspromemorian föreslagna ordningen måste antas verksamt bidra till att förkorta handläggningstiden i allmänhet. Därmed minskas de samhällsekonomiska och konsumentpolitiska förlusterna samtidigt som även den tid under vilken en klagande kan tänkas lida ekonomisk skada förkortas. Genom överklagandemöjligheten finns en effektiv garanti från rättssäkerhetssynpunkt.

Stockholms universitet - juridiska fakultetsnämnden:
Ålägganden kan vara mycket ingripande för berörda företag och stora krav måste därför ställas på deras utformning. Det bör under det fortsatta beredningsarbetet preciseras närmare vad ålägganden skall kunna gå ut på. Viktigt är att de endast bör få fylla sådana konkurrensfrämjande syften som direkt följer av lagens förbudsregler och inte skall kunna användas för allmänt näringspolitiska eller andra syften.

Nämnden förutsätter att domstol efter överklagande av meddelat beslut av konkurrensverket skall kunna besluta att ett åläggande ej skall gälla under den tid målet prövas. Det synes lämpligt med en uttrycklig regel härom i lagen.

Nämnden fäster uppmärksamheten på att det svenska vitesinstitutet inte har någon motsvarighet i EG:s förordning 17/62 angående tillämpningen av art. 85 och 86 utan att EG genomgående tillämpar ett system med administrativa s.k. böter. I det svenska lagförslaget synes kombinationen av vitesålägganden och konkurrensskadeavgifter medföra risk för dubbla sanktioner. Konkurrensskadeavgiftens repressiva karaktär gör detta betänkligt. Enligt nämndens mening bör samma handlande inte kunna medföra både konkurrensskadeavgift och skyldighet att betala vite. Nämnden förordar en motsvarighet till den regel, som finns i bl.a. firmalagen och företagshemlighetslagen, att den som har överträtt ett vitesförbud inte får dömas till straff (här konkurrensskadeavgift) för en gärning som omfattas av förbudet.

18 §
Näringsfirhetsombudsmannen (NO): I departementspromemorian föreslås att konkurrensverket interimistiskt får ålägga ett företag att upphöra med överträdelser av förbuden i 4 eller 13 § förslaget om det finns synnerliga skäl.

Inom EG finns ingen bestämmelse som reglerar kommissionens möjligheter att fatta interimistiska beslut. Domstolen har emellertid uttalat att kommissionen har en sådan möjlighet. Det gäller såsom NO uppfattat saken i situationer där det föreligger en omedelbar risk för irreparabla skador.

I Sverige krävs för meddelande av intermistiska beslut i generalklausulfall idag att det föreligger särskilda skäl. Departementschefen uttalade i förarbetena till den nuvarande konkurrenslagen (prop 1981/82:165 s 218) att "beslut av denna art i princip bör reserveras för mer uppenbara fall -- Är processföremålet svårbedömbart måste det finnas alldeles speciella skäl för ett intermistiskt beslut. I bedömningen får ingå också frågan om huruvida det konkurrensbegränsande förfarandet innebär, eller hotar att föra med sig, negativa följder för exempelvis det företag som är föremål för ett i ett ärende aktuellt repressivt förfarande, följder som då bör vara av klart väsentlig beskaffenhet."

Av praxis kan utläsas att marknadsdomstolen satt "ribban högt" i sin tolkning av begreppet särskilda skäl. Synnerliga skäl tillmäts allmänt en betydelse som innebär en ännu högre kvalifikationsgrad än särskilda skäl. I sitt remissyttrande över konkurrenskommitténs förslag hävdade NO att det inte var erforderligt med någon extra kvalifikation av förutsättningarna för intermistiskt beslut av marknadsdomstolen i motsvarande fall. De faktiska omständigheterna i det enskilda fallet borde enligt NO utgöra en tillräcklig restriktion. I detta fall är det emellertid konkurrensverket självt som skall fatta beslutet. Man kan möjligen hävda en viss risk för att verket, som självt intar en partsställning, inte alltid iakttar tillräcklig återhållsamhet. NO vill därför inte motsätta sig en viss kvalificering av förutsättningarna för beslut av konkurrensverket. Enligt NO:s mening innebär dock synnerliga skäl en för hög kvalifikationsgrad. Ett krav på särskilda skäl torde, enligt NOs uppfattning, väl spegla den nivå EG-domstolen anvisat för kommissionen.

19 §

Uppsala universitet - juridiska fakultetsstyrelsen: I 19 § sägs att marknadsdomstolen "beträffande ett avtal som uppfyller både 4 och 6 §§ /får/ ...". Vad man torde mena är att domstolen"... då fråga är om avtal som väl är konkurrensbegränsande enligt 4 § men inte desto mindre uppfyller förutsätt-ningarna för undantag enligt 6 § /får/...".

20 §

Näringsfrihetsombudsmannen (NO): 20 § Förslaget lyder: Konkurrensverket får förnya, återkalla eller ändra ett beslut enligt 19 §. Därvid tillämpas 9 och 10 §§.

NO föreslår att ordet "ändra" ersätts med förslagsvis ordet "omprövа".

21 §

Kammarrätten i Göteborg: Kammarrätten ställer sig frågande till tekniken att använda "företag" som avgiftssubjekt. Det måste i så fall krävas att termen definieras i lagtexten. Enligt vad som anförs på s. 92 är avsikten att fysisk person som överlåtit sin rörelse skall vara personligen ansvarig för överträdelse som ägt rum före överlåtelsen. Enligt kammarrättens mening kan detta förhållande inte utläsas med den föreslagna lydelsen.

I specialmotiveringen s. 93 anförs att avgift kan utdömas på grund av en uppdragstagares agerande. Det bör enligt kammarrättens mening krävas i vart fall oaktsamhet av någon som är anställd i ett företag som åläggs att betala.

I promemorian diskuteras också frågan om vem som är ansvarig sedan bolag eller bolags verksamhet överlåtits. Kammarrätten konstaterar att aktiebolag numera är en handelsvara och det händer att inkråmet säljs åt ett håll varefter bolaget byter namn och verksamhetsinriktning och/eller säljs åt annat håll. Problem att avgöra vem som bör hållas ansvarig i

sådana fall kommer säkerligen att uppstå, men detta problem är ju inte specifikt för konkurrensfrågor.

21 och 27 §§

Marknadsdomstolen: Enligt lagförslagets 21 och 27 §§ kan ett företag som uppsåtligen eller av oaktsamhet har handlat på ett visst sätt bli skyldigt att utge konkurrensskadeavgift resp. skadestånd. Någon diskussion om innebörden av de subjektiva rekvisiten - i EG-rätten och i svensk rätt -förs inte i promemorian. Det vore önskvärt att denna fråga kunde belysas mera under det fortsatta lagstiftningsarbetet.

22 §

Stockholms tingsrätt: Tingsrätten vill också peka på att, när det gäller frågan hur stor konkurrensskadeavgift som kan fastställas, det kan ifrågasättas om den i 22 § angivna alternativa gränsen "företagets årsomsättning enligt det bokslut som senast har fastställts" är tillräckligt tydlig. Bokföringslagen innehåller inte några bestämmelser om när ett bokslut är fastställt.

24 §

Kammarrätten i Göteborg:

24 § andra stycket

Bestämmelsen avser att motverka framställningar som enbart har det illojala syftet att skapa immunitet mot konkurrensskadeavgift. Den åsyftade effekten synes kunna uppnås enklare och effektivare genom ett tillägg i slutet av första stycket 1 av orden "och anmälningen eller ansökningen inte är uppenbart ogrundad".

27 §

Näringsfrihetsombudsmannen (NO): I departementspromemorian föreslås att rätten till ersättning för skada som uppkommit genom att ett företag uppsåtligen eller av oaktsamhet överträder förbuden i 4 § eller 13 § är förlorad, om talan inte väcks inom fem år från det skadan uppkom.

Enligt NO:s mening kan ett enskilt företag ha svårt att bedöma huruvida ett beteende från ett annat företags sida genom vilket det första företaget orsakats skada är att de som en överträdelse av förbuden i 4 § eller 13 § förslaget. Det är därför troligt att drabbade företag i många situationer avvaktar till dess förbudsåläggande meddelats eller konkurrensskadeavgift påförts till följd av beteendet innan de väcker talan. Även processekonomiska skäl talar för att ett sådant beteende bör vara möjligt. Måltillströmningen till tingsrätterna blir mindre genom att beteenden som i dom eller slutligt beslut förklarats inte utgöra överträdelser av konkurrensreglerna troligtvis inte ger upphov till talan om ersättningskrav. I de återstående fallen underlättas tingsrätternas arbete genom att en konkurrensrättslig bedömning av det aktuella beteendet redan föreligger i form av dom eller slutligt beslut.

Enligt den föreslagna preskriptionsregeln skulle ett drabbat företag inte kunna avvakta på ovan angivet sätt i situationer där förbudsåläggande meddelats eller talan om konkurrensskadeavgift väckts inom fem år från det att en skada uppkommit men där saken inte slutligt avgjorts dessförinnan. En sådan ordning är enligt NO:s mening mindre lämplig.

I 3 § 2 st preskriptionslagen (1981:130) stadgas angående skadestånd i anledning av brott följande:

"Om någon har häktats eller erhållit del av brott före utgången av tiden för åtalspreskription men ansvarsfrågan inte har avgjorts dessförinnan, preskriberas en fordran på skadestånd i anledning av brottet tidigast ett år efter den dag dom eller slutligt beslut meddelas."

Enligt NO:s mening bör ett tillägg av motsvarande innehåll införas i 27 § 2 st förslaget. NO föreslår att 27 § 2 st får följande lydelse:

Rätt till sådan ersättning är förlorad, om talan inte väcks inom fem år från det skadan uppkom. Om åläggande enligt 16 § meddelats eller talan enligt 21 § väckts inom fem år från det skadan uppkom men saken inte har slutligt avgjorts inom samma tid, är rätten till sådan ersättning förlorad tidigast ett år efter
den dag dom eller slutligt beslut meddelas.

44 §
Kammarrätten i Göteborg: Förslaget kan godtas i avvaktan på det slutliga ställningstagandet med anledning av domstolsutredningen. Det kan emellertid ifrågasättas om det finns anledning att frångå regeln i viteslagen, enligt vilken frågan om utdömande av vite skall handläggas vid förvaltningsdomstol.

45 och 46 §§
Kammarrätten i Göteborg: Med hänvisning till vad kammarrätten anfört ovan som kommentar till 24 § bör skyldighet enligt 45 § att höra övriga avtalsparter inte föreskrivas om sådant förfarande är uppenbart obehövligt.

Enligt förslaget skall samtliga avtalsparter beredas tillfälle att yttra sig i ärende enligt 7 § eller 14 §. I 16 § anges att ett utomstående företag som berörs av en konkurrensbegränsning får ansöka hos marknadsdomstolen om ingripande i fall där konkurrensverket beslutat att inte meddela något åläggande. Därav följer enligt kammarrättens mening att det utomstående företaget inte har besvärsrätt över konkurresnverkets beslut och inte heller är att anse som part vid konkurrensverkets handläggning av ärenden rörande undantag.

Frågan om konkurrenters partsställning diskuteras inte i promemorian. Det är önskvärt att frågan om t.ex. en konkurrents besvärsrätt i fall där undantag har medgivits belyses liksom frågan i vilken utsträckning sekretess

skall gälla i ärenden av detta slag. När företag erhållit "icke-ingripandebesked" till följd av en rättslig felbedömning av konkurrensverket utgör denna omständighet enligt 15 § inte ensam skäl för återkallelse av beskedet. Även i detta fall är det önskvärt med ett uttalande huruvida andra företag skall kunna överklaga ett icke-ingripandebesked. Om det anses lämpligt att tillåta utomstående, berörda företag att överklaga konkurrensverkets beslut bör även frågan om publicering av anmälningar, ansökningar och beslut belysas. Kammarrätten vill i detta sammanhang också peka på regeln i 13 a § MDL rörande medverkan av branschorganisation.

46 §

Svea hovrätt: 46 § reglerar vilka beslut av konkurrensverket som får överklagas. Bestämmelsen säger dock inte vem som har talerätt. Får t.ex. en konkurrent till sökanden klaga över ett icke-ingripandebesked?

Uppsala universitet - juridiska fakultetsstyrelsen: Av 46 § i den föreslagna lagen följer att vissa beslut får överklagas hos marknadsdomstolen. Att av ett beslut direkt berört företag får göra sådant överklagande torde ligga i systemet. En fråga som dock är av stort intresse är om också annan, t.ex. enskilda eller olika slag av konsumentorganisationer, skall få överklaga ett lämnat undantag från lagens regler. Även detta synes böra behandlas i lagen, även för annat fall än det som nämns i 16 § 2 st.

47 §

Kammarrätten i Göteborg: Kammarrätten finner det inte helt tillfredsställande att det tillskapas ett tvåinstansförfarande där den första instansen utgörs av endast en domstol. Det bör övervägas att låta samtliga tingsrätter handlägga dessa mål.

Egentligen anser kammarrätten att hithörande mål rent principiellt borde handläggas inom förvaltningsdomstolsorganisationen. I enlighet härmed kan man tänka sig - om man tills vidare vill hålla fast vid huvuddragen i den föreslagna modellen - att länsrätten i stället för tingsrätten blir den första instansen.

Uppsala universitet - juridiska fakultetsstyrelsen: Av den föreslagna lagen 47 § följer att Stockholms tingsrätt skall pröva frågor om påförande av konkurrensskadeavgift enligt 21 §. Det synes under sådana omständigheter lämpligt att ersätta ordet "Tingsrätten" i 21 § med orden "Stockholms tingsrätt"

Övergångsbestämmelserna

Kammarrätten i Göteborg: I tydlighetens intresse bör underrubrikerna anges med bokstavsbeteckningar.

Uppsala universitet - juridiska fakultetsstyrelsen: I övergångsbestämmelserna p 3 sägs att "i fråga om avtal som föreligger när denna lag träder i kraft och beträffande vilka parterna inom sex månader från ikraftträdandet

anmäler för undantag...". Orden "anmäler för undantag" synes böra ändras till "ansöker om undantag" eller liknande.

I övergångsbestämmelserna p 4.3. föreslås att orden "upphör att tillämpas" ändras till "upphör att gälla eller tillämpas".

Svenska taxiförbundet:
Punkt 3
Mot bakgrund av kritiken och resonemanget om den omläggning av principerna för konkurrenslagen och arbetsbelastning som kan komma att drabba det nya konkurrensverket, anser förbundet att sex månader är för kort tid för att
anmäla undantag. En övergångstid om ett år bör övervägas.

Tiden för ikraftträdandet av förbudet och möjligheten till åläggande (punkt 3.3) bör vara längre än två månader.

Svenska åkeriförbundet: Enligt övergångsbestämmelserna medges en sexmånaders anmälningsfrist till konkurrensmyndigheten. Denna frist är alltför kort för att inse och klargöra det eventuella behovet och vikten av att korrekt anmälan eller ansökan inges.

Efter besked från myndigheten är utrymmet för eventuell rättelse endast två månader. Även denna tid är alltför kort. Exempelvis är det grundläggande dokumentet för det samordnade förfarandet i en lbc de registrerade stadgarna. Om dessa måste ändras skall enligt lag beslut fattas av föreningsstämman. Om alla röstberättigade deltar kan beslut fattas vid ett tillfälle, eljest behövs ytterligare en stämma. Tillsammans med det förberedelsearbete som erfordras för styrelsens förslag och kallelse till stämman kan beslutsprocessen svårligen genomföras under så kort tid. Därtill kommer att ändrade stadgar inte får tillämpas förrän registrering skett.

Den sistnämnda fristen bör utökas till minst sex månader.

Konkurrensmyndigheten bör därutöver ha befogenhet att medge förlängning i enskilda fall.

Sveriges livsmedelshandareförbund: Övergångsregler och tidsfrister i övrigt måste göras generösare, så att näringslivet på ett effektivt och planerat sätt
skall kunna anpassa sig till de nya spelreglerna.

9.2 Lagen om marknadsdomstol m.m.

Marknadsdomstolen: I promemorian (sid 50) anförs att behov föreligger av regler i lagen om marknadsdomstol m.m. i fråga om rättegångskostnader och att detta bör beaktas vid det fortsatta lagstiftningsarbetet. Enligt 49 § förslaget till konkurrenslag skall i mål om konkurrensskadeavgifter rättegångsbalkens regler om indispositiva tvistemål tillämpas, vilket innebär att

även frågan om rättegångskostnader regleras för dessa mål. Mera fullständiga regler om rättegångskostnader i marknadsdomstolen bör dock lämpligen införas i lagen om marknadsdomstol m.m. Förslaget att brottmålsregler skall tillämpas för rättegångskostnader i mål om konkurrensskadeavgift (sid. 104) synes välgrundat.

10. Övriga frågor

Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK): Med hänsyn till att EG:s konkurrensregler kommer att bli tillämpliga på FoU-verksamheter som stöds av NUTEK är det nödvändigt att NUTEK:s stödvillkor anpassas så att de överensstämmer med EG:s gruppundantag Nr 418/85/EEG om forskning och utveckling. Med hänsyn till gruppundantagens utformning och innehåll bör ifrågavarande förordningar därvid utformas så att NUTEK kan tillämpa stor flexibilitet vad gäller stödvillkoren.

Statskontoret: Statskontoret anser att en bred utbildnings- och upplysningskampanj är motiverad för att sprida kännedom om konkurrenslagstiftningens syften och innebörd. För att göra det möjligt för konkurrensverket att i övergångsskedet koncentrera sina insatser på tillämpningsfrågor, bör ansvaret för informationskampanjen läggas utanför myndigheten.

Riksrevisionsverket (RRV) anför följande om inriktningen av myndighetsuppgiften på området: Den föreslagan konkurrenslagen innehåller ett stort antal allmänt hållna lagregler. Detta kommer, åtminstone inledningsvis, att medföra en betydande osäkerhet såväl inom den konkurrensvårdande myndigheten som bland företag och andra marknadsaktörer om vad som är tillåtet och vad som är förbjudet. Det är därför angeläget att den konkurrensvårdande myndigheten prioriterar att så långt möjligt söka precisera och konkretisera regelverket
på konkurrensområdet.

Näringsfrihetsombudsmannen (NO):
Förvärvskontrollen
Beträffande reglerna för förvärvskontrollen hänvisar NO i första hand till vad som framförts i yttrandet över konkurrenskommitténs förslag.

NO vill dock här understryka den stora vikten av att det bland de konkurrensfrämjande verktygen ingår en effektiv och adekvat förvärvskontroll. Departementspromemorians förslag innebär en betydande förstärkning av konkurrenspolitiken när det gäller att komma till rätta med bl.a. kartellbeteenden och missbruk av dominerande ställning. Detta system är dock inte komplett utan en möjlighet att ingripa mot förvärv som leder till att konkurrensen inte längre är effektiv. En oönskad effekt av att inte upprätthålla en fungerande förvärvskontroll kan bli att företag väljer att genom företagsförvärv, t.ex. av konkurrenter, söker uppnå en så stark marknadsposition att man därigenom kan hindra effektiv konkurrens. Syftet med departementspromemorians förslag - att skapa en förstärkt konkurrenspolitik - kan då gå om intet.

Det finns också anledning att kort beröra den målkonflikt som ofta föreligger såväl i Sverige som internationellt mellan industripolitiken och konkurrensintresset. Konflikten kan enkelt sägas ligga i att ett förvärv mellan företag på den svenska marknaden kan vara positivt från industripolitisk synpunkt genom att skapa ett stort företag som då skulle ha förutsättning för att framgångsrikt hävda sig utanför det egna landet, men negativt från konkurrenssynpunkt därför att företaget får sådan dominans inom det egna landet att det kan ta ut högre priser där än som är möjligt vid effektiv konkurrens.

För ett litet land som Sverige kan det synas som att det industripolitiska intresset skulle vara särskilt angeläget med hänsyn till att många svenska företag konkurrerar på världsmarknaden eller i varje fall känner av konkurrens från utlandet.

Från konkurrenssynpunkt måste dock beaktas samhällsekonomins och konsumenternas intresse av att ha en effektiv konkurrens på den relevanta marknad det är fråga om. För att en marknad skall fungera måste köparna kunna välja mellan flera säljare. Så är inte fallet om hemmamarknaden domineras av ett inhemskt exportföretag och importen uteblir. För svenska köpare är ofta den svenska marknaden eller en del av denna lika med den relevanta marknaden.

Den potentiella konkurrens som skulle kunna motverka marknadsdominans i Sverige hindras i vissa fall av höga barriärer mot nyetablering och importkonkurrens. Exempel på sådana barriärer är fraktkostnader, krav på marknadsinvesteringar och att den hemmamarknadsdominerande har lagt beslag på distributionskanalerna.

Även om möjligheterna till import är relativt goda är det inte säkert att detta leder till en effektiv konkurrens på den svenska marknaden om denna domineras av ett företag. För att importen säkert skall medföra en effektiv konkurrens krävs att konkurrensen på den inhemska marknaden redan är effektiv. De utländska företagen kan annars välja att utnyttja en hög prisnivå på den svenska marknaden för att ta ut höga vinster.

Företagen i Sverige behöver inte göra förvärv på den svenska marknaden om en ökad storlek skulle anses nödvändig för att bli tillräckligt konkurrenskraftig. Med tanke på de stora nackdelar starkt dominerande företag kan föra med sig från konkurrens- och konsumentsynpunkt bör, enligt NO:s mening, de stordriftsfördelar som kan förekomma inom forskning och utveckling, marknadsföring m.m. i första hand uppnås genom förvärv utomlands, vilket dessutom snarast torde vara positivt för att uppnå en internationell konkurrenskraft jämfört med ett förvärv av en inhemsk konkurrent.

Marknadsdominans ger däremot möjlighet att ta ut högre priser på marknaden, vilket leder till bl.a. en felaktig resursallokering och innebär samhällsekonomiska nettoförluster.

Omfattande forskning av Porter m.fl. understryker dessutom betydelsen av en stark inhemsk konkurrens för att uppnå långsiktigt internationell konkurrenskraft.

En effektiv förvärvskontroll innebär därför enligt NO:s mening ingen egentlig konflikt med de intressen som finns inbyggda i industripolitiken av internationellt framgångsrika svenska företag. Ett talande exempel torde den tyska industrins framgångar utgöra där den tyska förvärvskontrollen är det kanske viktigaste konkurrenspolitiska instrumentet.

Möjligheterna att genom åtgärder driva fram en konkurrensfrämjande inriktning i det allmännas verksamhet.

För närvarande har NO och SPK i uppdrag enligt en regeringsförordning (1988:1582) att verka för att samhällsåtgärder som onödigtvis begränsar konkurrensen, och som får olämpliga konkurrensbegränsande effekter undviks. Det handlar här om åtgärder m.m. från det allmännas sida inom den offentliga sektorn. Exempel: kommunal upphandling, egenregiverksamhet, de stora sociala transfereringssystemen, offentliga regleringar, kommunala subventioner till kommunala bolag eller andra eller statsstöd vilka skapar olika konkurrensvillkor för aktörerna på marknaden etc.

Inom EG finns särskilda bestämmelser i Romfördragets artiklar 92-94 som reglerar såväl statliga som kommunala stödåtgärder. Dessa typer av åtgärder kan ge upphov till avsevärda hinder för en effektiv konkurrens genom att konkurrensen mellan aktörerna kommer att ske på olika villkor. Departementspromemorians förslag omfattar ej detta för samhällsekonomin viktiga område. I praktiken har detta område även legat utanför den nuvarande konkurrenslagens tillämpningsområde. Enligt NO:s mening är det angeläget att det även i Sverige ges möjligheter att komma till rätta med dessa problem.

Det allmännas verksamhet i övrigt är också den samhällsekonomiskt mycket betydelsefull. Krav måste ställas på ett kraftfullt agerande från konkurrensverkets sida för att främja en bred inriktning av konkurrenspolitiken med ökad tonvikt på insatser i fråga om den offentliga sektorn. Bl.a. ingår åtgärder mot onödiga regleringar samt att i övrigt på olika sätt främja ett konkurrenstänkande också i det allmännas verksamhet. Regeringen bör enligt NO:s mening överväga lämpliga medel för detta ändamål.

Svenska handelskammarförbundet: Handelskammarförbundet vill avslutningsvis understryka sin tidigare kritik mot konkurenskommitténs förslag om företagsförvärv och uppbrytning av företag. Med de i promemorian föreslagna strängare reglerna om missbruk av dominerande ställning finns

än mindre skäl än tidigare att genomföra konkurrenskommitténs förslag i denna del.

Stockholms universitet - juridiska fakultetsnämnden:
Fusionskontroll
Promemorian behandlar ej utformningen av fusionskontrollen. Nämnden vill i denna del endast framhålla att det är oundgängligt att även den nya konkurrenslagen innehåller särskilda regler om bedömningen av företagskoncentrationer och förfarandet härvidlag. Trots att de nu föreslagna svenska motsvarigheterna till art 85 och 86 i och för sig, om EG:s praxis följs, torde inrymma vissa möjligheter till ingripande mot företagsförvärv, visar erfarenheten från EG entydigt att särskilda, preciserade regler behövs. Inom EG kom någon egentlig fusionskontroll inte igång förrän dylika regler infördes.

Nämnden vill dock förorda en generös svensk syn på joint ventures. Den mycket detaljerade och komplicerade reglering som införts av EG-kommissionen i fråga om joint ventures bör Sverige i huvudsak kunna avvara.

Rättssäkerheten i förfarandet vid Konkurrensverket

Den nya lagen får på ett helt annat sätt än den nuvarande en inriktning på juridisk handläggning och bedömning. Detta kräver att verket får god tillgång till handläggare med juridisk utbildning och erfarenhet. Hänsyn till nuvarande personalsammansättning får inte medföra att detta behov eftersättes. Det är vidare uppenbart att förvaltningslagens handläggningsregler inte räcker till. Inom verket måste finnas inbyggda ordningar för bevisupptagning, muntlig handläggning och kollegialt beslutande. Det bör finnas motsvarigheter i sak till de rättssäkerhetsgarantier som byggts in i förfarandet i EG-kommissionen.

Sveriges köpmannaförbund: Köpmannaförbundet är i enlighet med tidigare remissvar ytterst kritiskt till den skärpta förvärvskontroll som konkurrenskommittén föreslog. Vi anser att nuvarande regler om förvärvsprövning är fullt tillräckliga. Förslaget om uppbrytning av existerande företag är särskilt allvarligt.

Företagsförvärv är en naturlig del i strukturomvandlingen i Sverige och är avgörande för om de svenska företagen skall kunna hävda sig på den internationella marknaden. likaväl som kunna konkurrera med utländska företag på den svenska marknaden. Vårt närmande till EG innebär att de svenska företagen måste vara starka på hemmamarknaden för att kunna konkurrera på lika villkor med de europeiska företagen som i många fall är betydligt större och starkare, bl.a. beroende på kedjebildningar, än de svenska företagen. Alltför stränga förvärvsregler i Sverige jämfört med

andra länder kan dessutom minska intresset för utländska företag att etablera sig i Sverige.

Sveriges industriförbund: Förslaget berör inte förhållandet mellan förvärvskontrollen och föreslagna förbud mot konkurrensbegränsande avtal och missbruk av dominerande ställning (4 och 13 §§).

EG har insett det olämpliga i att tillämpa art 85 och 86 på förvärv och därför infört den särskilda förvärvsförordningen (4064/89). Med hänsyn till näringslivets behov av klara och entydiga regler menar Industriförbundet att det av den nya konkurenslagstiftningen skall framgå att 4 och 13 §§ över huvud taget inte får tillämpas på företagsförvärv. Detta måste gälla såväl förvärv som träffas av regler om anmälningsplikt som företagsköp av mindre storlek. De senare skall därmed inte alls kunna angripas med konkurrenslagen.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF): LRF anser det nödvändigt med ett bibehållande av en liberal svensk förvärvskontroll och avstyrker införandet av strängare förvärvsregler med lägre dominanskrav än för närvarande och möjlighet till uppbrytning av företag. Internationellt sett är de svenska livsmedelsföretagen, även de lantbrukskooperativa, små. Dagens struktur är resultatet av den under många år förda jordbrukspolitiken och dess regler. Anpassningen till en större marknad tar tid. Införs en generell förbudslagstiftning med hinder för samverkan återstår i stort sett endast strukturförändringar för att åstadkomma effektivitet, stordriftsfördelar och kostnadspress. Det blir då också den nära nog enda realistiska vägen för lantbrukskooperationen att åstadkomma prissänkningar som även kommer konsumenterna/förbrukarna tillgodo. Denna utveckling är redan nu starkt på väg i konkurrentländer som t.ex. Danmark och Holland.

Att tillåta strukturförändringar av större omfattning först vid ett EG-inträde

är alldeles för sent. Det måste vara möjligt att nu genomföra erforderliga strukturförändringar. Utslagning av svenska lantbruk och lantbrukskooperativa företag blir eljest följden. Att senare återhämta en sådan utslagning blir i praktiken omöjligt. En sträng förvärvskontroll leder därför till diskriminering av svenska företag i förhållande till utländska konkurrenter.

Sveriges försäkringsförbund: I promemorian behandls inte frågorna om företagsförvärv och uppbrytning av företag. Försäkringsförbundet vill ändå framhålla vissa omständigheter som måste beaktas när dessa frågor övervägs i lagstiftningsärendet. Det är sålunda nödvändigt att beakta betydelsen av potentiell konkurrens och ta hänsyn till vad som är den relevanta marknaden. När det gäller finansiella tjänster, såsom bl.a. försäkringstjänster, sammanfaller den relevanta marknaden numera alltmer sällan med den svenska marknaden. Avskaffandet av valutaregleringen och andra gränshinder samt finansverksamhetens accelerande internationalisering gör att

den relevanta marknaden för flertalet försäkringsprodukter måste bestämmas med ett betydligt utvidgat
- ibland globalt - perspektiv.

Sveriges marknadsförbund: De genomgripande förändringarna medför att departementet måste informera snabbt, tydligt och konkret. Vår uppfattning är att Näringsdepartementet efter remissbehandlingen och efter lagrådsremissen bör på olika sätt marknadsföra de nya konkurrensreglerna och innebörden av dem. Naturligtvis har de olika näringslivsorganisationerna liksom branschföreningarna här en roll. Men den korta tid som det troligen blir fråga om förutsätter särskild aktivitet från departementets sida. Bra vore om departementet i det sammanhanget kunde informera inte bara om de nya lagreglerna utan också ge exemple från centrala avgöranden i EG-domstolen liksom Kommissionens ställningstaganden i några fall. Konkreta exempel är ofta starkt informativa.

Lagrådsremissens lagförslag

9.1 Förslag till Konkurrenslag

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag har till ändamål att undanröja och motverka hinder för en effektiv konkurrens i fråga om produktion av och handel med varor, tjänster och andra nyttigheter.

2 § Denna lag tillämpas inte på överenskommelser mellan arbetsgivare och arbetstagare om lön eller andra anställningsvillkor.

3 § I denna lag avses med företag en fysisk eller juridisk person som driver verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur. Till den del sådan verksamhet består i myndighetsutövning omfattas den dock inte av begreppet företag.

Med företag avses också en sammanslutning av företag.

Vad som i lagen sägs om avtal skall tillämpas också på
1. beslut av en sammanslutning av företag, och
2. samordnade förfaranden av företag.

4 § Med företagsförvärv avses i denna lag förvärv av företag som driver - verksamhet inom landet. Som företagsförvärv räknas också förvärv av aktier, andelar i ett handelsbolag, en rörelse eller en del av en rörelse. Till företagsförvärv räknas vidare fusion.

Ett förvärv där äganderätten till ett företag eller en rörelse inte övergår i sin helhet skall anses som företagsförvärv enligt lagen bara om förvärvet ger möjlighet att utöva ett bestämmande inflytande på företaget eller rörelsen.

5 § Om i ett visst fall kan tillämpas såväl denna lag som konkurrensbestämmelserna i lagen (1992:000) om ett europeiskt ekonomiskt samarbets område (EES), skall beslut med stöd av denna lag vara förenliga med dessa bestämmelser.

Denna lag får inte tillämpas vid fastställandet av priser som avses i CECA-lagen (1972:762), om detta är oförenligt med de avtalsbestämmelser som anges i 1 § den lagen.

Konkurrensbegränsande samarbete mellan företag

6 § Om något annat inte följer av beslut enligt 8 eller 15 § eller av 13 § eller av föreskrifter enligt 17 §, är avtal mellan företag förbjudna om de har till syfte att hindra, inskränka eller snedvrida konkurrensen på den svenska marknaden på ett märkbart sätt eller om de ger ett sådant resultat.

Detta gäller särskilt sådana avtal som innebär att
1. inköps- eller försäljningspriser eller andra affärsvillkor direkt eller indirekt fastställs,
2. produktion, marknader, teknisk utveckling eller investeringar begränsas eller kontrolleras,
3. marknader eller inköpskällor delas upp,
4. olika villkor tillämpas för likvärdiga transaktioner med vissa handelspartner, varigenom dessa får en konkurrensnackdel, eller
5. det ställs som villkor för att ingå ett avtal att den andra parten åtar sig ytterligare förpliktelser som varken till sin natur eller enligt handelsbruk har något samband med föremålet för avtalet.

7 § Avtal eller avtalsvillkor som är förbjudna enligt 6 § är ogiltiga.

Beslut om undantag

8 § Konkurrensverket får i det särskilda fallet besluta om undantag från förbudet i 6 § för ett avtal som
1. bidrar till att förbättra produktionen eller distributionen eller till att främja tekniskt eller ekonomiskt framåtskridande,
2. tillförsäkrar konsumenterna en skälig andel av den vinst som därigenom uppnås,
3. bara ålägger de berörda företagen begränsningar som är nödvändiga för att uppnå målet i 1, och
4. inte ger de berörda företagen möjlighet att sätta konkurrensen ur spel för en väsentlig del av nyttigheterna i fråga.

9 § Om ett företag vill att undantag enligt 8 § skall beviljas, skall det anmäla avtalet till Konkurrensverket.

Konkurrensverket får inte besluta om undantag innan företaget har gjort en sådan anmälan.

10 § I ett beslut om undantag enligt 8 § skall det anges från vilken tidpunkt undantaget gäller. Denna tidpunkt får sättas tidigare än tidpunkten för beslutet.

Beslutet skall gälla för en bestämd tid och får förenas med villkor och ålägganden.

11 § Ett beslut om undantag enligt 8 § får förnyas om förutsättningarna i 8 § fortfarande är uppfyllda.

Återkallelse eller ändring av beslut om undantag

12 § Konkurrensverket får återkalla eller ändra ett beslut om undantag, om
1. de omständigheter som låg till grund för beslutet har förändrats i något väsentligt avseende,
2. de som beslutet gäller bryter mot något åläggande som har angetts i beslutet,
3. beslutet grundades på oriktiga eller vilseledande uppgifter, eller
4. de som beslutet gäller missbrukar undantaget.

I de fall som avses i första stycket 2-4 får beslutet återkallas med retroaktiv verkan.

Undantag då beslut inte meddelas inom viss tid

13 § Om Konkurrensverket inte har fattat beslut med anledning av en anmälan enligt 9 § inom tre månader från det att anmälan kom in till verket, skall undantag från förbudet i 6 § anses beviljat i enlighet med anmälan för en tid av fem år räknat från tidpunkten då avtalet ingicks.

Detta gäller inte om Konkurrensverket inom tremånadersfristen gör invändning mot avtalet.

14 § Konkurrensverket får återkalla undantaget för ett avtal för vilket undantag beviljats enligt 13 §, om avtalet har följder som är oförenliga med 8 §.

Undantag meddelade av Stockholms tingsrätt

15 § Stockholms tingsrätt får, vid prövning av ålägganden enligt 23 §, på yrkande av en part besluta om undantag enligt 8 § för ett avtal som är förbjudet enligt 6 § men som uppfyller förutsättningarna för undantag enligt 8 §. Därvid tillämpas 10 §.

16 § Konkurrensverket får förnya, återkalla eller ändra ett beslut enligt 15 §. Därvid tillämpas 11 och 12 §§.

Gruppundantag

17 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva om undantag från förbudet i 6 § för grupper av avtal som uppfyller förutsättningarna i 8 § (gruppundantag).

Så länge ett gruppundantag gäller behöver ett avtal som uppfyller förutsättningarna i gruppundantaget inte anmälas enligt 9 § för att beviljas undantag. Sådana avtal får dock anmälas.

18 § Konkurrensverket får återkalla undantaget för ett avtal för vilket gruppundantag gäller, om avtalet har följder som är oförenliga med 8 §.

Missbruk av dominerande ställning

19 § Missbruk från ett eller flera företags sida av en dominerande ställning på den svenska marknaden är förbjudet.

Sådant missbruk kan särskilt bestå i att
1. direkt eller indirekt påtvinga någon oskäliga inköps- eller försäljningspriser eller andra oskäliga affärsvillkor,
2. begränsa produktion, marknader eller teknisk utveckling till nackdel för konsumenterna,
3. tillämpa olika villkor för likvärdiga transaktioner med vissa handelspartner, varigenom dessa får en konkurrensnackdel, eller
4. ställa som villkor för att ingå ett avtal att den andra parten åtar sig ytterligare förpliktelser som varken till sin natur eller enligt handelsbruk har något samband med föremålet för avtalet.

Icke-ingripandebesked

20 § Konkurrensverket får efter ansökan av ett företag förklara att ett avtal eller förfarande inte omfattas av något av förbuden i 6 eller 19 § enligt de uppgifter som lämnats av företaget eller som annars är tillgängliga för verket och att det därför inte finns anledning för verket att ingripa enligt denna lag (icke-ingripandebesked).

Ett sådant beslut utgör hinder för Konkurrensverket att besluta om åläggande enligt 23 § första stycket eller föra talan om konkurrensskadeavgift enligt 26 §.

21 § Konkurrensverket får återkalla ett beslut enligt 20 §, om
1. de omständigheter som låg till grund för beslutet har förändrats i något väsentligt avseende,
2. beslutet grundades på oriktiga eller vilseledande uppgifter, eller
3. Marknadsdomstolen ändrar rättstillämpningen så, att det klart framgår att avtalet eller förfarandet som omfattas av beslutet faller under förbuden i 6 eller 19 §.

Handläggningsregel för Konkurrensverket

22 § Så snart en anmälan enligt 9 § eller en ansökan enligt 20 § som rör ett avtal har kommit in till Konkurrensverket skall verket bereda de parter

i avtalet som inte är anmälare eller sökande tillfälle att yttra sig över anmälan eller ansökan.

Åtgärder mot förbjudna konkurrensbegränsningar

23 § Konkurrensverket får ålägga ett företag att upphöra med överträdelser av förbuden i 6 eller 19 §.

Om Konkurrensverket i ett visst fall beslutar att inte meddela ett sådant åläggande, får Stockholms tingsrätt göra det på talan av ett företag som berörs av överträdelsen.

24 § Ett åläggande enligt 23 § gäller omedelbart, om något annat inte bestäms.

25 § Om det finns synnerliga skäl för det, får ett åläggande enligt 23 § meddelas för tiden till dess att frågan slutligt har avgjorts. Tingsrätten får meddela ett sådant åläggande bara sedan rättegång inletts.

Konkurrensskadeavgift

26 § Stockholms tingsrätt får på talan av Konkurrensverket besluta att ett företag skall betala en särskild avgift (konkurrensskadeavgift), om företaget eller någon som handlar på företagets vägnar uppsåtligen eller av oaktsamhet har
1. överträtt förbuden i 6 eller 19 §, eller
2. åsidosatt ett villkor som har beslutats med stöd av 10 § andra stycket.

Avgiften tillfaller staten.

27 § Konkurrensskadeavgift skall fastställas till lägst fem tusen kronor och högst fem miljoner kronor eller till ett högre belopp dock inte överstigande tio procent av företagets årsomsättning enligt föregående räkenskapsår.

Riktas talan mot flera företag skall avgiften fastställas särskilt för vart och ett av dem.

28 § När konkurrensskadeavgift fastställs skall särskild hänsyn tas till hur allvarlig överträdelsen är och hur länge den har pågått.

I ringa fall skall ingen avgift påföras.

29 § Konkurrensskadeavgift enligt 26 § första stycket 1 får inte påföras för åtgärder som har vidtagits
1. efter det att anmälan enligt 9 § eller ansökan enligt 20 § kom in till Konkurrensverket och innan beslutet med anledning av anmälan eller ansökan vann laga kraft, om åtgärderna ligger inom ramen för den verksamhet som har beskrivits i anmälan eller ansökan, eller

2. under den tid då icke-ingripandebesked har gällt, om inte beskedet har återkallats med stöd av 21 § 2.

Första stycket 1 gäller dock inte om Konkurrensverket inom en månad från det att anmälan eller ansökan kom in förklarar att verket anser att 6 § är tillämplig och att det inte finns skäl att tillämpa 8 § eller att 19 § är tillämplig. Ett sådant beslut får meddelas bara om det är uppenbart att undantag inte kan beviljas eller icke-ingripandebesked inte kan meddelas.

30 § Konkurrensskadeavgift får påföras bara om stämningsansökan har delgetts den som anspråket riktas mot inom fem år från det att överträdelsen upphörde.

Avgift får inte påföras för åtgärder som omfattas av ett åläggande som har meddelats vid vite enligt denna lag.

31 § En påförd konkurrensskadeavgift bortfaller i den mån verkställighet inte har skett inom fem år från det att domen vann laga kraft.

32 § För att säkerställa anspråk på en konkurrensskadeavgift får Stockholms tingsrätt besluta om kvarstad. Därvid gäller i tillämpliga delar vad som är föreskrivet i 15 kap. rättegångsbalken om kvarstad för fordran.

Skadestånd

33 § Om ett företag uppsåtligen eller av oaktsamhet överträder förbuden i 6 eller 19 §, skall företaget ersätta den skada som därigenom uppkommer för ett annat företag eller en avtalspart.

Rätten till sådan ersättning faller bort, om talan inte väcks inom fem år från det att skadan uppkom.

Stockholms tingsrätt är alltid behörig att pröva frågor om skadestånd enligt denna paragraf.

Företagsförvärv

Förbud mot företagsförvärv m.m.

34 § Stockholms tingsrätt får på talan av Konkurrensverket förbjuda ett företagsförvärv som omfattas av anmälningsskyldighet enligt 37 §.

Förvärvet skall förbjudas, om
1. det skapar eller förstärker en dominerande ställning som väsentligt hämmar eller är ägnat att hämma förekomsten eller utvecklingen av en effektiv konkurrens på den svenska marknaden i dess helhet eller på en avsevärd del av den, och
2. detta sker på ett sätt som är skadligt från allmän synpunkt.

Förbud får dock inte meddelas i fråga om förvärv som har skett på en svensk eller utländsk börs, en auktoriserad marknadsplats eller någon annan reglerad marknad eller genom inrop på exekutiv auktion. I stället får förvärvaren åläggas att avyttra det som har förvärvats.

35 § Ett förbud mot ett företagsförvärv innebär att förvärvet blir ogiltigt.

36 § Om det är tillräckligt för att undanröja de skadliga effekterna av ett företagsförvärv, får förvärvaren i stället för förbud enligt 34 § åläggas
1. att avyttra en viss del av en rörelse, eller
2. att genomföra någon annan konkurrensfrämjande åtgärd.

Anmälan om företagsförvärv

37 § Ett företagsförvärv skall anmälas till Konkurrensverket av någon som är part i förvärvsavtalet, om de berörda företagen tillsammans har en årsomsättning enligt föregående räkenskapsår som överstiger 4 miljarder kronor.

Om förvärvaren ingår i en grupp som består av flera företag som har gemensamma ägarintressen eller som hålls samman på något annat sätt, skall gruppens sammanlagda årsomsättning anses som förvärvarens årsomsättning.

Särskild undersökning av förvärv

38 § Konkurrensverket får besluta om att genomföra en särskild undersökning av ett företagsförvärv som har anmälts enligt 37 §.

Ett sådant beslut skall meddelas inom 30 dagar från det att anmälan kom in till Konkurrensverket. Under denna frist får den som är part i förvärvsavtalet inte vidta några åtgärder för att fullfölja förvärvet.

Talan hos Stockholms tingsrätt

39 § En talan enligt 34 eller 36 § får väckas bara efter beslut om särskild undersökning enligt 38 §.

Talan skall väckas inom tre månader från beslutet. Tingsrätten får på begäran av Konkurrensverket förlänga fristen med högst en månad i sänder, om parterna i förvärvsavtalet eller, om förvärvet har skett på det sätt som anges i 34 § tredje stycket, förvärvaren samtycker till det eller om det finns synnerliga skäl.

40 § Om Konkurrensverket har beslutat att lämna ett företagsförvärv utan åtgärd, får talan enligt 39 § första stycket inte väckas beträffande förvärvet.

Detta gäller dock inte om en part i förvärvsavtalet har lämnat någon oriktig uppgift som påverkat beslutet.

Förbud i väntan på slutlig prövning

41 § Om det är motiverat av ett allmänt intresse som väger tyngre än den olägenhet som åtgärden medför, får Stockholms tingsrätt på yrkande av Konkurrensverket för tiden till dess att en fråga enligt 34 eller 36 § slutligt har avgjorts förbjuda parterna i ett avtal om företagsförvärv att fullfölja förvärvet. Om rättegång inte pågår, skall yrkandet framställas skriftligen.

Yrkandet får inte bifallas utan att parterna i förvärvsavtalet eller, om förvärvet har skett på det sätt som anges i 34 § tredje stycket, förvärvaren fått tillfälle att yttra sig. I brådskande fall får dock åtgärden omedelbart beviljas att gälla till dess att något annat beslutas.

Tid inom vilken ett förvärvsärende skall avgöras

42 § Ett förbud eller ett åläggande enligt 34 eller 36 § får inte meddelas senare än sex månader efter det att talan väckts hos tingsrätten. Denna frist får förlängas, om parterna i förvärvsavtalet eller, om förvärvet har skett på det sätt som anges i 34 § tredje stycket, förvärvaren samtycker till det eller om det finns synnerliga skäl. Förbud eller åläggande får dock inte meddelas senare än två år efter det att förvärvsavtalet ingicks.

Om tingsrättens dom överklagas, skall Marknadsdomstolen avgöra målet inom tre månader från det att tiden för överklagande gick ut. Vad som sägs i första stycket om förlängning av fristen gäller också Marknadsdomstolens prövning.

Omprövning

43 § Ett förbud eller åläggande enligt 34 eller 36 § utgör inte hinder mot att samma fråga prövas på nytt, om det finns anledning att upphäva eller mildra förbudet eller åläggandet därför att detta inte längre behövs eller inte längre är lämpligt.

Om tingsrätten eller Marknadsdomstolen har lämnat en talan om ett företagsförvärv utan åtgärd, får frågan prövas på nytt bara om en part i förvärvsavtalet har lämnat oriktiga uppgifter om sakförhållanden av väsentlig betydelse för avgörandet.

44 § Talan om omprövning enligt 43 § väcks hos Stockholms tingsrätt av Konkurrensverket eller av någon som berörs av avgörandet.

Talan enligt 43 § andra stycket skall väckas inom ett år efter det att saken slutligt har avgjorts.

Allmän uppgiftsskyldighet för företag m.m.

45 § Om det behövs för att Konkurrensverket skall kunna fullgöra sina uppgifter enligt denna lag, får verket ålägga
1. ett företag eller någon annan att tillhandahålla uppgifter, handlingar eller annat,
2. den som förväntas kunna lämna upplysningar i saken att inställa sig för förhör på tid och plats som verket bestämmer, eller
3. en kommun eller ett landsting som driver verksamhet som är att anse som företag att fullständigt redovisa kostnader och intäkter för verksamheten.

46 § Ett åläggande enligt 45 § gäller omedelbart, om något annat inte bestäms.

Undersökning vid utredning om överträdelse av förbud

47 § Stockholms tingsrätt får på ansökan av Konkurrensverket ålägga ett företag att låta verket genomföra en undersökning hos företaget för att utreda om det har överträtt förbuden i 6 eller 19 §, om
1. det finns anledning att anta att en överträdelse har skett,
2. företaget inte rättar sig efter ett åläggande enligt 45 § 1 eller det annars finns risk att bevis undanhålls eller förvanskas, och
3. vikten av att åtgärden vidtas är tillräckligt stor för att uppväga det intrång eller annat men som åtgärden innebär för den som drabbas av åtgärden.

Ansökan skall göras skriftligen.

48 § Ett åläggande enligt 47 § får avse även någon annan än det företag som är föremål för utredning. Ett sådant åläggande får meddelas bara om
1. vad som föreskrivs i 47 § första stycket 1 och 3 är uppfyllt,
2. det finns särskild anledning att anta att bevis finns hos den som ansökan avser, och
3. denne inte rättar sig efter ett åläggande enligt 45 § 1 eller det annars finns risk att bevis undanhålls eller förvanskas.

49 § I brådskande fall får ett beslut enligt 47 eller 48 § meddelas utan att den som ansökan avser får tillfälle att yttra sig.

50 § Ett beslut enligt 47 eller 48 § skall innehålla uppgifter om
1. föremålet för och syftet med undersökningen,
2. tidpunkten när undersökningen skall börja, och
3. Konkurrensverkets befogenheter enligt 51 §.

Beslutet gäller omedelbart, om något annat inte bestäms.

51 § När Konkurrensverket genomför en undersökning som har beslutats enligt 47 eller 48 §, har verket rätt att
1. granska bokföring och andra affärshandlingar,
2. ta kopior av eller göra utdrag ur bokföring och affärshandlingar,
3. begära muntliga förklaringar direkt på platsen, och
4. få tillträde till lokaler, markområden, transportmedel och andra utrymmen.

Innan undersökningen börjar, skall beslutet om denna visas upp för den hos vilken undersökningen skall genomföras.

52 § När en undersökning som har beslutats enligt 47 eller 48 § skall genomföras, har den hos vilken undersökningen skall genomföras rätt att tillkalla ett juridiskt biträde.

I avvaktan på att ett sådant biträde inställer sig får undersökningen inte börja. Detta gäller dock inte, om
1. undersökningen därigenom onödigt fördröjs, eller
2. undersökningen har beslutats enligt 49 §.

53 § Konkurrensverket får begära handräckning av kronofogdemyndigheten för att genomföra de åtgärder som avses i 51 § 1, 2 och 4.

Gemensamma bestämmelser

54 § Åtgärder enligt 45 eller 51 § får inte avse en skriftlig handling
1. vars innehåll kan antas vara sådant att en advokat eller hans biträde inte får höras som vittne om, och
2. som innehas av honom eller av den till förmån för vilken tystnadsplikten gäller.

55 § Ett åläggande enligt 45, 47 eller 48 § innebär inte någon skyldighet att röja företagshemligheter av teknisk natur.

56 § Den som är uppgiftsskyldig enligt denna lag får inte betungas onöigt.

Vite

Föreläggande av vite

57 § Ett förbud eller åläggande enligt 23, 34, 36, 41, 45, 47 eller 48 § får förenas med vite.

Också ett frivilligt åtagande i samband med ett företagsförvärv får förenas med vite. Ett sådant vite föreläggs av Stockholms tingsrätt på talan av Konkurrensverket.

58 § Konkurrensverket får förelägga vite för fullgörande av skyldigheter enligt 37 §.

Utdömande av vite

59 § Talan om utdömande av viten som förelagts med stöd av denna lag förs vid tingsrätten av Konkurrensverket. I fråga om vite som en domstol har förelagt på talan av ett företag får talan om utdömande föras även av företaget.

Stockholms tingsrätt är alltid behörig att pröva en sådan talan.

Överklagande

60 § Beslut av Konkurrensverket i följande frågor får överklagas hos Stockholms tingsrätt:
1. undantag enligt 8, 11, 12, 14, 16 och 18 §§,
2. icke-ingripandebesked enligt 20 och 21 §§,
3. åläggande som verket har meddelat enligt 23 § första stycket och 25 §, och
4. åläggande enligt 45 §.

Ett beslut enligt första stycket 1-3 får bara överklagas av ett företag som berörs av beslutet.

61 § Konkurrensverkets beslut enligt 29 § andra stycket får bara överklagas i samband med överklagande av det beslut varigenom verket slutligt avgör ärendet.

62 § Andra beslut av Konkurrensverket enligt denna lag än som avses i 60 eller 61 § får inte överklagas.

63 § Domar och beslut av Stockholms tingsrätt i följande mål och ärenden får överklagas hos Marknadsdomstolen:
1. åläggande enligt 23 § andra stycket och 25 §,
2. konkurrensskadeavgift enligt 26 §,
3. kvarstad enligt 32 §,
4. företagsförvärv enligt 34, 36, 41 och 43 §§,
5. undersökningar enligt 47 och 48 §§, och
6. prövning av överklaganden enligt 60 §.

Talan mot beslut under rättegången i frågor som avses i 25, 32 eller 41 § skall föras särskilt. Mot ett beslut enligt 32 eller 41 § som meddelats innan rättegång har inletts skall talan föras som om beslutet meddelats under rättegång.

64 § Om något annat inte följer av denna lag tillämpas,
1. i fråga om rättegången i frågor som avses i 63 § första stycket 1-4, vad som är föreskrivet i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning inte är tillåten, och
2. i fråga om handläggningen av frågor som avses i 63 § första stycket 5 och 6, lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden.

Vad som i 49, 50 och 52 kap. rättegångsbalken sägs om hovrätten skall i stället gälla Marknadsdomstolen.

65 § För Konkurrensverket gäller i mål och ärenden enligt denna lag i fråga om föreläggande för part och parts utevaro vad som i rättegångsbalken är föreskrivet för åklagare.

66 § Vid behandlingen av en fråga enligt 41 § då rättegång inte pågår tillämpas, utöver vad som föreskrivs i 41 §, vad som gäller när en sådan fråga uppkommer i rättegång. Ett yrkande av Konkurrensverkets motpart om ersättning för kostnader får dock prövas i samband med avgörandet av frågan om åtgärden.

67 § En åtgärd enligt 41 § som har beslutats då rättegång inte pågår skall omedelbart hävas, om Konkurrensverket inte beslutar om särskild undersökning enligt 38 § eller, om ett sådant beslut har meddelats, inte väcker talan enligt 39 §. Detsamma gäller om Konkurrensverket beslutar att lämna ett företagsförvärv utan åtgärd.

68 § Innan ett mål om företagsförvärv avgörs, skall förvärvarens motpart i förvärvsavtalet få tillfälle att yttra sig. Detta gäller dock inte vid förvärv som har skett på det sätt som anges i 34 § tredje stycket.

69 § Mål och ärenden i frågor som avses i 63 § första stycket får handläggas gemensamt, om det är till fördel för utredningen. Handläggningen skall ske enligt vad som föreskrivs i 64 § första stycket 1.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

2. Genom lagen upphävs konkurrenslagen (1982:729) och lagen (1991:921) om förbud mot konkurrensbegränsning i fråga om jordbruksprodukter.

3. Följande gäller i fråga om avtal som föreligger när denna lag träder i kraft och för vilka företag inom sex månader från ikraftträdandet inkom-

mer till Konkurrensverket med anmälan för undantag enligt 8 § eller ansökan om icke-ingripandebesked enligt 20 §:

1. Bestämmelserna i 7 § skall inte tillämpas förrän sex månader efter den dag då Konkurrensverket meddelat beslut med anledning av anmälan eller ansökan.

2. Bestämmelserna i 23 § skall inte tillämpas före den tidpunkt som anges i 1 vad avser överträdelser av förbudet i 6 §.

3. Konkurrensskadeavgift enligt 26 § eller skadestånd enligt 33 § för överträdelser av förbudet i 6 § får inte dömas ut för åtgärder som har vidtagits före den tidpunkt som anges i 1, om åtgärderna ligger inom ramen för den verksamhet som har beskrivits i anmälan eller ansökan.

4. I fråga om avtal som föreligger eller förfaranden som tillämpas när denna lag träder i kraft och som är förbjudna enligt 6 eller 19 § skall förbuden i 6 eller 19 § inte gälla, om avtalen eller förfarandena inom sex månader från lagens ikraftträdande

1. ändras på sådant sätt att de uppfyller förutsättningarna för gruppundantag som beslutats med stöd av 17 §,

2. ändras på sådant sätt att de inte längre omfattas av 6 eller 19 §, eller

3. upphör att tillämpas.

Vad som sägs i första stycket 1 utgör dock inte hinder för Konkurrensverket att återkalla undantaget för ett avtal enligt 18 §.

5. Anmälan för undantag enligt 8 § eller ansökan om icke-ingripandebesked enligt 20 § får prövas före lagens ikraftträdande.

6. Äldre föreskrifter skall fortfarande tillämpas i fråga om företagsförvärv som har skett före den nya lagens ikraftträdande.

9.2 Förslag till
lag om ändring i lagen (1956:245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden

Härigenom föreskrivs att 8 och 12 §§ lagen (1956:245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1993.

9.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1970:417) om Marknadsdomstol m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1970:417) om Marknadsdomstol m.m.[1]
dels att 5 § skall upphöra att gälla,
dels att 1-4, 9, 11, 13, 13 a, 14-15, 15 a, 16 och 18-20 §§ samt rubriken före 11 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
1§[2]	
Marknadsdomstolen handlägger ärenden enligt 1. konkurrenslagen (1982:729), 2. marknadsföringslagen (1975:-1418), 3. lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, 4. lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, 5.produktsäkerhetslagen (1988:-1604), 6. lagen (1992:138) om tillämpning av avtal mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart, om inte annat följer av 20 § nämnda lag.	Marknadsdomstolen handlägger mål enligt 1. konkurrenslagen (1992:000), 2. marknadsföringslagen (1975:-1418), 3. lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, 4. lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, 5.produktsäkerhetslagen (1988:-1604), 6. lagen (1992:138) om tillämpning av avtal mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart, om inte annat följer av 20 § nämnda lag. Bestämmelserna i 14-15 och 16-22 §§ tillämpas inte i mål enligt konkurrenslagen (1992:000). I stället gäller vad som föreskrivs i den lagen.
2 §[3]	
Mot marknadsdomstolens beslut i ärenden enligt denna lag får talan inte föras i annat fall än som följer	Mot Marknadsdomstolens dom eller beslut i mål enligt denna lag får talan inte föras i annat fall än som

[1] Omtryckt 1984:294. Senaste lydelse av lagens rubrik 1972:732.
[2] Senaste lydelse 1992:139.
[3] Senaste lydelse 1992:139.

av 23 § lagen (1992:138) om tillämpning av avtal mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart. Detsamma gäller domstolens beslut i övrigt enligt denna lag.

följer av 23 § lagen (1992:138) om tillämpning av avtal mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart. Detsamma gäller domstolens beslut i övrigt enligt denna lag.

3 §[4]

Marknadsdomstolen består av en ordförande, en vice ordförande samt tio andra ledamöter, av vilka fyra är särskilda ledamöter, tre för ärenden om konkurrensbegränsning och ärenden om avtalsvillkor mellan näringsidkare samt en för ärenden om marknadsföring, ärenden om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och ärenden om produktsäkerhet.

Marknadsdomstolen består av en ordförande, en vice ordförande samt fem särskilda ledamöter.

4 §[5]

Ordföranden, vice ordföranden och en av de särskilda ledamöterna för ärenden om konkurrensbegräns-ning och avtalsvillkor mellan näringsidkare skall vara lagkunniga och erfarna i domarvärv. De två övriga ledamöterna för sådana ärenden skall ha särskild insikt i näringslivets förhållanden. Ledamoten för ärenden om marknadsföring, avtalsvillkor i konsumentförhållanden och produktsäkerhet skall ha särskild insikt i konsumentfrågor. Ordföranden, vice ordföranden och de särskilda ledamöterna får ej utses bland personer som kan anses företräda företagsintressen eller konsument- och löntagarintressen.

Ordföranden, vice ordföranden och två av de särskilda ledamöterna skall vara jurister och ha erfarenhet som domare. De andra särskilda ledamöterna skall vara ekonomiska experter.

För vice ordföranden och var och en av de särskilda ledamöterna finns en eller flera ersättare. Bestämmelserna om vice ordförande och särskild ledamot gäller även ersättare.

[4] Senaste lydelse 1988:1606.
[5] Senaste lydelse 1988:1606.

9 §[6]

Marknadsdomstolen är beslutför, när ordföranden och fyra andra ledamöter är närvarande. I beslut skall lika antal ledamöter som företräder företagarintressen samt konsument- och löntagarintressen deltaga.	Marknadsdomstolen är beslutför, när ordföranden och tre andra ledamöter är närvarande.
Av de särskilda ledamöterna deltager vid handläggning av ärenden om konkurrensbegränsning eller avtalsvillkor mellan näringsidkare endast de som har utsetts för sådana ärenden och vid handläggning av ärenden om marknadsföring, avtalsvillkor i konsumentförhållanden eller produktsäkerhet endast den som har utsetts för sådana ärenden.	
Om förhandling som avses i 4 eller 5 § konkurrenslagen (1982:729) finns särskilda föreskrifter i 14 §.	
Ordföranden kan ensam på domstolens vägnar företaga förberedande åtgärd och pröva fråga om avskrivning av ärende.	Ordföranden får ensam på domstolens vägnar vidta förberedande åtgärder och pröva frågor om avskrivning av mål.
	Ordföranden får förordna sekreterare hos domstolen att ensam på domstolens vägnar vidta förberedande åtgärder.
Näringsfrihetsombudsman och konsumentombudsman	Konsumentombudsmannen

11 §[7]

För konkurrensbegränsningsfrågor finns en näringsfrihetsombudsman och för frågor om marknadsföring,	För frågor om marknadsföring, frågor om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och frågor om

[6] Senaste lydelse 1988:1606.
[7] Senaste lydelse 1988:1606.

frågor om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och frågor om produktsäkerhet en konsumentombudsman.

Ombudsman utses av regeringen för viss tid och skall vara lagkunnig.

produktsäkerhet finns en konsumentombudsman. Ombudsmannen utses av regeringen för viss tid och skall vara jurist.

13 §[8]

Ansökan som avses i 17 § konkurrenslagen (1982:729) görs skriftligen. Detsamma gäller ansökan om förbud eller åläggande enligt 2-4 §§ marknadsföringslagen (1975:1418), 1 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, 1 § lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare eller 5-9 §§ eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen (1988:1604) samt ansökan enligt 16 § lagen (1992:138) om tillämpning av avtal mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart. Av ansökningen skall framgå de skäl på vilka ansökningen grundas och den utredning sökanden åberopar.

Ansökan om förbud eller åläggande nligt 2-4 §§ marknadsföringslagen (1975:1418), 1 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, 1 § lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare eller 5-9 §§ eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen (1988:1604) samt ansökan enligt 16 § lagen (1992:138) om tillämpning av avtal mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart görs skriftligen. Av ansökningen skall de skäl framgå på vilka ansökningen grundas och den utredning som sökanden åberopar.

13 a §[9]

I fråga om rätt för sammanslutningar av näringsidkare att medverka i ärenden som avses i 13 § andra meningen gäller följande särskilda regler.

Om en sammanslutning av näringsidkare gör sannolikt att utgången av ärendet kan ha betydande intresse för medlemmarna i sammanslutningen, får marknadsdomstolen på ansökan av sammanslutningen tillåta att denna, vid sidan av enskild part, medverkar i förfarandet och därvid åberopar bevisning.

I fråga om rätt för sammanslutningar av näringsidkare att medverka i mål som avses i 13 § gäller följande särskilda regler.

Om en sammanslutning av näringsidkare gör sannolikt att utgången av målet kan ha betydande intresse för medlemmarna i sammanslutningen, får Marknadsdomstolen på ansökan av sammanslutningen tillåta att denna, vid sidan av en enskild part, medverkar i förfarandet och därvid åberopar bevisning.

[8] Senaste lydelse 1992:139.
[9] Senaste lydelse 1985:927.

Ansökningen om medverkan skall vara skriftlig och innehålla de skäl som den grundas på.

Parterna skall beredas tillfälle att yttra sig över ansökningen. Denna får inte bifallas, om parten på den sida som ansökningen om medverkan avser motsätter sig detta.

14 §[10]

Sökanden och hans motpart skall beredas tillfälle att vid sammanträde inför marknadsdomstolen lägga fram sina synpunkter och förebringa den utredning de vill åberopa. Till sådant sammanträde skall ombudsmannen för frågor av den art som ärendet rör kallas, även om han ej är sökande. Vidare skall den som medverkar enligt 13 a § kallas till sammanträdet.	Sökanden och hans motpart skall beredas tillfälle att vid sammanträde inför Marknadsdomstolen lägga fram sina synpunkter och förebringa den utredning de vill åberopa.
	I mål enligt marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och produktsäkerhetslagen (1988:1604) skall konsumentombudsmannen kallas till sammanträde, även om han inte är sökande. Vidare skall den som medverkar enligt 13 a § kallas till sammanträde.

Före sammanträde kan muntlig eller skriftlig förberedelse äga rum i den utsträckning domstolen bestämmer.

Förhandling som avses i 4 eller 5 § konkurrenslagen (1982:729) skall äga rum vid sammanträde med parterna inför domstolen eller dess ordförande. Domstolen eller ordföranden får även överlägga enskilt med part. Förhandlingen skall dock alltid avslutas vid sammanträde med parterna inför domstolen.

[10] Senaste lydelse 1985:927.

15 §[11]

Ärende får avgöras och beslut med anledning av särskild prövning enligt 15 a § meddelas utan sammanträde enligt 14 § första stycket, om tillfredsställande utredning föreligger och part inte begär sammanträde. Ansökan som uppenbart ej förtjänar avseende får avslås utan sådant sammanträde.

Mål får avgöras och dom med anledning av särskild prövning enligt 15 a § meddelas utan sammanträde enligt 14 § första stycket, om tillfredsställande utredning föreligger och part inte begär sammanträde. Ansökan som uppenbart inte förtjänar avseende får avslås utan sådant sammanträde.

Fråga om förbud, åläggande eller tillstånd enligt 18 § konkurrenslagen (1982:729), förbud enligt 21 § samma lag eller förbud eller åläggande enligt 13 § marknadsföringslagen (1975:1418), 5 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden eller 21 § produktsäkerhetslagen (1988:1604) kan prövas utan sammanträde enligt 14 § första stycket.

Fråga om förbud eller åläggande enligt 13 § marknadsföringslagen (1975:1418), 5 § lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden eller 21 § produktsäkerhetslagen (1988:1604) får prövas utan sammanträde enligt 14 § första stycket.

Förbud eller åläggande, som avses i andra stycket, eller återkallelse av tillstånd, som avses där, får inte beslutas utan att den som förbudet, åläggandet eller återkallelsen avser fått tillfälle att yttra sig i frågan, såvida det inte finns anledning anta, att han avvikit eller eljest håller sig undan. I ett ärende om åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen får marknadsdomstolen dock även i annat fall omedelbart meddela beslut enligt 21 § samma lag, om synnerliga skäl föreligger.

Förbud eller åläggande som avses i andra stycket får inte beslutas utan att den som förbudet eller åläggandet avser fått tillfälle att yttra sig i frågan , såvida det inte finns anledning anta, att han avvikit eller eljest håller sig undan. I ett mål om åläggande eller förbud enligt 5-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen får Marknadsdomstolen dock även i annat fall omedelbart meddela beslut enligt 21 § samma lag, om synnerliga skäl föreligger.

[11] Senaste lydelse 1988:1606.

15 a §[12]

Marknadsdomstolen kan till särskild prövning ta upp

1. i ärende som avser prövning enligt 2 § konkurrenslagen (1982:729) frågan huruvida näringsidkare föranleder skadlig verkan av en konkurrensbegränsning,

2. i ärende som avser prövning enligt 6-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen (1988:1604) frågan huruvida en vara eller en tjänst medför särskild risk för skada på person eller egendom.

Marknadsdomstolen får till särskild prövning i mål som avser prövning enligt 6-9 § eller 12 § tredje stycket produktsäkerhetslagen (1988:1604) ta upp frågan huruvida en vara eller en tjänst medför särskild risk för skada på person eller egendom.

16 §

Bestämmelserna i 5 kap. rättegångsbalken om offentlighet vid domstol äger motsvarande tillämpning vid marknadsdomstolen.

Utöver vad som följer av första stycket kan domstolen förordna att sammanträde för handläggning av konkurrensbegränsnings-ärende skall hållas inom stängda dörrar, om det kan antagas att förhandlingsarbetet i ärendet skulle försvåras till följd av offentligheten.

18 §[13]

Marknadsdomstolen kan vid vite förelägga part eller annan, som kan antagas ha upplysning att lämna som är av betydelse i ärendet, att inställa sig personligen inför domstolen. Domstolen kan besluta att den som ej är part skall höras

Marknadsdomstolen får vid vite förelägga part eller annan, som kan antas ha sådana upplysningar att lämna som är av betydelse i målet, att inställa sig personligen inför domstolen. Domstolen kan besluta att den som inte är part skall höras

[12] Senaste lydelse 1988:1606.
[13] Senaste lydelse 1987:757.

som vittne. Därvid äger 36 kap. 3, 5 och 6 §§, 10 § andra stycket, 11 §, 13 § första stycket och 14 § rättegångsbalken motsvarande tillämpning. Vägrar vittne utan giltigt skäl att avlägga ed eller att avge vittnesmål eller besvara fråga, får domstolen vid vite förelägga vittnet att fullgöra sin skyldighet.

som vittne. Därvid tillämpas 36 kap. 3, 5 och 6 §§, 10 § andra stycket, 11 §, 13 § första stycket och 14 § rättegångsbalken. Vägrar vittne utan giltigt skäl att avlägga ed eller att avge vittnesmål eller besvara fråga, får domstolen vid vite förelägga vittnet att fullgöra sin skyldighet.

Part eller den som medverkar enligt 13 a § kan även föreläggas vid vite att tillhandahålla domstolen handling, varuprov och liknande som kan ha betydelse i ärendet. Detta innebär dock ej skyldighet att röja yrkeshemlighet av teknisk natur.

Part eller den som medverkar enligt 13 a § får även föreläggas vid vite att tillhandahålla domstolen handling, varuprov och liknande som kan ha betydelse i målet. Detta innebär dock inte någon skyldighet att röja företagshemligheter av teknisk natur.

I fråga om vite som avses i denna paragraf gäller 9 kap. 8 § rättegångsbalken.

Den som ej är part och inte heller medverkar enligt 13 a § och som efter kallelse av marknadsdomstolen inställt sig inför domstolen har rätt till ersättning enligt vad i rättegångsbalken är föreskrivet om ersättning till vittne eller sakkunnig. I ärende vari ombudsman för talan tillämpas bestämmelserna för mål om allmänt åtal och i annat ärende bestämmelserna för mål vari förlikning är tillåten. Skall ersättning utges av parterna en för båda och båda för en, skall domstolen slutligt fördela kostnaden mellan dem med hälften å vardera.

Den som inte är part och inte heller medverkar enligt 13 a § och som efter kallelse av Marknadsdomstolen inställt sig inför domstolen har rätt till ersättning enligt vad i rättegångsbalken är föreskrivet om ersättning till vittne eller sakkunnig. I mål där Konsumentombudsmannen för talan tillämpas bestämmelserna för mål om allmänt åtal. I andra mål tillämpas bestämmelserna för mål vari förlikning är tillåten. Skall ersättning utges av parterna en för båda och båda för en, skall domstolen slutligt fördela kostnaden mellan dem med hälften på vardera.

19 §[14]

I marknadsdomstolens beslut varigenom ärende eller sådan fråga som avses i 15 a § avgörs anges de skäl på vilka beslutet grundas. Beslut som nu nämnts och beslut som avses i 15 § andra stycket sändas till parterna, till den som medverkar enligt 13 a § och till sådan myndighet som avses i 4 § produktsäkerhetslagen (1988:1604) samma dag som domen eller beslutet meddelas.

I Marknadsdomstolens dom varigenom mål eller sådan fråga som avses i 15 a § avgörs skall de skäl anges på vilka domen grundas. Domen och ett sådant beslut som avses i 15 § andra stycket skall sändas till parterna, till den som medverkar enligt 13 a § och till sådan myndighet som avses i 4 § produktsäkerhetslagen (1988:1604) samma dag som det meddelas.

20 §[15]

Skall ansökan, kallelse eller föreläggande tillställas part eller annan, sker det genom delgivning. Detsamma gäller beslut som sänds enligt 19 §. Annan handling får tillställas part eller annan genom delgivning, om det anses erforderligt.

Skall ansökan, kallelse eller föreläggande tillställas en part eller någon annan, sker det genom delgivning. Detsamma gäller dom eller beslut som sänds enligt 19 §. För andra handlingar får delgivning användas om det anses erforderligt.

Delgivning av beslut av marknadsdomstolen, vilket innefattar vitesföreläggande enligt konkurrenslagen (1982:729), marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare eller produktsäkerhetslagen (1988:1604), får inte ske enligt 12 § delgivningslagen (1970:428), om det inte finns anledning att anta att den sökte har avvikit eller på annat sätt håller sig undan.

Delgivning av sådana domar eller beslut av Marknadsdomstolen, som innefattar vitesföreläggande enligt marknadsföringslagen (1975:1418), lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare eller produktsäkerhetslagen (1988:1604), får inte ske enligt 12 § delgivningslagen (1970:428), om det inte finns anledning att anta att den sökte har avvikit eller på annat sätt håller sig undan.

[14] Senaste lydelse 1988:1606.
[15] Senaste lydelse 1988:1606.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

2. 13, 14, 15, 15 a, 16 och 18-20 §§ i sina äldre lydelser skall fortfarande tillämpas vid handläggningen av ärenden om företagsförvärv enligt punkten 6 i övergångsbestämmelserna till konkurrenslagen (1992:000).

9.4 Förslag till lag om ändring i CECA-lagen (1972:762)

Härigenom föreskrivs att 10 § CECA-lagen (1972:762) skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1993.

9.5 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

Härigenom föreskrivs att 14 kap. 3 § aktiebolagslagen (1975:1385) skall ha följande lydelse.

14 kap. 3 §[1]

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
När avtal om fusion godkänts av bolagsstämman skall det anmälas av bolaget för registrering. Om det ej skett inom fyra månader från bolagsstämmans beslut eller om registreringsmyndigheten genom lagakraftägande beslut avskrivit sådan anmälan eller vägrat registrering av avtalet, är frågan om fusion förfallen.	
Hinder mot registrering av avtal om fusion enligt 2 § möter	Hinder mot registrering möter om fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen (1992:000) eller lagen (1992:000) om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) eller om prövning av fusionen pågår enligt dessa lagar.
1. om fusionen förbjudits enligt konkurrenslagen (1982:729) eller om näringsfrihetsombudsmannen inte beslutat lämna fusionen utan åtgärd enligt 20 § första stycket konkurrenslagen eller	
2. om ej yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor av vilket framgår att aktiekapitalet i det övertagande bolaget inte överstiger de överlåtande bolagens sammanlagda verkliga värde för det övertagande bolaget.	För registrering av ett fusionsavtal enligt 2 § krävs vidare att ett yttrande företes från auktoriserad eller godkänd revisor av vilket framgår att aktiekapitalet i det övertagande bolaget inte överstiger de överlåtande bolagens sammanlagda verkliga värde för det övertagande bolaget.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

[1] Senaste lydelse 1982:733.

9.6 Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att 8 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100) skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1993.

9.7 Förslag till lag om ändring i bankaktiebolagslagen (1987:618)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 3 § bankaktiebolagslagen (1987:618) skall ha följande lydelse.

11 kap. 3 §

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
När fusionsavtalet har godkänts av bolagsstämman skall det anmälas av det överlåtande bankaktiebolaget för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från stämmans beslut eller om bankinspektionen genom lagakraftvunnet beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av avtalet, har frågan om fusion fallit.	
Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen (1982:729) eller om näringsfrihetsombudsmannen inte har beslutat att lämna fusionen utan åtgärd enligt 20 § första stycket konkurrenslagen.	Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen (1992:000) eller lagen (1992:000) om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) eller om prövning av fusionen pågår enligt dessa lagar.

För registrering av ett fusionsavtal enligt 2 § krävs vidare att ett yttrande företes från en auktoriserad revisor, av vilket framgår att aktiekapitalet i det övertagande bolaget inte överstiger de överlåtande bolagens sammanlagda verkliga värde för det övertagande bolaget.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

9.8 Förslag till lag om ändring i sparbankslagen (1987:619)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 4 § sparbankslagen (1987:619) skall ha följande lydelse.

7 kap. 4 §

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
När fusionsavtalet har godkänts av sparbanksstämman skall det anmälas av den överlåtande sparbanken för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från stämmans beslut eller om bankinspektionen genom lagakraftvunnet beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av avtalet, har frågan om fusion fallit.	
Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen (1982:729) eller om näringsfrihetsombudsmannen inte har beslutat att lämna fusionen utan åtgärd enligt 20 § första stycket konkurrenslagen.	Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen (1992:000) eller lagen (1992:000) om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) eller om prövning av fusionen pågår enligt dessa lagar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

9.9 Förslag till lag om ändring i föreningsbankslagen (1987:620)

Härigenom föreskrivs att 10 kap. 4 § föreningsbankslagen (1987:620) skall ha följande lydelse.

10 kap. 4 §

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
När fusionsavtalet har godkänts av föreningsbanksstämman skall det anmälas av den överlåtande föreningsbanken för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från stämmans beslut eller om bankinspektionen genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av avtalet, har frågan om fusion fallit.	
Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen (1982:729) eller om näringsfrihetsombudsmannen inte har beslutat att lämna fusionen utan åtgärd enligt 20 § första stycket konkurrenslagen.	Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen (1992:000) eller lagen (1992:000) om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) eller om prövning av fusionen pågår enligt dessa lagar.
Om fusionsavtalet har godkänts av fullmäktige, skall registreringsanmälan innehålla försäkran av styrelsen att underrättelse som avses i 7 kap. 12 § fjärde stycket skett.	

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

9.10 Förslag till lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar

Härigenom föreskrivs att 12 kap. 5 § lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar skall ha följande lydelse.

12 kap. 5 §

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
När fusionsavtalet har slutligt godkänts av föreningsstämman skall det anmälas av föreningen för registrering. Om detta inte har skett inom fyra månader från stämmans beslut eller om registreringsmyndigheten genom lagakraftägande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av avtalet, har frågan om fusion fallit.	
Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen (1982:729) eller om näringsfrihetsombudsmannen inte har beslutat att lämna fusionen utan åtgärd enligt 20 § första stycket konkurrenslagen.	Hinder mot registrering möter, om fusionen har förbjudits enligt konkurrenslagen (1992:000) eller lagen (1992:000) om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) eller om prövning av fusionen pågår enligt dessa lagar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

9.11 Förslag till
lag om ändring i lagen (1992:138) om tillämpning av avtal mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1992:138) om tillämpning av avtal mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart att 21 § skall ha följande lydelse.

21 §

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
För marknadsdomstolens prövning i fall som avses i 20 § gäller, i den mån särskilda föreskrifter inte har meddelats i denna lag, konkurrenslagen (1982:729) i tillämpliga delar.	För marknadsdomstolens prövning i fall som avses i 20 § gäller, i den mån särskilda föreskrifter inte har meddelats i denna lag, konkurrenslagen (1992:000) i tillämpliga delar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1993.

Lagrådet

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1992-06-26

Närvarande: justitierådet Bengt Rydin, regeringsrådet Stig von Bahr, justitierådet Inger Nyström.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 11 juni 1992 har regeringen efter anmälan av statsrådet Per Westerberg beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. konkurrenslag,
2. lag om ändring i lagen (1956:245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden,
3. lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.,
4. lag om ändring i CECA-lagen (1972:762),
5. lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385),
6. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
7. lag om ändring i bankaktiebolagslagen (1987:618),
8. lag om ändring i sparbankslagen (1987:619),
9. lag om ändring i föreningsbankslagen (1987:620),
10. lag om ändring i lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar,
11. lag om ändring i lagen (1992:138) om tillämpning av avtal mellan Sverige, Norge och EEG om civil luftfart.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av rådmannen Kenny Carlsson och hovrättsassessorn Lars Schuer.

I ärendet har den 25 juni 1992 inkommit en skrivelse från Lantbrukarnas Riksförbund

Förslagen föranleder följande yttrande av lagrådet:

Förslaget till konkurrenslag

Det förslag till ny konkurrenslag som läggs fram i lagrådsremissen innebär en skärpning av regelsystemet i förhållande till nuvarande ordning. Grundtanken bakom förslaget är att företagen genom preventivt verkande sanktioner skall avhållas från konkurrensbegränsande samarbete och missbruk av marknadsmakt.

De materiella bestämmelserna i lagförslaget har konkurrensreglerna inom EG som förebild. Denna inriktning på en reformerad nationell lagstiftning på området ter sig naturlig. I fråga om handel över gränserna medför ett

antagande av den i prop. 1991/92:170 föreslagna EES-lagen att EGs regler skall gälla som svensk rätt. Intresset av att ha motsvarande bestämmelser för handel inom landet kan då åberopas för att EG-rätten läggs till grund även för den interna svenska konkurrenslagstiftningen. Förslaget kan också ses fristående som ett led i den allmänna anpassning av vår rättsordning till EG som pågår sedan några år tillbaka (jfr lagrådet i nämnda prop. s. 216 f).

Lagrådet har granskat de föreslagna lösningarna i sak med utgångspunkt i den avsedda samordningen med EG-rätten. Någon anledning till invändningar från lagrådets sida mot förslaget i denna del föreligger inte.

Som påpekas i remissprotokollet medför en anpassning till rättsordningen inom EG att inte bara EG-domstolens praxis utan också praxis i andra länder med liknande lagstiftning får betydelse för tillämpningen av den nya konkurrenslagen. Även den blivande EFTA-domstolens avgöranden kommer att vara vägledande. För att rättsutvecklingen på konkurrensområdet skall bli enhetlig är det därför av vikt att information om aktuell praxis inom EG och EES finns tillgänglig för dem som skall tillämpa den svenska lagstiftningen.

Förslaget innehåller också bestämmelser om de tillämpande organen, instansordningen och rättegångsförfarandet m.m. Vad som har föreslagits i dessa hänseenden synes tillgodose såväl kravet på rättssäkerhet som önskemålet om skyndsamhet i handläggningen.

Lagrådet har således inte något att erinra mot att en ny konkurrenslag med det föreslagna innehållet nu genomförs. Som framgår i det följande har förslaget dock i några avseenden givit anledning till anmärkningar eller kommentarer.

3 §

Strävandena att så långt möjligt uppnå materiell rättslikhet mellan den nya konkurrenslagen och EES-lagens konkurrensregler bör gälla även i fråga om den terminologiska utformningen. Detta underlättar lagtolkningen och främjar en enhetlig tillämpning av de båda regelverken. I den föreslagna EES-lagen (9 och 12 §§) används begreppet "företag" och inte det i nuvarande konkurrenslag brukade begreppet "näringsidkare". Också i det nu remitterade förslaget används genomgående det i förevarande paragraf definierade begreppet "företag". Detta mer renodlade konkurrensrättsliga begrepp är avsett att ha samma innebörd som i EG-rätten och därmed också EES-lagen.

Även om den sakliga skillnaden mellan de båda begreppen synes liten - i den mån det alls finns någon - ansluter sig lagrådet till förslaget på denna

punkt. En fördel med den valda terminologin är att den har ett naturligare samband med det i lagen också förekommande uttrycket "företagsförvärv".

4 §

Enligt första meningen i paragrafens första stycke avses med företagsförvärv i lagen förvärv av företag som driver verksamhet inom landet. I andra meningen anges att som "företagsförvärv räknas också förvärv av aktier, andelar i ett handelsbolag, en rörelse eller en del av en rörelse".

Med företag avses enligt 3 § första stycket en fysisk eller juridisk person som driver verksamhet av ekonomisk eller kommersiell natur. Ett förvärv av ett aktiebolag, ekonomisk förening, handelsbolag eller liknande juridisk person kan i princip inte genomföras på annat sätt än genom förvärv av aktier eller andelar i bolaget eller föreningen. Det framstår mot denna bakgrund som något missvisande att - som skett i 4 § första stycket - till företagsförvärv "också" räkna förvärv av aktier eller andelar i ett handelsbolag. Enligt lagrådets mening kan vad som sägs om aktier och andelar med fördel utgå. Någon bestämmelse om förvärv av del av rörelse synes heller inte behövas, eftersom denna problematik behandlas i andra stycket. Lagrådet förordar därför att paragrafens första stycke får följande lydelse:

"Med <u>företagsförvärv</u> avses i denna lag förvärv av företag som driver verksamhet inom landet. Som företagsförvärv räknas också förvärv av en rörelse samt fusion."

17 §

Enligt första stycket i denna paragraf får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriva om undantag från förbudet i 6 § för grupper av avtal som uppfyller förutsättningarna i 8 § (gruppundantag). I 18 § anges att Konkurrensverket får återkalla det undantag som gäller för ett avtal på grund av gruppundantag, om avtalet har följder som är oförenliga med 8 §.

Det kan inskjutas att ett system med gruppundantag avses gälla även enligt den föreslagna EES-lagen. I den lagen finns inte någon bestämmelse som ger regeringen rätt att besluta om gruppundantag.

Av förevarande 17 § kan inte med säkerhet utläsas vilken karaktär bemyndigandet beträffande gruppundantag har. I remissens allmänna motivering anges emellertid att fråga är om föreskrifter om verkställighet av lag (8 kap. 13 § första stycket regeringsformen) och att bemyndigandet tagits in i den föreslagna konkurrenslagen för upplysnings skull.

För att ett avtal skall kunna omfattas av ett gruppundantag erfordras enligt 17 § första stycket att undantaget finns med i föreskrifter som regeringen

eller förvaltningsmyndighet utfärdat. Det är således inte tillräckligt att gruppavtalet uppfyller samtliga i 8 § angivna förutsättningar. Den avsedda rätten för regeringen att utfärda föreskrifter om gruppundantag kan därför inte ses som en enbart teknisk utfyllnad av konkurrenslagens undantagsbestämmelser. Som lagtexten är formulerad har regeringen eller förvaltningsmyndighet tilldelats en rätt att utfärda föreskrifter av mer långtgående slag. I realiteten innebär bemyndigandet att regeringen får komplettera lagen med ett helt nytt institut. Denna konstitutiva effekt i förening med de viktiga rättsverkningar som är kopplade till ett gruppundantag leder enligt lagrådets mening till slutsatsen att bemyndigandet inte utgör verkställighetsföreskrifter.

Föreskrifter om enskildas personliga ställning och deras personliga och ekonomiska förhållanden inbördes skall enligt 8 kap. 2 § regeringsformen meddelas genom lag. Rätten att utfärda sådana föreskrifter kan inte delegeras till regeringen eller förvaltningsmyndighet. Det i 17 § första stycket föreslagna bemyndigandet synes därför oförenligt med regeringsformen.

I den allmänna motiveringen uttalas att en befogenhet för regeringen eller Konkurrensverket att utfärda generella undantag från förbudet i 6 § för grupper av avtal har fördelar från resurssynpunkt. Det sägs också att en ordning med gruppundantag ökar det nya systemets förutsebarhet. Lagrådet har förståelse för dessa argument. Fråga uppkommer därmed om det är möjligt att åstadkomma en smidig reglering av gruppundantag utan att komma i konflikt med normgivningssystemet i 8 kap. regeringsformen.

Såvitt lagrådet kan finna står här två lösningar till buds. Den ena är att införa materiella bestämmelser om gruppundantag i själva lagtexten. I konkurrenslagen skulle exempelvis direkt anges att förbudet i 6 § inte gäller för sådana grupper av avtal som uppfyller förutsättningarna i 8 §. Denna materiella bestämmelse kunde sedan kompletteras med verkställighetsföreskrifter utfärdade av regeringen eller förvaltningsmyndighet, om så bedöm-des nödvändigt.

Den andra lösningen är att utvidga tillämpningsområdet för dispenser från förbudet i 6 §. Som 8 § har formulerats i det remitterade förslaget kan dispens avse endast ett enskilt avtal. Enligt 9 § krävs vidare att ett företag, som vill ha dispens, anmäler avtalet till Konkurrensverket.

Det är en omstridd fråga hur vidsträckt tillämpningsområdet för en dispensbefogenhet kan vara. Tvekan kan råda, om direktiv till en mer obestämd krets av företag - exempelvis köpmän som kan komma att samverka i en priskampanj - kan ges i form av ett dispensbeslut eller om direktiven måste tas in i en författning. Lagrådet saknar anledning att i detta sammanhang närmare behandla gränsdragningen mellan normgivning och bemyndigande att bevilja dispenser. Så mycket synes dock kunna

konstateras att utrymmet för dispenser rörande undantag från förbudet i 6 § är större än vad som föreslagits i 8 §.

51 §

Sådan undersökning som avses i paragrafen innefattar bl.a. rätt att granska ett företags "bokföring" (punkt 1, se även punkt 2). Termen bokföring ger uttryck för just det som, enligt vad som har uppgivits vid föredragningen, åsyftas med den föreslagna granskningsrätten. I motsvarande bestämmelse i förslaget till EES-lag (12 §) har med utgångspunkt i det engelska uttrycket "books" i stället använts termen "böcker". Att det - vilket har anförts i prop. 1991/92:170 (s. 178, jfr s. 230) - skulle kunna ligga en fara i att begagna den i sammanhanget mer adekvata termen bokföring kan lagrådet för sin del inte se. Lagrådet tillstyrker den i det nu remitterade förslaget valda terminologin.

Övriga lagförslag

Förslagen lämnas utan erinran.

Innehållsförteckning

Propositionens huvudsakliga innehåll 1
1 Ärendet och dess beredning 2
2 Inriktningen av konkurrenspolitiken 4
3 Gällande ordning på konkurrensrättens område m.m. 7
3.1. Den nuvarande svenska konkurrenslagstiftningen 7
3.2 De konkurrensvårdande myndigheterna 8
3.3 EES-avtalet 9
3.4 EG:s konkurrensregler 9
4 Behovet av en skärpt konkurrenslagstiftning 16
5 Regeringens förslag till ny konkurrenslag 18
5.1 Förbjudna konkurrensbegränsningar 18
5.1.1 Konkurrensbegränsande samarbete mellan företag och missbruk av dominerande ställning 18
5.1.2 Undantag från förbudet mot konkurrensbegränsande samarbete 23
5.1.3 Icke-ingripandebesked 28
5.1.4 Sanktioner mot överträdelser av förbuden 29
5.1.5 Ogiltighet 31
5.1.6 Skadestånd 32
5.1.7 Tillämpande organ och instansordning m.m. 34
5.2 Kontroll av företagsförvärv 38
5.2.1 Allmänt om företagsförvärv 38
5.2.2 Dominerande ställning 40
5.2.3 Förvärvets påverkan på konkurrensen m.m. 41
5.2.4 Förbud mot viss del av ett företagsförvärv m.m. 44
5.2.5 Uppbrytning av företagskoncentrationer 45
5.2.6 Instansordningen 46
5.2.7 Anmälan, tidsfrister och interimistiskt förbud 47
5.2.8 Frivilliga åtaganden 50
5.3 Uppgiftsskyldighet och tvångsmedel 51
5.4 Ikraftträdande av och övergångsbestämmelser till den nya konkurrenslagen 55
6 Övriga lagstiftningsfrågor 57
6.1. Ändringar i lagen om marknadsdomstol m.m. 57
6.2. Ändring i EES-lagen 59
6.3 Vilseledande extrapriser 61
7 Kostnader och andra effekter av förslagen 62
8 Upprättade lagförslag 65
9 Specialmotivering 66
9.1 Förslaget till konkurrenslag 66
9.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1956:245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden 122
9.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m. 122
9.4 Förslaget till lag om ändring i CECA-lagen (1972:762) 123
9.5 Förslaget till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385) 123

9.6 Förslaget till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100) 124
9.7–10 Förslagen till lagar om ändring i bankaktiebolagslagen (1987:618), sparbankslagen (1987:619), föreningsbankslagen (1987:620) och lagen (1987:667) om ekonomiska föreningar ... 124
9.11 Förslaget till lag om ändring i lagen om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) ... 124
10 Ärendet till riksdagen ... 124
Propositionens lagförslag ... 125
1 Förslag till konkurrenslag ... 125
2 Förslag till lag om ändring i lagen (1956:245) om uppgiftsskyldighet rörande pris- och konkurrensförhållanden ... 138
3 Förslag till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m. ... 139
4 Förslag till lag om ändring i CECA-lagen (1972:762) ... 149
5 Förslag till lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385) ... 150
6 Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100) ... 151
7 Förslag till lag om ändring i bankaktiebolagslagen (1987:618) 152
8 Förslag till lag om ändring i sparbankslagen (1987:619) ... 153
9 Förslag till lag om ändring i föreningsbankslagen (1987:620). 155
10 Förslag till lag om ändring i (1987:667) om ekonomiska föreningar ... 156
11 Förslag till lag om ändring i lagen om ett eurpeoskt ekonomiskt samarbetsområde (EES) ... 157
Utdrag ur regeringsprotokollet 1992-10-22 ... 158

Bilaga 1 Sammanfattning av betänkandet (SOU 1991:59) Konkurrens för ökad välfärd ... 159
Bilaga 2 Lagförslag i betänkandet (SOU 1991:59) Konkurrens för ökad välfärd ... 173
Bilaga 3 Förteckning över de remissinstanser som har yttrat sig över betänkandet (SOU 1991:59) Konkurrens för ökad välfärd ... 207
Bilaga 4 Sammanställning av remissyttranden över delar av betänkandet (SOU 1991:59) Konkurrens för ökad välfärd ... 208
Bilaga 5 Förslag i betänkandet (SOU 1991:104) Konkurrensen inom den kommunala sektorn till tillägg till förslaget om en ny konkurrenslag i betänkandet (SOU 1991:59) ... 215
Bilaga 6 Sammanfattning av promemorian (Ds 1992:18) Ny konkurrenslag ... 216
Bilaga 7 Lagförslag i promemorian (Ds 1992:18) Ny konkurrenslag ... 218
Bilaga 8 Sammanställning av remissyttranden över promemorian (Ds 1992:18) Ny konkurrenslag ... 224
Bilaga 9 Lagrådsremissens lagförslag ... 302
Bilaga 10 Utdrag ur protokoll vid lagrådets sammanträde den 26 juni 1992 ... 334

gotab 42172, Stockholm 1992